

SERVICIUL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE AL REPUBLICII MOLDOVA

**INSTITUTUL NAȚIONAL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE
”BOGDAN, ÎNTEMEIETORUL MOLDOVEI”**

STUDII NAȚIONALE DE SECURITATE
Revistă științifico-practică
Nr. 1 (1) 2020

CHIȘINĂU – 2020

STUDII NAȚIONALE DE SECURITATE
Revistă științifico-practică
Nr. 1 (1) 2020

*Lansarea Revistei științifico-practice „Studii Naționale de Securitate”
se dedică celebrării a 29 de ani
de la crearea organelor securității naționale ale Republicii Moldova.*

FONDATOR: Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova

Redactor-șef: Vitalie SÎLI, doctor în drept, conferențiar universitar, rector INIS

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC AL REVISTEI:

Diana HÎRBU – *redactor-șef adjunct*, doctor
în științe politice, conferențiar universitar

Xenofon ULIANOVȘCHI – *redactor științific*,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
ULIM/USM

Svetlana CEBOTARI – doctor habilitat în științe
politice, conferențiar universitar, Academia
Militară ”Alexandru cel Bun”/USM

Valeriu CUȘNIR – doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice

Victor JUC – doctor habilitat în științe politice,
profesor cercetător, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice

Iurie MIHALACHI – doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar, USPEE

Victor SACA – doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar, Academia de Administrare
Publică / USM

Serghei SPRINCEAN – doctor habilitat în științe
politice, conferențiar universitar, Institutul de
Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

COLEGIUL DE REDACȚIE AL REVISTEI:

Natalia ALBU – doctor în științe politice,
conferențiar universitar, Academia Militară
”Alexandru cel Bun” / Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice

Tatiana BUSUNCIAN – doctor în științe politice,
USM

Igor CAȘU – doctor în istorie, conferențiar
universitar, USM

Eugenia COJOCARI – doctor habilitat în
drept, profesor universitar, USM

Cristina EJOVA – doctor în științe politice,
conferențiar universitar, USM

Mihail GHEORGHÎĂ – doctor habilitat în
drept, profesor universitar, ULIM

Vakhtang MAISAIA – doctor, profesor univer-
sitar, Universitatea Internațională Caucasus,
Tbilisi, Georgia

Tudor OSOIANU – doctor în drept, conferențiar
universitar, Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice / Academia de Poliție
„Ștefan cel Mare”

Natalia PUTINA – doctor în științe politice,
conferențiar universitar, USM

Alexandru ROȘCA – doctor habilitat în filosofie,
academician, Academia de Științe a Moldovei

Eugen STRĂUȚIU – doctor, profesor universitar,
Universitatea ”L. Blaga”, Sibiu, România

Tudorel TOADER – doctor în drept, profesor
universitar, Universitatea ”Ioan Cuza”, Iași,
România

Tatiana VERDEȘ – doctor în filologie,
conferențiar universitar, director, Liceul de
Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”

COMISIA DE EXPERTI:

Andrei FORTUNA – doctor în științe istorice

Vitalie ARMAȘU – doctor în sociologie

Marcel BENCHECI – doctor în științe politice, cercetător științific superior

Victor CREȚU – doctor în științe tehnice

Natalia CURAGĂU – doctor în economie, conferențiar universitar

Boris GLAVAN – doctor în drept, conferențiar universitar

Lilian LUCHIN – doctor în drept

Victor NEMȚAN – doctor în științe medicale

Maria PROCA – doctor în științe politice

Ion VAREAGHIN – doctor în științe politice

Tehnoredactare: în română – **Vitalie ȚURCANU**; în engleză – **Liliana BORDENIUC**; în rusă – **Svetlana COCIUG**; în franceză – **Liliana BORDENIUC**.

Ideile și opiniile expuse în materialele prezentate aparțin exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fondatorului. Articolele sunt recenzate.

Versiunea electronică: <https://inis.sis.md/content/revista-inis-studii-nationale-de-securitate>.

Adresa redacției: str. Șoseaua Balcani 7, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2049;

Tel: (+373) 22-239-840.

NATIONAL SECURITY STUDIES
Journal of Research and Practice
Nr. 1 (1) 2020

*The launching of the Scientific Research Journal "National Security Studies"
is dedicated to the 29-th celebration
of the creation of national security authorities of the Republic of Moldova.*

FOUNDER: Security and Intelligence Service of the Republic of Moldova

Chief Editor: Vitalie SÎLI, PhD in Law, Associate Professor, NIIS rector

SCIENTIFIC BOARD:

Diana HÎRBU - *deputy chief editor*,

PhD in Political Science, Associate Professor

Xenofon ULIANOVSKI – *scientific editor*,

PhD in Law, Professor, FIUM/MSU

Svetlana CEBOTARI – PhD in Political Science,

Associate Professor, Military Academy
"Alexandru cel Bun" / MSU

Valeriu CUȘNIR – PhD in Law, Professor, Institute
of Law, Political and Sociological Research

Victor JUC – PhD in Political Science, Professor,
Institute of Law, Political and Sociological
Research

Iurie MIHALACHI – PhD in Law, Associate
Professor, USPEE

Victor SACA – PhD in Political Science,
Professor, Academy of Public Administration /
MSU

EDITORIAL BOARD:

Natalia ALBU – PhD in Political Science,
Associate Professor, Military Academy
"Alexandru cel Bun" / Institute of Law, Political
and Sociological Research

Tatiana BUSUNCIAN – PhD in Political Science,
MSU

Igor CAȘU – PhD in History, Associate Professor,
MSU

Eugenia COJOCARI – PhD in Law, Professor,
MSU

Cristina EJOVA – PhD in Political Science, Associate
Professor, MSU

Mihail GHEORGHITĂ – PhD in Law, Professor,
FIUM

Vakhtang MAISAIA – PhD, Professor, International
University Caucasus, Tbilisi, Georgia

Tudor OSOIANU – PhD in Law, Associate
Professor, Institute of Law / Police Academy
„Ștefan cel Mare”, Political and Sociological
Research

Natalia PUTINA – PhD in Political Science,
Associate Professor, MSU

Alexandru ROȘCA – PhD, Academician,
Academy of Science of Moldova

Serghei SPRINCEAN – PhD in Political Science,
Associate Professor, Institute of Law, Political
and Sociological Research

Eugen STRĂUȚIU – PhD in Political Science,
Professor, University "L. Blaga", Sibiu, Romania

Tudorel TOADER – PhD in Law, Professor,
University "Ioan Cuza", Iași, România

Tatiana VERDEȘ – PhD in Philology, Associate
Professor, Lyceum of Creativity and Innovation
„Prometeu-Prim”

EXPERT COMMITTEE:

Andrei FORTUNA – PhD in History

Vitalie ARMAȘU – PhD in Sociology

Marcel BENCHECI – PhD in Political Science, Senior Scientific Researcher

Victor CREȚU – PhD in Technical Sciences

Natalia CURAGĂU – PhD in Economics, Associate Professor

Boris GLAVAN – PhD în Law, Associate Professor

Lilian LUCHIN – PhD în Law

Victor NEMȚAN – PhD in Medical Sciences

Maria PROCA – PhD in Political Sciences

Ion VAREAGHIN – PhD in Political Sciences

Technical editing: in Romanian - **Vitalie ȚURCANU**; in English - **Liliana BORDENIUC**; in Russian - **Svetlana COCIUG**; in French - **Liliana BORDENIUC**.

Ideas and opinions exposed in present materials belong to authors exclusively and do not necessarily reflect the point of view of the Founder. The articles have been peer reviewed. The electronic version: <https://inis.sis.md/content/revista-inis-studii-nationale-de-securitate>.

Address of the editorial's office: Soseaua Balcani, Str. 7, Chisinau, Republic of Moldova, MD-2049; Tel: (+373) 22-312-046.

© SIS (INIS), 2020

CUPRINS

PREFAȚĂ

CUVÂNT – ÎNAINTE

EDITORIAL: Vitalie SÎLI

PROBLEME ACTUALE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE

INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

Natalia ALBU

CONTROLUL DEMOCRATIC ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE: CINE PE CINE SUPRAVEGHEAZĂ?

Eugen STRĂUȚIU

INTELLIGENCE ÎN CONTEXT PANDEMIC – O NOUĂ PARADIGMĂ?

Tatiana BUSUNCIAN

SECURITATEA INFORMAȚIONALĂ ȘI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Andrei FORTUNA

PERFEȚIONAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DE INFORMAȚII

Victor SACA

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA RELAȚIEI INTERES NATIONAL - SECURITATE (EXEMPLUL SOCIETĂȚII ÎN SCHIMBARE)

Николай ЦВЯТКОВ

ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ВНУТРЕННИЕ И ВНЕШНИЕ ВЫЗОВЫ И УГРОЗЫ

Marcel BENCHECI, Alexander KURTSKHALIA

PEACEKEEPING OPERATIONS AS A FACTOR IN REGULATING TERRITORIAL CONFLICTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND GEORGIA

Diana HÎRBU, Andrian MUNTEANU

CONSOLIDAREA SISTEMULUI NAȚIONAL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL POLITICILOR DE SECURITATE COMUNITARĂ: PARTENERIAT ȘI COLABORARE

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ

Vakhtang MAISAIA

THE CAUCASUS GEOPOLITICAL DILEMMA – NEW COLD WAR IMPLICATIONS AND PEACEFUL TREND: REGIONAL PUBLIC CHAMBER INITIATIVE

Valentin BENIUC, Liliana BENIUC

PROCESELE DE INTEGRARE EUROPEANĂ PRIN PRISMA POLITICII DE SECURITATE
ȘI APĂRARE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE

SECURITATE UMANĂ

Serghei SPRINCEAN

PERSPECTIVE DE ASIGURARE A SIGURANȚEI PERSOANEI
ÎN CONTEXTUL REALIZĂRII SECURITĂȚII UMANE

Svetlana CEBOTARI

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII ÎN CONTEXTUL GESTIONĂRII CRIZEI
COVID-19

SECURITATE JURIDICĂ

Xenofon ULIANOVSKI

ESENȚA LIBERĂRII DE RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN CONDIȚIILE NECESITĂȚII DE
ASIGURARE A SECURITĂȚII UMANE

Andrian MUNTEANU

MANDATUL DE SECURITATE CA MECANISM DE ASIGURARE A SECURITĂȚII:
EXPERIENȚA NAȚIONALĂ ȘI PRACTICI INTERNAȚIONALE

Maxim GROPA

LIMITELE MANDATULUI DE SECURITATE - EXPANSIUNEA CRIMINALITĂȚII
ORGANIZATE CA TEMEI DE JUSTIFICARE A MANDATULUI DE SECURITATE

CONTENTS

PREFACE

OPENING STATEMENT

EDITORIAL *Vitalie SÎLI*

CURRENT ISSUES OF NATIONAL SECURITY

INTELLIGENCE AND NATIONAL SECURITY

Natalia ALBU

DEMOCRATIC OVERSIGHT OF THE SECURITY SECTOR:
WHO IS OVERSEEING WHOM?

Eugen STRĂUȚIU

INTELLIGENCE IN A PANDEMIC CONTEXT - A NEW PARADIGM?

Tatiana BUSUNCIAN

INFORMATION SECURITY AND THE ACTIVITY OF INTELLIGENCE SERVICES IN
THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Andrei FORTUNA

PROFESSIONAL TRAINING OF STAFF IN INTELLIGENCE

Victor SACA

REFLECTIONS ON THE EVOLUTION OF THE NATIONAL INTEREST - SECURITY
RELATIONSHIP (EXAMPLE OF THE CHANGING SOCIETY)

Nicolai TVEATCOV

THE POLITICAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA:
INTERNAL AND EXTERNAL CHALLENGES AND THREATS

Marcel BENCHECI, Alexander KURTSKHALIA

PEACEKEEPING OPERATIONS AS A FACTOR IN REGULATING TERRITORIAL
CONFLICTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND GEORGIA

Diana HÎRBU, Andrian MUNTEANU

STRENGTHENING THE NATIONAL SECURITY SYSTEM WITHIN THE FRAMEWORK
OF EUROPEAN UNION SECURITY POLICIES: PARTNERSHIP AND COOPERATION

INTERNATIONAL SECURITY

Vakhtang MAISAIA

THE CAUCASUS GEOPOLITICAL DILEMMA – NEW COLD WAR IMPLICATIONS AND
PEACEFUL TREND: REGIONAL PUBLIC CHAMBER INITIATIVE

Valentin BENIUC, Liliana BENIUC

EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES THROUGH THE LENS OF COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY OF THE EUROPEAN UNION

HUMAN SECURITY

Serghei SPRINCEAN

PROSPECTS OF ENSURING INDIVIDUAL SAFENESS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING HUMAN SECURITY

Svetlana CEBOTARI

WORLD HEALTH ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF COVID-19 CRISIS MANAGEMENT

JUDICIAL SECURITY

Xenofon ULIANOVSKI

THE ESSENCE OF EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY UNDER THE NEED TO ENSURE HUMAN SECURITY

Andrian MUNTEANU

SECURITY WARRANT AS A MECHANISM OF ENSURING SECURITY: NATIONAL EXPERIENCE AND INTERNATIONAL PRACTICES

Maxim GROPA

LIMITATIONS OF THE SECURITY WARRANT – EXPANSION OF ORGANIZED CRIME AS GROUNDS FOR JUSTIFICATION OF THE SECURITY WARRANT

PREFAȚĂ

Mesajul Domnului Igor DODON, Președintele Republicii Moldova,
cu ocazia lansării primului număr al Revistei științifico-practice
”Studii Naționale de Securitate”

Asigurarea securității țării, poporului și a valorilor naționale fundamentale este cea mai mare responsabilitate a oricărei guvernări. Siguranța națională este o cerință vitală pentru supraviețuirea unui stat, fiind realizată prin toate mijloacele disponibile: putere economică, diplomatie, potențial civil, militar și politic, resurse energetice și de mediu.

Amenințările de securitate continuă să varieze de la terorism și crimă organizată la spionaj și activitate cibernetică malițioasă. În același timp, în ultimii ani sau chiar ultimele luni, s-au produs multiple schimbări ale paradigmei tradiționale de securitate cu impact profund asupra conceptelor clasice riguroase de securitate națională și globală.

Pentru a face față pandemiilor globale, schimbărilor climatice, riscurilor la securitatea energetică și alimentară, dar și pentru a asigura și proteja suveranitatea în fața pericolelor interne și externe, din ce în ce mai evident se reliefează necesitatea dezvoltării unui nou model de securitate contemporană.

Analiza riscurilor și amenințărilor bazată pe o dinamică reactivă urmează să evolueze spre o abordare proactivă pentru formarea armoniei, incluziunii, rezilienței, păcii și prosperității. La fel, un rol important revine parteneriatelor internaționale, dar și interacțiunii organelor securității statului cu reprezentanții industriei, mediului de afaceri și cercurilor academice.

În acest sens, lansarea unei reviste de specialitate „*Studii Naționale de Securitate*” constituie o realizare însemnată a Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova și, în special, a echipei de cercetători și cadre didactice a Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”. Sunt ferm convins că experiența acumulată de-a lungul celor 15 ani de activitate a INIS va determina succesul pentru eforturile de integrare a comunității informative din țara noastră cu cercurile academice autohtone, dar și de conlucrare cu experți notorii de peste hotare, revista urmând să devină un liant al generațiilor, care trasează relația cauzală între experiența veteranilor și aportul inovativ al cadrelor tinere.

La acest debut editorial, urez echipei redacționale succese apreciabile în activitatea de studiere a amenințărilor de securitate, formulare de scenarii și posibile soluții pentru situații de criză, modelare a gândirii strategice în probleme de securitate, informare a societății și lansare de discuții cu referire la politici de securitate. Vă revine un rol important de a excela și a deveni, într-un viitor apropiat, un centru analitic de cercetare și promovare a culturii de securitate cu pondere atât în plan național, cât și regional.

*Mesajul Domnului Alexandr ESAULENCO,
directorul Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova*

Revista „Studii Naționale de Securitate” apare astăzi ca o publicație a Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeitorul Moldovei” al Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Scopul acestei inițiative este cel de a fi în contact cu dezbaterile, ideile, controversele în domeniul studiilor de securitate, cu modul de abordare a noilor provocări și tipuri de adaptare ale acestora la noile realități. Revista ne pune în contact cu teme actuale, care demonstrează dezvoltarea continuă a cercetării teoretice și practice. Efortul de fondare a revistei a fost concomitent cu cel de aprofundare a cercetărilor, iar rezultatul va fi formativ din perspectiva teoriei și practicii securității naționale.

Societatea contemporană este marcată de transformări cardinale în toate domeniile de activitate, inclusiv în cel al securității naționale, în practica informațiilor și contrainformațiilor. Implementarea noilor standarde de asigurare a securității naționale, reconfigurarea instituțională sunt doar câteva dintre reformele

ce urmează a fi realizate. Apariția acestei publicații specializate în problematica securității naționale în formatul propus va permite autorilor să recurgă la publicarea unor rapoarte științifice ample, cu un aparat critic corespunzător și după formularea unor concluzii definitive. Apariția revistei va oferi puncte de vedere și analize pertinente ale evenimentelor și proceselor interne și internaționale, într-un moment în care necesitatea de clarificare este tot mai actuală.

Schimbările în domeniul securității naționale și regionale, ritmurile accelerate ale cercetării și inovării dezvoltă volumul informațiilor din multe și diverse surse. În acest context, revista „*Studii Naționale de Securitate*” și-a propus implementarea rezultatelor cercetărilor de profil în circuitul științific, contribuind astfel la asimilarea informațiilor științifice din domeniul dat.

În contextul celor menționate, îmi exprim speranța că eforturile îndreptate spre consolidarea potențialului uman în domeniul securității naționale sunt o investiție sigură în dezvoltarea cercetărilor științifico-practice în acest domeniu. Voi fi alături de echipa redacțională, dorindu-le cât mai multe ediții. În felul acesta, împreună, vom reuși să stimulăm aspirațiile pozitive, formarea de convingeri, obișnuințe și deprinderi de conduită ca adevărați cetățeni europeni.

Cu acest prilej, îmi îndemn colegii să publice în această revistă.

CUVÂNT – ÎNAINTE

Orice stat, privit în primul rând în calitate de entitate social-politică, stabilește și aplică o totalitate de măsuri cu caracter economic, politic, juridic, militar, organizatoric, în scopul descoperirii, prevenirii și contracarării oportune a amenințărilor la adresa propriei securități. Deși fortificarea sistemului de securitate națională poate fi realizată prin întreprinderea unor activități practice consecvente și sistemice, totuși, nu mai puțin importantă, este argumentarea și fundamentarea științifică a acțiunilor întreprinse în acest sens, în special sub aspectul dezvoltării și diversificării acestora, al identificării neajunsurilor sau lacunelor, precum și al înaintării unor recomandări de perfecționare a sistemului de securitate națională.

Din acest motiv, Institutul Național de Informații și Securitate "Bogdan, Întemeietorul Moldovei", fiind o instituție de învățământ specializată, creată în scopul pregătirii și perfecționării cadrelor în domeniul asigurării securității naționale, a întreprins un șir de acțiuni îndreptate spre asigurarea posibilităților reale de realizare a unor cercetări în domeniul studiilor de securitate.

Considerăm că implementarea obiectivului enunțat se distinge prin importanță majoră din mai multe motive, și anume: segmentul de securitate națională reprezintă un domeniu prioritar pentru stat, acesta influențând esențial asupra celorlalte componente ale statului: economic, social, politic, cultural etc.; dezvoltarea și asigurarea informațională a sectorului de securitate națională reprezintă un exercițiu extrem de important îndeosebi în contextul consolidării statului de drept și al identificării echilibrului între necesitățile de securitate și asigurarea respectării drepturilor și libertăților omului; diversificarea cercetărilor științifice și acordarea suportului informațional în domeniul studiilor de securitate; promovarea culturii de securitate în societate; popularizarea în rândul cetățenilor și societății civile a veritabilelor valori de securitate; implicarea mediului academic în dezbateri, studii, cercetări și analize aprofundate ale subtilităților caracteristice sau specifice domeniului de securitate națională etc.

Revista științifico-practică "*Studii Naționale de Securitate*" are ca scop prioritar publicarea informației cu privire la fenomenele, evenimentele, vulnerabilitățile, riscurile și amenințările inerente segmentului de securitate națională, care se va exterioriza prin elaborarea unor cercetări și studii de securitate.

Editarea Revistei științifico-practice ”*Studii Naționale de Securitate*” va permite comunității de experți în domeniul securității și mediului academic de a promova concepte, viziuni și idei originale prin elaborarea unor studii fundamentale în domeniul securității naționale. În același context, sunt binevenite formulările de propuneri și recomandări orientate spre eficientizarea, perfecționarea și diversificarea aspectelor specifice securității naționale.

Prin elaborarea Revistei științifico-practice ”*Studii Naționale de Securitate*”, Institutul Național de Informații și Securitate ”Bogdan, Întemeietorul Moldovei” își propune să contribuie, inclusiv, la elucidarea științifico-analitică a unor aspecte caracteristice domeniului de securitate. Colectivul redacțional al Revistei va ține cont de experiența, profilul și maniera publicațiilor naționale în care au fost și sunt abordate aspecte ale securității, va promova spiritul științific, analitic al cercetării și cunoașterii. Subiectele editoriale tematice de bază ale Publicației vor fi: Informații și securitate națională; Securitate internațională; Securitate umană; Securitate juridică.

Întemeind Revista științifico-practică ”*Studii Naționale de Securitate*”, oferim cercetătorilor, experților și specialiștilor în diverse domenii ale securității o platformă de a se exprima și a-și susține și promova rezultatele cercetărilor, contribuind la diversificarea studiilor și la dezvoltarea sistemului de securitate națională.

Cu această ocazie invităm pe toți cei care manifestă interes față de domeniile de cercetare ce țin de segmentul securității sau celor conexe să se implice activ în realizarea unor expertize tematice, exteriorizate prin publicații teoretico-aplicative fundamentale, multilaterale și aprofundate.

În contextul lansării primului număr al revistei adresăm sincere urări de bine, succese echipei redacționale, tuturor celor care au participat, au susținut și au contribuit la implementarea în practică a acestui proiect.

Vitalie SÎLI,
redactor-șef,
dr., conf. universitar

EDITORIAL

CZU 351.86(478)

DOI: 10.5281/zenodo.3989047

PROBLEME ACTUALE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE

Vitalie SÎLI

Republica Moldova, Chișinău

rector, Institutul Național de Informații și Securitate "Bogdan, Întemeietorul Moldovei"

doctor în drept, conferențiar universitar

e-mail: silivitalie@gmail.com

Evoluția societății umane a condus la formarea unui nou concept de securitate și trecerea la noi mecanisme de asigurare a acesteia, bazate pe principiile democratice ale statului de drept, reforma sectorului de securitate și controlul democratic al instituțiilor de securitate. În Republica Moldova procesul de schimbare și modernizare a sectorului de securitate are un caracter continuu. Datorită conjuncturilor interne și externe, a redimensionării mediului actual de securitate, a competiției pentru consolidarea unor noi centre de putere, securitatea națională se confruntă cu un șir de probleme exteriorizate prin vulnerabilități, riscuri și amenințări care sunt menținute sub control, iar anihilarea lor reprezintă una din sarcinile principale ale organelor de securitate ale statului.

Un rol important în asigurarea securității statului revine identificării problemelor de securitate cu impact național și internațional. Din acest motiv, ne-am propus ca ediția curentă a Revistei științifico-practice Studii Naționale de Securitate să fie dedicată elucidării și analizei acestora. Pentru realizarea obiectivului menționat savanți și cercetători atât din țară, cât și de peste hotare și-au conjugat eforturile, prezentând studii aprofundate axate pe analiza coraportului relației interes național – securitate, a rolului serviciilor de securitate în situația pandemică, a necesității controlului democratic a sectorului de securitate, a importanței asigurării securității informaționale etc.

Cuvinte-cheie: securitate națională, Republica Moldova, Revista științifico-practică Studii Naționale de Securitate, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, COVID-19.

CURRENT ISSUES OF NATIONAL SECURITY

The development of the human society led to the emergence of a new concept of security and the transition to new mechanisms based on democratic principles of the rule of law, security sector reform and the democratic oversight of security institutions. In the Republic of Moldova, the process of change and modernization of the security sector is a continuous one. Due to internal and external circumstances, the resizing of the current security environment, the competition to consolidate new centers of power, national security faces a number of problems identified by risks, threats and vulnerabilities, which are kept under control. Their annihilation is one of the main missions of the state security bodies.

Identifying security issues with national and international impact has an important role in ensuring state security. Because of this, we conceived the current edition of the Journal of Research and Practice National Security Studies being dedicated to the elucidation and analysis of these issues. Both national and foreign scientists and researchers have collaborated their efforts and presented detailed studies on the analysis of the correlation national interest and security, the role of security services in the pandemic situation, the need for democratic control of the security sector, the importance of ensuring information security, etc.

Keywords: national security, Republic of Moldova, Scientific-Practical Journal National Security Studies, Information and Security Service of the Republic of Moldova, COVID-19.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Развитие человечества привело к образованию нового понимания безопасности и переходу к обновленным механизмам обеспечения его безопасности, основанным на демократических принципах верховенства закона, реформе сектора безопасности и демократическом контроле над институтами безопасности. В Республике Молдова процесс изменений и обновления сектора безопасности продолжается. В связи с внутренними и внешними обстоятельствами, изменением нынешней среды безопасности, соперничеством за консолидацию новых центров силы, национальная безопасность Республики Молдова сталкивается с рядом внешних проблем из-за уязвимостей, рисков и угроз, устранение которых является одной из основных задач органов государственной безопасности.

Важная роль в обеспечении государственной безопасности заключается в выявлении проблем безопасности, имеющих национальное и международное значение. По этой причине мы предложили посвятить текущий выпуск Научно-практического журнала «Национальные исследования по безопасности» их рассмотрению и анализу. Для достижения этой цели ученые и исследователи, в Республике Молдова и в других странах, объединили свои усилия и провели углубленные исследования, сфокусированные на анализе взаимосвязи между понятиями «национальные интересы» и «безопасность», ролью ведомств безопасности в период пандемии, необходимостью демократического контроля над сектором безопасности, важностью обеспечения информационной безопасности и многих других вопросов.

Ключевые слова: национальная безопасность, Республика Молдова, Научно-практический журнал Национальные Исследования по Безопасности, Служба Информации и Безопасности Республики Молдова, COVID-19.

QUESTIONS ACTUELLES DE SÉCURITÉ NATIONALE

L' évolution de la société a généré l' apparition d' un nouveau concept de sécurité et la transition vers de nouveaux mécanismes fondés sur les principes démocratiques de l' État de droit, la réforme du secteur de la sécurité et le contrôle démocratique des institutions de sécurité. En République de Moldavie, le processus de changement et de modernisation du secteur de la sécurité est continu. À cause de circonstances internes et externes, des changements de configuration de l' environnement sécuritaire actuel, la compétition pour consolider de nouveaux centres de pouvoir, la sécurité nationale se heurte à un certain nombre de problèmes identifiés par des risques, des menaces et des vulnérabilités, qui sont maîtrisées et sont combattus grâce aux efforts combinés des organes de sécurité de l' État.

La détection des problèmes de sécurité ayant un impact national et international joue un rôle important pour l' assurance de la sécurité de l' État. À ce compte, nous nous avons proposé que l' édition actuelle de la Revue scientifique et pratique Études Nationales de Sécurité soit consacrée à leur élucidation et analyse. Les scientifiques et les chercheurs de notre pays et de l' étranger ont conjugué leurs efforts pour analyser la relation entre l' intérêt national - la sécurité, le rôle des services de sécurité dans la situation de pandémie, la nécessité d' un contrôle démocratique du secteur de la sécurité, l' importance d' assurer la sécurité de l' information, etc.

Mots clés: sécurité nationale, République de Moldova, Journal scientifique et pratique des études sur la sécurité nationale, service de renseignement et de sécurité de la République de Moldova, COVID-19.

Securitatea, fiind o necesitate stringentă atât pentru persoană, societate și stat, cât și pentru comunitatea internațională, a devenit obiect de cercetare detaliată abia în secolul 20. Deși anterior fenomenul respectiv a fost studiat de mai mulți teoreticieni, investigațiile realizate de către aceștia aveau un caracter unilateral, necomprehensiv, vizând, preponderent, capacitățile militare ale statului, adică posibilitățile defensive sau ofensive ale acestuia. După cum afirmă unii cercetători, securitatea, în sensul tradițional, a fost asociată cu puterea militară. După 1990 și mai ales după 11 septembrie 2001, securitatea este extinsă către domeniile politic, economic și societal¹.

În asemenea context erau practic ignorați factorii non-militari, caracteristici și inerenti domeniului de securitate.

Din acest motiv, considerăm extrem de importantă evoluția și diversificarea opiniilor referitor la sectorul de securitate, fapt ce a impulsionat extinderea ariei cercetărilor întreprinse, dar și al caracterului pătrunderii profunde în esența problematicii de securitate.

Termenul de securitate este de uz general în relațiile internaționale și în alte discipline și pare să fie acceptat ca un concept central organizator. Politica externă, militară și economică a statelor, intersectarea acestora în zone de schimb și dispută, cât și structura generală a relațiilor pe care le creează, toate sunt analizate ca aspirații în vederea asigurării securității naționale și/sau internaționale. Înainte de apariția preocupărilor economice și ambientale, din timpul anilor 70, conceptul de securitate era rareori tratat în alți termeni decât cei ai intereselor politice particulare ale participanților și chiar până la sfârșitul anilor

80 discuția încă mai avea un puternic accent militar².

În același timp, abordarea de ansamblu a conceptului de securitate aduce în discuție componente fundamentale ale acestuia care impun atât definirea, cât și evidențierea necesității implementării lor în politicile interne și externe ale statelor, precum și în structurile societății civile, create în scopul respectării drepturilor omului și libertăților lui fundamentale. Acest fapt contribuie la crearea unei culturi de securitate, care reprezintă o sumă de valori, norme, atitudini sau acțiuni ce determină înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a celorlalte derivate (securitatea națională, securitatea internațională, securitatea colectivă, insecuritatea, politica de securitate) și la formarea unei culturi democratice³.

Examinând securitatea sub aspectul ierarhizării componentelor acesteia, susținem posibilitatea clasificării pe următoarele nivele: 1. Securitatea internațională; 2. Securitatea regională/zonală; 3. Securitatea națională.

Securitatea internațională, poate fi caracterizată prin întreprinderea unor acțiuni conjugate orientate spre asigurarea securității tuturor membrilor comunității internaționale prin excluderea riscurilor și amenințărilor cu caracter global. La nivel practic, securitatea internațională este asigurată prin aplicarea unui sistem colectiv de securitate, prin recunoașterea principiului de nerecurgere la forță, prin lupta comună împotriva riscurilor la adresa securității internaționale etc.

Securitatea regională/zonală, presupune crearea unui sistem de securitate într-un spațiu geografic bine definit de limite geografice, cu scopul asigurării conviețuirii

¹ *Securitate internațională și diplomatie publică*. <http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/04/Curs-SIDP.pdf> (accesat 03.08.2020).

² Ibidem

³ ALBU N. *Conceptele de securitate și securitate națională: teorii și politici*. În: Revista militară, nr. 1(3), 2010. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Conceptele%20de%20securitate%20si%20securitate%20nationala.pdf (accesat 01.03.2020).

pașnice a statelor din această regiune prin garantarea unei securități colective.

Deci, securitatea regională, spre deosebire de cea internațională, vizează un areal mai restrâns, dar în cadrul căruia există interese comune ale statelor din zona geografică respectivă. De regulă, sub aspect practic, se realizează prin înființarea și activitatea unor organizații internaționale, sau în baza unor acorduri semnate între părți care cuprind dispoziții privind:

- consfințirea obligației părților acordului de a soluționa exclusiv prin mijloace pașnice litigiile apărute între părțile semnate;
- obligația părților acordului de a oferi asistență individuală sau colectivă statului supus agresiunii armate;
- participarea în acest sistem a statelor doar dintr-o regiune geografică, delimitată și consfințită prin tratatele de constituire ale organizațiilor sau la semnarea acordului⁴.

Securitatea națională, la rândul său, presupune posibilitatea garantării integrității teritoriale, a independenței statului și crearea condițiilor de dezvoltare socială prin mecanisme de politică internă și externă ale statului⁵.

Considerăm evidentă existența unei legături strânse între aceste trei nivele, din care motiv, în analiza unuia din nivele, trebuie luate în calcul procesele care au loc și în celelalte două nivele. Relațiile interstatale,

regionale și internaționale nu permit ca securitatea unui stat să fie examinată separat de securitatea regiunii geografice în care se află și securitatea internațională în ansamblu.

Autorul Barry Buzan în lucrarea sa „Popoarele, statele și frica” extinde considerabil câmpul de analiză și aplicare a conceptului de „securitate” și „securitate națională”, susținând că „în cazul securității, discuția constă în a scădea amenințările. În contextul sistemului internațional, securitatea desemnează capacitatea statelor și societăților să-și păstreze autonomia identității și integrității lor funcționale”. Barry Buzan oferă o viziune complexă asupra dimensiunilor securității, este vorba de aspectul militar, politic, economic, social, de mediu etc⁶.

Scopul principal al asigurării securității sunt determinate de crearea și susținerea unei situații economice, politice, internaționale și militar-strategice a statului, care ar crea condiții favorabile pentru dezvoltarea individului, societății și statului și ar elimina riscul de minimalizare a rolului și importanței statului ca subiect al dreptului internațional, subminând capacitatea statului de a realiza interesele individului și societății pe arena internațională⁷.

Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței statului nostru și este un obiectiv primordial al țării. Obiectivele securității naționale a Republicii Moldova sunt: asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii

⁴ RICHICINSCHI I. *Aspecte juridice ale securității internaționale privind terorismul*. Chișinău, 2005, p. 19. Citat: AFANAS N. *Dimensiunea teoretică a securității naționale a Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare*. În: *Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică*, nr. 2, 2017.

<http://irim.md/wp-content/uploads/2018/02/5-Afanas.pdf> (accesat 01.03.2020).

⁵ AFANAS N. *Dimensiunea teoretică a securității naționale a Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare*. În: *Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică*, nr. 2, 2017. <http://irim.md/wp-content/uploads/2018/02/5-Afanas.pdf> (accesat 01.03.2020).

⁶ ALBU N. *Conceptele de securitate și securitate națională: teorii și politici*. În: *Revista militară*, nr. 1(3), 2010.

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Conceptele%20de%20securitate%20si%20securitate%20nationala.pdf (accesat 01.03.2020).

⁷ MANOLACHI C., GORGAN Ig. *Caracteristica mecanismului de asigurare a securității naționale*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Caracteristica%20mecanismului%20de%20asigurare%20a%20securitatii%20nationale..pdf (accesat 01.03.2020).

constituționale, dezvoltării democratice, securității interne, consolidarea statalității Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării și promovării valorilor, intereselor și obiectivelor naționale. Securitatea națională nu este numai securitatea statului, ci și securitatea societății și a cetățenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul țării, cât și peste hotarele ei.

Securitatea națională a Republicii Moldova se realizează prin măsuri adecvate de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă și militară, prin activitate de informații, contrainformații, precum și prin depășirea eficientă a crizelor, în conformitate cu legislația în vigoare și cu dreptul internațional⁸.

Domeniul de securitate poate fi caracterizat prin importanță majoră pentru persoană, societate și stat, cât și prin interes major pentru cercetători. Problematika securității se distinge printr-un șir de particularități, începând cu identificarea priorităților și al componentelor securității, până la stabilirea și argumentarea rolului și locului intereselor omului/individului în procesul de asigurare a securității.

Gama extinsă a palierelelor de cercetare conexe sectorului de securitate indică inechivoc asupra complexității acestuia, dar și al semnificației pentru societate și stat.

Deci, putem deduce că securitatea națională este un sistem extrem de complex și multifuncțional, care reflectă interacțiunea și dependența strânsă dintre securitatea persoanei și a societății la toate nivelele, de la cel internațional, până la cel regional sau local⁹.

⁸ AFANAS N. *Dimensiunea teoretică a securității naționale a Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare*. În: Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică, nr. 2, 2017. <http://irim.md/wp-content/uploads/2018/02/5-Afanas.pdf> (accesat 01.03.2020).

⁹ СТАРОДУБЦЕВА К. А. *Концепция национальной безопасности РФ как система ценностей*. В:

Un aspect ce generează dispute în mediul științific ține de coraportul conceptual al noțiunilor de ”securitate de stat” și ”securitate națională”.

Conform opiniei unor cercetători, termenul ”securitate națională” reprezintă, practic, o calchiere a categoriei engleze „national security”, care poate fi tradusă atât ca securitate națională, cât și ca securitatea statului, aspect adeseori admis de numeroși autori¹⁰.

Într-o altă accepțiune, se consideră că noțiunile de securitate națională și securitate a statului nu sunt sinonime, ci noțiuni de sine stătătoare¹¹. Mai mult, substituirea acestor categorii este inacceptabilă, întrucât securitatea națională este o noțiune generală (este genul), în timp ce securitatea statului este o noțiune concretă (este specia)¹².

În particular, cercetătorii susțin că securitatea statului este o noțiune mai îngustă, în timp ce securitatea națională cuprinde toate

Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, 2007, № 44, том 18, стр. 261.

¹⁰ АВЕРЬЕРОВ М. Д. *Проблемы законодательного обеспечения национальной безопасности Российской Федерации*. Москва, 2003, с. 8. Citat: COSTACHI GH., IACUB I. *Scurte reflecții asupra unor dimensiuni ale securității (securitatea națională vs securitatea statului)* http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/1204/Costachi_Iacub.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat 01.03.2020).

¹¹ СТАРОДУБЦЕВА К. А. *Концепция национальной безопасности РФ как система ценностей*. В: Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, 2007, № 44, том 18, с. 17.

¹² МИЩЕРИКОВ А. А. *Безопасность и свобода личности в информационном обществе: анализ проблемы*. В: Теория и практика общественного развития, 2011, № 1, п. 23. Citat: COSTACHI GH., IACUB I. *Scurte reflecții asupra unor dimensiuni ale securității (securitatea națională vs securitatea statului)* http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/1204/Costachi_Iacub.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat 01.03.2020).

tipurile de securitate (economică, politică, constituțională, socială, alimentară etc.). La rândul său, securitatea statului, ca parte a securității naționale, se consideră că se reduce, în principal, la aspectul politic, fiind apreciată ca „siguranța instituțiilor și relațiilor (statale și sociale), a conținutului activității acestora, interacțiunii dintre ele, a practicii vieții politice”¹³.

În context, considerăm important a remarca că conform art.1 din Legea securității statului ”Securitatea statului este parte integrantă a securității naționale”¹⁴. După cum observăm, în statul nostru este prevăzută la nivel legislativ ierarhia conceptelor de securitate.

Un alt aspect pozitiv în acest sens, revine și faptului că legiuitorul a definit noțiunea de securitate a statului, prin care se subînțelege protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte¹⁵. Deși susținem prezența definiției respective în Legea securității statului, totuși indicăm că ar fi binevenită actualizarea acesteia. Astfel,

apreciind caracterul descriptiv al noțiunii examinate, remarcăm posibilitatea desprinderii din conținutul acesteia a direcțiilor prioritare de asigurare a securității statului (suveranitatea, independența și integritatea teritorială a țării, ordinea constituțională, potențialul economic, tehnico-științific și defensiv), precum și a subiecților (statul, societatea și persoana). Accentuăm asupra necesității revizuirii și redactării sintagmei ”regim constituțional” și înlocuirea acesteia cu sintagma ”ordine constituțională”.

Propunem a defini securitatea statului drept starea de protecție a persoanei, societății și statului față de riscurile și amenințările interne și externe.

În continuare vom efectua o examinare succintă a materialelor prezentate spre publicare în prezentul număr al revistei.

După cum susține N. Țveatcov, în studiul realizat, Republica Moldova este situată pe un teritoriu care, de-a lungul istoriei sale, a fost la intersecția intereselor geopolitice externe. Mai multe centre geopolitice au luptat constant pentru influența asupra Moldovei. În opinia autorului, situația este complicată de faptul că Republica Moldova nu are un sistem politic echilibrat și o experiență vastă în guvernarea unui stat independent. Astfel de condiții fac extrem de dificilă asigurarea stabilității sale politice interne și externe. După destrămarea vechiului sistem de relații, în societatea moldovenească nu existau arbitri de încredere, care să poată restricționa contradicțiile existente. Acest lucru a dus la apariția forțelor centrifuge în sudul și estul Republicii Moldova¹⁶.

În opinia lui M. Benchechi și A. Kurtskhalia, un mecanism de menținere sub control al posibilelor noi provocări de securitate este prezența forțelor pacificatoare în zonele de conflict. Opiniile referitoare la

¹³ БОРИСОВ Д. А. *Безопасность человека в современной теории и практике международных отношений*. В: Вестник Томского государственного университета, 2011, № 343, с. 121. Citat: Costachi Gh., Iacob I. *Scurte reflecții asupra unor dimensiuni ale securității (securitatea națională vs securitatea statului)*. http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/1204/Costachi_Iacob.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat 06.03.2020).

¹⁴ *Legea securității statului nr. 618-XIII din 31.10.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10-11/117 din 13.02.1997.

¹⁵ *Legea securității statului nr. 618-XIII din 31.10.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10-11/117 din 13.02.1997.

¹⁶ ЦВЯТКОВ Н. *Политическая безопасность Республики Молдова: внутренние и внешние вызовы и угрозы*.

importanța prezenței forțelor pacificatoare în regiunile de conflict înghețat diferă în dependentă de statul de interes. Cert este, însă, că operațiunile de menținere a păcii în lume se prezintă a fi necesare pentru aplanarea, soluționarea sau, cel puțin, înghețarea conflictelor iscate, astfel oferind posibilități reale părților implicate să revadă propriile acțiuni și politici și să-și ordoneze contactele pentru stabilirea unui consens și menținerea relațiilor de pace.

În pofida faptului că obiectivele forțelor pacificatoare este punerea în aplicare a procesului de dezarmare, demobilizare și reintegrare a foștilor combatanți, se constată că realitatea din zonele de conflict din Republica Moldova și Georgia a fost cu totul alta – de la introducerea posturilor pseudo-vamale și de pseudo-grăniceri, până la încălcarea sistematică a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în regiunile de conflict¹⁷.

Spre deosebire de Republica Moldova, în Georgia situația la capitolul asigurării securității este și mai încordată și se reflectă asupra regiunii în ansamblu. Prof. V. Maisaia în studiul său inclus în ediția curentă argumentează că este prezentă o concurență geopolitică acerbă dintre Puterile Globale asupra pozițiilor hegemonice din Caucaz. Securitatea geopolitică în Caucaz în condițiile în care Puterile Globale sunt pe cale să își îndeplinească interesele și obiectivele cu ajutorul unui nou prag ideologic: eurasiatismul vs. atlantismul, provoacă apariția unei modalități de confruntare pentru percepțiile de securitate regională, politici care nu promovează pacea și stabilitatea. Noua dilemă de securitate pentru regiune este identificată astfel: Rusia / China vs. SUA / UE ca fiind o

nouă competiție a bipolarității cu introducerea unor proiecte geopolitice¹⁸.

A. Munteanu afirmă că din totalitatea organelor de securitate ale Republicii Moldova, Serviciul de Informații și Securitate are o importanță majoră în prevenirea și contracararea riscurilor și vulnerabilităților naționale, în protejarea statului și a cetățenilor săi. Pentru ca Serviciul de Informații și Securitate să își poată realiza obligațiile sale funcționale, acestei instituții trebuie să i se asigure condițiile și mecanismele necesare de activitate. Un mecanism important de asigurare a securității este cel prin intermediul mandatului de securitate, care reprezintă un cadru legal, un echilibru între ceea ce „se cere” de la un serviciu de securitate și ceea ce li „se oferă” în lipsa mijloacelor legale de acțiune, care sunt grav afectate, astfel încât societatea să aprecieze efortul operațional depus de serviciu pentru protejarea securității naționale a țării, cât și a cetățenilor¹⁹.

Analizând legislația mai multor țări la capitolul mandatului de securitate, precum și practica existentă în acest sens, M. Gropa constată eficiența mandatului de securitate, acțiuni autorizate întreprinse prin limitarea unor drepturi și libertăți ale cetățenilor, dar care au ca scop primordial asigurarea securității naționale, unul din cel mai important element al statalității și siguranței omenirii. Acest mandat nu poate fi catalogat ca o armă necontrolată în mâinile Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, dar un scut menit să protejeze securitatea națională, mai mult ca atât, poate fi

¹⁷ BENCHECI M., KURTSKHALIA A. *Peacekeeping operations as a factor in regulating territorial conflicts in the Republic of Moldova and Georgia.*

¹⁸ MAISAIA V. *The Caucasus geopolitical dilemma – new cold war implications and peaceful trend: Regional Public Chamber initiative.*

¹⁹ MUNTEANU A. *Mandatul de securitate ca mecanism de asigurare a securității: experiență națională și practici internaționale.*

supus controlului parlamentar, a Procuraturii Generale și celui judiciar²⁰.

N. Albu, examinând controlul democratic al serviciilor de informații, susține că acesta trebuie să înceapă prin trasarea unui cadru legal explicit și clar, stabilind statutele serviciilor de informații, supuse aprobării Parlamentului. Aceste statute trebuie să specifice limitele atribuțiilor serviciilor de informații, metodele de acțiune și mijloacele prin care aceste servicii sunt trase la răspundere.

În mare parte, controlul și supravegherea Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova are un caracter parțial formal, așa cum aplică și alte state, de obicei și sub forma comisiilor parlamentare de control. În mare parte, controlul serviciilor de informații este de multe ori limitat. Această limitare ține de tipul de activitate (național/contraspionaj sau informații externe) ori de domeniile de acțiune (metode operative, acțiuni sub acoperire). În plus, specificul mandatului de securitate al Serviciului de Informații și Securitate are implicație asupra transparenței acestui sector, deși actualmente se consideră că acesta este un fapt exagerat.

Astăzi, deși nu sunt dezbateri asupra rolului societății civile în supravegherea serviciilor de informații, totuși este recunoscut aportul organizațiilor la acest subiect, reieșind din capacitatea lor de a analiza și critica fără restricții politicile guvernului. La fel și entitățile din mass-media utilizează expertiza independentă pentru a oferi un feedback constant cu privire la acțiunile serviciilor de informații. Pe de altă parte, jurnalismul puternic politizat poate prejudicia supravegherea serviciilor de informații. Aceasta este una din dilemele democratice privind supravegherea serviciilor de informații²¹.

În aceeași ordine de idei, A. Fortuna afirmă că eficiența activității unui serviciu de securitate depinde de calitatea pregătirii ofițerilor de informații. Pregătirea profesională de bază a ofițerului de informații și securitate și perfecționarea profesională a acestora este exercitată în cadrul unor instituții specializate, indiferent de statutul juridic al acestora, prezența acreditării oficiale sau afilierea lor departamentală²².

D. Hirbu și A. Munteanu, susțin că paralel cu ridicarea nivelului de pregătire a ofițerilor săi, modernizarea produsă în cadrul SIS în ultimul deceniu a vizat prezența unui sistem național de securitate transparent, care să-i permită adaptarea la modelele și standardele de performanță ale instituțiilor similare din spațiul UE.

Uniunea Europeană își propune să contribuie la pregătirea Republicii Moldova ca aceasta să poată participa la dezvoltarea și implementarea mecanismelor europene de asigurare a securității, bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului căilor diplomatice și a capacităților civile de management al crizelor la nivel subregional. Totodată, este necesară adaptarea instituțională și funcțională continuă la modelul structurilor europene de securitate, punând în prim plan perfecționarea cadrului normativ-legal național, prin aplicarea unor practici, procedee și mecanisme mai performante în implementarea politicilor de securitate²³.

Cooperarea în domeniul apărării dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, conform opiniei expuse de V. Beniuc și L. Beniuc, este slab dezvoltată. În primul rând, NATO este considerată instituția ce antrenează țările partenere în cooperarea graduală pe domeniul militar, contribuind

²⁰ GROPA M. *Limitele mandatului de securitate – expansiunea criminalității organizate ca temei de justificare a mandatului de securitate.*

²¹ ALBU N. *Controlul democratic asupra sectorului de securitate: Cine pe cine supraveghează.*

²² FORTUNA A. *Perfecționarea profesională a cadrelor de informații.*

²³ HIRBU D., MUNTEANU A. *Consolidarea sistemului național de securitate în contextul politicilor de securitate comunitară: parteneriat și colaborare.*

totodată la reforma militară și de securitate. Republica Moldova își reformează sectorul de securitate și apărare, ghidându-se în mare parte de parteneriatul cu Alianța Nord-Atlantică, prin Inițiativa de Consolidare a Capacității de Apărare (DCBI). În al doilea rând, cooperarea în domeniul apărării cu țările partenere a fost, tradițional, subiectul relațiilor bilaterale, dar nu o prerogativă a Uniunii Europene. Singura punte de cooperare în domeniul apărării este Întâlnirea Consilier UE pentru reforma sectorului de securitate, a cărui misiune este de a monitoriza principalele reforme de securitate și de a facilita cooperarea dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova în domeniul PSAC. În acest context, proiectele Strategiei Securității Naționale și al Strategiei Naționale de Apărare, contribuie într-o oarecare măsură la formarea unei poziții proactive a Republica Moldova, care, în opinia experților militari, urmează să manifeste mai multă inițiativă și, folosind așa-numitele „ferestre de oportunități”, să aprofundeze parteneriatul cu Uniunea Europeană și să extindă participarea în misiunile Uniunii Europene de gestionare a crizelor²⁴.

T. Busuncian afirmă că la etapa actuală Republica Moldova are nevoie de politici și reglementări pentru menținerea unui nivel înalt în securitatea rețelelor și a sistemelor informaționale, precum și implicarea operatorilor de servicii esențiale în asigurarea informației pentru menținerea securității cibernetice la nivel național. Inventivitatea infractorilor cibernetici care vin cu noi modalități de a profita de breșele de securitate în detrimentul cetățenilor, întreprinderilor și guvernelor, depășesc granițele jurisdicțiilor naționale. Astfel, sunt necesare o multitudine de detalii ce țin de capacitatea și infrastructura necesară care să permită depistarea, investigarea și urmărirea în timp util a conexiunilor

informative și a posibilelor legături cu alte forme de activitate infracțională²⁵.

V. Saca, consideră că un rol aparte în modernizarea relației interes național–securitate națională îi revine noii redacții a Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, adoptată de către Consiliul Suprem de Securitate, cu titlu de proiect, la 21.06.2016. Compartimentele acestui proiect reflectă o îmbinare reușită a tradiției și inovației în abordarea în parte a valorilor naționale, intereselor naționale și securității naționale în contextul funcționării diferitor sfere și domenii ale activității statului și societății. Totodată, se ține cont de necesitatea reevaluării și ierarhizării amenințărilor și riscurilor actuale la adresa securității naționale a țării, la determinarea de măsuri adecvate diminuării vulnerabilității statului Republica Moldova față de ele. Drept concluzie sintetică ce rezultă din proiectul respectiv pentru reprezentării comunității științelor politice din țară este, în opinia noastră, oportunitatea de elaborare și punere în uz a unei concepții speciale privind relația interes național – securitate națională, care să delimiteze ca un tot întreg aspectele conceptuale, structurale, tipologice, funcționale ale acestei relații²⁶.

Pe lângă politicile de securitate națională, conform viziunii lui S. Sprincean, o importanță deosebită o au și cele de asigurare a securității umane și juridice. Trebuie să menționăm că, scopul esențial al strategiilor și politicilor în sferile securității umane și biosecurității, ale activității instituțiilor din aceste sectoare nu constă în conferirea unui sentiment abstract și fals, de confort și siguranță atât pentru individ, cât și pentru

²⁴ BENIUC V., BENIUC L. *Procesele de integrare europeană prin prisma politicii de securitate și apărare comună a UE.*

²⁵ BUSUNCIAN T. *Securitatea informațională și activitatea serviciilor de informații în contextul globalizării.*

²⁶ SACA V. *Considerații privind evoluția relației interes național – securitate (exemplul societății în schimbare).*

colectivitate, ci în crearea și menținerea unor condiții favorabile pentru soluționarea celor mai stringente probleme securitare, politice, economice, sociale, demografice, tehnologice, dar mai întâi de toate a dilemelor și crizei morale ale omenirii, care continuă să fie supusă impactului distructiv al amenințător și pericolelor globale la nivelul fiecărei persoane luate în parte²⁷.

Prof. X. Ulianoschi în cercetarea sa susține că răspunderea penală apare ca o consecință inevitabilă a săvârșirii unei infracțiuni, deoarece, astfel, întregul mecanism al reglementării juridice a relațiilor de apărare socială ar deveni inoperantă. În acest context, nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală. Pentru rezolvarea efectivă a acestor probleme, legislatorul, conducându-se de principiul umanismului și folosind adeseori metoda încrederii, prevede diverse modalități de răspundere penală²⁸.

Prof. E. Străuțiu argumentează că răspândirea globală a pandemiei COVID-19 reprezintă începutul unei noi epoci în evoluția umanității, punând punct paradigmei globale dominate de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001. Deja ne situăm într-o nouă lume, caracterizată de modificarea fundamentală a sensurilor și conținuturilor în politică, societate, economie, mentalități.

Serviciile de securitate oferă informațiile (inclusiv în formă prelucrată, coroborată, cu tentă prospectivă) șefilor de state, primilor miniștri, miniștrilor și secretarilor de stat cu atribuții în profil, etc. Ce se întâmplă când

aceștia nu sunt destul de competenți sau destul de inițiați în cultura de securitate, și nu acordă importanța cuvenită avertizărilor și propunerilor de politici? În continuare, serviciile de intelligence nu au soluții legale pentru a impune să fie ascultate. În cazul pandemiilor, aceasta înseamnă pierderi de vieți omenești și pagube sociale care, poate, ar fi evitabile²⁹.

S. Cebotari, abordând subiectul pandemiei COVID – 19 ca problemă de securitate globală, supune analizei activitatea Organizației Mondiale a Sănătății în condițiile prezenței pandemiei COVID-19, constatând că organizațiile internaționale, inclusiv OMS, dețin rolul de coordonatori și catalizatori ai solidarității comunității internaționale; epidemia de coronavirus COVID-19 este globală³⁰.

Trecerea în revistă a principalelor probleme actuale de securitate națională, cât și a mecanismelor de soluționare a lor, ne permite să afirmăm că la nivel național este necesară pregătirea cetățenilor pentru a putea deosebi ce este „normal” și ce este „anormal” în activitatea unui serviciu de securitate, a explica în ce constă cooperarea unor astfel de structuri, dar și a avea încredere prin formarea în societate a unei culturi înalte de securitate. Nu se poate vorbi despre modernizarea și transformarea domeniului de securitate națională și ajustare la standardele europene, fără a menționa necesitatea unei pregătiri a întregii populații în domeniul securității prin intermediul culturii de securitate.

Iar la nivel internațional, considerăm că nici un stat în lume nu poate aborda de unul singur problemele sale de securitate, în special în perioada actuală, când imperativul combaterii terorismului, a criminalității

²⁷ SPRINCEAN S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane.*

²⁸ ULIANOVSKI X. *Esența liberării de răspunderea penală în condițiile necesității asigurării securității umane.*

²⁹ STRĂUȚIU E. *Intelligence în context pandemic – o nouă paradigmă?*

³⁰ CEBOTARI S. *Organizația mondială a sănătății în contextul gestionării crizei COVID-19.*

transfrontaliere, a altor manifestări criminale internaționale, precum și a pandemiei COVID – 19 vizează fiecare entitate statală în parte, frecvent necesitând unirea eforturilor și adoptarea unor acțiuni uniforme.

BIBLIOGRAFIE:

1. AFANAS, N. *Dimensiunea teoretică a securității naționale a Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare*. În: *Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică*, nr. 2, 2017. <http://irim.md/wp-content/uploads/2018/02/5-Afanas.pdf> (accesat 01.03.2020).
2. ALBU, N. *Conceptele de securitate și securitate națională: teorii și politici*. În: *Revista militară*, nr. 1(3), 2010.
3. COSTACHI, GH., IACUB, I. *Scurte reflecții asupra unor dimensiuni ale securității (securitatea națională vs securitatea statului)*. http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/1204/Costachi_Iacub.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat 06.03.2020).
4. *Legea securității statului nr. 618-XIII din 31.10.1995*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 10-11/117 din 13.02.1997.
5. MANOLACHI, C., GORGAN, Ig. *Caracteristica mecanismului de asigurare a securității naționale*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Caracteristica%20mecanismului%20de%20asigurare%20a%20securitatii%20nationale..pdf (accesat 01.03.2020).
6. RICHICINSCHI, I. *Aspecte juridice ale securității internaționale privind terorismul*. Chișinău, 2005.
7. *Securitate internațională și diplomație publică*. <http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/04/Curs-SIDP.pdf> (accesat 03.08.2020).
8. АВЕРЬЕРОВ, М. Д. *Проблемы законодательного обеспечения национальной безопасности Российской Федерации*. Москва, 2003.
9. БОРИСОВ, Д. А. *Безопасность человека в современной теории и практике междуна-родных отношений*. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2011, № 343.
10. МИЦЕРИКОВ, А. А. *Безопасность и свобода личности в информационном обществе: анализ проблемы*. В: *Теория и практика общественного развития*, 2011, № 1.
11. СТАРОДУБЦЕВА, К. А. *Концепция национальной безопасности РФ как система ценностей*. В: *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*, 2007, №44, том18.

INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

CZU 351.9+351.86
DOI: 10.5281/zenodo.3989081**CONTROLUL DEMOCRATIC ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE:
CINE PE CINE SUPRAVEGHEAZĂ?****Natalia ALBU**

Republica Moldova, Chișinău

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (1)

Academia Militară "Alexandru cel Bun" (2)

cercetător științific coordonator

doctor în științe politice, conferențiar universitar

e-mail: albnatali@gmail.com

Subiectul controlului democratic asupra sectorului de securitate nu-și pierde din importanță în cadrul mediului actual de securitate, deși la nivel conceptual încă există anumite contradicții. De aceea autoarea, în primul rând, definește conceptele cheie relevante ale temei de cercetare. Apoi stabilește anumite aspecte ale controlului democratic asupra sectorului de securitate în Republica Moldova. În acest cadru, nu se neglijează rolul Parlamentului în furnizarea controlului democratic asupra sectorului, evidențiindu-se necesitatea revitalizării acestui rol, pentru a asigura un proces adecvat, ciclic și permanent de evaluare a sectorului de securitate, pentru a asigura responsabilitatea reciprocă a legislativului și puterii executive privind politica de securitate națională. În al treilea rând, autoarea încearcă să identifice mecanisme de control asupra serviciilor de informații prin prisma dilemelor și paradoxurilor controlului democratic asupra acestui sector. La final sunt trasate anumite concluzii privind impedimentele asigurării unui control democratic asupra sectorului de securitate.

Cuvinte-cheie: controlul democratic, sector de securitate, reforma sectorului de securitate, guvernarea sectorului de securitate, supraveghere, servicii de informații.

**DEMOCRATIC OVERSIGHT OF THE SECURITY SECTOR:
WHO IS OVERSEEING WHOM?**

The topic of democratic oversight of the security sector does not lose its significance within the current security environment, though there are certain contradictions at the concept level. Proceeding from this, firstly the author defines the key concepts that are relevant to the topic of the research. Then she determines certain aspects of the democratic oversight of the security sector in the Republic of Moldova. In this context, the role of the Parliament is not passed by as to provide democratic oversight of the sector, emphasizing the necessity of revitalizing this role with the view of ensuring an adequate, cyclic and permanent process of assessment of the security sector and to guarantee the mutual responsibility of the legislative and executive bodies for the policy on national security. Thirdly, the author tries to identify mechanisms to oversee intelligence services through the lens of dilemmas and paradoxes of democratic oversight of this sector. Finally, several conclusions are drawn on impediments to ensure democratic oversight of the security sector.

Keywords: democratic oversight, security sector, security sector reform, security sector governance, surveillance, intelligence services.

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ КОНТРОЛЬ СЕКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ: КТО ЗА КЕМ НАБЛЮДАЕТ?

Проблематика демократического контроля сектора безопасности так и не утрачивает своего значения в современной среде безопасности, вопреки существованию определенных противоречий на концептуальном уровне. Именно в силу этой причины автор в первую очередь выделяет ключевые понятия, имеющие отношение к теме исследования. Далее были исследованы особенности демократического контроля сектора безопасности в Республике Молдова. В этом плане принимается во внимание роль Парламента в осуществлении этого демократического контроля данного сектора, выделяя необходимость восстановления этой роли с целью обеспечения адекватного, циклического и постоянного процесса оценки сектора безопасности, ради обеспечения взаимной ответственности законодательной и исполнительной властей в политике национальной безопасности. В третью, но не в последнюю очередь, автор попытался показать механизмы контроля разведывательных служб посредством рассмотрений дилемм и парадоксов демократического контроля в этой области. В итоге удалось сформулировать четкие выводы относительно препятствий на пути обеспечения демократического контроля над сектором безопасности.

Ключевые слова: демократический контроль, сектор безопасности, реформа сектора безопасности, управление сектором безопасности, разведывательные службы, Служба Информации и Безопасности Республики Молдова, национальная безопасность.

CONTRÔLE DÉMOCRATIQUE SUR LE SECTEUR DE LA SÉCURITÉ: QUI SUPERVISE QUI?

Le sujet du contrôle démocratique sur le secteur de la sécurité ne perd pas de son importance dans l'environnement sécuritaire actuel, même si au niveau conceptuel il subsiste quelques contradictions. C'est pourquoi l'auteur définit tout d'abord les concepts clés pertinents au sujet de la recherche. Elle établit ensuite certains aspects du contrôle démocratique sur le secteur de la sécurité dans la République de Moldavie. Dans ce contexte, le rôle du Parlement dans la mise en place d'un contrôle démocratique sur ce secteur n'est pas négligé, soulignant la nécessité de revitaliser son rôle, d'assurer un processus adéquat, cyclique et continu d'évaluation du secteur de la sécurité, afin de garantir la responsabilité mutuelle du législateur et du pouvoir exécutif sur la politique de sécurité nationale. Troisièmement, l'auteur cherche à identifier les mécanismes de contrôle des services de renseignement au regard des dilemmes et des paradoxes du contrôle démocratique sur ce secteur. À la fin, certaines conclusions sont tirées concernant les obstacles à un contrôle démocratique du secteur de la sécurité.

Mots clés: contrôle démocratique, secteur de la sécurité, réforme du secteur de la sécurité, gouvernance du secteur de la sécurité, surveillance, services de renseignement.

Introducere. Până nu demult obișnuiam, atunci când analizam evoluțiile din cadrul mediului de securitate, să evidențiem că în timp ce vechile amenințări au dispărut treptat, provocări noi precum amenințările de tip hibrid le-au luat locul. Și, evident, aceasta a determinat o nouă percepție asupra conceptelor precum securitatea, conflictele și pacea. Actualmente, mai bine zis la începutul anului 2020, securitatea la nivel global s-a transformat dramatic atunci când pandemia COVID-19 a dat lovitură nu numai asupra sistemului de sănătate, fie la nivel național, fie la nivel global, dar și asupra diferitelor dimensiuni ale securității. În același timp, această stare globală a accentuat necesitatea de a reevalua aspecte ce țin de reformarea sectorului de securitate atât la nivel global, cât și național, iar conceptele precum *buna guvernare, guvernarea sectorului de securitate, controlul democratic* nu-și pierd din valoare și interesul de cercetare. Nu putem neglija faptul că de mai mult de zece ani tema *controlului democratic asupra sectorului de securitate* a fost prezentă în agenda publică din Republica Moldova. Această prezență a beneficiat de un mediu politic destul de favorabil legat de implementarea principiilor democratice europene pe plan național. În această perioadă au fost abordate majoritatea aspectelor teoretice ale controlului democratic: conceptul general și principiile sale, rolurile și misiunile principalilor actori, mecanismele și modul de implementare, criteriile și instrumentele de monitorizare și evaluare etc.¹. Deși se constată o îmbunătățire semnificativă a situației în acest domeniu, în special reieșind din implementarea unor practici cu suportul Uniunii Europene, totuși lipsește o înțelegere și abordare comună a conceptelor sus-menționate din partea instituțiilor de stat și societății civile. În același timp,

implementarea programelor de asistență în democratizarea sectorului de securitate sau reformarea acestuia permite să abordăm și să evaluăm numai anumite sectoare ale sistemului de securitate al Republicii Moldova, cum ar fi sectorul militar sau cel de ordine publică, dar mai puțin se vorbește de serviciul intelligence.

La nivel internațional, transformarea serviciului de intelligence este un domeniu despre care s-a vorbit foarte mult după 11 septembrie 2001, atunci când s-a pus în fața serviciilor de informații din întreaga lume pericolul terorismului. Realmente, de comun acord, s-a constatat că cel mai grav pericol are caracter global și adaptiv, cu o distincție nesemnificativă între crimă, terorism și război. Lumea a început să vadă că unica amenințare asupra omeniilor o constituie terorismul și crima organizată. Așa cum susțin unii autori, s-a suprasolicitat pe această direcție, iar serviciile de securitate care s-au concentrat numai asupra acesteia au neglijat alte amenințări, inclusiv așa-zisele evenimente de tip *lebedă neagră*. Totuși, serviciile de intelligence au trecut de la maniera de abordare din timpul Războiului Rece, care se baza pe amenințarea statului-națiune, la amenințările transnaționale, omnidireționale, nonstatale și asimetrice. Plecând de la aceste principii, transformarea intelligence a dus la planificarea, culegerea, analiza și diseminarea informațiilor într-o modalitate nouă, care părea a fi mult mai eficientă². Dacă să ne referim la nivel național, actualmente practic nu există studii academice privind desfășurarea unui proces de intelligence, colaborarea acestuia cu alte sectoare de securitate sau probleme cu care se confruntă instituțiile în executarea mandatului securității,

¹ PÎNTEA Iu. *Necesitatea reevaluării sectorului de securitate și apărării*. În: Revista Militară. Studii de Securitate și Apărare, nr. 1 (17) / 2017, p. 20.

² MEDAR S. *Transformarea serviciilor de informații în contextul actual de securitate*. În: Societate, Democrație, Intelligence, p. 7. <https://www.sri.ro/upload/intellspecial.pdf> (accesat 27.03.2020).

nemaivorbind de mecanismele de control sau supraveghere a acestora. Anume aceasta ne determină să dezvoltăm în cadrul acestui articol unele aspecte ce țin de rolul mecanismelor de supraveghere asupra sistemului de securitate, în general, și serviciilor de informații, în particular.

În mare parte, pentru a răspunde la întrebarea cine pe cine supraveghează, din start ne propunem să analizăm înțelesul conceptual al fenomenului de *control democratic asupra sectorului de securitate* pentru a evita abordarea eronată privind funcționarea eficientă a statului democratic, care împiedică la definirea clară a priorităților de securitate națională, deseori limitate la obiective cu caracter pur economic și mai puțin cu referire la bunăstare sau dezvoltare. Aspecte valoroase privind conexiunea dintre procesul de control democratic asupra sectorului de securitate și dezvoltare se regăsesc în cadrul angajamentului asumat de Republica Moldova în implementarea Obiectivului 16 al Agendei 2030 („Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă”), axat pe „promovarea societăților pașnice și inclusive pentru o dezvoltare durabilă, oferind acces la justiție pentru toți și construirea de instituții eficiente [...]”. Pentru a ajuta țările partenere să își reformeze sistemele de securitate, Uniunea Europeană (UE) acordă sprijin de pace și stabilitate, dezvoltare inclusivă și durabilă, construirea de stat și democrație, statul de drept, drepturile omului și principiile dreptului internațional³. Aceasta ne permite să evidențiem relevanța temei de cercetare, care nu ține numai de instituții de stat, dar și de necesitatea de intensificare a eforturilor naționale de asigurare a securității persoanelor și a statului în același timp, astfel contribuind

la garantarea legitimității, bunei guvernări, integrității și durabilității sectorului de securitate. Mai mult ca atât, în cadrul UE s-au înregistrat evoluții importante în domeniul accesului la informații, care sunt legate în mod intrinsec de consolidarea controlului agențiilor SLSJ (Europol, Eurojust și Frontex)⁴. Evident că ar trebui să rămânem precauți în legătură cu *transferabilitatea* modelelor și practicilor de control de la nivelul unei organizații multinaționale la nivel național, dar pentru noi este important înțelesul conceptului de *control democratic* și din perspectiva organizațiilor, care contribuie la Reformarea Sectorului de Securitate a Republicii Moldova. Aceasta deoarece necesitatea, esența și implementarea controlului democratic asupra sectorului de securitate a servit drept un punct de pornire pentru dezvoltarea sau reformarea instituțiilor statului precum și o condiție fundamentală pentru succesul proceselor de dezvoltare economică, socială și politică.

Controlul democratic asupra sectorului de securitate: concepte cheie. Încă din cele mai vechi timpuri, una dintre funcțiile esențiale ale entităților politice de natură statală a fost aceea de a veghea la securitatea membrilor care le alcătuiesc. De altfel, așa cum susțin clasicii studiilor de securitate, unul dintre motivele pentru care societățile umane s-au organizat în stat a fost asigurarea securității în raport cu amenințările provenite din exterior (alte societăți) sau interior (membri ai propriei societăți care nu respectau normele acesteia). În același timp, putem identifica un consens privind faptul că statele au alocat, dintotdeauna, resurse importante apărării lor, ceea ce a rezultat în constituirea

³ *Security Sector Reform. Results and Indicators for Development. European Commission.*
<https://europa.eu/capacity4dev/results-and-indicators> (accesat 27.03.2020).

⁴ *Controlul democratic parlamentar al agențiilor de securitate și al serviciilor de informații în Uniunea Europeană.* Sinteză, p. 3.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453207/IPOL-LIBE_ET\(2011\)453207\(SUM01\)_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453207/IPOL-LIBE_ET(2011)453207(SUM01)_RO.pdf) (accesat 29.03.2020).

unor sectoare de securitate (inițial reprezentate doar de armate, ulterior acestora adăugându-li-se structurile de ordine publică și de informații/contrainformații). Odată cu procesul de democratizare a statelor, început în Marea Britanie prin *Magna Charta Libertatum* și, mai târziu, cu Revoluția Glorioasă, iar pe continentul european odată cu Secolul Luminilor, Revoluția Franceză și procesele pe care aceasta le-a declanșat, de-a lungul secolelor 19 și 20, caracterul democratic al statelor europene s-a ameliorat vizibil, iar această evoluție a atras după sine și îmbunătățirea controlului democratic asupra sectorului de securitate⁵.

Astfel, pe măsură ce se încetățenea ideea că poporul trebuie să aibă ultimul cuvânt în ceea ce privește destinul său, acest fapt s-a reflectat și în materia sectorului de securitate, mai ales după lecțiile oferite de Primul și cel de-al Doilea Război Mondial. În general, constituțiile moderne din statele democratice conțin anumite prevederi privind necesitatea stabilirii unui control civil, democratic, asupra instituțiilor de securitate, cum ar fi forțele armate sau serviciile interne de securitate. Conform Constituției Republicii Moldova, Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare (art. 72), respectiv, legile adoptate pot să privească și sectorul de securitate. Iar art. 108, punctul 2 prevede că „structura sistemului național de apărare se stabilește prin lege organică” care este aprobată de Parlament. Dincolo de art. 87, care stabilește atribuțiile președintelui țării în domeniul apărării, iar art. 108, punctul 2 stabilește că „Forțele armate sunt subordonate exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității, a integrității teritoriale a țării și a democrației

constituționale”⁶. Evidențiind acestea, în mare parte se consideră că poporul constituie, prin voința sa, o Adunare Constituantă, care alcătuiește un proiect de Constituție, în care se precizează rolul și atribuțiile puterilor civile și ale sectorului de securitate. Poporul votează respectiva Constituție și, din acel moment, în limitele și după modalitățile stabilite de aceasta, reprezentanții aleși ai poporului, reuniți în Parlament, exercită controlul democratic, în general, asupra executivului și, în mod special, asupra sectorului de securitate⁷.

În continuare, ne propunem să identificăm corelația dintre conceptele de control democratic și sectorul de securitate prin definirea conceptelor relevante. Această necesitate este determinată, în primul rând, de faptul că conceptul *control democratic* este deseori abordat prea simplist sau apar anumite neînțelegeri conceptuale ca urmare a traducerii de tip *mot a mot*. În al doilea rând, având în vedere imperativul păstrării caracterului democratic al statelor, după cum se exprimă autorul Robert A. Dahl, *problema fundamentală și cea mai persistentă în politică este aceea de a evita conducerea autocrată*⁸. În acest sens, având în vedere faptul că părțile componente ale sectorului de securitate sunt, prin natura lor, instituții de forță, fiind capabile, în ultimă instanță, să submineze caracterul democratic al statului în care ființează, preocuparea societăților moderne de a institui anumite limitări ale puterii lor pare a fi firească prin mecanisme de control care să garanteze faptul că puterea în stat este deținută, în continuare, de popor și exercitată de reprezentanții aleși ai acestuia. Mai mult ca

⁵ DUMITRU G.-D., BANTAȘ A. *Controlul democratic asupra sectorului de securitate – privire comparativă asupra modelului european și aplicării acestuia în România*. În: *Gândirea militară românească*, nr. 1-2/2018, p. 173.

⁶ *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 78, art 140 din 29.03.2016.

⁷ DUMITRU G.-D., BANTAȘ A. *Op. cit.*, p. 178.

⁸ BORN H., FLURI Ph., JOHNSSON A. B. *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici*. Geneva: DCAF, 2003, p. 16.

atât, încă se consideră relevantă constatarea fostului prim-ministru francez Georges Clémenceau, care afirma ca *războiul este un lucru prea serios pentru a fi lăsat pe seama militarilor*⁹. Dincolo de umorul ascuns, această afirmație reamintește faptul că, într-o democrație, reprezentanții aleși ai poporului au puterea supremă și că nici un sector al statului nu trebuie să se sustragă controlului lor. Un stat fără control parlamentar în sectorul de securitate și mai ales în cel militar trebuie considerat, în cel mai bun caz, o democrație incompletă sau o democrație în proces de formare¹⁰.

În practică, executivul redactează proiectele de legi pe probleme de securitate. Cu toate acestea, membrii Parlamentului au un rol vital în revizuirea acestor proiecte, în același timp, este sarcina Parlamentului să se asigure ca legile nu rămân literă moartă, ci sunt aplicate eficient. De asemenea, atunci când se vorbește de controlul democratic asupra sectorului de securitate, se consideră că parlamentarii sunt cei care au contact direct cu populația și, prin poziția lor, au posibilitatea să cunoască problemele cetățenilor, inclusiv din perspectiva securității umane. Anume în acest cadru, democrația a devenit sinonimă cu pacea și securitatea. Iar legătura dintre *controlul democratic* și *securitatea umană* devine evidentă și din motivul că securitatea de acum nu este percepută precum un scop în sine, dar se consideră că aceasta trebuie să servească bunăstării oamenilor. Cu atât mai mult, în Strategia securității naționale a Republicii Moldova găsim că „[...]Republica Moldova își îndreaptă eforturile spre garantarea dezvoltării statului și a societății în plan de civilizație și economie, spre transformarea lui într-o

democrație funcțională și stabilă, spre crearea și promovarea unor condiții favorabile pentru creșterea bunăstării populației și a prosperității țării[...]”¹¹. Astfel, reprezentanții Centrului de la Geneva privind Controlul Democratic asupra Sectorului de Securitate susțin că materializarea ideii lui Vaclav Havel precum că *suveranitatea comunității, a regiunii, a națiunii, a statului are sens doar dacă derivă din singura suveranitate adevărată – suveranitatea ființei umane* este înrădăcinată într-un Parlament eficient¹². Toate acestea fundamentează faptul că un control democratic eficient asupra sectorului de securitate depinde și de implicarea cetățenilor, căci aceștia pot ridica problemele în fața Parlamentului și se pot asigura că sunt reflectate în politica și în cadrul legislativ de securitate.

Astfel, atunci când vorbim de *controlul democratic*, idealul este acela de a oferi *kratos* demos-ului (poporului), cel puțin semnificativ, asupra guvernării. Realmente se dovedește că noțiunea de *kratos* poate fi definită în diverse moduri: *putere, control, guvernare*. Respectiv, noțiunea este înțeleasă diferit, deci idealul democrației poate fi interpretat diferit. Din această perspectivă, se evidențiază și termenul *control popular*, cu trei perspective diferite, însă doar una cu adevărat este potrivită teoriei controlului democratic. În primul rând, *controlul popular* se referă la faptul că poporul are o influență causală asupra guvernării; în al doilea rând, aceasta implică faptul că oamenii exercită o direcțiune/îndrumare intenționată asupra guvernării; iar a treia perspectivă evidențiază necesitatea ca poporul să se bucure de un

⁹ SUAREZ G. *Soixante Années d'histoire française: Clemenceau* (1932). <https://www.histoire-en-citations.fr/citations/clemenceau-la-guerre-c-est-une-chose-trop-grave> (accesat 10.04.2020).

¹⁰ BORN H., FLURI Ph., JOHNSON A. B. *Op. cit.*, p. 15.

¹¹ *Strategia securității naționale a Republicii Moldova*. Hotărârea nr. 53 a Parlamentului Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial, nr. 170-175, art. 499 din 14.10.2011. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17629&lang=ro (accesat 10.05.2020).

¹² BORN H., FLURI Ph., JOHNSON A. B. *Op. cit.*, p. 16.

grad intermediar de putere; acest lucru este descris ca fiind un control instituțional asupra Guvernului. Autorul Philip Pettit susține că *controlul popular* privit din prima perspectivă nu este suficient de exigent pentru idealul democrației, iar *controlul popular* ca direcțiune intențională este prea solicitant, respectiv, singurul candidat plauzibil pentru interpretarea idealului este acela al controlului instituțional¹³. În acest cadru, autorul constată că ținta de bază a *controlului popular* este satisfacerea voinței democratice, adică voința poporului. În anii '40, economistul australian-american Joseph Schumpeter a descris această abordare drept *modelul clasic al democrației*¹⁴.

În general, în literatura de specialitate termenii *controlul popular* sau *controlul civil* se utilizează cu referire la cadrul conceptual al *controlului democratic*, aceasta depinde de contextul evoluției istorice a lui. Ca urmare, *controlul democratic* se referă în special la controlul relațiilor dintre sectorul civil și cel de securitate, care sunt circumscrise la un număr de patru modele generale: (1) primul descrie o cooperare constructivă între nivelul civil și sectorul de securitate, în care ambii parteneri au un statut egal, ceea ce este considerat ca fiind cadrul ideal; (2) al doilea model se referă la controlul excesiv al puterii civile asupra forțelor armate; (3) următorul model se axează pe preponderența forțelor armate asupra puterii civile (statul-garnizoană) și (4) forțele armate pot interveni în mod deschis în politică, situație pe care autorul în cauză o numește *stat pretorian*¹⁵.

Autorul Iurie Pîntea vede cadrul de analiză a *controlului democratic asupra sectorului de securitate* mult mai complex, în special când este aplicată o abordare comprehensivă, care în mod tradițional include următoarele elemente constitutive:

- cadrul legislativ și normativ ce corespunde practicilor democratice, care prevede roluri și responsabilități pentru toți actorii și beneficiarii din sectorul de securitate, reguli și responsabilități de aplicare legitimă a forței în conformitate cu normele și standardele ce țin de drepturile universale ale omului;

- sistemul instituționalizat de guvernare și management al sistemului de securitate, inclusiv mecanisme pentru dirijare, coordonare și monitorizare, management financiar și audit, precum și de apărare a drepturilor omului;

- capacitățile adecvate pentru asigurarea unei securități necesare și eficiente, inclusiv personalul, echipamentele, resursele și infrastructura;

- ideologia (cultura) securității și cultura instituțională care promovează respectul valorilor, integritatea profesională, disciplina, imparțialitatea și apărarea drepturilor omului, toate acestea formând modul în care actorii din sectorul de securitate îndeplinesc misiunile sale.

Această complexitate a sistemului de securitate și elementelor sale constitutive, precum și a conceptului *de control democratic asupra sectorului de securitate* impun cerințe specifice pentru abordarea problemelor ce țin de securitatea națională. În practică, abordarea calitativă a diferitor aspecte ce țin de funcționarea sectorului de securitate este un exercițiu extrem de complex, care depășește capacitățile unui individ sau limitele unei abordări sporadice și ne-sistematizate. Pentru a fi cu succes, abordarea acestor aspecte

¹³ PETTIT Ph. *Three Conceptions of Democratic Control*. In: *Constellations*, Vol. 15, No 1, 2008, p. 27.

¹⁴ SCHUMPETER J. A. *Capitalism, Socialism and Democracy*: Third Edition. New York: Harper Torchbooks, 2008.

¹⁵ GAUB F. *Civil-military Relations in the MENA: Between Fragility and Resilience*. In: *Chaillot Papers*, No. 139, octombrie 2016, European Union

Institute for Security Studies, Paris, 2016, p. 9-10.
<https://www.iss.europa.eu> (accesat 14.04.2020).

trebuie să fie parte a unui proces permanent, ciclic, cu mult mai complex, coerent și instituționalizat, care implică experiențe relevante, este gestionat în comun de instituții specializate cu capacități largi și o memorie instituțională adecvată și care asigură implicarea activă a societății civile¹⁶.

Astfel, dincolo de Parlament, Justiție și Executiv, societatea civilă are o contribuție importantă la formularea și implementarea politicii de securitate, în timp ce mass-media contribuie prin informarea publicului despre intențiile și acțiunile actorilor statali. Societatea civilă este esențială pentru procesul de democratizare, a cărui expresie este, și joacă un rol important în funcționarea democrațiilor tradiționale. Societatea civilă le reamintește în mod activ responsabililor de politici că există o multitudine de cereri și interese concurente ce trebuie luate în considerare în deciziile privind cheltuielile bugetare și politica statului, contrabalansând puterea statului de a rezista tendințelor autoritare și, grație naturii sale pluraliste, de a se asigura că statul nu devine instrumentul unor grupuri de interese sau elitiste. Iar grupurile din cadrul societății civile, precum instituțiile academice, institutele de cercetare, organizațiile pentru protecția drepturilor omului și cele de analiză a politicilor publice pot influența în mod activ deciziile și politicile din sectorul de securitate¹⁷. Guvernele pot încuraja participarea organizațiilor neguvernamentale la dezbaterile publice referitoare la sectorul de securitate, la forțele armate, la activitatea poliției și a serviciilor de informații. La rândul lor, astfel de dezbateri accentuează transparența Guvernului.

În același timp, dacă să avem în vedere primul model al relațiilor civil-militare, unde partenerii civili și militari au un statut egal, însă acest lucru nu înseamnă absența unui control democratic asupra sectorului de

securitate. În acest caz se utilizează noțiunea de *control democratic* în loc de cea de *control civil*, întrucât esența acesteia nu este legată de faptul de a fi exercitată de o putere civilă, care poate fi și autoritară sau chiar dictatorială, cum se întâmplă în atâtea situații din Federația Rusă, Asia Centrală, Orientul Mijlociu, Africa sau, uneori, America Latină, ci de existența unui cadru autentic democratic, în care reprezentanții ai poporului, aleși în mod liber și corect, exercită acest control numai în limitele impuse de Constituție și de normele cu forță juridică inferioară edictate cu respectarea acesteia¹⁸. De regulă, conceptul *control democratic* este exercitat printr-o largă varietate de mijloace și cele mai multe sunt relativ comune statelor din zona de cultură politică euroatlantică.

Importanța controlului democratic asupra sectorului de securitate în spațiul euroatlantic este destul de mare. Încă fosta Conferință pentru Securitate și Cooperare în Europa, predecesoarea actualei Organizații pentru Securitate și Cooperare în Europa, a alcătuit un Cod de conduită referitor la relațiile civil-militare, adoptat la Budapesta în 1994. Prin acest Cod, statele membre ale CSCE/OSCE afirmă că privesc controlul democratic asupra serviciilor militare, paramilitare, de securitate internă și de informații ca pe un element indispensabil al stabilității și securității. În plus, acestea se angajează să aprofundeze integrarea forțelor lor armate cu societatea civilă ca pe o expresie importantă a democrației. Fiecare stat participant se va asigura, conform Codului, că acest control este exercitat de autoritățile constituționale cu legitimitate democratică, asigurându-se, în același timp, că aceste autorități își îndeplinesc în mod real și corect atribuțiile constituționale și legale. De asemenea, rolurile și misiunile forțelor de apărare și de securitate trebuie să fie clar definite, iar statele trebuie să se asigure

¹⁶ PÎNTEA Iu. *Op. cit.*, p. 23-24.

¹⁷ *Ibidem*, p. 26.

¹⁸ DUMITRU G.-D., BANTAȘ A. *Op. cit.*, p. 175.

că acestea acționează numai în cadrul constituțional care definește misiunea lor. În ceea ce privește aspectele bugetare, statele își asumă faptul că toate cheltuielile legate de securitate să fie supuse aprobării legislative, asigurând transparența acestora și accesul la informații¹⁹.

De altfel, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), pentru admiterea noilor membri, solicită din partea acestora, inclusiv instituirea controlului democratic și civil asupra forțelor armate („se vor încuraja și sprijini reformele democratice, incluzând aici și realizarea unui control democratic și civil asupra forțelor militare”)²⁰. Respectiv, în cadrul UE, printre criteriile luate în considerare pentru admiterea de noi state membre se enumeră „existența unor instituții stabile care să garanteze democrația, supremația legii, drepturile omului, respectarea drepturilor minorităților și protecția lor”²¹. Aceste criterii, fie din perspectiva NATO sau UE, fac din controlul democratic asupra sectorului de securitate un imperativ și extind sfera statelor care aplică principiile acestuia prin simplul efect de atracție pe care îl au asupra țărilor care aspiră să adere la aceste structuri. Țările membre ale NATO sau UE pot fi considerate exportatoare ale bunelor practici privind controlul democratic asupra sectorului de securitate.

Reieșind din cele menționate mai sus, revenim la corelația dintre *controlul democratic*, *securitatea umană* și *securitatea*

națională. Aceste concepte nu se exclud reciproc, dar dimpotrivă se întăresc reciproc. Ca urmare, în contextul cadrului conceptual al termenului *control democratic* se evidențiază și conceptul de *gubernarea sectorului de securitate*. În general, *gubernarea* este un termen generic care se referă la toate mecanismele implicate în luarea deciziilor și la implementarea și monitorizarea acestor decizii într-un anumit domeniu. *Gubernarea sectorului de securitate* (GSS) se referă la mecanismele de luare a deciziilor, management, implementare și mecanisme de monitorizare care guvernează sectorul securității și actorii săi. Această guvernare este considerată *bună* sau *democrată* atunci când se încadrează în limitele statului de drept și se bazează pe principii democratice, inclusiv pe separarea și echilibrul puterii în stat, participarea cetățenilor la diferite niveluri ale lanțului de guvernare prin intermediul unor mijloace formale și informale și este supravegheat de către organele legislative și independente²². Unul dintre principiile fundamentale ale guvernării democratice a sectorului de securitate este că acesta trebuie să fie supus atât controlului intern și extern, cât și mecanismelor de supraveghere. Supravegherea are loc pe mai multe niveluri și implică mulți actori, inclusiv societatea civilă. Iar o bună guvernare a sectorului securității necesită: (-) neinterferența instituțiilor de securitate în problemele politice; (-) supunerea instituțiilor de securitate autorităților civile legitime; și (-) determinarea politicii de securitate de către autoritățile civile, care supraveghează implementarea de către instituțiile de securitate²³.

¹⁹ *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security*, adopted at the 91st Plenary Meeting of the Special Committee of the CSCE Forum for Security Co-operation in Budapest on 3 December 1994 (FSC/Journal No. 94), <https://www.osce.org> (accesat 14.04.2020).

²⁰ *Manualul NATO*. Ediția celei de a 50-a aniversări, Biroul de informare și presă, NATO. Belgia, 1999, p. 84.

²¹ DUMITRAȘCU A., POPESCU R.-M. *Dreptul Uniunii Europene – Sinteze și aplicații*. București: Editura Universul Juridic, 2015, p. 176.

²² LOADA A., MODERAN O. *Civil Society Involvement in Security Sector Reform and Governance*. In: Toolkit for Security Sector Reform and Governance in West Africa. Geneva: DCAF, 2015, p. 10.

²³ *Ibidem*, p. 15.

În general, trebuie să luăm aminte că *sectorul de securitate* este alcătuit din toate structurile, instituțiile și personalul responsabil pentru furnizarea, managementul și supravegherea securității la nivel național și local, incluzând atât *furnizorii de securitate*, cum ar fi forțele armate, inspectoratele de poliție, poliția de frontieră, serviciile de informații, instituțiile penale și de corecție și actorii comerciali și nestatali etc., cât și *organele de management și supraveghere a securității*, cum ar fi ministere guvernamentale, Parlamentul, instituții speciale de supraveghere legală, părți din sectorul justiției și actori ai societății civile, inclusiv organizațiile de femei și mass-media. Respectiv, buna guvernare a sectorului de securitate se bazează pe ideea că acest sector trebuie să respecte aceleași standarde înalte precum cele impuse altor furnizori de servicii publice. Pentru aceasta GSS trebuie să se bazeze pe următoarele principii: *responsabilitatea, transparența, stat de drept, participare, sensibilitate, eficacitate și eficiență* (a se vedea Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1. Principiile bunei guvernări a Sectorului de Securitate²⁴

Responsabilitatea	Există așteptări clare cu privire la furnizarea/ asigurarea securității, iar autoritățile independente supraveghează dacă aceste așteptări sunt îndeplinite și impun sancțiuni dacă nu sunt îndeplinite.
Transparența	Informațiile sunt disponibile fără anumite limite și accesibile celor care vor fi afectați de deciziile și procesul de implementare a acestora.

²⁴ *Security Sector Reform Backgrounder Series. Security Sector Governance.* Geneva Centre for Security Sector Governance. Geneva: DCAF, 2015, p.3.

Statul de drept	Toate persoanele și instituțiile, inclusiv statul, sunt supuse unor legi care sunt cunoscute public, aplicate imparțial și în concordanță cu normele și standardele internaționale și naționale privind drepturile omului.
Participarea	Toți bărbații și femeile din toate mediile au oportunitatea să participe la luarea deciziilor și furnizarea serviciilor în mod gratuit, echitabil și inclusiv, fie direct, fie prin intermediul instituțiilor reprezentative legitime.
Sensibilitatea	Instituțiile sunt sensibile la necesitățile diferite de securitate ale tuturor părților populației și își îndeplinesc misiunile în spiritul unei culturi a serviciilor.
Eficacitatea	Instituțiile își îndeplinesc rolurile, responsabilitățile și misiunile respective la un standard profesional ridicat.
Eficiența	Instituțiile utilizează cât mai bine resursele publice în îndeplinirea rolurilor, responsabilităților și misiunilor profesionale.

Astfel, gândindu-ne la *controlul democratic asupra sectorului de securitate* din perspectiva *bunei guvernări*, ne permitem să explicăm modul în care actorii internaționali, naționali și locali joacă toți un anumit rol în formarea deciziilor privind securitatea și punerea lor în aplicare. Ca

urmare putem observa modul în care diferiți actori statali și nonstatali influențează furnizarea, managementul și supravegherea securității din ambele perspective, pozitive și negative. În acest cadru, trebuie să avem în vedere că atunci când vorbim de *gubernarea securității* se are în vedere modul în care securitatea funcționează în general, în timp ce *SSG* se concentrează în special asupra deciziilor privind securitatea și implementarea lor în sectorul de securitate într-un cadru național specific. Mai mult ca atât, *GSS* depinde de un cadru legal, de politici și strategii guvernamentale privind securitatea care repartizează în mod clar responsabilitatea pentru asigurarea, managementul și supravegherea securității în conformitate cu principiile controlului civil democratic al sectorului de securitate, al statului de drept și al respectării drepturilor omului. Supravegherea în cadrul unui sistem de control democratic asigură că instituțiile din sectorul de securitate își îndeplinesc responsabilitățile în mod eficient, în conformitate cu principiile buneii guvernări. Supravegherea poate proteja forțele de securitate împotriva imixtiunilor politice, împiedicându-le să intervină în afacerile politice.

Deși nu există un model unic de o bună guvernare a sectorului de securitate, sistemele instituționale de supraveghere a sectorului de securitate împărtășesc de obicei anumite caracteristici²⁵:

– **Autoritatea executivă** determină politica de securitate și exercită controlul politic direct asupra serviciilor de securitate. Este responsabil față de cetățeni, în principal prin alegerile parlamentare și periodice, dar și prin supravegherea judiciară, controlul mass-mediei și consultări, dezbateri publice.

– **Serviciile de securitate** execută politica guvernamentală și își îndeplinesc mandatele așa cum este prevăzut de lege: mecanismele disciplinare interne și procedurile de supraveghere contribuie la performanța misiunii dintr-o perspectivă eficientă și efectivă.

– **Parlamentul** sau **legislativul** elaborează sau aprobă legislația și bugetele de securitate, supraveghind serviciile de securitate, și asigură un forum public pentru ca partidele politice să se consulte privind politicile și activitățile de securitate.

– **Autoritatea judiciară constituțională** asigură ca inițiativele de securitate să se conformeze ordinii constituționale consacrate – de exemplu, instanțele/curțile constituționale, curțile înalte sau curțile supreme cu jurisdicția constituțională.

– **Sistemul de justiție** judecă personalul sectorului de securitate și factorii de decizie politică care încalcă legea; monitorizează utilizarea puterilor speciale, de exemplu, prin mandate; și în unele cazuri face recomandări pentru îmbunătățirea politicii de securitate.

– **Diverse instituții statutare speciale** supraveghează aspecte particulare privind asigurarea și managementul securității – de exemplu, comisiile pentru drepturile omului, autoritățile independente pentru reclamații, instituțiile ombuds, organele de audit financiar și comisiile anticorupție, printre altele.

– **Persoanele fizice, mass-media și organizațiile societății civile** se angajează în cercetare, dezbateri, *advocacy* și alte activități care ar putea să critice sau care susțin serviciile de securitate și politica de securitate a Guvernului. Examinarea publică a acestora oferă o formă esențială de supraveghere, deoarece reprezintă o varietate de opinii și necesități.

Nu în ultimul rând, pentru a evita anumite confuzii terminologice, merită de atras atenția asupra faptului că deseori în literatura de specialitate sunt utilizați doi

²⁵ *Security Sector Reform Backgrounder Series. Security Sector Governance.* Geneva Centre for Security Sector Governance. Geneva: DCAF, 2015, p. 7.

termeni precum *controlul democratic* (*democratic control*) și cel de *supravegherea democratică* (*democratic oversight*), care sunt de multe ori traduși și promovați într-o manieră foarte simplistă, fără a atinge esența noțiunii. În franceză, cuvântul *control* se referă la ambii termeni – *control* și *supraveghere*. În engleză însă se face o distincție între cele două concepte. *Controlul* se referă la un rol de conducere / management mai activ, cum ar fi direcția oferită de un ministru prin emiterea de orientări și prin monitorizarea activităților unei agenții sau prin supravegherea și conducerea internă a unei instituții, inclusiv prin regulile și regulamentele sale. Pe de altă parte, *supravegherea* sugerează mai mult o funcție de *supraveghere* de tip *watchdog* (o persoană sau un grup de persoane care acționează ca protector sau tutore împotriva ineficienței, practicilor ilegale etc.) și are un caracter mai extern. Deși există uneori o anumită suprapunere între cele două concepte, totuși termenul *supraveghere* este mai des utilizat atunci când se vorbește de controlul democratic asupra serviciilor de informații, iar acest aspect îl vom dezvolta în compartimentul de mai jos. Însă, indiferent că vorbim despre *supraveghere democratică* sau *control democratic* asupra sectorului de securitate, important este să explicăm acești termeni cu interes, competent și responsabil din perspectiva unui proces vertical nu numai de sus în jos, dar de jos în sus.

Aspecte ale controlului democratic asupra sectorului de securitate în Republica Moldova. Pentru Republica Moldova nu este o noutate faptul că creșterea rolului și mărirea responsabilităților instituțiilor din sectorul de securitate cer nu numai o mai bună cooperare între funcționarii civili și militari, dar și instituirea unui sistem de control și supraveghere eficient și democratic. Totuși, discuțiile privind necesitatea controlului democratic asupra sectorului de securitate apar sporadic în contextul

Reformei Sectorului de Securitate (RSS). În procesul evoluției sale, RSS în Republica Moldova a fost plasată într-un context larg al reformelor democratice ale forțelor armate și serviciilor de securitate ale statului și al ajustării lor la noile realități și provocări geopolitice sau în contextul relațiilor militar-civile ca un imperativ de a corespunde cerințelor internaționale. De exemplu, în urma aderării Republicii Moldova la OSCE (30 ianuarie 1992), Organizația Națiunilor Unite (2 martie 1992) și Consiliul Europei (13 iulie 1995), s-a consemnat angajamentul instituirii unui control democratic asupra sectorului de securitate.

De fapt și termenul *guvernarea sectorului de securitate* a apărut în contextul mai larg al RSS în anii 90. La acel moment, un proces de tranziție era în desfășurare în noile state independente din Europa Centrală și de Est, deoarece aceste țări au început să stabilească cadre de supraveghere pentru sectorul de securitate pentru a asigura o rupere decisivă din trecutul lor autoritar. În cadrul acestui proces, planificarea strategică, demobilizarea și recondiționarea au avut loc în sectoarele apărării, aplicării legii și informațiilor, rezultând în direcții strategice revizuite, instituții noi și lanțuri de comandă; executivul a început să pună în aplicare politici de securitate care să reflecte așteptările interne și obligațiile internaționale; legislaturile au început să se implice activ în probleme de securitate; iar societatea civilă și mass-media au început să achiziționeze instrumentele de monitorizare a politicii și practicilor de securitate.

Republica Moldova, obținând independența, ca și alte țări, a inițiat un proces de reformare a sectorului de securitate și respectiv și-a asumat angajamentul de a asigura o guvernare a sectorului de securitate prin (-) adoptarea timpurie a reformelor din prima generație, adică instituirea unor structuri și legislații instituționale adecvate pentru

controlul democratic și depolitizarea civilă; (-) adoptarea de strategii clare pentru abordarea problemelor de reformă pe termen lung de a doua generație, cum ar fi consolidarea procedurilor democratice de supraveghere și transparență, modul în care structurile și instituțiile pun în aplicare politica, îmbunătățirea eficacității și eficienței și implicarea mai largă a societății civile; (-) stabilirea unor angajamente constructive cu Occidentul (de exemplu, vectorul european al Republicii Moldova, declarat în 1995, implica aderarea la principiile democratice europene, plus că una din prioritățile Planului de Acțiune Moldova – UE era să „consolideze stabilitatea și eficacitatea instituțiilor care garantează democrația și statul de drept”²⁶); și (-) conștientizarea importanței de a dezvolta soluții locale pentru problemele RSS.

Reieșind din faptul că RSS se referă la un set de politici, programe și acțiuni, întreprinse de guvernare cu scopul de a spori nivelul de securitate și modul în care securitatea și justiția sunt asigurate, nu putem neglija că în Republica Moldova RSS a trecut printr-un proces de analiză și revizuire permanentă în căutarea extinderii acesteia de la sectorul militar la includerea altor instituții din domeniul securității, inclusiv prin implicarea altor instituții cum ar fi Ministerul Finanțelor, care elaborează bugetul de stat, inclusiv fondurile pentru sectorul de securitate. Iar pentru ca instituțiile de securitate să asigure stabilitatea țării și un mediu de securitate adecvat, era nevoie de prevederi legale, politici și strategii care să asigure atât baza legală a funcționării sectorului de securitate, cât și buna funcționare a sistemului economic și statului de drept, esențiale bunăstării populației – aspecte importate în asigurarea

unei GSS. În plus, pentru a contribui la implementarea în practică a controlului democratic, actorii GSS, cum ar fi societatea civilă, aveau și mai au nevoie de repere clare. În termeni practici aceasta înseamnă că este nevoie de o *politică națională de securitate* clar definită și un cadru de politici care determină, monitorizează și evaluează modul în care este asigurată securitatea țării și cetățenilor.

În general, cadrul legislativ al politicii de securitate este exprimat, în primul rând, printr-un document strategic cu privire la securitatea națională (strategie, concepție, doctrină) care determină cele mai importante interese naționale, cele mai eventuale sau reale amenințări interne și externe și stabilește linii directorii pentru contracararea acestor amenințări și valorificarea oportunităților²⁷. În același timp, politica de securitate este extinsă de la accentul exclusiv pe protecția stabilității statului și regimului politic spre includerea unor aspecte legate de bunăstarea populației și drepturile omului. Astfel, Constituția Republicii Moldova; Concepția securității naționale (2008); Strategia securității naționale (2011); Strategia națională de apărare (2018); Legea cu privire la apărarea națională (2003); Concepția Reformei militare (2002); alte legi, strategii sectoriale și programe de guvernare fac parte din cadrul politico-juridic al politicii de securitate națională. În acest cadru găsim și anumite aspecte cu referire la controlul democratic asupra sectorului de securitate în Republica Moldova.

Revenind la cele menționate anterior, amintim că discuția generală, în literatura de specialitate, arată că acest control democratic din perspectiva instituțională se referă la controlul parlamentar al sectorului de securitate și depinde de „puterea Parlamentului în raport cu Guvernul și cu serviciile de securitate”, prin aceasta înțelegându-se „capacitatea

²⁶ Planul de acțiuni UE – Republica Moldova. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Plan nr. 402 din 22.02.2005. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116837&lang=ro (accesat 12.04.2020).

²⁷ PÎNTEA Iu. *Op. cit.*, p. 24.

de a influența opțiunile și comportamentul Guvernului conform voinței colective a poporului, exprimată în Parlament sau, altfel spus, capacitatea de a controla aplicarea politicilor publice, a legislației, deciziilor și bugetelor, așa cum au fost aprobate de Parlament”, indiferent din ce acte normative rezultă aceasta. În aceeași sursă găsim o serie de condiții ale exercitării unui control parlamentar eficient, de natură legală și practică: existența unor *puteri constituționale și legale clar definite*, a unor *practici în vigoare*, a *resurselor și competenței*, precum și existența *voinței politice*. În acest sens, dintr-o perspectivă generală, în Republica Moldova, ca și în alte state, Constituția oferă o principală bază legală a controlului parlamentar al sectorului de securitate. Astfel, în exercitarea controlului asupra Executivului, Constituția Republicii Moldova prevede că „Guvernul este responsabil în fața Parlamentului și prezintă informațiile și documentele cerute de acesta, de comisiile lui și de deputați” (art. 104). Realmente, modalitățile de exercitare a controlului parlamentar sunt multiple, iar în Republica Moldova ele sunt, într-o enumerare generală, întrebările, interpelările, moțiunile simple, moțiunile de cenzură, la care se adaugă, în completarea acestora, dezbaterile parlamentare. Să nu uităm că instituțiile sectorului de securitate consumă o parte a bugetului de stat, de aceea unul din cele mai importante mijloace de control parlamentar asupra executivului este și adoptarea bugetului. În acest context, interesant este faptul că încă de pe vremea primelor adunări ale stărilor generale din Europa Occidentală, parlamentele au cerut un cuvânt de spus în problemele legate de politicile publice, folosind argumentul: *Spunem nu impozitării fără reprezentare*²⁸.

Despre rolul controlului parlamentar asupra sectorului de securitate și apărare

²⁸ BORN H., FLURI Ph., JOHNSON A. B. *Op. cit.*, p. 20.

menționează și *Strategia națională de apărare pentru anii 2018-2022*, evidențiind (în cadrul Compartimentului III. Direcțiile prioritare de Acțiune) necesitatea intensificării „controlului parlamentar în derularea procesului actual de reformare, va spori nivelul de responsabilitate al instituțiilor statului și societății față de dezvoltarea sistemului național de apărare. Acest deziderat va fi realizat atât prin prisma mecanismelor existente, cât și prin identificarea unor metode probate în practica internațională privind controlul democratic asupra sistemului național de apărare”²⁹.

Totuși, în afară de Parlament, alte autorități naționale, precum Guvernul și Președintele, exercită, la rândul lor, o parte din controlul democratic asupra sectorului de securitate, în condițiile prevăzute de Constituția Republicii Moldova și de legile elaborate în aplicarea acesteia. De asemenea, societatea civilă și mass-media sunt actori importanți în asigurarea unui control democratic asupra sectorului de securitate, deși se consideră că implicarea acestora este uneori neglijată și ca rezultat aportul este modest. Totuși avem anumite schimbări pozitive atunci când autoritățile au început să implice societatea civilă în identificarea și discutarea problemelor principale din domeniul securității naționale. Un exemplu îl constituie procesul de transparență în adoptarea actelor decizionale și anume prin implicarea la dezbaterile publice asupra Concepției securității naționale, Strategiei de securitate națională, precum și Strategiei naționale de apărare etc., fiind solicitată opinia experților și instituțiilor de profil.

Dacă să ne referim la cadrul juridic al politicii de securitate națională, pentru noi este

²⁹ *Strategia națională de apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018–2022*. Hotărâre nr. HP134/2018 din 19.07.2018 a Parlamentului Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial, nr. 285-294, art. 441 din 03.08.2018.

important că *Concepția reformei militare* se referă nu numai la asigurarea „activității structurilor militare în strictă conformitate cu Constituția Republicii Moldova implică perfecționarea controlului democratic asupra Forțelor Armate”, dar menționează că „realizarea acestui control de către societatea civilă are la bază următoarele principii: a) alegerea democratică a autorităților publice și răspunderea lor în fața poporului; b) delimitarea atribuțiilor autorităților publice în domeniul apărării naționale; c) reglementarea legislativă a organizării și funcționării Forțelor Armate; d) asistența juridică acordată autorităților civile la efectuarea controlului”³⁰.

În fine, dar nu în ultimul rând, suportul actorilor internaționali au impact pozitiv privind procesul de RSS în Republica Moldova, respectiv și asupra GSS. Astfel, analizând evoluția relațiilor Republicii Moldova cu NATO, prin semnarea documentului cadru al *Programului Parteneriatul pentru Pace*, imediat se evidențiază obiectivul prioritar al acestei relații: *edificarea și consolidarea unor instituții eficiente ale apărării sub controlul civil și democratic*. Relațiile cu NATO se înscriu nu numai în limitele Parteneriatului pentru Pace (PfP), dar și ale Consiliului Parteneriatului Euroatlantic (EAPC) și se realizează în practică potrivit Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova – NATO. Dezvoltarea acestor relații reprezintă o contribuție a țării la consolidarea securității și stabilității europene, care la rândul său, are un impact favorabil asupra securității naționale. IPAP Republica Moldova – NATO ține de reformarea sectorului de securitate națională în conformitate cu standardele și cu practicile europene în domeniul securității, iar principalele obiective ale acestuia vizează:

– reformarea bazei politico-juridice a sectorului de securitate națională și ajustarea ulterioară a actelor normative la baza politico-juridică reformată;

– instituirea capacităților naționale de planificare și de analiză strategică în domeniul securității naționale și al apărării, atribuirea de caracter funcțional acestor capacități;

– implementarea calitativă a recomandărilor Analizei Strategice a Apărării;

– inițierea procesului de instituire a mecanismelor moderne de planificare bugetară în domeniul securității naționale și al apărării;

– *instituirea mecanismelor unui control democratic autentic asupra sectorului de securitate națională*³¹.

IPAP-ul pentru anii 2017-2019 a prevăzut un compartiment consacrat controlului democratic al Forțelor Armate, unde se prevede că „Republica Moldova își edifică capacități viabile pentru garantarea securității cetățenilor săi și dezvoltarea democratică a țării prin consolidarea forțelor sale armate. Acest angajament poate fi realizat prin exercitarea controlului democratic cuprinzător asupra acestora. Drept urmare, Republica Moldova își edifică capacități viabile pentru garantarea unor eforturi pentru sporirea rolului Parlamentului, prin implicarea comisiilor de profil în supravegherea activităților în domeniul securității, apărării, ordinii publice, prevenirii și combaterii corupției”. În același timp, „autoritățile Republicii Moldova vor continua să încurajeze implicarea societății civile în consultarea proiectelor documentelor de politici în domeniul de securitate și apărare”³².

³⁰ *Concepția reformei militare*. Hotărârea nr.1315-XV din 26.07.2002 a Parlamentului Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 117-119/975 din 15.08.2002.

³¹ *Legislația Republicii Moldova cu privire la securitatea și apărarea națională. Culegere*. Geneva: Centrul pentru Controlul Democratic asupra Forțelor Armate, 2015, p. 51.

³² *Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2017-2019*. Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului, nr. 736 din 13.09.2017. <https://gov.md/ro/content/cu-privire-la->

În loc de concluzie la acest compartiment, scoatem în evidență definiția *Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică* privind RSS, care susține că „reforma sectorului de securitate este procesul de transformare a sistemului de securitate, incluzând toți actorii, rolurile, responsabilitățile și acțiunile lor, astfel încât aceștia să colaboreze pentru a gestiona și a opera sistemul într-un mod mai compatibil cu normele democratice și principiile solide ale buneii guvernări și, astfel, să contribuie la un cadru de securitate funcțional și corect”. Dacă să ne referim la Republica Moldova, reieșind din situația curentă, acesta încă este în proces de dezvoltare a unui control asupra sectorului de securitate și de căutare a căilor de implementare a unei guvernări a sectorului de securitate.

Serviciile de informații și dilemele controlului democratic. *Agențiile de informații* (numite și *servicii de informații, servicii de securitate, servicii de intelligence*) sunt o componentă cheie a oricărui stat, furnizând analize independente ale informațiilor importante pentru securitatea statului și a societății și pentru protecția intereselor lor vitale. Astfel de activități necesită un grad înalt de confidențialitate. Pe de altă parte, există riscul folosirii abuzive a informațiilor în contextul politic intern. Serviciile de informații pot deveni astfel amenințări la adresa societății și a sistemului politic pe care ar trebui de fapt să le protejeze. De aceea, pe lângă controlul exercitat de executiv, există și controlul democratic al Parlamentului asupra serviciilor de informații, fiind vorba de un sistem de control și de contrabalansare pentru a împiedica folosirea abuzivă a serviciilor de informații în favoarea propriilor scopuri politice.

Referindu-ne la controlul Executivului, deseori, în temeiul *doctrinei responsabilității*

*ministeriale*³³, acesta stabilește politicile serviciilor de informații și este răspunzător din punct de vedere politic pentru conduita acestora. Doctrina respectivă prevede că fiecare ministru răspunde în fața șefului statului, a cabinetului și a Parlamentului, pentru modul în care își exercită puterile și funcțiile. De exemplu, în Olanda, responsabilitatea ministerială a fost statuată în Constituția din 1848. În Germania, serviciile de informații externe, interne și militare raportează șefului Cancelariei Federale și, respectiv, ministrului de interne și ministrului apărării³⁴. În mare parte, nivelul controlului exercitat de Executiv variază de la un stat la altul, reieșind din regimul, existența sau practica aplicată, totuși nu putem neglija și complexitatea activității serviciilor de informații care poate face dificilă monitorizarea și controlul de către Executiv, în special, asupra conduitei serviciilor. După cum a remarcat Comisia de la Veneția, „în practică, monopolul cunoștințelor de specialitate, deținut de agenție, va garanta prin el însuși agenției un grad de autonomie considerabilă față de controlul guvernamental”³⁵.

Dincolo de cele menționate, într-o democrație, serviciile de informații trebuie să fie eficiente, neutre politic (nonpartizane), să adere la un cod etic profesional, să acționeze în contextul mandatului legal și conform

³³ *Intelligence in a Constitutional Democracy: Final report to the Minister for Intelligence Services*, the Hon. Mr Ronnie Kasrils, MP, 2008, <https://www.gov.uk/dfid-research-outputs/intelligence-in-a-constitutional-democracy-final-report-to-the-minister-for-intelligence-services-the-hon-mr-ronnie-kasrils-mp> (accesat 18.04.2020).

³⁴ *Parliamentary Oversight of Intelligence: The German Approach*. In: *Intelligence and Human Rights in the Era of Global Terrorism*. Stanford University Press, 2008, p. 77.

³⁵ *Report on the Democratic oversight of the Security Services* adopted by the Venice Commission at its 71st Plenary Session, paragraph 78. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/C-DL-AD\(2007\)016.aspx#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/C-DL-AD(2007)016.aspx#) (accesat 19.12.2019).

aprobarea-planului-individual-de-actiuni-al-parteneriatului-republica-moldova (accesat 12.04.2020).

normelor legale și constituționale și practicilor democratice ale statului. Aceasta deoarece, așa cum subliniază Theodor H. Winkler, în zilele noastre, „serviciile de informații joacă un rol crucial în democrațiile moderne”, iar „găsirea unui echilibru corect între libertățile civile și protejarea securității naționale este o provocare majoră cu care se confruntă toate democrațiile”³⁶. Atunci când vorbim de procesul de democratizare, în special al țărilor din Europa Centrală și de Est, vorbim și de un proces de transformare firească a serviciilor secrete (anterior noilor democrații, serviciile de informații au fost, de obicei, un sprijin pentru vechiul regim) cu expresia *democratizarea agențiilor de informații*, o formulare împrumutată de la Thomas Bruneau și Cristina Matei. În acest cadru, cei doi autori susțin că „democratizarea serviciilor de informații este de departe cel mai provocator apel pentru secretizare, din punct de vedere al eficacității și al eficienței, în timp ce controlul democratic presupune transparență, deschidere și responsabilitate”³⁷. Dat fiind că serviciile de informații joacă un rol vital în protejarea securității naționale și deoarece resursele sunt limitate, e important ca acele resurse să fie utilizate într-o manieră eficace și eficientă și nu risipite sau folosite inutil. De regulă, eficiența serviciilor este verificată atât de Parlament, cu ocazia audierii privind bugetul, cât și de instituția de audit. Natura secretă a activității de intelligence permite cu mai multă ușurință serviciilor de informații să ascundă situațiile de fraudă și risipă, prin

urmare serviciile de supraveghere trebuie să examineze atent utilizarea fondurilor publice³⁸.

În general, forma specială de control al serviciilor de informații este influențată de tradițiile legislative ale statului, de sistemul politic și de factori istorici. De exemplu, unele state influențate de tradiția britanică a dreptului cutumiar tind să accentueze aspectul juridic al controlului. Din contra, controlul legislativ tinde să fie favorizat de țările Europei continentale și de cele având experiența unor sisteme polițienești represive la un anumit moment al istoriei moderne. Statele Unite ale Americii au mecanisme de control la nivel executiv, legislativ și juridic federal. Unele țări democratice au creat instituția Avocatului Poporului, împuternicită să investigheze presupusele violări ale drepturilor omului comise de serviciile de informații și să informeze populația despre rezultatele investigațiilor³⁹.

Controlul democratic al serviciilor de informații trebuie să înceapă prin trasarea unui cadru legal explicit și clar, stabilind statutele serviciilor de informații, supuse aprobării Parlamentului. Aceste statute trebuie să specifice limitele atribuțiilor serviciilor de informații, metodele de acțiune și mijloacele prin care aceste servicii sunt trase la răspundere. În Republica Moldova, ***Legea privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova*** „stabilește scopul, cadrul juridic, principiile, direcțiile de activitate, împuternicirile, forțele și mijloacele Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, precum și modalitățile de exercitare a controlului și de

³⁶ WINKLER T. H. *Preface*. În: *Democratic Control of Intelligence Services: Containing Rogue Elephants*. H. BORN, M. CAPARINI (eds.), Routledge, 2007, p. 12.

³⁷ BRUNEAU T. C., MATEI F. C. *Intelligence in the Developing Democracies: The Quest for Transparency and Effectiveness*. În: *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Johnson L.K. (ed.), Oxford University Press, 2010, p. 757.

³⁸ CAPARINI M. *Controlling and Overseeing Intelligence Services in Democratic States*. În: *Democratic Control of Intelligence Services: Containing Rogue Elephants*, 2007, p. 20.

³⁹ BORN H., FLURI Ph., JOHNSON A. B. *Op. cit.*, p. 45.

supraveghere a activității lui”⁴⁰. Reieșind din cadrul juridic al politicii naționale de securitate, *Legea privind organele securității statului* (1995) prevede un mecanism de control asupra activității organelor securității statului (Capitolul V)⁴¹, respectiv și asupra Serviciului de Informații și Securitate (SIS):

– **Controlul exercitat de Parlament** (art. 25) al activității organelor securității statului prin audieri și cercetări parlamentare, audieri de rapoarte ale conducătorilor organelor securității statului în cadrul ședințelor publice sau închise, precum și prin participarea președintelui Comisiei Parlamentului pentru securitatea națională ori a vicepreședintelui acestei comisii la lucrările colegiului Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova [...]

– **Controlul exercitat de Președintele Republicii Moldova și de Guvern** (art. 26), care audiază rapoartele conducătorilor organelor securității statului și aprobă programele de activitate ale organelor securității statului, stabilește tipurile de informații prezentate de aceste organe și modul lor de prezentare.

– **Controlul judiciar** (art. 27) asupra respectării de către organele securității statului a drepturilor și libertăților omului este exercitat în cadrul examinării în instanțele judecătorești a cauzelor penale, a căror urmărire penală este de competența acestor organe [...]

– **Supravegherea exercitată de procuror** (art. 28) asupra respectării exacte a legilor de către organele securității statului este realizată de Procurorul General și de procurorii subordonați acestuia.

În ceea ce privește *Legea privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova* (1999), în Capitolul VIII găsim prevederi privind controlul și supravegherea activității serviciului: (-) Parlamentul rămâne a fi un actor cheie în exercitarea controlului respectiv (art. 20), plus se stipulează că auditul public extern al activității financiare a Serviciului este exercitat de Curtea de Conturi. (-) Supravegherea respectării legislației Republicii Moldova de către Serviciu este exercitată de Procuratura Generală (art. 21), plus activitatea persoanelor care au acordat sau acordă, în modul stabilit, sprijin Serviciului se află în supravegherea Procurorului General sau a unui procuror împuternicit special prin ordin al Procurorului General. Tot aici se prevăd tipurile de informații care nu fac obiectul supravegherii procurorului⁴².

Analizând din perspectiva cronologică cadrul juridic cu referire la activitatea Serviciului de Informații și Securitate din Republica Moldova, *Legea privind activitatea specială de investigare* de asemenea stabilește rolul Parlamentului și în mod special al procurorului, precum și cel departamental în exercitarea controlului și coordonarea activității speciale de investigații (Capitolul V)⁴³. Iar în *Legea cu privire la prevenirea și combaterea terorismului*, art. 47 prevede că „Controlul activității de prevenire și combatere a terorismului este exercitat de Parlament, de Președintele Republicii Moldova, de Guvern, de Procuratura Generală și de instanțele

⁴⁰ *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.1999. În: Monitorul Oficial, nr. 156, art. 764 din 31.12.1999.

⁴¹ *Legea nr. 619 privind organele securității statului* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 31.10.1995. În: Monitorul Oficial, nr. 10-11, art. 115, din 13.02.1997.

⁴² *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.1999. În: Monitorul Oficial, nr. 156, art. 764 din 31.12.1999.

⁴³ *Legea nr. 59 privind activitatea specială de investigare* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.03.2012. În: Monitorul Oficial, nr. 113-118, art. 373 din 08.06.2012.

judecătorești în conformitate cu legislația în vigoare și în limita competențelor lor⁴⁴.

În mare parte, controlul și supravegherea SIS al Republicii Moldova are un caracter parțial formal, așa cum aplică și alte state, de obicei și sub forma comisiilor parlamentare de control. În mare parte, controlul serviciilor de informații este de multe ori limitat. Această limitare ține de tipul de activitate (național/contraspijonaj sau informații externe) ori de domeniile de acțiune (metode operative, acțiuni sub acoperire). În plus, specificul mandatului de securitate al Serviciului de Informații și Securitate are implicație asupra transparenței acestui sector, deși actualmente se consideră că acesta este un fapt exagerat. Astfel, nu putem trece cu vederea că actori importanți în efectuarea controlului democratic asupra sectorului de securitate, fiind vorba de societatea civilă, sunt neglijați. Totuși, există unele evoluții pozitive, de exemplu atunci când a fost elaborat proiectul *Concepției securității informaționale a Republicii Moldova*⁴⁵ a fost solicitată opinia mediului academic. Astăzi, deși nu sunt dezbateri asupra rolului societății civile în supravegherea serviciilor de informații, totuși este recunoscut aportul organizațiilor la acest subiect, reieșind din capacitatea lor de a analiza și critica fără restricții politicile Guvernului. La fel și entitățile din mass-media utilizează expertiza independentă pentru a oferi un feedback constant cu privire la acțiunile serviciilor de informații. Pe de altă parte, jurnalismul puternic politizat poate prejudicia supravegherea serviciilor de informații. Aceasta este una din dilemele

democratice privind supravegherea serviciilor de informații.

Așa cum am menționat anterior, în cadrul primului compartiment al articolului dat, la nivel conceptual se utilizează *controlul democratic* și *supravegherea democratică*, cu atât mai mult, legislația națională cu privire la organele securității statului utilizează ambele concepte. Pentru a clarifica această dilemă conceptuală și pentru a evita o interpretare contradictorie, autorii Hans Born și Aidam Wills, în lucrarea „Supravegherea serviciilor de informații. Set de instrumente”, stabilesc că *supravegherea* este un termen atotcuprinzător, care înglobează examinarea *ex ante*, monitorizarea pe parcurs și verificarea *ex post*, precum și evaluarea și investigarea. Ea este efectuată de conducerea superioară a serviciilor de informații, de oficiali ai Executivului, membri ai puterii judecătorești și parlamentari, de instituții independente de tip ombudsman, de instituții de audit, ziariști și membri ai societății civile⁴⁶.

Supravegherea trebuie diferențiată de *control* deoarece ultimul termen (ca și managementul) implică prerogativa de a orienta politicile și activitățile unei organizații. Un exemplu de control, în opoziție cu supravegherea, ar fi emiterea unui ordin prin care se cere unui serviciu de informații să adopte o nouă prioritate, cum ar fi lupta împotriva terorismului sau știrilor false în situație de pandemie COVID-2019. Cu regret, nu orice Guvern face o distincție clară între *supraveghere* și *control*. Astfel, unele instituții de stat pot avea, totodată, o serie de responsabilități de control. Important este să avem în vedere că scopul principal al *supravegherii* este de a trage la răspundere serviciile de informații pentru politicile și acțiunile lor din punct de vedere al legalității, corectitudinii, eficacității și eficienței acestora.

⁴⁴ *Legea nr. 120 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.09.2017. În: Monitorul Oficial, nr. 364-370, art. 614 din 20.10.2017.

Legea nr. 299 privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2017. În: Monitorul Oficial, nr. 48-57, art. 122 din 16.02.2018.

⁴⁶ BORN H., WILLS A. *Supravegherea serviciilor de informații. Set de instrumente*. Geneva: DCAF, 2012, p. 6.

Astfel, atunci când se analizează funcționarea serviciilor de informații din statele democratice contemporane, supravegherea publică tinde să fie mai concentrată pe problemele de corectitudine, adesea ca o funcție a lipsei de informații disponibile privind problemele de eficacitate, de aceea de multe ori apar anumite întrebări privind controlul democratic și managementul eficient, real, asupra serviciilor de securitate⁴⁷. Respectiv, controlul serviciilor de informații se confruntă cu cel puțin patru probleme structurale principale⁴⁸.

Prima se referă la cerința respectării secretului. Cultura instituțională este una de secret și nu dezvăluie informații decât pe bază de necesitate. În timp ce secretul este considerat indispensabil în intelligence, acesta conține, de asemenea, un potențial de abuz, iar serviciile de informații pot căpăta imaginea de *rogue elephant*⁴⁹ (comportament periculos/vicios/distruktiv separat de politica statului sau interesul național), scăpând de sub control și încălcând drepturile civile și libertățile cetățenilor, subminând relația de încredere care ar trebui să existe între comunitatea de informații și factorii de decizie, precum și publicul larg.

În al doilea rând, practicienilor din domeniul intelligence li se acordă o anumită cantitate (și adesea semnificativă) de *autoritate discreționară* (independența profesională) pentru a-și îndeplini funcțiile. Aceasta constituie o sferă de autonomie care este considerată necesară pentru a evita politizarea intelligence-ului și producerea de *informații pe placul* cuiva. Prin urmare, judecata profesională și etica sunt factori

importanți. Cu toate acestea, domeniul de aplicare foarte larg al autorității discreționare de care se bucură multe comunități de informații reprezintă o provocare deosebită pentru supraveghere și control, în special atunci când este combinat cu cerința secretului.

În al treilea rând, se constată că factorii de decizie au tendința de a utiliza principiul *negării plauzibile* ca un util în operațiunile de informații sensibile, cum ar fi acțiunea ascunsă. *Negarea plauzibilă* este doctrina potrivit căreia „chiar dacă implicarea unei națiuni în acțiuni ascunse devine cunoscută, șeful statului ar trebui să poată nega faptul că a autorizat sau chiar știa despre acțiune. El ar trebui să poată afirma, cu o oarecare plauzibilitate, că a fost realizat de subordonați care au acționat fără cunoștința sau autoritatea sa”. Dilema democrației, în această situație, se referă la faptul că *negarea plauzibilă* contravine principiului răspunderii și izolează factorii de decizie și autoritățile politice de vârf de consecințele operațiunilor de informații care se pot dovedi controversate dacă nu sunt scoase la iveală. Este posibil ca miniștrii să nu dorească să afle detaliile operațiunilor de securitate în cazul în care acestea necesită decizii dificile, de aceea *negarea plauzibilă* este numită și *ignoranța voită*.

În al patrulea rând, pot fi utilizate anumite provocări pentru fortificarea controlului și supravegherea serviciilor de informații prin invocarea rațiunii securității naționale. Astfel, o amenințare la adresa securității naționale în mod legitim poate restricționa drepturile individului și să justifice acțiunile guvernamentale care în mod normal nu ar fi considerate acceptabile. Conform dreptului internațional, statele pot limita în mod legitim anumite drepturi de bază pe motive de pericol clar și prezent sau de amenințare imediată pentru securitatea națională. Cu toate acestea, diverse regimuri represive au folosit aceste

⁴⁷ MARCZUK K. P. *Democratizarea serviciilor poloneze de informații*. În: Caietele Revoluției, nr. 51(2), 2014, p. 70.

⁴⁸ CAPARINI M. *Op. cit.*, p. 18.

⁴⁹ BORN H., CAPARINI M. *Democratic control of intelligence services: containing rogue elephants*. New York: Routledge, 2007.

justificări și acuzații ale terorismului intern pentru a permite poliției și agențiilor lor de informații să tortureze cetățeni pe care ei consideră că sunt o amenințare pentru regimul sau Guvernul însuși.

În ciuda acestor provocări, există câțiva catalizatori pentru reforma informațiilor (stimulente pentru reforma democratică a informațiilor) într-o democrație, care stimulează oficialii aleși sau numiți să întreprindă democratizarea informațiilor.

Primul stimulent se referă la prestigiul și recunoașterea personală. Politicienii pot căuta să intre în istorie ca pionieri ai reformelor de succes ale informațiilor⁵⁰. George Cristian Maior, în România, rămâne asociat cu transformarea cu succes a Agenției Române de Informații Interne (SRI) în anii 2000⁵¹.

Un al doilea stimulent posibil este conștientizarea și înțelegerea amenințărilor, precum și importanța rolului factorilor de decizie în ciclul politicilor de securitate de succes. De exemplu, Statele Unite, Franța, Belgia și India, în urma atacurilor teroriste de succes din 2001, 2015, 2016 și, respectiv, 2008, au căutat să consolideze capacitățile de intelligence pentru a combate mai eficient terorismul.

Un al treilea stimulent sau catalizator se referă la integrarea în procesul educațional sau de formare a bunelor practici privind depășirea provocărilor în realizarea misiunii serviciilor de informație, protejând drepturile omului și promovând o cultură a securității.

Deși serviciul de intelligence și democrația pot părea incompatibile, ele pot ajunge la un compromis de tip *trade-off*,

adică găsirea balanței dintre bine și rău, sau compromis prin construirea instituțiilor democratice. Totuși, acest compromis nu este niciodată definitiv. Trebuie să fie adaptat, reevaluat și reajustat constant, în conformitate cu modificările cerințelor de securitate și democrație. Acest proces necesită educație și sensibilizare publică – o atenție constantă la transparență și responsabilitate – din partea serviciului de informații; de asemenea, se referă la conversație constantă cu și în rândul conducerii politice civile. Actualmente, există mai multe exemple de bune practici privind asigurarea unui control democratic asupra serviciilor de informații sau unele state au dezvoltat mecanisme comune pentru a face față dilemelor menționate, de exemplu alianța de partajare a informațiilor *Cinci Ochi (Five Ayes)* formată din Statele Unite, Marea Britanie, Canada, Australia și Noua Zeelandă. Cu toate acestea, echilibrarea securității cu transparența rămâne în curs de dezvoltare.

Concluzii. Aspectele teoretico-conceptuale ale tematicii articolului dat ne-a permis să concluzionăm că interpretarea contradictorie sau neprofesională a termenilor relaționați cu conceptul *controlul democratic* contribuie la o abordare superficială privind importanța asigurării unui control democratic asupra sectorului de securitate la nivel național. În plus, la toate, percepția eronată privind filosofia și obiectivele acestui concept este plasată într-un context mai larg al Reformei Sectorului de Securitate, care la rândul său este neglijat sau reapare în anumite contexte politice ori la solicitarea donatorilor. De aceea, există sentimentul că (1) politica națională de securitate, precum și sistemul național de securitate nu sunt încă suficient de mature pentru a asigura un control democratic asupra sectorului de securitate sau (2) *controlul democratic* este un concept străin sau împrumutat, nerelevant pentru realitățile statului Republica Moldova. Aceste

⁵⁰ MATEI F. C., HALLADAY C. (eds.) *The Conduct of Intelligence in Democracies: Processes, Practices, Cultures*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2019, p.17.

⁵¹ MAIOR G. C. *Managing change: the Romanian Intelligence Service in the 21st Century*. În: *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*25, no. 2 (2012), p. 217-239.

raționamente sunt alimentate și de faptul că, inițial, la nivel internațional, mesajul de accentuare a caracterului imperativ al controlului democratic, ca element cheie al securității internaționale, a fost pe larg legat de ideea eliminării pericolului unor amenințări cu caracter militar, în special din partea țărilor din fostul bloc comunist.

Totuși, astăzi este acceptat faptul că controlul democratic al sectorului de securitate este necesar pe timp de pace și în război, în perioada în care se continuă lupta împotriva terorismului, în cazurile de urgență de stat și în situații de gestionare a crizelor. Iar parlamentele naționale ale statelor democratice sunt considerate cele mai stabile garanții în implementarea eficientă a tuturor aspectelor controlului civil democratic, în special în utilizarea instrumentelor de control bugetar și de audit. Însă cea mai semnificativă componentă a sectorului de securitate este individul. Tradițional, în societățile democratice europene, principiul conform căruia suveranitatea aparține poporului, iar acesta și-o exercită prin reprezentanții săi aleși, înseamnă inclusiv faptul că tot poporul, și tot prin reprezentanții săi, trebuie să exercite un control eficient asupra sectorului de securitate. Ca urmare, esența și tehnologia controlului democratic depind de tipul de relații între stat și societate: a) Statul se bucură de un monopol asupra definirii și exercitării funcțiilor de elaborare și implementare a politicilor, o parte din care (inclusiv participarea la control) este gata să delege în societate: sub un astfel de model, controlul democratic este văzut ca un act voluntar al statului, în care acesta poate pretinde *transparent* și *responsabil*; b) Funcțiile de formulare și implementare a politicilor sunt stabilite de societatea civilă, care la rândul său le delege statului și este de acord că poate concepe reguli de conduită și mecanisme adecvate pentru a asigura respectarea acestora, care, deși pot include pe cele represive, rămân

sub controlul societății, adică în condițiile unei transparențe și responsabilități obligatorii.

Respectiv și esența guvernării democratice este asigurarea conducerii în acord cu voința și interesele liber consimțite ale populației. Aceasta presupune crearea unor instituții reprezentative, la toate nivelurile, care să asigure respectarea drepturilor politice, sociale, economice ale cetățenilor. Pe de altă parte, nu putem să facem abstracție de natura specială a sectorului de securitate, cu particularitățile sale legate mai ales de transparență și libertatea de a oferi informații. De aceea, instituirea controlului democratic trebuie adaptată la particularitățile acestui sector, astfel încât rezultatul final să balanseze într-o manieră satisfăcătoare, pe de o parte, imperativele securității naționale, iar, pe de altă parte, imperativele democratice ale respectării drepturilor omului și ale guvernării transparente. Dar și instituțiile din sectorul de securitate trebuie să contribuie la asigurarea unei guvernări eficiente a sectorului de securitate, care este o problemă de ajustare continuă, deoarece amenințările de securitate și nevoile se schimbă: niciun sector de securitate nu depășește nevoia de îmbunătățire.

Așa cum sunt puse accentele acestui articol, anumite aspecte care capătă tot mai multă actualitate în contextul controlului democratic și guvernării sectorului de securitate se referă la controlul și supravegherea serviciilor de informații într-o democrație. Cu atât mai mult că subiectul răspunderii serviciilor de informații este de o importanță deosebită pentru cei care cred că agențiile secrete ale unei națiuni democratice ar trebui să fie supuse unor garanții concepute pentru a preveni abuzul lor de putere. Anume în acest cadru de analiză apare tot mai evidentă întrebarea: cine pe cine supraveghează? Este vorba mai curând de paradoxul politic al existenței serviciilor de informații în țările democratice. *Pe de o*

parte, serviciile sunt înființate pentru a proteja statul, cetățenii și alte persoane aflate sub jurisdicția acestuia, precum și ordinea democratică; și în acest scop li se acordă puteri și competențe speciale. Anumite metode aplicate de serviciile de informații, de exemplu urmărirea sau interceptarea comunicațiilor, par că încalcă dreptul la viața privată, totuși aceste acțiuni sunt efectuate în temeiul legislației. *Pe de altă parte*, provocarea apare atunci când aceste servicii, precum și Executivul sau Parlamentul, pot abuza de aceste puteri și competențe pentru a submina siguranța unei persoane din interes politic prin compromiterea procesului

democratic, creând un climat de frică sau neîncredere care influențează asupra activității ulterioare a serviciilor, dacă chiar acesta și-a propus să se reformeze spre deschidere către societate. Deși inițierea unor discuții active cu privire la necesitatea unei deschideri în domeniul intelligence, din perspectiva guvernantei democratice, ar fi destul de actuale și relevante în Republica Moldova. În plus, o mai mare transparență cu privire la activitatea SIS ar contribui la diminuarea suspiciunilor opiniei publice față de respectivele organizații și la creșterea încrederii publice în acestea, ceea ce este vital într-o democrație.

BIBLIOGRAFIE:

1. BORN, H., CAPARINI, M. *Democratic control of intelligence services: containing rogue elephants*. New York: Routledge, 2007, 326 p.
2. BORN, H., FLURI, Ph., JOHNSON, A. B. *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici*. Geneva: DCAF, 2003, 138 p.
3. BORN, H., WILLS, A. *Supravegherea serviciilor de informații*. Set de instrumente. Geneva: DCAF, 2012, 273 p.
4. BRUNEAU, T. C., MATEI, F. C. *Intelligence in the Developing Democracies: The Quest for Transparency and Effectiveness*. În: *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Johnson L.K. (ed.), Oxford University Press, 2010, <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195375886.001.0001/oxfordhb-9780195375886-e-0045#oxfordhb-9780195375886-div1-265> (accesat 14.04.2020).
5. CAPARINI, M. *Controlling and Overseeing Intelligence Services in Democratic States*. În: *Democratic Control of Intelligence Services: Containing Rogue Elephants*, 2007, p. 3-24.
6. *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security*, adopted at the 91st Plenary Meeting of the Special Committee of the CSCE Forum for Security Cooperation in Budapest on 3 December 1994 (FSC/Journal No. 94), <https://www.osce.org> (accesat 14.04.2020).
7. *Concepția reformei militare*. Hotărârea nr.1315-XV din 26.07.2002 a Parlamentului Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117-119/975 din 15.08.2002.
8. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 78, art 140 din 29.03.2016.
9. *Controlul democratic parlamentar al agențiilor de securitate și al serviciilor de informații în Uniunea Europeană*. Sintează.
10. DUMITRAȘCU, A., POPESCU, R.-M. *Dreptul Uniunii Europene – Sinteze și*

- aplicații*. București: Editura Universul Juridic, 2015, 320 p.
11. DUMITRU, G.-D., BANTAȘ, A. *Controlul democratic asupra sectorului de securitate – privire comparativă asupra modelului european și aplicării acestuia în România*. În: *Gândirea militară românească*, nr. 1-2/2018, p. 172-185.
  12. EDMUNDS, T. *Security Sector Reform: Concepts and Implementation*. În: *Sourcebook on Security Sector Reform. Collection of Papers*. Fluri Ph., Hadžić M. eds. Geneva/Belgrade 2004, p. 45-60.
  13. GAUB, F. *Civil-military Relations in the MENA: Between Fragility and Resilience*. În: *Chaillot Papers*, No. 139, octombrie 2016, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2016.
<https://www.iss.europa.eu> (accesat 14.04.2020).
  14. *Intelligence in a Constitutional Democracy: Final report to the Minister for Intelligence Services*, the Hon. Mr Ronnie Kasrils, MP, 2008,
<https://www.gov.uk/dfid-research-outputs/intelligence-in-a-constitutional-democracy-final-report-to-the-minister-for-intelligence-services-the-hon-mr-ronnie-kasrils-mp> (accesat 14.04.2020).
  15. *Legea nr. 120 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.09.2017, În: *Monitorul Oficial*, nr. 364-370 art. 614 din 20.10.2017.
Legea nr. 59 privind activitatea specială de investigare aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial*, nr. 113-118 art. 373 din 08.06.2012.
  16. *Legea Nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.1999. În: *Monitorul Oficial*, nr. 156 art. 764 din 31.12.1999.
  17. *Legea nr. 299 privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova* aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2017. În: *Monitorul Oficial*, nr. 48-57 art. 122 din 16.02.2018.
  18. *Legislația Republicii Moldova cu privire la securitatea și apărarea națională*. Culegere. Geneva: Centrul pentru Controlul Democratic asupra Forțelor Armate, 2015, 746 p.
  19. LOADA, A., MODERAN, O. *Civil Society Involvement in Security Sector Reform and Governance*. În: *Toolkit for Security Sector Reform and Governance in West Africa*. Geneva: DCAF, 2015, 62 p.
  20. MAIOR, G. C. *Managing Change: The Romanian Intelligence Service in the 21st Century*. În: *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 25, no. 2 (2012), p. 217-239.
  21. *Manualul NATO*. Ediția celei de a 50-a aniversări, Biroul de informare și presă, NATO. Belgia, 1999, 559 p.
  22. MARCZUK, K. P. *Democratizarea serviciilor poloneze de informații*. În: *Caietele Revoluției*, nr. 51(2), 2014, p. 70-80.
  23. MEDAR, S. *Transformarea serviciilor de informații în contextul actual de securitate*. În: *Societate, Democrație, Intelligence*. <https://www.sri.ro/upload/intellspecial.pdf> (accesat 27.03.2020).
  24. *Parliamentary Oversight of Intelligence: The German Approach*. În: *Intelligence and Human Rights in the Era of Global Terrorism*. Stanford University Press, 2008, p. 67-77.

25. PETTIT, Ph. *Three Conceptions of Democratic Control*. In: *Constellations*, Volume 15, o 1, 2008, p. 46-54.
26. PÎNTEA, Iu. *Necesitatea reevaluării sectorului de securitate și apărării*. În: *Revista Militară. Studii de Securitate și Apărare*, nr. 1 (17) / 2017, p. 20-27.
27. *Planul de acțiuni UE-Moldova*. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Plan nr. 402 din 22.02.2005. *Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO pentru anii 2017-2019*. Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului, nr. 736 din 13.09.2017. <https://gov.md/ro/content/cu-privire-la-aprobarea-planului-individual-de-actiuni-al-parteneriatului-republica-moldova> (accesat 12.04.2020).
28. *Report on the Democratic oversight of the Security Services* adopted by the Venice Commission at its 71st Plenary Session (Venice, 1-2 June 2007), CDL-AD (2007)016, 2007, paragraph 78. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2007\)016.aspx#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2007)016.aspx#) (accesat 19.12.2019).
29. SCHUMPETER, J. A. *Capitalism, Socialism and Democracy*: Third Edition. New York: Harper Torchbooks, 2008, 431 p.
30. *Security Sector Reform Backgrounder Series. Security Sector Governance*. Geneva Centre for Security Sector Governance. Geneva: DCAF, 2015., 10 p.
31. *Security Sector Reform. Results and Indicators for Development*. European Commission. <https://europa.eu/capacity4dev/results-and-indicators> (accesat 27.03.2020).
32. *Strategia națională de apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018-2022*. Hotărâre Nr. HP134/2018 din 19.07.2018 a Parlamentului Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial* nr. 285-294, art. 441 din 03.08.2018.
33. *Strategia securității naționale a Republicii Moldova*. Hotărârea nr. 53 a Parlamentului Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial* nr. 170-175, art. 499 din 14-10-2011. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17629&lang=ro (accesat 10.05.2020).
34. SUAREZ G. *Soixante Années d'histoire française: Clemenceau* (1932). <https://www.histoire-en-citations.fr/citations/clemenceau-la-guerre-c-est-une-chose-trop-grave> (accesat 10.04.2020).
35. *The Conduct of Intelligence in Democracies: Processes, Practices, Cultures*. Matei F. C., Halladay C. (eds.) Lynne Rienner Publishers, 2019, 279 p.
36. WINKLER, T. H. *Preface*. In: *Democratic Control of Intelligence Services: Containing Rogue Elephants*. Born H., Caparini M. (eds.), Routledge, 2007.

29.05.2020

CZU 578.834: 355.40 [32+316.42]:351.74:578.834

DOI: 10.5281/zenodo.3989104

INTELLIGENCE ÎN CONTEXT PANDEMIC – O NOUĂ PARADIGMĂ?

Eugen STRĂUȚIU

Sibiu, România

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Departamentul de Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate

Doctor în științe politice, profesor universitar

e-mail: eugen.strautiu@yahoo.com

Pandemia provocată de noul coronavirus, răspândită în plan global la începutul anului 2020, anunță o nouă epocă în evoluția umanității, cu marcaje mai profunde decât a realizat momentul atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001. Agențiile de intelligence, peste tot în lume, s-au văzut obligate să gestioneze informațional evenimente imprevizibile și extrem de rapide în derularea lor. Decidenții politici, militari și medicali cereau soluții la câteva întrebări esențiale. Care este originea coronavirusului? Care sunt caracteristicile medicale și amploarea previzibilă a pandemiei? Cui aparține responsabilitatea politică? Cum pot fi atrase maximum de resurse medicale în interes național? În ce măsură pot fi gestionate vechile amenințări în noul mediu de securitate?

Este momentul evaluării răspunsurilor oferite prin intelligence, pentru a pune bazele unei reforme profunde a întregului sector – care să fie pregătit pentru următoarele episoade pandemice și efectele previzibile ale acestora.

Cuvinte-cheie: *pandemie COVID-19, coronavirus, intelligence, responsabilitate politică, securitate națională, dezinformare.*

INTELLIGENCE IN A PANDEMIC CONTEXT - A NEW PARADIGM?

The pandemic caused by the new coronavirus, which spread globally in early 2020, heralds a new era in the evolution of humanity, with deeper markings than the moment of the terrorist attacks as of September 11, 2001. Intelligence agencies around the world have been forced to informally manage unpredictable and extremely fast produced events. Political, military and medical decision-makers asked for solutions to some key questions. What is the origin of coronavirus? What are the medical characteristics and predictable extent of the pandemic? To whom does political responsibility belong? How can maximum medical resources be attracted in the national interest? To what extent can the old threats in the new security environment be managed?

It is time to evaluate the answers provided by intelligence, to lay the foundations for a profound reform of the entire sector - to be prepared for the next pandemic episodes and their foreseeable effects.

Keywords: *COVID-19 pandemic, coronavirus, intelligence, political responsibility, national security, disinformation.*

СПЕЦСЛУЖБЫ В ПАНДЕМИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ – НОВАЯ ПАРАДИГМА?

Пандемия, вызванная новым коронавирусом, распространившимся в глобальном масштабе с начала 2020 года, предвещает новую веху в развитии человечества с более глубокими последствиями, чем те, что возникли в результате террористических атак 11 сентября 2001 года. Спецслужбы по всему миру увидели необходимость в информационном обеспечении чрезвычайно быстро развивающихся событий. Политическим деятелям, военным и медикам требовался ответ на несколько ключевых вопросов. Каково происхождение коронавируса? Каковы медицинские характеристики и предсказуемый масштаб пандемии? Кому принадлежит политическая ответственность? Как привлечь максимум медицинских ресурсов в национальных интересах? В какой степени можно справиться со старыми угрозами в новой среде безопасности?

Пришло время проанализировать ответы, предоставленные спецслужбами с тем, чтобы заложить основы для всеобъемлющей реформы всего сектора – который был бы подготовлен к следующим всплескам пандемии и их предсказуемым последствиям.

Ключевые слова: пандемия COVID-19, коронавирус, политическая ответственность, национальная безопасность, дезинформация.

SERVICES DE REINSEIGNEMENT DANS UN CONTEXTE PANDÉMIQUE – UN NOUVEAU PARADIGME?

La pandémie provoquée par le nouveau coronavirus, qui s'est propagé dans le monde au début de 2020, annonce une nouvelle ère dans l'évolution de l'humanité, avec des marquages plus profonds qu'au moment des attentats terroristes du 11 septembre 2001. Les agences de renseignement du monde entier ont été contraintes de gérer de manière informelle des événements imprévisibles et extrêmement rapides. Les décideurs politiques, militaires et médicaux ont demandé des solutions à certaines questions clés. Quelle est l'origine du coronavirus? Quelles sont les caractéristiques médicales et l'étendue prévisible de la pandémie? À qui appartient la responsabilité politique? Comment attirer un maximum de ressources médicales dans l'intérêt national? Dans quelle mesure les anciennes menaces du nouvel environnement de sécurité peuvent-elles être gérées?

Il est temps d'évaluer les réponses apportées par le renseignement, de poser les fondements les bases d'une réforme profonde de l'ensemble du secteur - de se préparer aux prochains épisodes pandémiques et à leurs effets prévisibles.

Mots clés: pandémie COVID-19, coronavirus, responsabilité politique, sécurité nationale, désinformation.

Răspândirea globală a pandemiei COVID-19 reprezintă începutul unei noi epoci în evoluția umanității, punând punct paradigmei globale dominate de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001. Deja ne situăm într-o nouă lume, caracterizată de modificarea fundamentală a sensurilor și conținuturilor în politică, societate, economie, mentalități.

În consecința atentatelor teroriste din 2001, activitatea de intelligence și-a restructurat profund ordinea priorităților, dar și abordările tactice și strategice. Astăzi avem deja certitudini despre reordonarea obiectivelor și redistribuirea resurselor de intelligence: prevenirea și gestionarea crizelor pandemice devin mai importante decât programele de prevenire și combatere a terorismului. Fără a scădea neapărat din importanța politicilor antiteroriste, a devenit prioritate absolută gestionarea pandemiilor (identificarea prelabilă a vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor; informarea în timp util a decidenților politici; atragerea de resurse medicale în condiții de competiție neloyală de piață; protejarea concomitentă a resurselor strategice; asigurarea continuității vechilor operațiuni în noi contexte etc.).

Deși evenimentele sunt foarte recente sau în curs, deja avem suficiente date pentru a descrie temele de rezolvat de către serviciile de intelligence, în cazul/cadrul unei pandemii așa cum este cea provocată de „noul coronavirus” sau „COVID-19”. Așa încep să se scrie noile manuale privind abordarea prin intelligence a crizelor pandemice, care în scurt timp se vor operaționaliza în instrucțiuni, proceduri, regulamente, strategii în baza cărora resursele să poată fi mobilizate și corect orientate.

Așadar, compilând din informațiile publice, să derulăm filmul provocărilor și tipurilor de răspuns (corect sau eronat, util sau distructiv) care au avut drept actori serviciile de intelligence de pe mapamond.

Anticiparea crizei.

Nenumărate articole de presă atrag atenția asupra unei expuneri a directorului Comunității Naționale de Intelligence a SUA, Dan Coates, în fața Congresului, în luna ianuarie 2019. Vorbind despre amenințările asupra securității naționale, acesta a menționat că o pandemie pe teritoriul SUA „ar putea duce la un număr mare de morți, infirmi și persoane cu sechele majore. Ar afecta economia mondială, ar reduce resursele internaționale și ar crește solicitările adresate SUA pentru asigurarea de sprijin”¹. Invocarea acestui text supralicitează caracterul de avertisment tehnic, bazat pe intelligence. Avem o mențiune între multe altele, în cadrul unui document mai degrabă de politici, care a avertizat în sens larg, fără a fi specific. Desigur că nu au urmat măsuri excepționale.

A fost larg răspândită în mass-media și informația că National Center for Medical Intelligence (NCMI), structură de intelligence medical aflată în subordinea Departamentului Apărării din Statele Unite ale Americii, ar fi întocmit rapoarte despre iminența unui „eveniment cataclismic” provocat de un virus deja activ în China, încă din noiembrie 2019. Sursa originală o constituie ABC News², confirmată ulterior de „The Times of Israel”³. Ar fi fost informații despre amenințarea

¹ MEDAR S. *Comunitatea de intelligence din SUA informase Casa Albă asupra pandemiei*. <https://monitorulapararii.ro/comunitatea-de-intelligence-din-sua-informase-casa-alba-asupra-pandemiei-1-32456> (accesat 15.07.2020).

² COLEMAN J. *US intelligence warned in November that coronavirus spreading in China could be 'cataclysmic event': report*. <https://thehill.com/policy/national-security/intelligence/491712-us-intelligence-warned-in-november-that-virus-spreading> (accesat 15.07.2020).

³ STAFF T. *US alerted Israel, NATO to disease outbreak in China in November — TV report*. <https://www.timesofisrael.com/us-alerted-israel-nato-to-disease-outbreak-in-china-in-november-report/> (accesat 14.07.2020).

pandemică președintele Donald Trump („care nu a arătat interes”), partenerii din NATO și serviciile secrete israeliene⁴. Informația s-a dovedit însă un fake-news, demontat chiar de către NCMI, în cadrul unei conferințe de presă⁵. Ținta dezinformării a fost președintele Trump, căruia i se inventau astfel acuzații despre lipsa de reacție față de o criză iminentă.

Sergiu Medar, reputat analist român de intelligence, reconstituie astfel istoria informărilor oficiale ale serviciilor secrete americane adresate decidenților politici și militari. Rapoartele zilnice au inclus mențiuni de la începutul lunii ianuarie. În 25 februarie 2020, NCMI a anunțat oficial că a ridicat nivelul de avertizare de la WATCHCON 2 (pandemie probabilă într-un termen de 30 de zile) la WATCHCON 1 (pandemie iminentă). În aceeași zi a fost informat președintele Comitetului Șefilor Statelor – Major întrunită a SUA; nu sunt date certe că și președintele Trump a beneficiat de un raport. Avertizarea a fost transmisă cu 15 zile înainte ca Organizația Mondială a Sănătății să declare că infecția cu noul coronavirus a devenit pandemică⁶.

În lipsa informațiilor furnizate de către alte servicii de intelligence despre date precedente la care au recepționat primele

informații, suntem obligați să constatăm că serviciile americane au cules, interpretat și raportat cel mai devreme, iar partenerii lor din NATO și Israel sunt beneficiarii rapoartelor americane. Spre exemplu, serviciile canadiene (Canada întreține o „mică structură” de intelligence medical în cadrul Armatei) au început să raporteze la începutul lui ianuarie, „puternic influențate de rapoartele partenerilor de informații Five Eyes, inclusiv Centrul Național pentru Informații Medicale al armatei americane”⁷. Menționăm că parteneriatul „Five Eyes” este o structură de colaborare a serviciilor de intelligence din cinci state anglofone – SUA, Marea Britanie, Canada, Australia și Noua Zeelandă. Preeminența intelligence-ului american este astfel confirmată.

Identificarea originii coronavirusului și probarea responsabilității inițiale.

Una dintre temele cele mai importante și dificile pentru serviciile secrete din întreaga lume o constituie obținerea de date și probe cu privire la originarea COVID-19 și a transparenței politicilor chineze de gestionare a crizei. Răspunsurile documentate sunt importante nu doar prin indiciile pe care le oferă lumii medicale în scopul de a stabili strategii corecte de îngrijire și combatere a pandemiei, dar și în perspectiva unor responsabilități personale, de grup sau naționale, care vor conduce (sau nu) la proceduri juridice internaționale și la despăgubiri proporționale cu gravitatea consecințelor.

Rezultatul investigațiilor Comunității Informative a Statelor Unite („Intelligence Community”) au fost anunțate de către Biroul Directorului Serviciilor de Informații („Office

⁴ CURTIFAN T. *Serviciile de informații americane și israeliene ar fi aflat din timp de coronavirus. US Army neagă raportul.*

https://www.defenseromania.ro/serviciile-secrete-americiane-i-israeliene-ar-fi-aflat-din-timp-de-coronavirus-us-army-neaga-raportul_602787.html (accesat 12.07.2020).

⁵ MCINTYRE J. *Pentagon denies ABC News report that intelligence warned of 'cataclysmic' coronavirus pandemic last November.*

<https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/pentagon-denies-abc-news-report-that-intelligence-warned-of-cataclysmic-coronavirus-pandemic-last-november> (accesat 15.07.2020).

⁶ MEDAR S. *Comunitatea de intelligence din SUA informase Casa Albă asupra pandemiei.* <https://monitorulapararii.ro/comunitatea-de-intelligence-din-sua-informase-casa-alba-asupra-pandemiei-1-32456> (accesat 12.07.2020).

⁷ BREWSTER M. *Canadian military intelligence unit issued warning about Wuhan outbreak back in January.*

<https://www.cbc.ca/news/politics/coronavirus-pandemic-COVID-canadian-military-intelligence-wuhan-1.5528381> (accesat 15.07.2020).

of the Director of National Intelligence”) printr-un comunicat de presă, la data de 30 aprilie curent. În citat, poziția oficială a serviciilor americane sună astfel: „Întreaga Comunitate de Informații a oferit în mod constant sprijin critic factorilor de decizie din SUA și celor care răspund la virusul COVID-19, originar din China. Comunitatea de informații este, de asemenea, de acord cu largul consens științific potrivit căruia virusul COVID-19 nu a fost creat manual sau modificat genetic”⁸. La aceeași concluzie a ajuns serviciul de informații externe al Germaniei, BND, care a informat pe ministrul apărării că teoria originii artificiale a virusului este opera președintelui Donald Trump, care vrea să incrimineze China (raportul a fost obținut de către publicația germană „Der Spiegel”)⁹.

Această poziție publică a unor servicii secrete a fost imediat suspectată de partizanat politic, în condițiile în care președintele Trump, mulți cercetători și medici și un curent important de opinie publică susțin contrariul. Chiar foști înalți funcționari în intelligence, odată eliberați de presiunea ierarhică, afirmă contrariul. Fostul șef al serviciului de informații externe britanic (MI6), Sir Richard Dearlove, într-un interviu acordat „The Telegraph”, consideră că „virusul a fost scăpat din laborator”¹⁰.

⁸ *Intelligence Community Statement on Origins of COVID-19.*

<https://www.dni.gov/index.php/newsroom/press-releases/item/2112-intelligence-community-statement-on-origins-of-COVID-19> (accesat 12.07.2020).

⁹ MARIN V. *Serviciile secrete germane îl contrazic pe Donald Trump. De unde ar proveni noul coronavirus.*

https://adevarul.ro/international/europa/serviciile-secrete-germane-contrazic-donald-trump-proveni-noul-coronavirus-1_5eb7e22c5163ec4271a2c219/index.html (accesat 15.07.2020).

¹⁰ GARDNER B. *Exclusive: Coronavirus began "as an accident" in Chinese lab, says former MI6 boss.*

Rămâne cel puțin suspectă intervenția publică a unor servicii secrete care confirmă că originea virusului este naturală, în condițiile în care cercetătorii medicali nu sunt de comun acord, nu cunosc exact căile de transmitere și nu pot oferi un vaccin – cunoașterea virusului și modului său de acțiune fiind încă în stadiul incipient.

Problema originii, naturale sau nu, a coronavirusului condiționează și gradul de vinovăție imputabilă autorităților chineze. În acest context, este evidentă nevoia de cunoaștere cât mai precisă a gradului de transparență a politicilor de gestionare a crizei COVID-19. Serviciile occidentale s-au preocupat intens de documentarea eventualelor întârzieri de raportare și mistificări de cifre operate de către autoritățile chineze.

Prima suspiciune din partea serviciilor secrete a fost oferită publicului de către „Der Spiegel”. Redacția a invocat o discuție inițiată de către președintele Xi Jinping, la data de 21 ianuarie, cu directorul general al Organizației Mondiale a Sănătății, Tedros Adhanom Ghebreyesus. Președintele Xi a cerut ca OMS să amâne avertizarea globală cu privire la pandemia de coronavirus. În același sens, „Newsweek” citează un raport al CIA, conform căruia „China a amenințat OMS că țara va înceta să mai coopereze cu investigația agenției asupra coronavirusului dacă organizația ar declara o urgență globală pentru sănătate”¹¹. China și Organizația Mondială a Sănătății au negat aceste probe.

<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/06/03/exclusive-coronavirus-began-accident-disease-escaped-chinese/> (accesat 14.07.2020).

¹¹ *COVID-19: After German intelligence, now CIA believes China tried to coerce WHO.* <https://www.theweek.in/news/world/2020/05/13/COVID-19-after-german-intelligence-now-cia-believes-china-tried-to-coerce-who.html> (accesat 15.07.2020).

Crearea de avantaje în competiția pentru resurse medicale.

Puse în fața valului de cazuri de infectări cu noul coronavirus, statele lumii (fără excepție) s-au dovedit nepregătite în ce privește înzestrarea cu măști, combinezoane, viziere, ventilatoare. Toate acestea se produc preponderent în China, care tocmai anunțase consumuri masive în propria criză, și avea o parte din facilitățile producătoare închise sau cu activitate redusă.

În aceste condiții, s-a declanșat o competiție puțin loială pentru accesarea produselor chineze, în care decisivă devenea abilitatea de a convinge producătorul să semneze contracte preferențiale. Principalele criterii de obținere a contractelor: termenele foarte scurte și prețurile foarte mari. Serviciile secrete au primit sarcini să se implice direct în realizarea contractelor și, dacă era nevoie, chiar în operațiuni ilegale pentru aducerea de urgență a produselor în țările lor.

La 31 martie 2020, un agent Mossad implicat în acest gen de operațiuni declara pentru presă că „Toate țările sunt angajate în prezent într-o bătălie secretă, feroce pentru a prelua controlul asupra ofertei limitate de aparate respiratorii, și asta cu orice preț”¹². Mossad a reușit să aducă în Israel 25000 de măști respiratorii N95, 20000 de truse de testare, 10 milioane de măști chirurgicale și 700 de salopete pentru lucrătorii ambulanți care efectuează de obicei testele inițiale pentru virus. „Folosim toate conexiunile noastre speciale pentru a câștiga lupta și a face probabil ceea ce face toată lumea: să obținem stocurile destinate altora. [...] Am avut o țară din Europa unde camioanele noastre au ajuns la ușile fabricii, dar o altă

țară europeană a fost în fața noastră și a încărcat marfa”. Un avion cu materiale sanitare deja achiziționate într-o altă țară nu a mai primit permisiunea de a decola, aceste materiale au ajuns la un alt beneficiar¹³.

Gestionarea războiului informatic.

Devenit un fapt cotidian al vieții publice, războiul informatic în context pandemic își păstrează vechile capacități (hard, softuri, rețele de persoane etc.), dar dobândește o tematică nouă. Acum dezinformarea poate produce o deosebită afectare emoțională a persoanelor și a grupurilor – care sunt expuse masiv la informații noi, greu de verificat. În acest cadru, serviciile de informații se poziționează defensiv sau ofensiv. De la bun început, trebuie să recunoaștem situația oarecum ridicolă în care absolut toate serviciile anunță acțiuni defensive, și niciunul nu organizează ofensiva; altfel spus, toți se apară în condițiile în care nimeni nu atacă, dar toți se simt atacați și știu exact de unde provin atacurile.

Occidentul (spațiile NATO și UE) au anunțat, la unison, că sunt atacate informațional de către Federația Rusă și China. Nu se clarifică suficient în ce măsură statele rus și chinez sunt la originea acestor operațiuni, și se perpetuează o confuzie continuă între locul de origine al atacurilor și implicarea serviciilor secrete respective – care foarte rar este probată, dar este mereu afirmată.

Spre exemplu, Serviciul de Securitate al Ucrainei a destructurat o rețea de știri false despre coronavirus care acționa la Kiev, „formată din persoane care acționau la comanda Rusiei” (conform ziarului „Ukrainska Pravda”). Au fost reținute câteva persoane care postau și distribuiau pe Facebook, de pe conturi false, informații false

¹² *Coronavirusul și serviciile secrete. Activitate intensă pe toate fronturile (France24).*
<https://www.rfi.ro/politica-120129-coronavirus-servicii-secrete-activitate-intensa-toate-fronturi-france24> (accesat 15.07.2020).

¹³ BACHNER M. *Mossad officer describes covert global battle to obtain ventilators at all costs.*
<https://www.timesofisrael.com/mossad-officer-describes-covert-global-battle-to-obtain-ventilators-at-all-costs/> (accesat 13.07.2020).

despre COVID-19. „Scopul acestora era să provoace panică, să discrediteze acțiunile autorităților ucrainene și să destabilizeze situația socio-politică din Ucraina”. Sarcinile erau comunicate din Rusia prin intermediul unui grup închis creat pe VKontakte, rețea de socializare rusă, unde membrii grupului raportau activitățile desfășurate. Baniile pe care aceștia îi încasau erau transferați din Rusia prin sisteme de plată electronică.¹⁴ Lipsa probelor cu privire la implicarea statului sau serviciilor de informații ruse (ceea ce nu probează neimplicarea acestora) este mascată de alte multe informații concrete, dar care nu atestă teza principală.

Denunțarea publică a operațiunilor de dezinformare este doar una dintre metodele serviciilor de intelligence. Adesea, lucrând tot în relație cu publicul, serviciile inițiază campanii de informare și educare. Spre exemplu, Centrul Național de Securitate Cibernetică (NCSC) – o structură specială din cadrul GCHQ (echivalentul NSA din Marea Britanie) a avertizat publicul împotriva acțiunilor cibernetice care exploatează temerile și curiozitățile legate de coronavirus. Pe blogul propriu a fost descris modul în care infractorii au răspândit malware prin e-mail-uri care anunțau că oferă actualizări importante despre răspândirea COVID-19; acestea erau tentative de a prelua parolele conturilor, mai ales cele de pe care se efectuau plăți online¹⁵.

¹⁴ *Serviciile secrete au neutralizat o rețea de știri false despre COVID-19, care acționa la comanda Rusiei.* <http://www.rador.ro/2020/04/01/serviciile-secrete-au-neutralizat-o-retea-de-stiri-false-despre-COVID-19-care-acționa-la-comanda-rusiei/> (accesat 15.07.2020).

¹⁵ CLULEY G. *UK intelligence agency warns of cybercriminals exploiting the Coronavirus outbreak.* <https://hotforsecurity.bitdefender.com/blog/uk-intelligence-agency-warns-of-cybercriminals-exploiting-the-coronavirus-outbreak-22563.html> (accesat 12.07.2020).

În fine, metoda extremă de combatere a dezinformării o constituie eliminarea site-urilor care promovează fake-news, așa cum a procedat Centrul Canadian pentru Securitate Cibernetică¹⁶, care are atribuții nemijlocite în acest sens. În alte țări, în funcție de legislația locală, serviciile se adresează instituțiilor care au atribuții legale, cu propunerea de suspendare sau desființare a site-urilor inovate de propagare de fake-news.

Desigur, rămâne loc pentru o dezbatere publică cu privire la identificarea corectă a site-urilor care difuzează fake-news. Nu cumva, uneori, aceste site-uri sunt sancționate pentru că sunt critice cu politicile medicale ale guvernelor sau cu acțiunile serviciilor secrete, iar acestea sunt deranjate de teoriile alternative?

Supravegherea populației și a teritoriului.

În mod obiectiv și necesar, serviciile de intelligence dispun de (sau au acces prin lege la) cele mai avansate tehnologii de supraveghere a populației și teritoriului, pe care le utilizează conform cu atribuțiile lor legale. În context pandemic, această capacitate de intelligence poate fi sporită, precum și destinată altor scopuri (preponderent medicale), contribuind la prevenirea, gestionarea eficientă și stingerea cât mai rapidă a crizei.

Exemplul cel mai bine reprezentat în mass-media este cel al implicării serviciului intern israelian Shin Beth, care a primit ordinul prim-ministrului Benjamin Netanyahu de a supraveghea deplasările persoanelor bolnave. În consecință, utilizând hardware și software dintre cele mai performante, Shin Beth a procedat la colectarea, agregarea și încrucișarea informațiilor culese din telefoane

¹⁶ TUNNEY C. *Canada's cyber spies taking down sites as battle against COVID-19 fraud begins.* <https://www.cbc.ca/news/politics/cse-disinformation-spoofing-1.5504619> (accesat 15.07.2020).

mobile, rețele sociale, camere de supraveghere. „Cu ajutorul unui sistem excepțional de start-up-uri care lucrează în domeniul securității și supravegherii, israelienilor nu le este greu să obțină și să analizeze aceste milioane de date”, a explicat pentru France 24 fostul director tehnic al Direcției Generale a Securității Externe (DGSE) din Franța, Bernard Barbier¹⁷.

Și acest caz a provocat o dezbatere publică, atât cu privire la oportunitatea și rezultatele reale ale supravegherii, cât și (mai ales) cu privire la procedurile democratice de respectat. Premierul israelian a omis să ceară un mandat judecătoresc în prealabil. În total, utilizarea acestei tehnologii a dus la depistarea numai a altor 500 de cazuri de infecție.¹⁸

În Franța, dezbaterea a implicat șefi și foști șefi ai serviciilor speciale, care s-au arătat extrem de atașați tradițiilor democratice. Bernard Barbier, fostul șef al Direcției Generale de Informații Externe (DGSE), a declarat că instituția sa deține întreaga tehnologie necesară supravegherii în masă a deplasărilor și contactelor, dar regulamentul de funcționare interzice utilizarea în aceste scopuri. Dotarea suficientă a fost confirmată și de Bernard Squarcini, fostul director al Direcției de Informații Interne, care atenționează că operațiunea nu poate fi inițiată fără „undă verde din partea autorităților politice. (...) Ar fi trebuit supravegheate frontierele, aeroporturile și identificate persoanele potențial contaminate pentru a putea fi urmărite”. Dar, așa cum atenționează Allan Juliet, fost adjunct al comunității de informații, „Problema este că nimic nu garantează că mâine aceste resurse nu vor servi cu ocazia altor crize. Mă tem că odată ce intrăm în joc, nu mai putem face cale

întoarsă”¹⁹. În Franța încă predomină reticența față de abuzuri și respectul profund față de tradiția democratică a drepturilor omului.

Preluarea atribuțiilor instituțiilor medicale.

Sunt consemnate mai multe cazuri în care serviciile secrete au preluat pe cont propriu facilități și politici medicale, substituindu-se autorităților medicale. Eficiența acestui model este imposibil de demonstrat.

Emblematic este exemplul indonezian, unde Agenția de Intelligence de Stat (BIN) a efectuat inclusiv modelarea răspândirii coronavirusului (pe 13 martie, BIN a anunțat publicul că a făcut o modelare care a prezis că vârful va avea loc în luna mai). La 6 iunie, BIN a anunțat rezultatele unei noi modelări, contrazicând precedentă și estimând că numărul de cazuri va crește în continuare.

BIN a donat echipamente medicale și medicamente grupului de lucru al Guvernului, a înființat o unitate de informații medicale (pe care nu o aveau anterior pandemiei) și a recrutat voluntari de personal medical pentru gestionarea pandemiei. Tot BIN a pregătit laboratoare mobile de testare rapidă și a efectuat mai multe testări la Jakarta, Tangerangul de Sud, Tangerang, Surabaya și în alte regiuni. Agenția a furnizat ajutoare medicale pentru guvernele locale, a pulverizat dezinfectanți în mai multe zone și a educat comunitatea cu privire la pericolele coronavirusului. Pe 12 iunie curent, BIN a anunțat că își asumă accelerarea producției de medicamente necesare cazurilor de COVID-19.

Rolul BIN în răspunsul la pandemie ridică trei categorii de probleme. În primul rând, agenția nu are specializare în epidemiologie și sănătate publică. Prin urmare, faptul că au realizat o modelare a

¹⁷ *Coronavirusul și serviciile secrete. Activitate intensă pe toate fronturile (France24).*

<https://www.rfi.ro/politica-120129-coronavirus-servicii-secrete-activitate-intensa-toate-fronturi-france24> (accesat 14.07.2020).

¹⁸ DUGAN C. *COVID-19 și serviciile secrete (II)*. <https://larics.ro/COVID-19-si-serviciile-secrete-ii/> (accesat 15.07.2020).

¹⁹ *Coronavirusul și serviciile secrete. Activitate intensă pe toate fronturile (France24).*

<https://www.rfi.ro/politica-120129-coronavirus-servicii-secrete-activitate-intensa-toate-fronturi-france24> (accesat 14.07.2020).

COVID-19 nu se încadrează în domeniul lor de competență legală și de facto. O astfel de sarcină trebuie lăsată în seama Ministerului Sănătății sau epidemiologilor și experților în sănătate publică. În al doilea rând, rezultatele analizelor de informații ar trebui livrate exclusiv decidenților politici (principalul este președintele), în mod confidențial și secret față de public. Anunțarea publică a predicțiilor neagă esența funcționării unei agenții de informații. În aceeași logică, în calitate de agenție de informații, BIN nu ar trebui să își publice numele și să declare acțiunile lor derulate în numele altor instituții²⁰.

Această strategie de „militarizare” a răspunsului la pandemie prin implicarea serviciilor de intelligence rămâne o excepție și nu își poate dovedi viabilitatea. Poate fi preferată de către regimurile autoritare sau cu astfel de tendințe.

Gestionarea amenințărilor tradiționale și continuarea operațiunilor.

O criză pandemică modifică în mod fundamental mediul de securitate și, în general, diminuează capacitatea agențiilor de intelligence. Dar obiectivele majore de securitate națională, așa cum sunt descrise în doctrine și strategii, și cum sunt normate în legile specifice, trebuie rezolvate în continuare. Terorismul, crima organizată, agresiunile informale sau explicite ale unor actori internaționali ș.a.m.d. trebuie în continuare observate și gestionate.

De obicei, intensitatea fenomenelor scade, dar vigilența nu ar trebui să scadă. Spre exemplu, mai mult cu titlu preventiv decât prelucrând fapte concrete, Homeland Security lansa un buletin de informații, la 24 martie:

„Extremiștii violenți încearcă probabil să exploateze temerile publice asociate cu răspândirea COVID-19 pentru a incita violența, a intimida țintele și a promova ideologiile lor, iar noi evaluăm că aceste eforturi se vor intensifica în următoarele luni”. Desigur, nu există „informații care să indice vreun complot activ care este în curs de desfășurare”, dar se pot observa anumite grupări extremiste, atât străine, cât și interne, care doresc să răspândească dezinformarea cu privire la coronavirus²¹.

Un caz aparte este investigat de către Institutul Internațional pentru Studii ale Orientului Mijlociu și Balcanilor (IFIMES) din Ljubljana – Slovenia, care descrie activitățile Agenției pentru Securitate Națională (ANB) din Muntenegru pe perioada pandemiei. ABS a lucrat intens la infectarea sistemului de informații de securitate NATO, mai ales în legătură cu reacțiile nervoase ale populației la Legea privind libertatea religiei sau credințelor. Legea a trimis în ilegalitate Mitropolia Muntenegrului și Litoralul Bisericii Ortodoxe Sârbe (SPC), iar mitingurile și rugăciunile în masă organizate de către Mitropolie au fost interzise sub pretextul pandemiei. În ianuarie 2020, ANB a început să creeze și să trimită intens către NATO informații / date discutabile și de multe ori false despre persoane și organizații care subminează statul și statutul Muntenegrului în cadrul NATO. Între aceste informații, pentru a crea o falsă impresie că Muntenegru gestionează excelent pandemia cauzată de virusul COVID-19 și toate deficiențele sunt cauzate de Serbia, ANB a inventat informația că Republica Serbia a confiscat trei ventilatoare din Muntenegru. În acest timp,

²⁰ TANGGUH, C. *Indonesia's Intelligence Service is Coming Out to Counter COVID-19. BIN is extending their role outside what a covert agency is supposed to do.*
<https://thediplomat.com/2020/06/indonesias-intelligence-service-is-coming-out-to-counter-COVID-19/> (accesat 15.07.2020).

²¹ MALLIN A., MARGOLIN J. *Homeland Security warns terrorists may exploit COVID-19 pandemic.*
<https://abcnews.go.com/Politics/homeland-security-warns-terrorists-exploit-COVID-19-pandemic/story?id=69770582> (accesat 12.07.2020).

raportările numărului de cazuri erau masiv falsificate în jos²².

În general, re poziționarea agențiilor de intelligence în rezolvarea obiectivelor de securitate națională, prin adoptarea de noi obiective subordonate, de noi strategii și tactici, poate fi verificată peste tot în lume – iar cantitatea de informație care ne stă la dispoziție este uriașă.

Concluzii. Necesitatea reformei organizaționale și procedural.

Schimbarea socială profundă provocată de criza coronavirusului a repus în discuție probleme mai vechi ale agențiilor de intelligence, dar a și creat contexte și provocări noi.

Dintre cele vechi, a revenit în forță dezbaterea relației optime între intelligence și decidenții politici.

Serviciile oferă informațiile (inclusiv în formă prelucrată, coroborată, cu tentă prospectivă) șefilor de state, primilor miniștri, miniștrilor și secretarilor de stat cu atribuții în profil, etc. Ce se întâmplă când aceștia nu sunt destul de competenți sau destul de inițiați în cultura de securitate, și nu acordă importanța cuvenită avertizărilor și propunerilor de politici? În continuare, serviciile de intelligence nu au soluții legale pentru a impune să fie ascultate. În cazul pandemiilor, aceasta înseamnă pierderi de vieți omenești și pagube sociale care, poate, ar fi evitabile.

Dar dacă agențiile greșesc (sunt dezinformate, sunt victima unor proceduri neadaptate situațiilor concrete, nu dispun de expertiza potrivită domeniului în care raportează)? Cum pot fi verificate și îndreptate erorile lor? Soluții la îndemână nu au fost formulate.

Dar atunci când serviciile secrete sunt implicate deja politic, și dezinformează în

mod intenționat, pentru a crea probleme decidenților politici? Neîncrederea reciprocă între CIA și președintele Trump este un exemplu; cei doi poli de putere se contrazic în probleme majore ce țin de pandemie.

Toate aceste dificultăți în relația intelligence-ului cu factorul politic ne apar acum mai pregnant, iar lipsa soluțiilor pare și mai descurajantă. Aceasta este, în fond, una dintre problemele majore ale democrației. Acolo unde funcționează regimuri autoritare, relația se simplifică: securitatea este în serviciul politic al dictatorului.

Și aici se deschide a doua discuție majoră. Contextul pandemic invită factorii politici care exercită puterea la utilizarea abuzivă a structurilor de intelligence. În condițiile în care adversarii politici (și aici ne referim inclusiv la grupuri neguvernamentale sau mediatice) sunt limitați în a recurge la manifestări publice (din cauza și sub pretextul pandemiei), serviciile de informații pot fi mai ușor convinse să ofere argumente pentru anularea vocilor de opoziție. Este foarte simplu să închizi site-urile și conturile pe rețele sociale celor care critică politicile de pandemie și de altă natură, sub pretext de fake-news. Astfel, serviciile secrete devin complici la instaurarea unor practici și forțe nedemocratice.

A treia discuție face referire la nevoia evidentă de a ridica urgent capacitatea intelligence-ului în probleme medicale – în primul rând cele de gestionare informațională a pandemiilor.

Peste tot în lume, deja politicienii și analiștii de intelligence au înțeles utilitatea unor structuri de intelligence medical. Modelul considerat în general este Centrul Național pentru Intelligence Medical (National Center for Medical Intelligence – NCMI) din componența Agenției de Intelligence a Apărării (Defence Intelligence Agency – DIA) a Statelor Unite ale Americii. NCMI culege, analizează, sintetizează și diseminează

²² *Security-intelligence activities at the time of COVID-19 pandemic.* <https://www.ifimes.org/en/9790> (accesat 12.07.2020).

informații referitoare la noile boli, bioterorism și capabilitățile medicale ale altor state. În secundar, NCMI urmărește și amenințările sanitare asupra militarilor americani dislocați în teatre de luptă. Sediul central se află la Fort Detrick, Frederick, Maryland, unde lucrează medici sau cercetători (unii dintre aceștia cu pregătire de intelligence, specializați în operații clandestine de culegere de informații). NCMI primește informații de la toate cele 19 agenții de spionaj americane, pe care le procesează și le transformă în produse intelligence²³.

În al doilea rând, este în creștere dezbateră privind necesitatea unor tehnologii noi în serviciul acestor structuri de intelligence. După cum afirmă Catherine Cotell, directorul adjunct pentru cercetare al Intelligence Advanced Research Projects Activity, „Soluțiile tehnologice pentru COVID-19 vor necesita metode creative, multidisciplinare, gândire care schimbă paradigma și abordări transformatoare. (...) Scopul nostru este să avansăm tehnologii de ultimă oră care să ajute comunitatea de informații și țara să se pregătească și să se recupereze de la evenimentele pandemice”. Aceste tehnologii vor trebui să ofere soluții pentru detectarea bolilor; managementul și integritatea lanțului de "aprovizionare; "monitorizarea "și "maparea

locației cu protecție de confidențialitate și modelare, simulare și analize predictive²⁴.

În al treilea rând, sunt necesare clarificări cu privire la relația corectă între medicul expert în pandemii și ofițerul de informații. În această relație, ofițerul este în serviciul medicului, sau medicul este în serviciul ofițerului? Conflictul potențial de interese și de stil este evident. „Medicilor le-ar plăcea să împărtășească ceea ce știu, adică să publice, ceea ce provoacă mâncărimi tuturor ofițerilor de informații", constată Benjamin Queyriaux, medic epidemiolog, ex-consilier medical al NATO la Bruxelles.

„Dacă se dorește să se progreseze, suntem condamnați să colaborăm și să avem încredere unii în alții”²⁵.

Așadar, în acest moment, putem formula numai o concluzie de stadiu cu privire la noua paradigmă în care vor evolua serviciile de intelligence, odată cu intrarea umanității în „era pandemiilor”. Suntem siguri că lumea s-a schimbat și se va schimba într-un ritm uluitor, iar agențiile vor trebui să fie în avangarda acestor schimbări, pe care să le preconizeze și (în măsura posibilităților) să le influențeze cu scopul evitării cataclismelor. Care sunt sensul, conținutul și limitele reformelor, abia am început să dezbaterem. Dar timp nu este.

²³ MEDAR S. *Comunitatea de intelligence din SUA informase Casa Albă asupra pandemiei*. <https://monitorulapararii.ro/comunitatea-de-intelligence-din-sua-informase-casa-alba-asupra-pandemiei-1-32456> (accesat 15.07.2020).

²⁴ DILANIAN K. *Coronavirus may force the U.S. intelligence community to rethink how it does its job*. <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/coronavirus-may-force-u-s-intelligence-community-rethink-how-it-n1223811> (accesat 14.07.2020).

²⁵ *Coronavirus: serviciile de informații de pe mapamond au anticipat apariția coronavirusului, dar au fost ignorate de guverne (AFP)*. <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2020/05/08/coronavirus-serviciile-de-informatii-de-pe-mapamond-au-anticipat-aparitia-coronavirusului-dar-au-fost-ignorate-de-guverne-analiza-afp-501573> (accesat 15.07.2020).

BIBLIOGRAFIE:

1. BACHNER, M. *Mossad officer describes covert global battle to obtain ventilators at all costs.*
<https://www.timesofisrael.com/mossad-officer-describes-covert-global-battle-to-obtain-ventilators-at-all-costs/> (accesat 13.07.2020).
2. BREWSTER, M. *Canadian military intelligence unit issued warning about Wuhan outbreak back in January.*
<https://www.cbc.ca/news/politics/coronavirus-pandemic-COVID-canadian-military-intelligence-wuhan-1.5528381> (accesat 15.07.2020).
3. CLULEY, G. *UK intelligence agency warns of cybercriminals exploiting the Coronavirus outbreak.*
<https://hotforsecurity.bitdefender.com/blog/uk-intelligence-agency-warns-of-cybercriminals-exploiting-the-coronavirus-outbreak-22563.html> (accesat 12.07.2020).
4. COLEMAN, J. *US intelligence warned in November that coronavirus spreading in China could be 'cataclysmic event': report.*
<https://thehill.com/policy/national-security/intelligence/491712-us-intelligence-warned-in-november-that-virus-spreading> (accesat 15.07.2020).
5. *Coronavirus: serviciile de informații de pe mapamond au anticipat apariția coronavirusului, dar au fost ignorate de guverne (AFP).*
<https://www.agerpres.ro/politica-externa/2020/05/08/coronavirus-serviciile-de-informatii-de-pe-mapamond-au-anticipat-aparitia-coronavirusului-dar-au-fost-ignorate-de-guverne-analiza-afp--501573> (accesat 15.07.2020).
6. *Coronavirusul și serviciile secrete. Activitate intensă pe toate fronturile (France24).* <https://www.rfi.ro/politica-120129-coronavirus-servicii-secrete-activitate-intensa-toate-fronturi-france24> (accesat 14.07.2020).
7. *COVID-19: After German intelligence, now CIA believes China tried to coerce WHO.*
<https://www.theweek.in/news/world/2020/05/13/COVID-19-after-german-intelligence-now-cia-believes-china-tried-to-coerce-who.html> (accesat 15.07.2020).
8. CURTIFAN, T. *Serviciile de informații americane și israeliene ar fi aflat din timp de coronavirus. US Army neagă raportul.*
https://www.defenseromania.ro/serviciile-secrete-americane-i-israeliene-ar-fi-aflat-din-timp-de-coronavirus-us-army-neaga-raportul_602787.html (accesat 12.07.2020).
9. DILANIAN, K. *Coronavirus may force the U.S. intelligence community to rethink how it does its job.*
<https://www.nbcnews.com/politics/national-security/coronavirus-may-force-u-s-intelligence-community-rethink-how-it-n1223811> (accesat 14.07.2020).
10. DUGAN, C. *COVID-19 și serviciile secrete (II).* <https://larics.ro/COVID-19-si-serviciile-secrete-ii/> (accesat 15.07.2020).
11. GARDNER, B. *Exclusive: Coronavirus began "as an accident" in Chinese lab, says former MI6 boss.*
<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/06/03/exclusive-coronavirus-began-accident-disease-escaped-chinese/>
12. *Intelligence Community Statement on Origins of COVID-19.*
<https://www.dni.gov/index.php/newsroom/press-releases/item/2112-intelligence-community-statement-on-origins-of-COVID-19> / (accesat 14.07.2020).

13. MALLIN, A., MARGOLIN, J. *Homeland Security warns terrorists may exploit COVID-19 pandemic.*
<https://abcnews.go.com/Politics/homeland-security-warns-terrorists-exploit-COVID-19-pandemic/story?id=69770582> (accesat 12.07.2020).
14. MARIN, V. *Serviciile secrete germane îl contrazic pe Donald Trump. De unde ar proveni noul coronavirus.*
https://adevarul.ro/international/europa/serviciile-secrete-germane-contrazic-donald-trump-proveni-noul-coronavirus-1_5eb7e22c5163ec4271a2c219/index.html (accesat 15.07.2020).
15. MCINTYRE, J. *Pentagon denies ABC News report that intelligence warned of 'cataclysmic' coronavirus pandemic last November.*
<https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/pentagon-denies-abc-news-report-that-intelligence-warned-of-cataclysmic-coronavirus-pandemic-last-november> (accesat 12.07.2020).
16. MEDAR, S. *Comunitatea de intelligence din SUA informase Casa Albă asupra pandemiei.*
<https://monitorulapararii.ro/comunitatea-de-intelligence-din-sua-informase-casa-alba-asupra-pandemiei-1-32456> (accesat 15.07.2020).
17. *Security-intelligence activities at the time of COVID-19 pandemic.*
<https://www.ifimes.org/en/9790> (accesat 12.07.2020).
18. *Serviciile secrete au neutralizat o rețea de știri false despre COVID-19, care acționa la comanda Rusiei.*
<http://www.rador.ro/2020/04/01/serviciile-secrete-au-neutralizat-o-retea-de-stiri-false-despre-COVID-19-care-actiona-la-comanda-rusiei/> (accesat 15.07.2020).
19. STAFF, T. *US alerted Israel, NATO to disease outbreak in China in November — TV report.*
<https://www.timesofisrael.com/us-alerted-israel-nato-to-disease-outbreak-in-china-in-november-report/> (accesat 14.07.2020).
20. TANGGUH, C. *Indonesia's Intelligence Service is Coming Out to Counter COVID-BIN is extending their role outside what a covert agency is supposed to do.*
<https://thediplomat.com/2020/06/indonesias-intelligence-service-is-coming-out-to-counter-COVID-19/> (accesat 15.07.2020).
21. TUNNEY, C. *Canada's cyber spies taking down sites as battle against COVID-19 fraud begins.*
<https://www.cbc.ca/news/politics/cse-disinformation-spoofing-1.5504619> (accesat 15.07.2020).

22.07.2020

CZU 004.056: 355.40
DOI: 10.5281/zenodo.3989164

SECURITATEA INFORMAȚIONALĂ ȘI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Tatiana BUSUNCIAN

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

doctor în politologie, director, Centrul Pro Marshall din Republica Moldova

e-mail: busuncian@gmail.com

Sfera informațională, ca factor de organizare a societății contemporane, are o influență activă asupra componentelor politice, economice, sociale, de apărare, diplomatice și tehnologice ale securității statului. În cea mai mare parte, integritatea lumii contemporane, ca societate globală, este asigurată de schimbul de informații. În noul context de securitate, securitatea informațiilor și cooperarea internațională a serviciilor de informații au sarcina de a identifica și de a sprijini oportunitățile care vizează atingerea intereselor naționale/internaționale și de a afirma valorile de securitate, folosind instrumentele specifice epocii informaționale.

Serviciile de informații au responsabilitatea de a conlucra la programe comune ce țin de dezvoltarea unei cooperări mai eficiente, pentru a crește transparența instituțională, pentru a promova o deschidere eficientă către sectorul civil de către agențiile de informații, prin conectarea la cele mai recente preocupări ale universității, instituțiilor postuniversitare de învățământ în domeniul securității și apărării internaționale, promovând dialogul și înțelegerea între popoarele lumii. Astfel de instituții stau la baza formării elitei în cadrul serviciilor de informații.

Mediul complex de securitate, viteza cu care au loc evenimentele, precum și timpul mai scurt dedicat luării deciziilor strategice sunt indicatori ai necesității unei noi formule de informații, capabile să genereze cunoștințe strategice, bazate pe formule integrate, un amestec de "rețele de inovare" și "grupuri de cunoștințe".

Cadrul de cooperare, care se manifestă pe arena internațională în domeniul securității informațiilor și al cooperării între organizațiile internaționale, ar putea fi construit pe baza creării unui set de instrumente de comunicare împărtășite de toți actorii care vizează stabilirea și urmărirea priorităților, dezvoltarea mecanismelor de platforme de răspuns rapid și analiză, alocând în mod deliberat timpul necesar acestor eforturi, precum și consolidarea rețelelor de încredere reciprocă.

Cuvinte-cheie: securitate informațională, servicii de informații, amenințări cibernetice, spațiul cibernetic, colaborare, conlucrare, comunicare, globalizare.

INFORMATION SECURITY AND THE ACTIVITY OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The information sphere, as a factor of organizing the contemporary society, has an active influence on the political, economic, social, defense, diplomatic and technological components of the state security. For the most part, the integrity of the contemporary world, as a global society, is ensured by the exchange of information. In the new security context, the information security and the international cooperation of intelligence services have the task of identifying and supporting opportunities aiming at

achieving national/international interests and asserting the security values, by using the specific tools of the information age.

Intelligence services have the responsibility to work together on common programs related to the development of a more efficient cooperation, in order to increase the institutional transparency, to promote an effective and efficient openness to the civil sector by the intelligence agencies, by connecting to the newest concerns of graduate and post-graduate education institutions in the field of international security and defense, promoting dialogue and understanding among the nations of the world. Such institutions are the basis of the formation of elites within the intelligence services.

The complex security environment, the speed by which events take place, as well as the shorter time devoted to making strategic decisions are indicators of the need for a new intelligence formula, capable of generating strategic knowledge, based on integrated formulas, a mixture of "innovation networks" and "knowledge groups".

The cooperation framework, which states manifest on the international arena in the field of information security and the cooperation among international organizations, could be built on the creation of a set of communication tools shared by all actors aiming at setting and tracking priorities, developing mechanisms for rapid response and analysis platforms, willingly allocating the time needed for these efforts, as well as strengthening mutual trust networks.

Keywords: *Information security, intelligence services, cyber threats, cyberspace, collaboration, cooperation, communication, globalization.*

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНЫХ СЛУЖБ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Информационная сфера, как фактор организации современного общества, оказывает активное влияние на политическую, экономическую, социальную, оборонную, дипломатическую и технологическую составляющие государственной безопасности. По большому счету развитие современного мира как глобального общества обеспечивается обменом информацией. В новом контексте безопасности перед информационной безопасностью и международным сотрудничеством разведывательных служб стоит задача выявления и поддержки возможностей, направленных на достижение национальных / международных интересов и подтверждение ценностей безопасности, с применением арсенала инструментов, адаптированных к условиям информационной эры.

Специальные службы должны быть ответственны за работу над совместными программами, связанными с развитием более эффективного сотрудничества, повышением их институциональной прозрачности, содействием открытию для гражданского общества со стороны разведывательных агентств, с целью их подключения к профильным исследованиям в высших учебных заведениях, включительно в послевузовских учебных программах в области международной безопасности и обороны, способствующие диалогу и взаимопониманию между народами. Такие учреждения составляют основу подготовки элиты спецслужб.

Сложная среда безопасности, стремительность, с которой происходят события, а также постоянный дефицит времени, затраченного на принятие стратегических решений, являются индикаторами потребности в новой информационной формуле, способной генерировать стратегические знания на основе интегрированных формул, симбиоза «инновационных сетей» и «групп знаний».

Рамки сотрудничества, которые проявляются на международной арене в области информационной безопасности и сотрудничества между международными организациями, могут быть построены на создании набора инструментов коммуникации, общих для всех участников, направленных на установление и отслеживание приоритетов, разработку

механизмов быстрого реагирования и анализа, с предоставлением необходимого времени на эти усилия, а также укрепление сетей взаимного доверия.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационные услуги, киберугрозы, киберпространство, сотрудничество, коммуникация, глобализация.

LA SÉCURITÉ DE L'INFORMATION ET L'ACTIVITÉ DES SERVICES DE RENSEIGNEMENTS DANS LE CONTEXTE DE LA MONDIALISATION

La sphère de l'information, en tant que facteur d'organisation de la société contemporaine, a une influence active sur les composantes politiques, économiques, sociales, de défense, diplomatiques et technologiques de la sécurité de l'Etat. Pour l'essentiel, l'intégrité du monde contemporain, en tant que société mondiale, est assurée par l'échange d'informations. Dans le nouveau contexte sécuritaire, la sécurité de l'information et la coopération internationale des services de renseignements ont pour mission d'identifier et de soutenir les opportunités visant à réaliser les intérêts nationaux / internationaux et à affirmer les valeurs de sécurité, en utilisant les outils spécifiques de l'ère de l'information.

Les services de renseignements ont la responsabilité de travailler ensemble sur des programmes communs liés au développement d'une coopération plus efficace, afin d'augmenter la transparence institutionnelle, de promouvoir une ouverture efficace et efficiente au secteur civil par les agences de renseignements, en se connectant aux dernières préoccupations de l'université, des institutions d'enseignement supérieur dans le domaine de la sécurité et de la défense internationales, en favorisant le dialogue et la compréhension entre les peuples du monde. Ces institutions sont à la base de la formation des élites au sein des services de renseignements.

L'environnement complexe de sécurité, la vitesse à laquelle les événements se déroulent, ainsi que le temps plus court consacré à la prise de décisions stratégiques sont des indicateurs de la nécessité d'une nouvelle formule de renseignement, capable de générer des connaissances stratégiques, basées sur des formules intégrées, un mélange de "réseaux d'innovation" et "groupes de connaissances".

Le cadre de coopération, que les États manifestent sur la scène internationale dans le domaine de la sécurité de l'information et de la coopération entre les organisations internationales, pourrait être construit sur la création d'un ensemble d'outils de communication partagés par tous les acteurs visant à fixer et suivre les priorités, à développer des mécanismes pour des plateformes de réponse et d'analyse rapides, allouant volontiers le temps nécessaire à ces efforts, ainsi que le renforcement des réseaux de confiance mutuelle.

Mots clés - sécurité de l'information, services de renseignements, cybermenaces, cyberspace, collaboration, coopération, communication, mondialisation.

Informația este conceptul care stă la baza acestei ere, este obiectul principal de lucru la momentul actual și în anii ce vor urma. Odată cu dezvoltarea tehnologiei, spațiile virtuale, care mai demult existau doar în imaginație, au început să prindă viață. În lumea modernă, informația este un element indispensabil care asigură funcționalitatea oricărui sistem împreună cu echipamentul de protecție. Calitatea informațiilor deținute de părți la confruntare afectează în mod direct capacitatea lor de luptă.

Transformările secolului 21 au influențat inclusiv modul de desfășurare a conflictelor. Războaiele nu se mai câștigă în tranșee, în plan fizic, prin acțiuni militare clasice, ci în fața calculatorului, prin intermediul informațiilor și al bătăliei creierelor. Astfel, în noua conjunctură creată, serviciile de informații urmează să răspundă provocărilor contemporane determinate de era informațională, să-și consolideze performanța operațională și analitică prin utilizarea noilor instrumente de acțiune pentru prevenirea și combaterea mai multor riscuri și amenințări. Drept urmare, majoritatea programelor guvernamentale, elaborate în diverse țări în vederea diminuării riscurilor și amenințărilor parvenite, și-au propus obiectivele de prevenire, descurajare, reacție și previziune. Din diverse motive, legate de însăși natura noilor amenințări, relativ imprezvizibile, comunitatea internațională a serviciilor de informații se confruntă cu impedimente serioase pentru a face față amenințărilor și vulnerabilităților la nivel politic, diplomatic, al forțelor de securitate sau organizații internaționale. Noua dimensiune este definită de depășirea oricăror granițe, impuse în comunicare pentru a servi unui scop mai important decât al apărării cetățenilor și drepturilor acestora în cadrul unui stat. Ulterior, deceniul 2010-2020 va fi amintit ca un moment în care securitatea informațională

a devenit recunoscută ca o problemă importantă pentru toate organizațiile.

Încă din cele mai vechi timpuri, informațiile au fost importante. Cunoașterea locului unde se află inamicul, a forțelor armate pe care le posedă, de asemenea și planurile de acțiune ar trebui să-l ajute și pe cel mai încăpățânat politician sau general. Biblia cuprinde unele dintre primele dovezi ale existenței unui spionaj militar, îndeosebi faimoasa expediție a lui Moise în zona actualului Israel. Fugind din Egipt spre neospitalierele întinderi fierbinți ale deșertului Sinai, triburile rătăcitoare trebuiau să se stabilească într-un ținut cu apă, sol fertil și copaci înfrunziți. Evreii știau exact de unde să ceară ajutor la ceas de nevoie. Așa cum se spune în Vechiul Testament, a grăit Domnul cu Moise și i-a zis: ”trimite din partea ta oamenii ca să iscodească pământul Canaanului”. Trimițându-i pe aceștia ca să iscodească pământul Canaanului, Moise le-a zis: ”cercetați ce pământ este și ce popor locuiește în el; de este tare sau slab; mult la număr sau puțin; cum este țara pe care o locuiește, cu ziduri sau fără ziduri?”¹.

În limbajul actual, Moise formulează ”cerințele vitale ale activității de informații”. Biblia este înțesată de astfel de povești despre abilitatea militară, bătălii, acțiuni înșelătoare și, în primul rând, despre colectarea informațiilor. Unii consideră că activitatea de informații este „a doua pe lista celor mai vechi profesii” – totuși experții afirmă că este prima, deoarece cunoașterea locului în care se află inamicul și nevoia de autoconservare și de supraviețuire le depășesc ca importanță pe toate celelalte².

Toți marii comandanți din istorie s-au bazat pe serviciile de informații ca pe un ghid care să le indice unde și când să lovească:

¹ HUGHES-WILSON J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-18.

² HUGHES-WILSON J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-18.

”Dacă nu-i cunoști pe ceilalți și nu te cunoști nici pe tine, vei fi în primejdie în timpul fiecărei bătălii”, considera Sun Tzu, primul autor cunoscut care a abordat în lumea antică problema serviciilor de informații și care a trăit în jurul anului 500 î.Hr. În manualul clasic intitulat ”Arta războiului” (Ping Fa), el pune un accent deosebit pe informații. Sun Tzu a realizat că resursele relativ reduse cheltuite pe culegerea de informații în timp de pace reprezintă de fapt investiții. Pentru Sun Tzu, un bun spionaj pe timp de pace valora pentru apărarea națională la fel de mult ca o armată, fiind totodată considerabil mai ieftin. Concepțiile lui Sun Tzu despre spionaj nu au fost exemple izolate de înțelepciune orientală. Există o mulțime de alte dovezi ale importanței acordate în Antichitate informațiilor³.

În ceea ce privește serviciile speciale de informații din Moldova, majoritatea istoricilor susțin ideea că perioada de aur pe care a înregistrat-o Moldova în epoca domniei lui Ștefan cel Mare, anii 1457-1504, a rezultat expres din faptul că domnitorul a reușit să instituie un sistem de cercetare modern, analogic altor curți monarhice din acea epocă. Prin obiectivele urmărite și angrenajul informativ instituit, Ștefan cel Mare a contribuit la asigurarea stabilității și echilibrului țării, identificând soluții reale în fața unor amenințări inevitabile⁴. Sursele scrise ale epocii de referință remarcă printre cercetașii curții domnești pe logofătul Isac, solul lui Ștefan cel Mare și Bogdan III în Polonia; Stanciu, membru al Sfatului Domnesc (1467-1479) trimis de Ștefan în 1468 în Polonia, iar în 1475 în Ungaria; logofătul Tautu prezent în 1497 și 1499 în Polonia, iar în 1504 în Turcia. Preluând experiența otomană și valorile sociale respective care selectau cadrele

informativ indiferent de originea socială, domnia lui Ștefan cel Mare a adus un plus de stabilitate și echilibru în zbuciumul țării resimțit în a doua jumătate a sec. 15. Abia peste 20 de ani după moartea lui Ștefan cel Mare a fost fondat Ordinul Iezuiților și lojele masonice, care au fost primele rețele informative⁵.

Ca disciplină academică, serviciile de informații se studiază de numai câteva decenii, ca profesie aceste servicii există de milenii. Studiile ce țin de serviciile de informații au apărut târziu, în ultimele decenii ale secolului al 20-lea, deoarece acest domeniu se consideră unul închis, secret, iar lipsa informației despre procesele și structurile care presupun a fi secrete nu au permis o abordare amplă și cu atât mai mult științifică a serviciilor speciale de informații⁶.

Istoria și evoluția domeniului cibernetic de asemenea este destul de veche. Unele evenimente de o importanță istorică și tehnică colosală au dat naștere domeniului cibernetic. Situația geopolitică în anii 1950 și 1960 și surpriza parvenită odată cu apariția noilor tehnologii au schimbat lumea. Reușita lansării în spațiu a satelitului Sputnik 1 de către URSS, în anul 1957, a fost o mare victorie pentru URSS, în detrimentul concurenților americani. După lansarea în spațiu a satelitului Sputnik 1, administrația Eisenhower a întreprins măsuri deliberate de a nu rămâne în urmă în domeniul științific și tehnologic de URSS. Aceste reușite ale sovieticilor i-au ambiționat și mai tare pe oamenii politici și de știință americani care, în 1958, un an după trimiterea satelitului Sputnik 1 în spațiu, au înființat Administrația Națională Aeronautică și Spațială, cunoscută sub numele de NASA. Această istorie a oferit perspectivă, înainte de a fi aparentă pentru inventatorii și utilizatorii spațiului cibernetic, despre motivul pentru care domeniul

³ Ibidem, p.19.

⁴ BUSUNCIAN T. *Colaborarea internațională a serviciilor speciale în combaterea terorismului*. Teză de doctor în politologie. Chișinău, 2013, p. 42-43.

⁵ Ibidem, p. 42-43.

⁶ Ibidem, p. 17-18.

cibernetice ar juca un rol important în securitatea națională și globală⁷.

Multitudinea de incidente cibernetice recente la nivel global și în cadrul organizațiilor guvernamentale (cum ar fi oficiul de management al personalului SUA) demonstrează cât de reale sunt aceste amenințări, nemaivorbind despre țări mici cum ar fi Republica Moldova, despre companii mai mici, care au capacități mai reduse în protecția spațiului său cibernetic. În acest context, Republica Moldova este profund implicată în diferite proiecte și inițiative naționale și internaționale pentru a crea un sistem sigur pentru toți. Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor de informații și comunicare a condus la crearea unui spațiu cibernetic dinamic fără frontiere. Numărul tot mai mare și complexitatea atacurilor cibernetice evidențiază o nevoie imediată de colaborare, conlucrare și comunicare între state.

Aproape jumătate dintre moldoveni sunt deja online (38% au acces în bandă largă) și se așteaptă ca serviciile publice online să fie accesibile 24 din 24 ore, șapte zile în săptămână, prin computerele sau telefoanele mobile. Dar utilizarea sporită a internetului și a altor tehnologii digitale mărește vulnerabilitatea noastră față de amenințările cibernetice. Criminalii folosesc spațiul cibernetic pentru a avea acces la informațiile personale, pentru a fura proprietatea intelectuală din partea întreprinderilor și pentru a câștiga cunoștințe despre informații sensibile guvernamentale pentru finanțe, câștig politic sau alte scopuri rău intenționate. În lumea cibernetică, frontierele naționale nu prezintă nici o barieră⁸.

Guvernul Republicii Moldova recunoaște necesitatea de a îmbunătăți securitatea informațională și înțelege că această securitate este corelată în mod direct cu securitatea națională în această epocă globalizată a tehnologiei. Finalizarea legislației naționale în acest domeniu, inclusiv stabilirea și aplicarea măsurilor de securitate de bază pentru infrastructura informațională națională, este o prioritate a Guvernului. Acesta este unul dintre pilonii principali ai unui sistem de securitate cibernetică.

În 2010, Republica Moldova a lansat procesul de guvernare e-Transformare⁹. Acest program strategic oferă o viziune unificată de modernizare și îmbunătățire a accesului publicului la servicii prin guvernarea IT. Asigurarea de informații – încrederea în securitatea, integritatea și disponibilitatea sistemelor informatice – este, prin urmare, esențială. O dezvoltare logică ar include implementarea unor noi sisteme, împreună cu noi măsuri de protecție. Procesul de dezvoltare rapidă din ultimul deceniu, din păcate, nu a inclus controale suficiente pentru a asigura securitatea cibernetică globală. La nivel guvernamental, au apărut câteva inițiative. Una dintre acestea a fost crearea unei echipe de răspuns la incidentele legate de securitatea calculatoarelor (Computer Emergency Response Team), ce reprezintă o echipă de experți în securitatea informațională, a cărei sarcină este să răspundă la incidente ce țin de securitatea sistemelor informaționale, cunoscută sub denumirea de Centrul pentru Securitatea Cibernetică CERT-GOV-MD, creată în cadrul Întreprinderii de Stat "Centrul de telecomunicații speciale"¹⁰.

⁷ A History of cyberspace. In: Per Concordiam, v. 7, nr. 2, 2016, p. 64-65.

⁸ SPINU N. *Moldova's Cyber Security Center*. Per Concordiam, v. 7, nr. 2, p. 40-43. http://www.marshallcenter.org/MCPUBLICWEB/mcdocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V7N2_en.pdf (accesat 08.04.2020).

⁹ *Procesul de e-Transformare a guvernării*, <http://egov.md/ro/despre> (accesat 08.04.2020).

¹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 746 din 18.08.2010 *cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO actualizat*". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 166-168 din 14.09.2010.

Din 18 mai 2018, Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale” se reorganizează, prin transformare, în Instituția publică „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică”. Scopul acesteia este de a asigura administrarea, menținerea și dezvoltarea infrastructurii de tehnologie a informației, sistemului de telecomunicații al autorităților administrației publice, ca parte a rețelei de comunicații speciale și a sistemelor informaționale de stat, gestionarea infrastructurii unice a cheii publice a Guvernului, precum și implementarea politicii statului în domeniul securității cibernetice¹¹.

Protecția spațiului cibernetic este obligatorie pentru asigurarea securității naționale, regionale și internaționale. Implementarea componentei de schimb de informații în mediul corporativ sau guvernamental este o sarcină destul de grea. La momentul actual, toate instituțiile necesită un nivel înalt al securității cibernetice pentru a asigura funcționarea sistemelor informaționale, același lucru fiind valabil și pentru funcționarea infrastructurilor critice.

Specialiștii din domeniul securității denotă faptul că mass-media este instrumentul de bază folosit în desfășurarea unor acțiuni de agresiune informațională. Prin intermediul unor instituții de presă se creează și se întreține din exterior o imagine deformată asupra politicii și situației interne din statul vizat, opinia publică fiind astfel intoxicată. Prin aceste acțiuni se urmărește: destabilizarea internă, declanșarea unor confruntări interne pe motive diverse (religioase, etnice, economice, ș.a.), care să justifice o eventuală intervenție militară din exterior; stimularea acțiunilor destabilizatoare ale unor grupări extremiste interne; demobilizarea cetățenilor; diminuarea încrederii

¹¹ Hotărârea Guvernului nr. 414 din 08.05.2018 *cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. În: Monitorul Oficial, nr. 157-166 din 18.05.2018.

cetățenilor în capacitatea instituțiilor statului de a rezolva problemele cu care se confruntă societatea¹².

Importanța dezvoltării tehnologiilor informaționale comune în interpretarea problemelor ce țin de prevenirea și combaterea mai multor riscuri și amenințări sunt reflectate deseori în mass-media. Este cunoscut faptul că mass-media reprezintă a patra putere în stat și ”câinele de pază al democrației”. Prin urmare, mass-media din Republica Moldova a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în ultimii ani, în principal din punctul de vedere al multitudinii organizațiilor de media, dar și al unui amalgam al subiectelor reflectate. Astfel, dezvoltarea mass-media a fost masiv susținută prin intermediul granturilor europene și al organizațiilor finanțatoare internaționale de profil. O parte din mass-media a profitat de pe urma acestor finanțări investind în digitalizare și ridicarea nivelului de profesionalism în subiectele abordate, și în special cu referire la subiectele sensibile ce ar putea afecta drepturile omului. O altă parte a mass-media a continuat să funcționeze defectuos, fiind măcinată de o multitudine de probleme, precum: subordonarea politică și reflectarea subiectelor sub unghiul favorabil unui anumit segment politic, predominarea programelor rusești în televiziunea terestră, dar și în cablu și IPTV (televiziune prin rețele IP (Internet Protocol)), ascensiunea fulminantă a mediului online și regresul sau deriva în care se află deja de mai mulți ani radioul și presa scrisă¹³.

¹² *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016, p. 9-10. https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informationala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf (accesat 08.04.2020).

¹³ *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016, p. 37-52. https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informationala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf (accesat 08.04.2020).

În cadrul unui studiu recent realizat de către Centrul Pro Marshall, proiectul "Integritate prin Responsabilitate pentru Credibilitate în MAI"¹⁴, au fost abordate diferite aspecte cu referire la reflectarea activității organelor de ocrotire a legii (activității polițienești). În coraport cu mass-media experții au relevat goana după subiecte senzaționale și preponderent denigratoare cu privire la activitatea reprezentanților organelor securității statului care provoacă stări ce afectează imaginea și credibilitatea instituției în calitate de garant al securității naționale.

Fără a diminua din blamul social al unor asemenea fenomene, în același context, mass-media evită subiecte cu conotație pozitivă a activității organelor securității statului și a dificultăților cu care se confruntă aceștia în realizarea atribuțiilor de asigurare a ordinii publice.

Din aceste considerente se reliefează importanța calității și credibilității datelor prezentate, ceea ce implică mai multe eforturi și profesionalism. Drept urmare, acestea pot fi utilizate ca lecții învățate și exemple care trebuie urmate.

Spațiul informațional este de fapt un teren de confruntare care a devenit un nou mediu de ducere a războiului, al cincilea după uscat, mare, aer, spațiu. Este evident faptul că toate conflictele în viitor vor avea o componentă virtuală, fie în faza inițială a conflictului, fie sub formă de agresiune în sensul direct al cuvântului, fără desfășurarea altor forme de

luptă. În absența unor acorduri internaționale și a nedorinței de a conveni asupra normelor generale de interpretare a problemei, actorii cu intenții agresive posedă agilitate și flexibilitate în dezvoltarea și punerea în aplicare a potențialelor atacuri cibernetice. Propaganda modernă a evoluat într-o armă rafinată și serioasă care reprezintă o nouă amenințare la adresa securității naționale.

Spațiul cibernetic ajunge să reprezinte o platformă confortabilă pentru pregătirea și efectuarea crimelor informatice, a actelor de terorism cibernetic și a altor acțiuni malițioase cum ar fi hackerii amatori (hobbyiști), grupe mici de hackeri, organizații neguvernamentale, structuri de stat menite să afecteze, direct sau indirect, securitatea națională. Astfel, penetrarea sistemelor informaționale sau de comunicații electronice ale autorităților administrației publice și ale altor instituții și întreprinderi de stat sau private, în cadrul cărora se gestionează informație sensibilă, poate duce la compromiterea confidențialității, integrității sau disponibilității acestei informații, și, prin urmare, la cauzarea prejudiciilor financiare sau de altă natură, inclusiv la afectarea securității statului.

Protejarea informațiilor extrem de sensibile și a infrastructurii critice este cel mai important aspect al securității interne. Societățile moderne depind de acestea pentru a funcționa bine. Protecția datelor și disponibilitatea non-stop a sistemelor de comunicații au devenit probleme de supraviețuire în secolul 21. Spațiul cibernetic oferă oportunități enorme, dar aceasta implică de asemenea amenințări reale la adresa securității interne, a datelor, sistemelor electronice și a vieții private.

Prin urmare, colaborării serviciilor de informații îi revine misiunea identificării și susținerii oportunităților de realizare a intereselor naționale și de afirmare a valorilor de securitate prin valorificarea instrumentelor specifice erei informaționale. Noile resurse

¹⁴ Evenimentul a făcut parte din activitățile de promovare a integrității instituționale a MAI, realizate de către Centrul Pro Marshall din Republica Moldova în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne în cadrul proiectului: "Integritate prin Responsabilitate pentru Credibilitate", parte a proiectului „Lupta cu corupția prin consolidarea integrității în Republica Moldova”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul Ministerului Afacerilor Externe al Norvegiei.
<http://www.promarshall.md/?go=page&p=98>
(accesat 08.04.2020).

tehnologice trebuie orientate în sensul susținerii modalităților de colaborare, cooperare și conlucrare în vederea valorificării oportunităților acțional-strategice și decizionale. Așadar, serviciile de informații au obligația să conlucreze la programe comune ce țin de dezvoltarea unei colaborări mai eficiente, care ar da dovadă de creșterea transparenței instituționale, a promovării de către noile structuri de securitate a unei deschideri reale către sfera civilă, prin conectarea la cele mai noi preocupări din instituțiile de învățământ universitar, postuniversitar, instituții de cercetări în domeniul securității internaționale și apărării, promovarea dialogului și înțelegerii între popoarele lumii. Astfel de instituții stau la baza formării elitei din cadrul serviciilor de informații¹⁵.

În ceea ce ține de domeniul pregătirii cadrelor pentru organele securității statului, care includ domeniul securității și apărării, în Republica Moldova astăzi există câteva instituții afiliate instituțiilor respective. De exemplu, în anul 2002 a fost fondat Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei” cu statut de instituție de învățământ superior. Misiunea Institutului Național de Informații și Securitate este promovarea politicii de stat în domeniul asigurării securității statului, pregătirii ofițerilor de informații în conformitate cu Nomenclatorul specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior aprobat de Guvern. Fiind parte integrantă a sistemului național de învățământ, Institutul reprezintă o instituție departamentală de învățământ superior, aflată în subordinea Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova¹⁶.

¹⁵ *Institutul Național de Informații și Securitate.* <https://www.sis.md/ro/content/institutul-na%C5%A3ional-de-informa%C5%A3ii-%C5%9Fi-securitate> (accesat 08.04.2020).

¹⁶ *Ibidem.*

O altă instituție de pregătire este Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare din cadrul Academiei Militare „Alexandru cel Bun”. Începând cu 2011, la Academia Militară „Alexandru cel Bun” a fost introdus programul de master cu specializarea în domeniul securității și apărării. Programele de studii în școala doctorală Științe militare și de securitate, care este formată prin parteneriat între Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” și Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (București, România), activează din 2017. Activitatea școlii doctorale cuprinde instruirea și pregătirea specialiștilor de înaltă calificare (doctori în științe) la două specialități: arta militară și securitate și apărare¹⁷.

În octombrie 2016, în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova se deschide școala doctorală Științe penale și drept public. Programele de studii doctorale sunt dezvoltate ca parte componentă a învățământului superior în continuarea ciclului II al studiilor superioare¹⁸.

Cu toate acestea, este încă prematur de confirmat faptul că în Republica Moldova s-a format o școală a studiilor strategice de securitate bine definită. Lipsa unei școli a studiilor de securitate consolidate și experiența limitată a autorităților centrale de a elabora politici publice bine definite în acest domeniu complex a determinat absența unei viziuni strategice asupra principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități și, ca urmare, întârzieri serioase la capitolul adoptării legislației, care trebuie să reflecte într-o măsură realistă transformările ce se produc atât în interior, cât

¹⁷ *Istoricul creării Academiei Militare.*

<https://www.academy.army.md/studii/scoala-doctorala/> http://academy.police.md/istoria_ro (accesat 08.04.2020).

¹⁸ *Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Academia Ștefan cel Mare.*

<http://www.academy.police.md/22> (accesat 09.04.2020).

și pe arena mondială, inclusiv la nivel subregional, fapt care, într-o reacție în lanț, s-a soldat cu incapacitatea elitelor politice de a răspunde prompt noilor amenințări, riscuri și vulnerabilități, aprofundând starea de insecuritate a Republicii Moldova¹⁹.

Reformarea serviciilor de informații marchează o abordare planificată a schimbului de cunoștințe, asigurându-se o continuitate a bazelor de date formale și informale comune, care se va produce în câteva direcții esențiale: modificarea mai rapidă a cadrului legal, explorarea conceptelor, strategiilor, politicilor și tehnologiilor, integrarea strategiilor din domeniul securității naționale; accelerarea formelor de colaborare și eficacitatea activității tuturor serviciilor, comunităților de informații ale altor țări pentru a satisface necesarul „schimbător” al utilizatorilor de informații pentru securitate. Astfel, importanța investigațiilor constă în aprofundarea cercetărilor și cunoștințelor în domeniul serviciilor de informații, în definirea formelor, structurii organizaționale a colaborării internaționale a acestora, care va contribui la consolidarea importanței analizei în procesul de fundamentare a unui cadru legislativ internațional, decizional în vederea optimizării și utilizării eficiente a colaborării internaționale, schimbului de informații, formarea echipelor mixte din cadrul serviciilor de informații, comunităților de informații în lupta pentru statalitatea, suveranitatea și independența țărilor.

Și, totuși, în ultimii ani se relevă o tendință bidirecțională interesantă. Pe de o parte, este vorba despre un interes crescând al politicului și al societății în general pentru realitățile acestei lumi a secretelor, determinat, nu în ultimul rând, de nevoia de a cunoaște și de a controla mai bine fenomenul. Pe de altă parte, se observă și o deschidere mai largă a serviciilor de informații și a comunităților de

informații profund interesate de o relație obiectivă, transparentă, cu beneficiarii produselor sale, dar și cu opinia publică în ansamblul ei. Indiferent de motive, această evoluție dinspre și înspre serviciile de informații creează un flux de cunoștințe, dar și un aparat metodologic critic atât de necesare eforturilor intelectuale de a studia empiric, dar și teoretic serviciile de informații²⁰.

Lumea în secolul al 21-lea este cea care va fi din ce în ce mai interconectată. Viteza de transportare, eficiența circulației mărfurilor și transmiterii electronice a informațiilor și banilor reprezintă noi mijloace, prin intermediul cărora activitățile transnaționale – legale sau ilegale – pot prospera. Unele dintre cele mai semnificative activități criminale, care preocupă factorii politici de decizie cel mai mult, sunt: activitățile financiare ilegale, inclusiv spălarea banilor, cercurile criminale care se ocupă de furtul de mașini, circulația mărfurilor interzise, produsele chimice precursorare, armele nucleare, biologice sau chimice, toxice și vânzarea pe piața externă a deșeurilor ilegale. Mai mult decât atât, infracțiunile ca, de exemplu, traficul de droguri, spălarea de bani și contrabanda din străinătate, care aveau, de regulă, efect la nivel național sau regional câțiva ani în urmă, acum provoacă probleme la nivel mondial.

Actualitatea demersului științific reiese și din necesitatea de a cerceta noile transformări la nivel național, regional și internațional cu impact asupra securității globale, inclusiv a Republicii Moldova. Prin prezentarea noilor oportunități și soluții pentru atenuarea insecurității, se amplifică și se scoate în evidență importanța relațiilor de colaborare dintre state. Astfel, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin colaborare internațională, care trebuie să se manifeste nu numai în situații-limită, dar și în tot întregul

¹⁹ BUSUNCIAN T. *Op. Cit.*, p. 29-30.

²⁰ BUSUNCIAN T. *Op. Cit.*, p. 17-18.

set de probleme ale lumii contemporane. O astfel de solidarizare a statelor, a serviciilor și comunităților de informații ale acestora, prin stabilirea unor eforturi conjugate, care împărtășesc aceleași interese și valori, se pot elabora noi politici comune de securitate și apărare în vederea optimizării prevenirii și combaterii riscurilor și amenințărilor într-o lume din ce în ce mai globalizată. Așadar, actualitatea cercetării trebuie abordată și din perspectiva examinării evoluției securității globale, care în ultimul deceniu a atestat faptul că succesul acțiunilor și stabilitatea pot fi obținute numai în urma colaborării multidimensionale a comunității internaționale, în particular prin valorificarea dialogului dintre state și dinamizarea rolului decisiv pe care organizațiile internaționale îl au în definirea stării de securitate a lumii. Colaborarea organelor securității statului ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, Alianța Nord-Atlantică, Consiliul Europei, Comisia Europeană, Comunitatea Statelor Independente și Statele Unite ale Americii este o bună modalitate de a se integra în eforturile internaționale, vizând crearea unui sistem comun de securitate în spațiul euroatlantic, de ajustare a cadrului legislativ la standardele europene, de elaborare a strategiilor de promovare a intereselor naționale în cadrul negocierilor de aderare la structurile europene și euroatlantice, consolidarea stabilității în lume. Astfel, serviciilor de informații și securitate le revin înputerniciri speciale, prin intermediul unităților lor operaționale, tehnice, analitice și de suport, utilizând diverse instrumente de comunicare, supraveghere, control și documentare.

Securitatea informațională a Republicii Moldova este una încă rigidă, care necesită o restructurare cât mai grabnică. Măsurile speciale de protecție întreprinse pentru a preveni atacurile cibernetice moderne asupra infrastructurilor critice ale întreprinderilor responsabile nu sunt suficiente. Pentru a

preveni amenințările cibernetice este necesar să se implementeze soluții complete pentru protecția rețelelor, care includ soluții de asigurare a securității naționale. În lumea tehnologiei de astăzi, multe entități guvernamentale și din sectorul privat consideră că o alianță de partajare a informațiilor despre securitatea cibernetică între agențiile guvernamentale și întreprinderile private este cursul principal al acțiunilor de apărare împotriva atacurilor informatice.

La etapa actuală Republica Moldova are nevoie de politici și reglementări pentru menținerea unui nivel înalt în securitatea rețelelor și a sistemelor informaționale, precum și implicarea operatorilor de servicii esențiale în asigurarea informației pentru menținerea securității cibernetice la nivel național. Inventivitatea infractorilor cibernetici care vin cu noi modalități de a profita de breșele de securitate în detrimentul cetățenilor, întreprinderilor și guvernelor, depășesc granițele jurisdicțiilor naționale. Astfel, sunt necesare o multitudine de detalii ce țin de capacitatea și infrastructura necesară care să permită depistarea, investigarea și urmărirea în timp util a conexiunilor informatice și a posibilelor legături cu alte forme de activitate infracțională.

În concluzie, este de menționat faptul că securitatea informațională este un domeniu mult prea vast și cu prea multe domenii conexe pentru a fi detaliat complet undeva. Lumea este în continuă mișcare, cerințele de securitate și confidențialitate cresc pe zi ce trece, amenințările țin pasul. Dependența de informații este tot mai mare, chiar periculoasă. Ignorarea amenințărilor a devenit imposibilă, informațiile au devenit un beneficiu absolut și vital. Confruntarea în spațiul cibernetic duce la pagube economice și fizice considerabile. Astfel, într-un scenariu în care amenințările cibernetice devin tot mai sofisticate și se pot schimba în timp, nevoile serviciilor de informații și securitate se schimbă în mod

constant, necesitând personal din ce în ce mai specializat, capabil să facă față unui mediu în continuă schimbare. Pentru prevenirea și contracararea cu succes a amenințărilor cibernetice este necesar să formulăm următoarele recomandări:

- îmbunătățirea cadrului normativ, politico-juridic și instituțional în accentuarea necesității schimbărilor radicale atât în aria conceptelor, metodelor și mijloacelor, cât și abordarea instituțională a securității informaționale prin perfecționarea și armonizarea cadrului legislativ/normativ cu legislația europeană și instrumente juridice internaționale, crearea unui sistem național puternic de securitate cibernetică și dezvoltarea parteneriatului;
- modernizarea programului național de dezvoltare a potențialului cibernetic, care va permite evaluarea obiectivă a riscurilor și amenințărilor, identificarea mijloacelor de detectare și contracarare a atacurilor cibernetice și stabilirea cadrului de colaborare internațională în vederea obținerii și implementării obiectivelor stabilite;
- instituirea unei culturi puternice de securitate informațională, promovată în mod susținut în rândul populației și al decidenților politici, concomitent cu o creștere exponențială a transparenței la nivelul instituțiilor abilitate în asigurarea realizării securității naționale;
- stabilirea, coordonarea și menținerea unei colaborări trainice în vederea obținerii și implementării obiectivelor stabilite, conlucrarea serviciilor de informații și organelor de drept, participarea angajaților serviciilor de informații și securitate la exercițiile practice și operativ-tactice pe plan regional și internațional în scopul consolidării și perfecționării acestora în

exercitarea măsurilor de prevenire și combatere a atacurilor cibernetice de amploare;

- dezvoltarea capacităților de cercetare și analiză ale angajaților organelor securității statului în rezolvarea principalelor probleme de securitate informațională, acordarea unei atenții sporite formării ofițerilor analiști atât în termeni cantitativi, cât și calitativi de către Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, întemeietorul Moldovei”, Academia Militară „Alexandru cel Bun” și Academia „Ștefan cel Mare”;
- realizarea pe termen mediu și scurt a reformelor și proiectelor menite să susțină procesele de reformă politică, socială și economică din țară pentru identificarea riscurilor la adresa securității naționale;
- dezvoltarea unei strategii naționale de combatere a războiului informațional și dezvoltarea critică a societății prin promovarea și extinderea tehnologiilor informaționale moderne și de comunicații.

În epoca globalizării, statele lumii nu pot acționa fără a ține cont de consecințe, nici răspunde de sine stătător amenințărilor și vulnerabilităților la adresa securității lor. Vechea ordine mondială, bazată pe o logică bipolară caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state, a dispărut, iar tranziția postbipolară s-a încheiat, mediul internațional de securitate aflându-se într-o continuă mișcare. Obiectivele majore ce conduc dezvoltarea mondială în epoca postbipolară dă naștere la noi riscuri și provocări la adresa valorilor și intereselor naționale și comune, creează îngrijorări justificate, dar oferă și reale oportunități.

BIBLIOGRAFIE:

1. *A History of Cyberspace*. Per Concordiam, V. 7, nr. 2, 2016, p. 64-65.
2. BUSUNCIAN, T. *Colaborarea internațională a serviciilor speciale în combaterea terorismului*. Teză de doctor în politologie. Chișinău, 2013, 182 p.
3. Hotărârea Guvernului nr. 746 din 18.08.2010 *cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-168 din 14.09.2010.
4. Hotărârea Guvernului nr. 414 din 08.05.2018 *cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. În: Monitorul Oficial, nr. 157-166 din 18.05.2018.
5. HUGHES-WILSON, J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-19.
6. *Institutul Național de Informații și Securitate*.
<https://www.sis.md/ro/content/institutul-na%C5%A3ional-de-informa%C5%A3ii-%C5%9Fi-securitate>
(accesat 08.04.2020).
7. *Istoricul creării Academiei Militare*.
http://academy.police.md/istoria_ro
(accesat 08.04.2020).
8. *Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Academia Ștefan cel Mare*.
<http://www.academy.police.md/22>
(accesat 09.04.2020).
9. *Procesul de e-Transformare a guvernării*,
<http://egov.md/ro/despre> (accesat 08.04.2020).
10. *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016.
https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informaționala%20mediatică_2016.pdf (accesat 08.04.2020).
11. SPINU, N. *Moldova's Cyber Security Center*. Per Concordiam, v. 7, nr. 2, p. 40-43.
http://www.marshallcenter.org/MCPUBLICWEB/mcdocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V7N2_en.pdf
(accesat 08.04.2020).

21.06.2020

CZU 355.40: 378.147

DOI: 10.5281/zenodo.3989185

PERFEȚIONAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DE INFORMAȚII

Andrei FORTUNA

Republica Moldova, Chișinău

Institutul Național de Informații și Securitate

„Bogdan, Întemeietorul Moldovei”

doctor în științe istorice

e-mail: andreifor@gmail.com

Calitatea resurselor umane și în particular a potențialului operativ și analitic al unui serviciu special se află în relație cu o complexitate de factori și condiții care necesită respectare și corespundere acestora. Prezența unui corp profesoral experimentat și competent, al unor programe avansate de pregătire profesională cu o calitate înaltă a conținutului este suficientă pentru a corespunde cerințelor curente. Un factor determinant de eficiență a unui serviciu special și de supraviețuire pentru statele mici este prezența unui efectiv de ofițeri instruiți sistematic și calitativ. Orientarea instructiv-formativă a acestor instituții urmează să pregătească un efectiv de profesioniști, cât și una din elitele țării.

Cuvinte-cheie: pregătire profesională, securitate, academie, universitate, institut, formare, instruire, cercetare, dezvoltare, inovare, ofițeri, resurse umane, cadre, perfecționare, formare inițială și continuă, program.

PROFESSIONAL TRAINING OF STAFF IN INTELLIGENCE

The quality of human resources and particularly the operations and analytical potential of certain special service is linked to a complexity of factors and conditions which require observance and compliance with. The presence of an experienced and competent teaching staff, advanced professional training programs with high quality content is sufficient to meet current requirements. A determinative factor in the effectiveness of special intelligence service and the survival of small states is the presence of a personnel that is qualitatively trained in a systemic way. The instructive-formative orientation of these institutions is to train a certain number of professionals, as well as one of the country's elites.

Keywords: professional training, security, academy, university, institute, training, education, research, development, innovation, agents, human resources, executives, training, initial and continuing training, program.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕРСОНАЛА ИНФОРМАЦИИ

Качество кадровых ресурсов специальной службы современного государства и, в частности, её оперативного и аналитического потенциала, требует соблюдение определенных стандартов качества. Одним из условий высокого уровня подготовки профессионалов данного профиля является наличие квалифицированного преподавательского состава. Несомненно, определяющим условием обеспечения должного качества и уровня деятельности специальной службы, как и гарантии выживания государства в современном мире является наличие в её распоряжении регулярно обученного и основательно мотивированного личного состава. Обучающее и образовательное

направление ведомственных учебных заведений, специализированных в профессиональной подготовке кадров в области разведки и контрразведки должно одновременно учитывать и тот факт, что они должны составлять одну из функциональных элит государства и общества.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, безопасность, академия, университет, институт, обучение, образование, исследования, разработки, инновации, офицеры, кадры, обучение, начальное и непрерывное обучение, программа.

LA FORMATION PROFESSIONNELLE DU PERSONNEL DE RENSEIGNEMENT

La qualité des ressources humaines et en particulier le potentiel opérationnel et analytique d'un service de renseignement est lié à une complexité de facteurs et de conditions qui nécessitent leur observance et leur conformité. La présence d'un personnel enseignant expérimenté et compétent, de programmes de formation professionnelle avancée avec un contenu de haute qualité, est suffisant pour répondre aux exigences actuelles. Un facteur déterminant de l'efficacité d'un service spécial et de la survie des petits États est la présence d'un nombre d'agents qui sont formé systématiquement et qualitativement. L'orientation instructive-formatrice de ces institutions est de former un certain nombre de professionnels, ainsi qu'une des élites du pays.

Mots clés: formation professionnelle, sécurité, académie, université, institut, formation, éducation, recherche, développement, innovation, agents, ressources humaines, cadres, formation, formation initiale et continue, programme.

Prezentul articol abordează una dintre problematicile actuale permanente. Instruirea ofițerilor operativi ai autorităților de securitate și informații este exercitată în cadrul unor instituții specializate, indiferent de statutul juridic al acestora, prezența acreditării oficiale sau afilierea lor departamentală. Programele de perfecționare profesională a ofițerilor operativi urmează să se delimiteze pe câteva niveluri participative: *general, specializat și individual.*

Pregătirea profesională de bază a ofițerului de informații și securitate presupune acordarea unui volum maxim de cunoștințe fundamentale, universale și speciale, care vor fi necesare în activitatea profesională. Avantajul acestui nivel îl constituie stabilitatea corpului profesoral, programelor de instruire și bazei material-tehnice, asigurând un volum maxim de cunoștințe profesionale și experiență în domeniu. Admiterea în asemenea instituții

are loc după o procedură deosebită de instituțiile universitare civile.

Perfecționarea profesională se caracterizează prin conținut dinamic și varietate extinsă a termenilor de instruire, cu limitele între 1 zi și 2 ani, adaptate la necesități curente ale dezvoltării profesionale. Termenele limitate de instruire se compensează prin nivelul de pregătire atât al audiențelor selectați dintre profesioniști cu experiență practică, cât și al formatorilor selectați din aceeași categorie. Forma respectivă de instruire este adaptabilă în procesul pregătirii ofițerilor în grupe cu număr redus pe problematici specifice.

Centrele de perfecționare pe domeniul informativ și contrainformativ depășesc statutul unor instituții acreditate, în virtutea programelor de instruire cu aplicativitate specială. O particularitate a lor este posibilitatea participării la procesul de instruire și a instructorilor din țările

partenere, luând în calcul și gradul de secretizare a programelor predate¹.

O componentă inevitabilă a acestei forme de instruire este orientată la accelerarea maximală a proceselor de gândire nestandardă a audiențelor, depășind nivelul de asimilare a noilor cunoștințe. Această formă reiese din considerentul că capacitatea decizională a ofițerului (*în sens de a lua o decizie corectă în situații de alertă*) poate fi garantată numai în baza cunoașterii tuturor combinațiilor și scenariilor posibile de evoluare a situației studiate. Perfecționarea lor practică urmează să se desfășoare sub forma modelării tuturor alternativelor posibile care pot apărea pe parcursul îndeplinirii misiunii, inclusiv cele mai ireale și incredibile. Astfel este posibilă excluderea absolută a oricăror excese și obstacole impredictibile, capabile să pună în pericol îndeplinirea misiunilor încredințate.

Forma de instruire individuală în cadrul perfecționării unui ofițer de informații și securitate după programe special adaptate este pe cale de dispariție, fiind efectuată în baza unor necesități argumentate. Pentru realizarea calitativă ale acestor programe, este aplicabil sistemul britanic al îndrumătorilor (*tutorial system*), originar din universitățile Oxford și Cambridge. Această formă este caracteristică programelor de pregătire a ofițerilor cu destinație specială sau ofițerilor de informații ilegaliști – în domeniul informațiilor externe. Elementul comun pentru ambele cazuri este perspectiva activității acestora în medii adverse, preponderent pe teritoriul altor state, inclusiv în perioadele de război². Elementul central în această formă de

instruire este antrenarea tacticii de activitate individuală a ofițerilor, în izolare de la alte subunități (*în regim autonom*) pe teritoriul unei țări străine, cu o durată îndelungată și împrejurări ostile.

În cadrul formelor descrise de perfecționare profesională, accentul se pune pe lecții practice, jocuri instructive, alte tipuri de formare la nivel de subconștient, după principii reflexive, a calităților profesionale necesare, care vor suplimenta cunoștințele teoretice obținute. În cadrul acestora sunt simulate situații și procese reale, în care participă ofițerii instruiți, având diferite funcții. Astfel se atinge un scop dublu – ofițerii obțin și consolidează la nivel comportamental desfășurarea activităților profesionale, dar și se pun în locul și rolul părții opuse - adversarului, prizonierului, agentului, criminalului etc. Anume prezența acestui element indispensabil și inevitabil este caracteristică programelor de instruire ale instituțiilor cu profil militar, informativ, antiterorist, anticriminal etc. Consecutiv, pregătirea dată reiese din necesitatea cunoașterii aspirațiilor, forțelor și mijloacelor adversarilor – existenți sau de perspectivă. Profilurile informațiilor și contrainformațiilor sistematic și sistemic se intersectează în formă și conținut, cel puțin după criteriul genului de activitate a profesioniștilor în domeniu³. Această cerință impune cunoașterea preventivă a adversarului, inclusiv cunoașterea obținută în procesul instruirii profesionale a cadrelor, cu programe bazate pe experiență și precedent, exprimat prin transmiterea tradițiilor profesionale și dezvoltarea spiritului combativ.

Redislocările locurilor centrelor de instruire militară provoacă dezorganizarea școlilor științifice din cadrul acestora și necesită rezerve de timp pentru restabilirea lor, în

¹ ȘERMET E., ȚURCANU V. *Développement des compétences en communication*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 344.

² ШАВАЕВ А.Г., ЛЕКАРЕВ С.В. *Разведка и контрразведка. Фрагменты мирового опыта истории и теории*. Москва: Издательская группа „БДЦ-пресс”, 2000, с. 253.

³ ШАПОШНИКОВ Б. *Мозг армии. Книга третья*. Москва – Ленинград: Государственное издательство, отдел военной литературы, 1929, с. 299. <http://militera.lib.ru/science/shaposhnikov1/index.html> (accesat la 17.06.2020).

paralel apare riscul reducerii prestigiului serviciului militar. Respectiv, calitatea programelor de instruire și nivelul de pregătire al absolvenților urmează să depășească cadrul departamental și să se afle sub controlul direct al conducerii politice a statului. Reorganizările permanente în structura și componența autorităților abilitate în domeniul informațiilor și activității investigativ-operative (*interpretate prin lege ca activitate specială de investigații*) provoacă necesitatea ajustării sistemului de pregătire a cadrelor corespunzătoare. În acest proces se ia în calcul dezvoltarea mijloacelor, formelor și metodelor de asigurare a securității naționale în limita competențelor autorităților abilitate⁴.

Necesitatea perfecționării sistemului de instruire a ofițerilor este condiționată de nivelul actual de pregătire a absolvenților instituțiilor universitare, cerințelor avansate față de conținutul programelor de instruire, reieșind din gradul de dezvoltare a mijloacelor, formelor și metodelor contemporane de activitate profesională. Conținutul instruirii este determinat de modificările și structura autorității abilitate, metodele de completare a efectivului, precum și condițiile în care absolvenții instituțiilor specializate își vor îndeplini datoria, atât în activitatea cotidiană, cât și în condiții de risc profesional avansat. În final, perfecționarea profesională a efectivului urmează a fi un rezultat al perfecționării și dezvoltării sistemului de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate, ca una din condițiile consolidării potențialului uman al unei autorități informative contemporane. În prezent devine tot mai complicat procesul de adaptare profesională a tinerilor ofițeri la funcțiile în care au fost încadrați. Această perioadă de timp le era suficientă pentru

obținerea experienței necesare corespunderii cerințelor derivate din funcțiile deținute, cât și pentru preluarea metodelor de activitate la colegii superiori, creând astfel o continuitate profesională între generațiile de ofițeri. Schimbarea condițiilor de completare a corpului de ofițeri aduce după sine riscul destrămării acestui sistem, cu diminuarea ulterioară a procesului de ajustare la obligațiile curente, cât și la cele de perspectivă, în paralel cu avansarea ofițerului în carieră. Reieșind din cele expuse, tendința ofițerilor de atingere eficientă și complexă a obiectivelor trasate provoacă necesitatea completărilor și modificărilor conținutului și consecutivității pregătirii lor profesionale în instituțiile specializate, cu scopul asigurării acestora cu capacitatea executării obligațiilor funcționale la nivel profesional și metodic avansat, atât în activitatea cotidiană, cât și în condiții excepționale. Este important ca programele de instruire, nivelul de pregătire și calificare a corpului instructiv, baza material-tehnică (*cu revizuirea normelor de asigurare a procesului instructiv*) a instituțiilor să se perfecționeze cu luarea în calcul a realităților actuale și imperativele de perspectivă. Aceasta se realizează prin adaptarea programelor de studii cu tangență sistemică clară la fiecare etapă de perfecționare profesională a audiențelor și revizuirea cerințelor calificative față de absolvenți⁵.

Este necesară optimizarea timpului de studii între blocurile de discipline speciale și cursuri specializate și a timpului în interiorul fiecărui bloc. Aceasta poate acorda șansa extinderii timpului pentru studierea disciplinelor speciale, cât și a cursurilor specializate, care nemijlocit determină și

⁴ LEANCĂ V. *Dezvoltarea competențelor de lider la studenții militari*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 100.

⁵ SANDU T., SCUTELNIC G. *Importanța calităților personale în dezvoltarea liderului militar*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 111.

asigură pregătirea profesională a ofițerilor. Un alt scop al dezvoltării programelor de instruire este excluderea dublării unuia și aceluiași material în diferite discipline. Dublarea conținutului programelor de instruire provoacă apariția unui număr excesiv al ofițerilor specializați în anumite domenii și, în același timp, insuficiența profesioniștilor în domenii deficitare. Blocul disciplinelor speciale, care asigură nemijlocit formarea profesională a ofițerilor conform specialității de absolvire, urmează să includă lecții practice în situații reale sau imitate în volum de nu mai puțin de 70% din tot cursul. Respectiv, 30% din aceste lecții practice urmează să se desfășoare în condiții extremale, cu un număr corespunzător de obstacole ce urmează a fi depășite. Scopul final este obținerea unor absolvenți profesioniști cu un nivel avansat de pregătire metodică. Fără aceste stagii, absolvenții vor fi lipsiți de deprinderi practice și pregătire moral-psihologică necesară pentru a conduce efectivul din subordine sau cu agentura. Drept urmare, aceasta îi lipsește de șansa de a deveni caracterizați prin autoritate și pregătire profesională.

Practica demonstrează că instituțiile postuniversitare de pregătire a ofițerilor din Republica Moldova nu pot asigura un nivel înalt de pregătire profesională a lor din cauza absenței cronice a bazei material-tehnice necesare, insuficienței volumului programelor de instruire, nivelului insuficient de pregătire și componenței numerice insuficiente a corpului profesoral calificat. Un punct puternic al instruirii cadrelor informative este absența dublării programelor de instruire, ceea ce permite organizarea instituțiilor de instruire după criteriul departamental. În perspectivă urmează a fi constatată la nivelul conducerii politice o necesitate integrată de profesioniști în domeniul informațiilor și contrainformațiilor, capabilă să depășească cadrul departamental de specializare a programelor de perfecționare profesională pe acest profil.

Este necesară revizuirea structurii și conținutului perfecționării profesionale a ofițerilor de informații și securitate, urmată de transformările calitative ale procesului instructiv în instituțiile specializate. În acest scop urmează a fi schimbate prioritățile de perfecționare profesională, cu selectarea individuală a programelor de instruire, reieșind din așteptările față de rezultatele acestui proces, luând în calcul că urmările nivelului de competență a ofițerului de informații și securitate pot avea aceleași efecte ca și în privința reprezentanților altor profesii cu efecte imediate – de medic sau pedagog. Programele de perfecționare urmează să includă pregătirea profesională conform specializării de activitate practică, îmbinate cu actualizarea cunoștințelor fundamentale. O sarcină importantă este necesitatea optimizării structurii și conținutul instituțiilor și centrelor de perfecționare profesională a ofițerului de informații și securitate. Respectiv, procesul de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate urmează a fi îmbinat cu managementul de carieră al acestuia. Perfecționările profesionale sunt indispensabile de pregătirea de bază, această condiție elementară urmând să fie regula fundamentală a procesului descris. Astfel, procesul de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate, prevăzut în lege⁶, urmează să respecte câteva condiții.

Obligativitatea instruirii profesionale de bază (*fundamentale, sau cum uneori se denumește – inițiale*), cu condiția ca ulterior ofițerul operativ sau analitic nu va fi delegat la programe de perfecționare fără această etapă de pregătire. Nu este un formalism, dar o realitate inevitabilă, conform căreia perfecționarea este o continuare a procesului de pregătire profesională, care necesită să

⁶ *Legea nr. 170/01.07.2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 171-174, art. 667 din 02.11.2007.

dispună de o bază corespunzătoare. Atenționăm că instruirea fundamentală pune bazele universale (*terminologice, aplicative, comportamentale*) de pregătire profesională a ofițerilor, care urmează a fi aplicabile în toate subunitățile operative⁷.

Consecutiv, este necesară îmbinarea calendarului perfecționărilor cu managementul de carieră al ofițerului. Practica unor autorități informative avansate (Suedia) impune delegarea la programe de perfecționare profesională în fiecare 3 ani, reieșind din dinamica inevitabilă a situației și necesitatea completării cunoștințelor, inclusiv pe sectorul sau pe linia de activitate. Această propunere necesită formarea unui sistem de evidență departamentală, capabil să asigure organizarea sistemică și neîntreruptă a programelor de perfecționare. Caracterul sistematic al perfecționărilor va asigura familiarizarea audiențelor cu inovațiile și cercetările aplicative în domeniu. Diversificarea specializărilor de perfecționare, în funcție de perspectivele de carieră ale ofițerului: obligativitatea unui program de perfecționare (*realizat sub formă de curs, seminar, exercițiu, aplicație*) de management, leadership, teambuilding etc. pentru cadrele înaintate în rezerva de promovare cu perspectiva avansării în funcții de conducere. Aceste programe urmează a fi desfășurate sistematic, atât pentru ofițerii pentru prima dată promovați în efectivul de comandă, cât și pentru cei înaintați în top-managementul departamental, la nivelul șefilor de subunități aflate în subordinea conducerii serviciilor speciale.

Un element important este perfecționarea sistemică în domeniul mobilizării, inclusiv cu elemente de modelare a situațiilor simulate,

caracteristice pentru perioade excepționale sau de război, realizate sub formă de *cantonamente săptămânale*, realizate o dată la 2 ani pe parcursul la toată cariera și pentru tot efectivul fără excepții. O altă condiție, care necesită respectare obligatorie, este și perfecționarea sistematică a efectivului ofițerilor-instructori după programe adaptate la necesitățile de competență profesională. În caz contrar, competitivitatea și calitatea programelor ar putea fi compromisă ca urmare a absenței relației cu efectivul operativ și alte instituții similare. Conținutul complex și dinamic al activității informativ-operative și informativ-investigative, dezvoltarea accelerată a noilor tehnologii informaționale, manageriale și operative, interesele de asigurare a securității statului impun necesitatea obiectivă în perfecționarea cardinală a sistemului de pregătire profesională a ofițerului de informații. Soluționarea acestei sarcini importante și complicate prin metode tradiționale – în limitele departamentale a sistemului de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate – se confruntă cu obstacole, provocate de anumite contradicții și probleme. Rezervele departamentale interne sunt epuizate. Posibilitățile maxime de perfecționare profesională a cadrelor autorităților informative contemporane sunt insuficiente.

Dinamica insuficienței cadrelor competente este o urmare a completării instituției cu resurse umane. Programele de perfecționare profesională a ofițerilor de informații și securitate, caracterizate prin număr redus de ore academice, atrag un șir de probleme referitor la nivelul de pregătire a acestora. În această etapă inevitabil apare un șir de întrebări – după care parametri și criterii urmează a fi apreciat nivelul de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate în procesul îndeplinirii obligațiilor funcționale. Crearea unui sistem clar de evaluare va permite adaptarea programelor de

⁷ КРАЧКОВСКАЯ В. Профиль личности военнослужащего с высоким и низким уровнями стрессоустойчивости. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 240.

perfecționare la necesitățile de serviciu⁸. Are importanță specializarea perfecționărilor, în funcție de profilul de activitate al ofițerilor-absolvenți. Respectiv, toate efectivele – de la subofițeri și până la efectivul suprem, urmează să fie supuse sistematic programelor de perfecționare profesională. În lista măsurilor de perspectivă pentru soluționarea problemei respective este examinată posibilitatea organizării unui program de perfecționare profesională pe mai multe niveluri a ofițerilor de informații și securitate. Acest proiect se presupune ca un sistem multifuncțional ce reprezintă câteva niveluri de pregătire profesională, capabilă să impună propriile standarde instructive. Acest sistem funcțional complex are destinația asigurării unui spectru extins de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate.

Algoritmul de funcționare a unui asemenea sistem poate fi următorul:

Nivelul I – pregătirea profesională în cadrul instituțiilor universitare după specialitățile necesare pentru Serviciul de Informații și Securitate;

Nivelul II – pregătirea profesională de bază a ofițerilor de informații și securitate;

Nivelul III – perfecționarea profesională a ofițerilor de informații și securitate, desfășurată pe parucusul carierei acestora, care urmează a fi organizat în subniveluri.

În prezent urmează a fi elaborate diverse variante de pregătire profesională a cadrelor de informații și securitate, cu condiția prezenței unor avantaje față de metodele tradiționale de instruire, desfășurate după criteriul proporției dintre costuri și eficiență. În această variantă, structura organizatorică și

funcțională a sistemului complex de pregătire profesională a ofițerilor de informații și securitate urmează să se înscrie în transformarea și modernizarea autorităților abilitate în domeniu.

Din punct de vedere al structurii și conținutului programelor de perfecționare profesională, un alt criteriu de delimitare a acestora este apartenența departamentală, care permite desfășurarea acestora după următoarele nivele:

Programe de perfecționare, organizate prin posibilități departamentale;

Programele de perfecționare, organizate prin atragerea posibilităților altor centre de instruire de diferit nivel. În corespundere cu acest nivel, în cadrul instituțiilor postuniversitare, cu care se cooperează sistematic în domeniul perfecționării profesionale a efectivului, pot fi create componente structural-funcționale (*centre de instruire, cursuri acreditate*) cu statut permanent. Organizarea procesului de perfecționare profesională în cadrul unor asemenea complexe poate avea capacitatea desfășurării cursurilor (*exercițiilor, aplicațiilor*) de formare continuă, cu utilizarea resurselor necesare⁹.

Printre problemele prioritare, care necesită soluționarea lor imediată, figurează elaborarea și dezvoltarea mecanismului și parametrilor – normelor și regulilor – de asigurare juridică a pregătirii profesionale a efectivului ofițerilor de informații și securitate. Absența, în instituțiile contemporane de instruire a cadrelor informative din diferite țări, a reglementării juridice detaliate a problemelor de perfecționare profesională a efectivului de ofițeri, în prezent este un

⁸ МОЛТЕНСКОЙ В.И., МАРЦЕНИУК Ю. А. Основные проблемы и пути совершенствования подготовки офицерских кадров на современном этапе строительства военной организации государства. Вестник Академии военных наук, №4, 2005, с. 120.

⁹ FORTUNA A. Prioritățile contemporane ale securității naționale a Republicii Moldova. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 20.

obstacol în organizarea unor asemenea programe la nivel experimental¹⁰.

La același nivel actual se evidențiază problematica organizării și dezvoltării permanente a asigurării instructiv-metodice a programelor de perfecționare profesională. Corespunzător, este necesară formularea unei liste de specializări de perfecționare pentru toate categoriile și efectivele ofițerilor de informații și securitate, urmată de elaborarea standardelor instructive pentru fiecare dintre specializări, complexe tematice ale materialelor instructiv-metodice utilizate, crearea metodelor eficiente de desfășurare a acestor programe.

Soluționarea acestei probleme necesită eforturile integrate ale tuturor subunităților interesate la nivel departamental, precum și utilizarea maximală a potențialului creativ al instituțiilor de perfecționare profesională. O problemă curentă este necesitatea de standardizare a programelor de perfecționare a ofițerilor de informații și securitate, în scopul asigurării calității pregătirii absolvenților acestora. Absența unor standarde și normative clare, a unor acte de absolvire cu certificare la nivel național, codificarea la nivel departamental a materialelor instructiv-metodice (*din cauza conținutului clasificat al acestora, expertizarea lor de competență este imposibilă*) și alte condiții nu pot garanta calitatea pregătirii absolvenților.

Dezvoltarea intensivă a diferitor domenii instructive, inclusiv cel al securității, tehnologiilor informaționale și alte aspecte atrage necesitatea de perfecționare a sistemului de asigurare informațională și științifică a perfecționării profesionale a ofițerilor de informații și securitate. Starea actuală a acestui domeniu nu corespunde

așteptărilor și nu asigură eficiența înaltă a procesului instructiv. Pentru înlăturarea acestei lacune este necesară asigurarea instituțiilor de perfecționare profesională cu materiale instructiv-metodice și informaționale. O problemă similară este actuală în privința asigurării cu mijloace tehnice – un moment important este asigurarea procesului de perfecționare profesională cu noi tehnologii informaționale (*literatură în format digital, echipament de simulare a situațiilor și antrenare în baza lor a modelelor comportamentale reflexive, sisteme de testare, baze tematice de date etc.*), cu pregătirea corespunzătoare a efectiviului de instruire¹¹.

Un factor important de realizare eficientă a programelor de perfecționare profesională este crearea mecanismului optimal de formulare a necesităților de profesioniști de diferite categorii și domenii. În condițiile descrise este oportună utilizarea potențialului – uman, financiar, tehnic de pregătire la acest nivel, necesitate care nu este completată definitiv. Aceasta favorizează necesitatea obiectivă în formarea comenzii clar formulate din partea serviciilor speciale.

Există un șir de probleme nesoluționate referitor la completarea sistemului de perfecționare profesională cu cadre excelent instruite la un nivel calitativ avansat din punct de vedere organizatoric, metodic și profesional, ceea ce, indiscutabil, contribuie la avansarea nivelului de dezvoltare profesională a absolvenților.

Eficiența cerințelor față de nivelul perfecționării profesionale urmează să răspundă la câteva întrebări practice: Pentru soluționarea căror probleme sunt destinate programele de

¹⁰ BUBUIOC V. *Contraspionajul - componenta de bază a activității de contrainformații*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 255.

¹¹ SCURTU L. *Les documents audiovisuels dans le développement des compétences linguistiques chez les apprenants des langues étrangères*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 320.

perfecționare profesională? Care sunt particularitățile specifice ale condițiilor obiective, în limitele cărora absolvenții programelor de perfecționare profesională vor soluționa aceste probleme?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, fără a pretinde la finalitatea absolută a soluționării problemelor abordate, este necesară familiarizarea cu conținutul programelor de perfecționare profesională. Dinamismul situației impune evaluarea și analiza sistematică a proceselor instructive. Permanent se schimbă cerințele față de abilitățile practice ale ofițerilor de informații și securitate, rezumate la volumul, componența, structura, veridicitatea și operativitatea informațiilor obținute¹². Aceste criterii permit formularea cerințelor integrate față de cunoștințele profesioniștilor în domeniul informațiilor și contrainformațiilor, care în cadrul programelor de perfecționare profesională urmează să obțină cunoștințe aprofundate și regulat actualizate în domeniile: activitatea specială de investigații, analiză, criminalistică, criminologie, tehnologii informaționale, psihologie, management, leadership, teambuilding, instruire antiteroristă, limbi străine (*conform necesităților de activitate*) și alte cunoștințe specifice, inclusiv cu caracter clasificat. Aceste cunoștințe pot oferi posibilitatea îndeplinirii misiunilor adaptate la condiții noi, determinate de dinamica rapidă a situației. Respectiv, în cadrul programelor de perfecționare urmează a fi elaborate asemenea discipline ca „Metodele cantitative și statistice de analiză a informațiilor”, „Tehnologiile informaționale în activitatea operativă”, „Modelarea simulată a situației operative”, alte discipline, în funcție de necesități.

¹² DONICA A. *L'expression écrite dans le cadre de l'approche actionnelle: méthodes et techniques d'enseignement*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 315.

Dezvoltarea calitativă a sistemului de perfecționare profesională a cadrelor informative constă în identificarea și înlăturarea neajunsurilor cronice, prin care el în prezent se caracterizează. Printre acestea pot fi numite: interacțiunea reciprocă slabă între disciplinele incluse în programele de perfecționare, ceea ce nu permite asigurarea integrității instructiv-metodice a acestui sistem, lacune exprimate prin absența unor programe deficitare din perspectiva formatorilor și a materialului instructiv. Necesită dezvoltare conținutul și metodică predării programelor de perfecționare profesională. Conținutul lor reprezintă o reflectare slabă a teoriei și practicii contemporane din țările avansate în acest sens, deseori cu caracter fragmentar. De asemenea, se evită categoric descrierea neajunsurilor existente și a metodelor de înlăturare a acestora, cu rare excepții. Evident, acestea nu sunt unicele cauze de pierdere a avantajelor concurențiale comparate față de instituțiile de perfecționare profesională din alte țări. Continuă să rămână insuficientă reprezentarea cercetărilor științifice în procesul organizării perfecționărilor profesionale, inclusiv cu atragerea audiențelor la acestea. Fenomenul dat este caracteristic în particular serviciilor speciale a țărilor lumii a treia.

Pentru înlăturarea neajunsurilor existente este necesară punctarea a câteva momente vulnerabile și în primul rând înlăturarea diferențelor existente dintre nivelul de pregătire al audiențelor și conținutul programelor de perfecționare profesională. Posibilitatea de atingere a acestui obiectiv presupune elaborarea și utilizarea noilor metode de instruire, în comun cu intensificarea cardinală a cercetărilor științifice aplicate în acest aspect și asigurarea cu cadre. Totodată, necesită modificare conținutul și metodică obținerii materialelor, programelor predate, în conformitate cu necesitățile departamentale.

BIBLIOGRAFIE:

1. BUBUIOC, V. *Contraspionajul – componenta de bază a activității de contrainformații*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 253-259.
2. DONICA, A. *L’expression écrite dans le cadre de l’approche actionnelle: méthodes et techniques d’enseignement*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 312-316.
3. FORTUNA, A. *Prioritățile contemporane ale securității naționale a Republicii Moldova*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 17-24.
4. LEANCĂ, V. *Dezvoltarea competențelor de lider la studenții militari*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 98-101.
5. *Legea nr. 170/01.07.2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 171-174, art. 667 din 02.11.2007.
6. SANDU, T., SCUTELNIC G. *Importanța calităților personale în dezvoltarea liderului militar*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 109-113.
7. SCURTU, L. *Les documents audiovisuels dans le développement des compétences linguistiques chez les apprenants des langues étrangères*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 317-322.
8. ȘERMET, E., ȚURCANU, V. *Développement des compétences en communication*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 341-348.
9. КРАЧКОВСКАЯ, В. *Профиль личности военнослужащего с высоким и низким уровнями стрессоустойчивости*. În: Materialele Conferinței Interuniversitare „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, Ediția a III-a, Chișinău, 2018, p. 235-244.
10. МОЛТЕНСКОЙ, В.И., МАРЦЕНЮК, Ю. А. *Основные проблемы и пути совершенствования подготовки офицерских кадров на современном этапе строительства военной организации государства*. În: Вестник Академии военных наук, №4, 2005, с. 114-121.
11. ШАВАЕВ, А.Г., ЛЕКАРЕВ, С.В. *Разведка и контрразведка. Фрагменты мирового опыта истории и теории*. Москва: Издательская группа 'БДЦ-пресс', 2000.
12. ШАПОШНИКОВ, Б. *Мозг армии*. Книга третья. Москва - Ленинград: Государственное издательство, отдел военной литературы, 1929, 379 с. <http://militera.lib.ru/science/shaposhnikov1/index.html> (accesat la 17.06.2020)

22.06.2020

CZU 327(478) [32+351.86:316.42](478)

DOI: 10.5281/ZENODO.3989217

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA RELAȚIEI INTERES NAȚIONAL – SECURITATE (EXEMPLUL SOCIETĂȚII ÎN SCHIMBARE)

Victor SACA

Republica Moldova, Chisinau

Universitatea de Stat din Moldova

doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

e-mail: Vtsaca@hotmail.com

Articolul propus spre publicare examinează aspectele-cheie ale relației dintre interesul național și securitatea națională în condițiile societății și ale statului în schimbare față de democrație. Autorul valorifică caracterul principal și direcțiile acestei relații printr-o abordare succintă a conceptelor de interes național și securitate națională. În acest context, interesul național este definit atât în general, cât și în special. Mai multe definiții generale și particulare, inclusiv cea propusă de autor, sunt supuse analizei. În același timp, sunt delimitate aspectele comune și distincte ale definițiilor de interes național.

Un loc special în articol aparține abordărilor de securitate națională. Pașii pentru conceptualizarea securității naționale sunt făcuți în funcție de riscurile, pericolele și amenințările actuale, dar și corelațiile dintre diferite niveluri de securitate – național, regional, internațional.

Pe baza abordărilor parțiale ale interesului național și ale securității naționale, autorul identifică conceptul sintetic, generalizat al relației interes–securitate. De asemenea, a fost demonstrată dinamica caracterului general și particular al componentelor acestei relații, modificarea acestui caracter în funcție de anumite condiții.

Articolul conține, de asemenea, dimensiunea practică, empirică a relației interes național – securitate națională. În acest caz, experiența Republicii Moldova este valorificată, practica interesului național și a securității naționale este demonstrată în contextul documentelor oficiale de stat. Influențele următoarelor documente oficiale sunt analizate din punct de vedere practic: Conceptul de politică externă al Republicii Moldova din 08.02.1995, Doctrina militară a Republicii Moldova din 06.06.1995, Conceptele de securitate națională a Republicii Moldova din 05.05.1995 și din 22.05.2008, Strategia securității naționale a Republicii Moldova din 15.07.2011, precum și Proiectul Strategiei de securitate națională a Republicii Moldova din 21.06.2016.

Cuvinte–cheie: schimbarea societății, interes național, securitate națională, relație interes național – securitate națională, politică internă, politică externă, politică de securitate, Republica Moldova.

REFLECTIONS ON THE EVOLUTION OF THE NATIONAL INTEREST - SECURITY RELATIONSHIP (EXAMPLE OF THE CHANGING SOCIETY)

The article proposed for publication examines the key aspects of the relationship between national interest and national security in conditions of a society and state changing towards democracy. The author capitalizes on the main character and directions of this relationship through a brief concise approach to the concepts of national interest and national security. In this context, the national interest is defined both in general and in particular. Several general and particular definitions, including the one recommended by the author of this publication, are subject to analysis. At the same time, the common and distinct aspects of the definitions of national interest are delimited.

A special place in the article is devoted to national security approaches. The steps to conceptualize national security are made in terms of current risks, dangers and threats, but also the correlations between different levels of security - national, regional, international.

Based on partial approaches of the national interest and national security, the author identifies the synthetic, generalized concept of the interest-security relationship. Also, the dynamics of the general and particular character of the components of this relationship were demonstrated, as well as the modification of this character according to certain conditions.

The article also contains the practical, empirical dimension of the national interest-national security relationship. In this case, the experience of the Republic of Moldova is capitalized; the practice of national interest and national security is demonstrated in the context of official state documents. The influences of the following official documents are analyzed from a practical point of view: Concept of Foreign Policy of the Republic of Moldova as of 08.02.1995, The Military Doctrine of the Republic of Moldova as of 06.06.1995, Concepts of National Security of the Republic of Moldova as of 05.05.1995 and as of 22.05.2008, The Strategy of the National Security of the Republic of Moldova as of 15.07.2011, as well as the draft of The Strategy of the National Security of the Republic of Moldova as of 21.06.2016.

Keywords: *changing society, national interest, national security, national interest-national security relationship, domestic policy, foreign policy, security policy, Republic of Moldova.*

ОБ ЭВОЛЮЦИИ ОТНОШЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕРЕС - БЕЗОПАСНОСТЬ (ПРИМЕР ОБЩЕСТВА В ПРОЦЕССЕ ИЗМЕНЕНИЯ)

В статье, предлагаемой к публикации, рассматриваются ключевые аспекты взаимосвязи между национальными интересами и национальной безопасностью в меняющихся условиях общества и государства относительно развития уровня демократии. Автор формулирует выводы на основании характера и направлений этих отношений посредством ёмкого подхода к понятиям национальный интерес и национальная безопасность. В данном контексте национальный интерес исследуется как в целом, так и в частности. Несколько общих и частных определений, включая авторское, подлежат анализу. В то же самое время, общие и отличительные стороны определения национальных интересов разграничены.

Особое место в статье принадлежит подходам к национальной безопасности. Шаги для концептуализации национальной безопасности делаются в соответствии с текущими рисками, опасностями и угрозами, а также соотношениями между различными уровнями безопасности – национальным, региональным, международным.

Основываясь на частичных подходах национальных интересов и национальной безопасности, автор определяет обобщенную концепцию отношений интересов и безопасности. Также была продемонстрирована динамика общего и частного характера компонентов этого отношения, изменение этого характера в соответствии с определенными условиями.

Статья также содержит практическое, эмпирическое измерение отношений национальных интересов и национальной безопасности. В этом случае опыт Республики Молдова обогащается, практика национальных интересов и национальной безопасности представляется в контексте официальных государственных документов. Влияние следующих официальных документов анализируется с практической точки зрения: Концепция внешней политики Республики Молдова от 08.02.1995 г., Военная доктрина Республики Молдова от 06.06.1995 г., Концепции национальной безопасности Республики Молдова от 05.05.1995 г. и от 22.05. 2008 г., Стратегия национальной безопасности Республики Молдова от 15.07.2011, а также Проект Стратегии национальной безопасности Республики Молдова от 21.06.2016.

Ключевые слова: изменение общества, национальные интересы, национальная безопасность, соотношение национальные интересы – национальная безопасность, внутренняя политика, внешняя политика, политика безопасности, Республика Молдова.

CONSIDÉRATIONS SUR L'ÉVOLUTION DE LA RELATION INTÉRÊT NATIONAL - SÉCURITÉ (EXEMPLE DE LA SOCIÉTÉ CHANGEANTE)

L'article proposé pour publication examine les aspects clés de la relation entre l'intérêt national et la sécurité nationale dans les conditions de la société et de l'État changeantes par rapport à la démocratie. L'auteur capitalise sur le caractère principal et les directions de cette relation à travers une brève approche des concepts d'intérêt national et de sécurité nationale. Dans ce contexte, l'intérêt national est défini à la fois en général et en particulier. Plusieurs définitions générales et particulières, dont celle proposée par l'auteur, font l'objet d'une analyse. Dans le même temps, des aspects communs et distincts des définitions de l'intérêt national sont définis.

Une place particulière dans l'article appartient aux approches de sécurité nationale. Les étapes de conceptualisation de la sécurité nationale se font en fonction des risques, dangers et menaces actuels, mais aussi des corrélations entre les différents niveaux de sécurité - national, régional, international. Sur la base des approches partielles de l'intérêt national et de la sécurité nationale, l'auteur identifie le concept synthétique et généralisé de la relation intérêt-sécurité. Aussi, la dynamique du caractère général et particulier des composantes de cette relation a été démontrée, aussi bien que la modification de ce caractère selon certaines conditions.

L'article contient également la dimension pratique et empirique de la relation entre l'intérêt national et la sécurité nationale. Dans ce cas, l'expérience de la République de Moldavie est capitalisée, la pratique d'intérêt national et de sécurité nationale est démontrée dans le cadre de documents officiels de l'État. Les influences des documents officiels suivants sont analysées d'un point de vue pratique: Le concept de politique étrangère de la République de Moldavie du 08.02.1995, La doctrine militaire de la République de Moldavie du 06.06.1995, Les concepts de sécurité nationale de la République de Moldavie du 05.05.1995 et du 22.05.1995. 2008, la Stratégie de sécurité nationale de la République de Moldavie du 15.07.2011, ainsi que le projet de la Stratégie de sécurité nationale de la République de Moldavie du 21.06.2016.

Mots-clés: société changeante, intérêt national, sécurité nationale, relation intérêt national-sécurité nationale, politique nationale, politique étrangère, politique de sécurité, République de Moldavie.

Realitățile actuale ale societății și statului în schimbare spre democrație, inclusiv ale Republicii Moldova, sunt determinate de diverși factori, diverse fenomene, procese, relații între care un rol-cheie revine relației interes național – securitate națională. Semnificația valorică a acesteia o deducem îndeosebi din caracterul ei complex, pluridimensional, capacitățile sale ponderale specifice, uneori chiar unice, în raport cu ale altor sinteze relaționale de natură socială a entităților umane. Pe o atare relație, de obicei, se ține evoluția societăților și statelor contemporane, cu ale lor comunități sociale, demografice, profesionale, etnice, teritoriale, confesionale etc. Mai mult, se ține evoluția raporturilor inter-comunități, inter-societăți, inter-state, iar de aici și evoluția cercetărilor fundamentale de ordin interdisciplinar, dar și special din domeniul științelor socioumane. De aceea, rolul epistemologic, paradigmatic, axiologic și praxiologic al tandemului interes național – securitate națională este unul cu valențe aparte în aria abordării relațiilor sociale *lato sensu*. Interesul național este considerat pe drept *mobilul, cauza prim* a acestor relații. Totodată, acest interes, în comun cu securitatea, în virtutea potențialului larg de extindere și pătrundere în lumea socialului, devine factorul-cheie al reformării câmpului sociouman în ansamblu, acea variabilă vitală a societății și statului care permite a cunoaște și evalua în ultimă instanță gradul de maturitate civică și sociopolitică, dar și capacitățile valorice creative, transformatoriale, continuatoare și modernizatoare ale purtătorilor și promotorilor săi instituțional-statali, sociali de masă, de partid, de grup, de lideri, individuali.

Pentru a valorifica caracterul și direcțiile evolutive ale relației interes național – securitate națională, vom analiza succint dimensiunile în parte ale conceptelor de interes național și securitate națională. Astfel, a percepe într-o manieră extinsă sensul și

destinația socială a interesului național e posibil atunci când îl abordăm în întreaga sa complexitate și *in medias res (în plină acțiune)*, în diversele sale ipostaze și nu doar ca factor *sui-generis*, adică strict particular. O atare abordare, la etapa actuală, o găsim mai rar în literatura de specialitate, deoarece definițiile sale de până acum au în cea mai mare parte o viză mai mult particulară: ca necesitate conștientizată a națiunii în auto-păstrare, dezvoltare și în asigurarea securității¹; ca interes al comunității naționale unită prin legături specifice și prin interacțiuni ale homogenității genetice și culturale²; ca instrument al politicii externe a statului în relațiile sale cu celelalte state în vederea asigurării securității naționale³; ca principiu al politicii externe și politicii de securitate care reglementează acțiunile diplomatice, militare și economice în scopul promovării binelui comun al societății⁴; ca totalitate complexă și neuniformă de însușiri obiective și subiective legate de factorul necesității, utilului, avantajului, scopului comunităților sociale sau al individului care influențează substanțial comportamentul și acțiunile lor social-semnificative⁵ etc.

Totuși, în baza unor factori situaționali (geografic, geopolitic, politic extern, politic intern, economic, istoric, demografic și social) se întreprind și demersuri definitorii mai largi, de natură plurivalentă, ale interesului național, inclusiv al Republicii Moldova:

¹ *Основы политологии. Краткий словарь терминов и понятий.* Москва: Знание России, 1993, p.51.

² *Политология. Энциклопедический словарь.* Москва, Изд-во Publishers, 1993, p.208

³ *Oxford. Dicționar de politică.* București: Univers enciclopedic, 2001, p.228.

⁴ SAVA I.N. *Teoria și practica securității. Suport de curs.* București, 2007, p.30-40.

⁵ SACA V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii.* Chișinău: CE USM, 2001, p.75.

- ca necesități vitale ale statului și societății axate pe consolidarea suveranității și independenței, asigurarea integrității teritoriale, prosperității economice, afirmarea statutului de neutralitate permanentă, respectarea drepturilor și libertăților omului, echității sociale, legalității și pluralismului politic⁶;

- ca focalizare în concepția interesului național a nivelului dezvoltării social-economice și sociopolitice a țării, a așezării geografice, tradițiilor național-istorice, obiectivelor și necesităților asigurării suveranității și securității⁷;

- ca cel mai complex proiect care poate fi realizat de către o țară, ca forță mobilizatoare de bază în acțiunile cetățeanului, societății și statului⁸;

- ca fenomen axat pe „garantarea și asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; dezvoltarea liberă a economiei, asigurarea bunăstării materiale și nivelului decent de viață; asigurarea existenței statului suveran, independent, unitar și indivizibil; edificarea statului de drept, promovarea democrației pluraliste și consolidarea societății civile; asigurarea securității naționale; refacerea spirituală, restabilirea conștiinței naționale și afirmarea vocației europene a poporului Republicii Moldova; integrarea europeană și euroatlantică”⁹;

- ca fenomen centrat pe „asigurarea caracterului suveran, independent, unitar și indivizibil al statului; asigurarea dezvoltării stabile și sustenabile a statului; integrarea europeană; reintegrarea teritorială; prosperitatea și bunăstarea cetățenilor; participarea la asigurarea securității internaționale”, dar și pe necesitatea de a se „ține cont de statutul de neutralitate permanentă al Republicii Moldova”¹⁰.

În pofida unor deosebiri nonsubstanțiale, aceste și alte definiții ale interesului național, atât generale, de ansamblu, cât și relativ particulare, au evidente puncte conexe, chiar se completează una pe alta. Comun pentru majoritatea din ele este factorul necesității ca punct de reper al interesului național, dar și al altor tipuri de interese sociale și nonsociale. Anume necesitatea conștientizată, ca semnificație majoră a subiectivității valorice, transformă nevoile vitale ale societății și statului, dar și personalității în interes național. Doar că în procesul investigativ să nu supraapreciem factorul necesității, mai mult, să nu ne limităm la el și să nu devenim, în percepția lui K. Marx, sclavii necesității. În opinia noastră, sunt și alți factori importanți, conștientizarea cărora dă naștere interesului, inclusiv național, oferindu-i acestuia pondere și alimentându-l continuu și multivalent. În acest context, un rol deosebit revine avantajului, ca factor imanent al întregii mașinării de apariție și evoluție a interesului, inclusiv național, fapt ce nu permite a se acorda o atenție adecvată în câmpul cercetărilor actuale ale intereselor societății în schimbare. Avem în vedere avantajul reciproc al personalității, societății și statului, care pune

⁶ PÎNTEA Iu. *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*. În: Institutul de Politici Publice. Apărarea și Securitatea Națională a Moldovei. Anul 2001. Chișinău, 2001, p.28-29.

⁷ BURIAN A. *Geopolitica lumii contemporane*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, p.189.

⁸ BENIUC V. *Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova)*. În: Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova. Materialele conf. șt. internaționale. Chișinău: AAP, 2007, p.116-117.

⁹ JUC V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și*

replieri geostrategice. Chișinău: Tipogr.- Sirius SRL, 2011, p.202.

¹⁰ *Proiectul strategiei securității naționale a Republicii Moldova*. În: https://particip.gov.md/public/documente/143/ro_34_46_ProiectulStrategieiSecuritatiiinternationale.PDF (accesat 23.07.2020), p.4-5.

în mișcare viața popoarelor, statelor, societăților în schimbare.

Or, cât de importantă ar fi abordarea generală, de ansamblu, a interesului național, sesizarea și evaluarea în profunzime (desigur, în limite consonante cu extinderea) a diferitelor sale repere specifice depinde, în ultimă instanță de anumiți indici particulari. Aname aceștia permit a pătrunde mai bine în adâncurile însușirilor calitative ale interesului național, iar de aici deja și în ariile lui specifice de manifestare, coexistență cu alte fenomene sociale și, desigur, de influența directă sau indirectă asupra lor, dar și de completare reciprocă. Unul din acești indici particulari și este, în viziunea noastră, securitatea națională, care în mod firesc derivă din problematica interesului național, din necesitățile, dar și din utilitățile și avantajul acestuia de a evolua continuu și a acumula capacități de funcționare viabilă, relativ liberă, întru binele comun al personalității, societății și statului.

În această ordine de idei, particularul (securitatea națională) consolidat vine să asigure condiții propice pentru manifestarea generalului (interesului național), să-i ofere acestuia necesarul de putere și durabilitate la capitolul funcționării și promovării, iar în cazuri extreme, de criză sistemică (în tranzițiile târâgănite în timp), și la capitolul redefinirii interesului. La rândul său, interesul național e considerat mobilul securității naționale, cauza determinantă și, totodată, modalitatea-cheie de actualizare a necesităților mandatului de securitate, de consolidare sau de reformare a acestuia în anumite limite geocronometrice (de spațiu și timp).

Desigur, interesul național și securitatea națională se impun drept fenomene aparte ale câmpului social, cu un grad de auto-suficiență relativă privind capacitățile de conținut și funcționale. Însă ambele fenomene se află într-o legătură dialectică, de întrepătrundere și completare, fie firească sau neobișnuită, prin

dimensiuni interacționiste ori deterministe, existând ca un întreg, iar uneori schimbându-se cu locurile. În acest context, securitatea națională, prin intermediul dimensiunilor respective, poate să se transforme din componentă particulară a relației interes – securitate în una generală. O atare transformare, de obicei, are loc atunci când securitatea națională acumulează elementele sale intrinsece în toate domeniile vieții sociale – economic, investițional, ecologic, social, politic, cultural, informațional, militar ș.a. În sens că interesul național depinde în ultimă instanță de cantitatea, calitatea și eficiența asigurării întregului sistem, întregii constelații a securității naționale. Astfel, securitatea națională *lato sensu* deja preia rolul de componentă general-determinativă față de interes, asigurându-i acestuia necesarul de condiții bazice și suprastructurale de existență. Adică, în funcție de anumite condiții și circumstanțe obiective și subiective, poziția, ponderea și rolul acestor două fenomene în societate sunt supuse unor stări dinamice diferite ca impact și efect. Evoluând, fenomenele respective acumulează necesarul de conținut prin modificări complexe și contradictorii între determinant și determinat, primar și secundar, general și particular, fapt urmărit mai mult sau mai puțin în orice societăți contemporane, inclusiv și îndeosebi în societățile în schimbare spre democrație. Fiindcă astfel de societăți în schimbare se află în perioada tranziției de la regimul totalitar/autoritar la regimul democratic, când se produc ciocniri/conflicte frecvente între valorile noi și vechi, între inovație și tradiție. Aname în astfel de condiții, odată cu proclamarea suveranității și independenței statului, are loc în mod expres formularea și constituirea interesului național, definirea priorităților strategice și mobilizarea eforturilor sociopolitice de realizare a lui, iar aceasta înseamnă că și a securității naționale ca obiect propriu-zis al interesului, dar și ca

condiție *sine qua non* de manifestare a acestuia.

Majoritatea abordărilor conceptuale ale interesului național, atât generale, cât și particulare, demonstrează că securitatea națională este variabila lui indispensabilă de funcționare și promovare. Securitatea ca necesitate, dar și ca utilitate și avantaj, deservește toate câmpurile interesului național: al suveranității și independenței statului, integrității lui teritoriale, al dezvoltării socio-economice și promovării reformelor, prosperității și bunăstării cetățenilor, al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și altor aspecte interne de interes, dar și al procesului de consolidare a capacității politicii interne ca suport al politicii externe. Adică, un nivel adecvat de securitate națională poate contribui, în ultimă instanță, la asigurarea unui rol la fel de adecvat al statului în aria securității regionale și internaționale.

Necesitatea examinării interesului național și securității naționale ca un întreg al societății în schimbare rezultă și din demersurile de conceptualizare a securității. Demersuri pentru a demonstra logica legăturilor complexe și complementare a noțiunilor de securitate și interes național în contextul riscurilor, pericolelor și amenințărilor actuale se regăsește în literatură de specialitate actuală. Acest adevăr este determinat nu doar din punct de vedere teoretic, ci și practic. De bună seamă, pe parcursul ultimului deceniu al sec. 20 – primelor două decenii ale sec. 21, în țările spațiului european, dar și ale altor regiuni ale mapamondului, s-au produs modificări sociopolitice radicale, condiționate mai întâi de căderea sistemului bipolar, apoi de tendințele de manifestare a unipolarității, iar în prezent și a multipolarității, fapt ce a impus pe primplan necesitatea căutării și identificării unor modele noi de comportament și conviețuire pașnică a națiunilor respective. Modele care să se înscrie a decvat în albia

sistemului actual al securității internaționale, dar și naționale, se reflectă în eforturile necesare de securitate ale națiunilor în vederea armonizării intereselor naționale.

Privite succesiv aceste trei decenii au marcat acumularea în țările spațiului postcomunist în schimbare (în așa-zisele noile democrații) a unor inovații devenite deja tradiții de corelare a securității ca fenomen și securizării ca model (alcătuit din actorii ce formulează probleme, obiectul ca tip de securitate și auditoriul ca participanți în procesul securității)¹¹ cu interesul național. Au fost elaborate și puse în uz concepții, strategii de securitate, în care sunt definite interesele naționale și strategiile de realizare și protejare a lor. De asemenea, sunt elaborate și implementate legi cu referire la securitatea statului.

În astfel de condiții a evoluat și teoria securității naționale în consonanță cu teoria interesului național. Aceasta a fost și este o evoluție contradictorie de la simplu la compus, de la abordări clasice, restrânse, în termeni militari și de apărare, la abordări moderne și postmoderne, utilitare, axate pe parametri și sectoare mai largi de analiză și evaluare a securității naționale. Atare mod de evoluție analitică a fost caracteristic și pentru interesul național.

Conform opiniei lui B. Buzan, câmpul actual de cuprindere și aprofundare a securității comunităților umane s-a lărgit și este afectat de „cinci sectoare principale: militar, politic, economic, societal și de mediu”¹², fapt ce a permis evaluarea sistemului de securitate națională în corespundere cu principalele amenințări și vulnerabilități provenite din sectoarele respective. Astfel de delimitare sectorială în cadrul fenomenului

¹¹ BUZAN B., WAEVER O. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998.

¹² BUZAN B. *Popoarele, statele și teama*. Chișinău: Cartier, 2000, p.31.

securitate națională, adaptabilă și la condițiile societății în schimbare spre democrație, îl caracterizează pe acesta prin trei aspecte valorice:

a) legătura strânsă și nu izolarea între sectoarele nominalizate, cu lansarea de către fiecare din ele a unui punct specific prioritar în câmpul securității și a unui mod de ordonare a priorităților¹³;

b) securitatea națională, prin delimitarea respectivă, nu se reduce ca în trecut la activitatea de securitate a statului, ci întrunește posibilități de distribuire pe larg a competențelor de implementare a politicilor de securitate, cu implicarea de activități ale organismelor societății civile, unui efort conjugat de contribuții al tuturor comunităților din sectoarele nominalizate, tuturor cetățenilor țării;

c) delimitarea sectorială din cadrul securității naționale contribuie direct la diversificarea și modernizarea conexiunii acesteia cu interesul național. În ordinea respectivă de idei, e bine cunoscut argumentul atribuțiilor evidente a acestui interes față de toate cele cinci sectoare (și nu doar) ale securității, ca mobil de funcționare și modernizare a lor.

Abordările conceptuale ale interesului național și ale securității naționale vizează, după cum s-a menționat deja, relația interes național – securitate națională nu doar în plan teoretic, ci și practic. Dimensiunea practică a acestei relații are acumulată în cazul Republicii Moldova o anumită experiență, legată mai întâi de reglementarea legislativă a interesului și a problemelor securității. Astfel, procesul de fundamentare a securității

naționale și parțial a interesului național este reflectat într-o serie de documente oficiale de bază ale statului:

- Constituția Republicii Moldova (29 iulie 1994), ca act legislativ suprem în care se conțin norme juridice învestite cu o superioritate ce le fac a fi imperative în cadrul sistemului de drept. O viză directă asupra interesului național o au art. 1 (1), în care Republica Moldova este declarată stat suveran și independent, unitar și indivizibil; art. 4 – Drepturile și libertățile omului; art. 5 – Democrația și pluralismul politic; art. 10 – Unitatea poporului și dreptul la identitate, art. 11 – Republica Moldova, stat neutru.

- Concepția politicii externe a Republicii Moldova promulgată la 08.02.1995, în care sunt indicate prioritățile principale ale politicii externe, care să asigure edificarea statului de drept, apărarea interesului național și cooperarea între state.

- Doctrina Militară a Republicii Moldova din 06.06.1995, determinată de politica externă și politica internă, de neutralitatea permanentă proclamată constituțional, doctrină care poartă un caracter exclusiv defensiv și are la activ două priorități: politică și militară. Scopul principal al politicii militare este de a asigura securitatea militară a poporului și statului, de a preveni războaiele și conflictele armate prin mijloace de drept internațional.

- Concepția securității naționale a Republicii Moldova din 05.05.1995, în care drept factori-cheie ai securității sunt considerați: nepermiterea folosirii teritoriului țării pentru acțiuni agresive contra altor state, dar și dislocării pe acest teritoriu a trupelor străine; perceperea securității naționale ca o activitate a statului pe axa intern – extern; ca protecție a persoanei, societății și statului, a drepturilor și intereselor lor.

- Legea securității statului nr. 618 din 31.10.1995, ca parte integrantă a securității naționale, ce se referă la securitatea

¹³ VARZARI V. *Repere teoretico-metodologice de elaborare a politicilor publice în domeniul securității naționale: cazul Republicii Moldova*. În: *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016, p.16.

informațională a statului, la ordinea publică și la siguranța națională.

- Concepția securității naționale a Republicii Moldova, adoptată de Parlament prin Legea organică nr.112-XVI din 22.05.2008, în care se iau în considerație mai pe larg riscurile, amenințările, vulnerabilitățile la adresa securității naționale, se stabilesc obiectivele sistemului securității naționale, se identifică căile și mijloacele de asigurare a securității naționale.

- Strategia securității naționale a Republicii Moldova, adoptată la 15.07.2011, în care, printre direcțiile de activitate a statului în domeniul securității naționale o semnificație aparte revine asigurării intereselor naționale vitale ale țării. Aceste interese, evidențiate în mod special în Strategie, țin de asigurarea și apărarea suveranității, independenței, integrității teritoriale, frontierelor inalienabile ale statului, siguranței cetățenilor, de respectarea și protejarea drepturilor și libertăților omului, de consolidarea democrației.

Luată în ansamblu, documentele enunțate au un rol practic relativ benefic în reglementarea legislativă a interesului național și securității naționale în condițiile Republicii Moldova, ele fiind lansate succesiv și parțial complementate pentru a asigura continuitatea, fie și relativă, a relației interes–securitate. Însă în documentele respective unele formulări, evaluări, prevederi de implementare a obiectivelor lasă mult de dorit, nu corespund pe deplin realităților, fapt confirmat și de alți cercetători^{14 15}. Mai mult ca atât, există și

discrepanțe între norma și fapta implementării. În acest sens, considerăm necesar a puncta unele elucidări ale situației controversate privind relația interes național–securitate națională din Republica Moldova.

În primul rând, interesul național și securitatea națională în condițiile Republicii Moldova nu însumă deocamdată în calitate de relație un tot întreg stabil, care să fie cu necesarul de auto-suficiență valorică, cu dimensiuni bazice și suprastructurale moderne și postmoderne suficient complementare, să evolueze în baza coeziunii naționale, formulei unității prin diversitate, îmbinării raționale a inovației și tradiției. Pe parcursul celor aproape trei decenii de independență a țării avem în fond o stare de dezbinare *lato sensu* în societate, considerată drept paradox al purtătorilor de interes național: dezbinarea elitei, dezbinarea liderilor, dezbinarea masei, a diferitor segmente sociale, demografice, teritoriale etc.¹⁶. Acest indiciu plurivalent al dezbinării se regăsește atât direct, cât și indirect în cadrul relației interes național–securitate națională, erodând-o din interior ca sens, ca scop și valoare.

În al doilea rând, dacă în țările cu democrații consolidate și cu capacități relativ înalte de dezvoltare și influență relația interes național – securitate națională corespunde calităților sale *sui-generis* de existență, întrunind *de facto* însușiri funcționale necesare, atunci în societățile în schimbare de tipul Republicii Moldova constatăm realități ale unei relații respective în devenire, cu multiple impedimente și abateri în acumularea necesarului de capacități funcționale. O atare relație evoluează aici prin turbulență,

¹⁴ JUC V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: „Tipogr.- Sirius” SRL, 2011, p.199-201.

¹⁵ VARZARI V. *Repere teoretico-metodologice de elaborare a politicilor publice în domeniul securității naționale: cazul Republicii Moldova*. În: *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016, p.17-25.

¹⁶ SACA V. *Probleme de impact ale politicii externe asupra procesului de consolidare și promovare a interesului național al Republicii Moldova*. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială*, nr.2 (106), aprilie-iunie 2020, Chișinău: AAP, 2020, p.90.

deformări ale dihotomiei ascensiune/declin. Însă, indiferent de condiții, favorabile sau nefavorabile, această relație necesită a fi examinată și evaluată prin cele două prisme ale politicii – internă și externă. Doar într-o unitate organică, ambele politici pot să demonstreze un potențial necesar de promovare a interesului național și a gradului de securitate națională, fapt ce corespunde cu enunțul marelui diplomat, om politic și savant român Nicolae Titulescu: „Dați-mi o politică internă bună și vă voi da o politică externă deopotrivă”.

În al treilea rând, relația interes național – securitate națională a evoluat și în funcție de extinderea Uniunii Europene spre est, adică de procesul de europenizare a vecinătății estice. Un rol deosebit în acest sens revine participării țării noastre în cel mai ambițios proiect est-european –Parteneriatul Estic (PaE), lansat de Uniunea Europeană în 2009, dar și parafării, semnării, ratificării, iar în prezent și supus implementării Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Republica Moldova – Uniunea Europeană, precum și introducerii regimului liberalizat de vize pentru cetățenii țării noastre. Aceste evenimente contribuie într-o oarecare măsură la regândirea și transformarea capacităților funcționale a relației interes național – securitate națională, regăsindu-se mai mult sau mai puțin în câmpurile acesteia: politic, identitar, informațional, economic, social, de mediu etc. Însă transformarea ca atare are în cazul nostru, ca și a altor țări cu opțiuni de euro-asociere și euro-integrare, nu numai avantaje, ci și riscuri, chiar la începuturi și dezavantaje, fapt confirmat de experiența unor state din spațiul est-european.

În al patrulea rând, Republica Moldova, ca stat în schimbare spre democrație, dispune de o experiență nefastă de aproape trei decenii – el continuă să fie dezintegrat teritorial ca urmare a târăgării procesului de soluționare a conflictului transnistrean, înghețării acestuia.

Formatul „5+2”, cu implicarea arbitrilor internaționali, la care am aspirat în vederea soluționării conflictului, deocamdată nu s-a soldat cu progrese substanțiale (excepție unele începuturi de dezgheț economic, social, educațional, general-uman). În acest context, relația interes național – securitate națională continuă să fie dominată de interesul geopolitic al Rusiei în regiune, țară care deși *de jure* recunoaște integritatea teritorială a Republicii Moldova, *de facto* contribuie la acumularea și afirmarea atributelor statale ale regimului secesionist transnistrean. Anume interesul Federației Ruse de a-și păstra pe parcurs contingentul militar în raioanele din stânga Nistului, de a târăgăna prin diverse motive evacuarea lui, de a susține politic, economic, militar și moral dezvoltarea regimului secesionist de aici, dezvoltarea structurilor sale paramilitare ilegale de forță, știrbesc din valoarea relației respective.

În al cincilea rând, problemele ce apar în cadrul relației interes național – securitate națională sunt în mare parte rezultanta deficitului de relații partenoriale între purtătorii, exponenții interesului național, de dialog și, respectiv, de consens actualizat între stat și societatea civilă, guvernare și opoziție, componentele guvernărilor de coaliție. În acest sens, unele inițiative din partea statului de a colabora pe parcurs cu societatea civilă în bază de parteneriat n-au avut ponderea așteptată, reducându-se mai mult la declarații. Totodată, nici societatea civilă nu are destule capacități (cunoștințe, dar mai ales deprinderi și abilități) de a influența statul în măsura în care acesta să devină partener real în relații. Iar relația guvernare – opoziție de până acum, în cei aproape treizeci de ani de independență, s-a dovedit a fi una preponderent conflictuală, cu urmări negative pentru interesul național al țării și pentru securitatea ei. Principial e faptul că tensionarea relațiilor între aceste două forțe și, în sfârșit, desfășurarea lor în formă de conflict e generată din ambele părți

– a reprezentanților puterii și a celor din opoziție. Totodată, Republica Moldova are acumulată încă un tip de experiență nefastă – cea a conflictului aproape în permanență între componentele guvernărilor de coaliție. E îngrijorător faptul că nici una din astfel de guvernări, gen moldovenesc, de la cea dintâi din 1998-2000, la celelalte din 2009 încoace, nu și-a realizat până la sfârșit mandatul, cauza fiind interesul îngust, tendința de dominare ca liderism asupra partenerilor de coaliție. Deci, pe parcurs, un interes îngust al unei componente a coaliției se suprapune cu interesul național care a dat naștere acesteia, dominându-l și nivelându-l întra-atât încât pune în pericol destinația coaliției, o destramă ca entitate. Astfel, a asocia în condițiile Republicii Moldova interesul național cu consensul, după cum e și firesc să fie, a devenit destul de problematic, fiindcă nici actorii puterii, nici acei din opoziție, nici alte forțe sociale, nu sunt dispuse de la sine, ca mentalitate și comportament, și nu au capacități reale să întreprindă măsuri concrete pro-consens. Toți aceștia n-au însușit până acum cultura consensului, dar nici pe cea a conflictului în coaliție, în societate întru promovarea reală, continuă a relației interes național – securitate națională.

În al șaselea rând, o influență cu aspecte problematice asupra interesului național și securității naționale a țării noastre o are instabilitatea politicii externe privind alegerea și promovarea anumitor vectori – spre vest, spre est sau concomitent în ambele direcții. Până la moment, o atare politică vectorială a fost una dominată în ultimă instanță de orientări conjuncturale și nu generată din interior, de adevăratele nevoi și necesități ale țării. Anume factorul conjunctural a determinat unele guvernări (cele două ale Partidului Comunistilor) să aleagă și să promoveze așa-numita politică plurivectorială între est și vest, iar pe alte guvernări – o politică univectorială (cei de dreapta și centru

– guvernările liberal-democrate, a Partidului Democrat, componenta ACUM din coaliția PSRM–ACUM preponderent spre vest, iar cei de stânga – componenta PSRM din coalițiile PSRM–ACUM și PSRM–PDM preponderent spre est). În această ordine de idei, paradoxurile principale ale politicii vectoriale în raport cu relația interes național – securitate țin de următoarele momente:

- schimbarea bruscă a vectorilor, spre est sau spre vest, în perioada guvernării comuniste, condiționată în special de interese înguste și tendințe, orientări populiste. O atare politică destabiliza și devaloriza interesul național ca factor în sine a societății și statului în schimbare în fața altor state, organismelor internaționale;

- standarde duble la nivel de mentalitate și comportament în promovarea politicii vectoriale, actualmente demonstrate în special de șeful statului I. Dodon prin unele declarații ale sale, uneori neașteptate, cu orientări spre vest, în perioada guvernărilor de coaliție PSRM–ACUM și PSRM–PDM, dar cu un comportament evident proestic, demonstrat prin vizitele sale aproape săptămânale în capitala Federației Ruse. În albia standardelor duble se înscriu și declarațiile și comportamentul paradoxal al unor lideri ai blocului ACUM în scurta perioadă a guvernării de coaliție PSRM–ACUM, când prin mesajele lor diametral opuse la București și Moscova, dar și în unele structuri europene devalorizau însăși componenta lor proprie în actul de guvernare, dar și orientarea blocului ACUM spre vectorul european;

- deficitul de legătură adecvată între politicile internă și externă a statului care să corespundă necesităților unui interes național cu capacități funcționale stabile, și unui vector de orientare stabil. Drept exemple servesc: supunerea arbitrară de către majoritatea guvernărilor de până acum a interesului național conjuncturilor externe, fără a avea o acoperire favorabilă internă de sorginte

economică, socială, politică, informațională etc.; lipsa de capacități în promovarea unei politici interne raționale, echilibrate, ce provoacă inconsecvență în politica externă, dominarea în cadrul acesteia a elementului reactiv, situație care conservă pasivitate și târăgănare de eforturi în promovarea interesului național. În acest sens, acel spirit activ prezent în politica externă în special, în perioada dialogului și negocierilor cu actorii UE privind Acordul de Asocierie și Acordul de Liber Schimb, nu avea suportul necesar în cea internă, aceasta fiind monopolizată de factorul puterii, fără antrenarea adecvată a societății civile. Astfel de activism limitat a și generat în cadrul elitei și al maselor unele invenții de tipul „Republica Moldova – țară de succes” sau „Uniunea Europeană a ajuns în Republica Moldova, în curând Republica Moldova va ajunge în UE”;

- raportul dintre vectorii de orientare a țării, politicile internă și externă de promovare a lor și relația interes național – securitate națională alcătuiește, în cazul Republicii Moldova, un paradox complex, cu o viză la fel de complexă și contradictorie asupra statutului de neutralitate permanentă a țării, declarat în art. 11 al Constituției Republicii Moldova. Caracterul complex al acestui paradox ține de faptul că nici politica internă, nici cea externă, orientate prin necesități atât spre vectorul vestic, cât și cel estic, și care promovează interesul național și securitatea națională a țării, nu au capacitățile necesare de realizare a statutului respectiv. În comparație cu țările europene cu statut real de neutralitate permanentă (Elveția, Austria, Finlanda, Suedia, Irlanda), Republica Moldova deocamdată nu face față cerințelor unui astfel de statut nici la capitolul respectării, nici recunoașterii, nici credibilității, nici viabilității și nici consolidării pozițiilor statului ca rezultat al promovării lui. Pentru țara noastră, statutul ei de neutralitate permanentă rămâne a fi mai mult la nivel declarativ, fără a avea

substanța valorică necesară nici din interior (de natură economică, socială, politică etc.), nici din exterior (ca atitudine din partea altor state). O atare situație paradoxală demonstrează capacități reale scăzute de extindere și impact al interesului național și al securității naționale a țării asupra fenomenului neutralității permanente.

În al șaptelea rând, deși corelațiile între interesul național și securitatea națională au la activ un suport legislativ și conceptual care permite a identifica specificul evoluției lor în condițiile societății moldovenești în schimbare și statului Republica Moldova, acest suport este întrucâtva limitat ca viziune, ca sinteză a părților sale constituente, ca continuitate valorică și, ce e deosebit de important, ca mecanism de aplicare a lui. În calitate de limitări și neajunsuri ale suportului respectiv pot fi considerate:

1. Punctele definiției relativ slabe, chiar deficitare ale interesului național și ale securității naționale în documentele oficiale din anii 90 și din primul deceniu al sec. 21, îndeosebi în Concepția politicii externe din 08.02.1995 și în Concepțiile securității naționale din 05.05.1995 și 22.05.2008. Interesul național în aceste documente nu este definit clar, el având mai mult caracter etatist, axat prioritar pe variabila sa politică. În cadrul documentelor statale, o definiție a interesului și securității cu un conținut mai adecvat realităților o găsim doar începând cu Strategia securității naționale din 15.07.2011.

2. Examinarea restrânsă, chiar limitată, în primele documente statale a interesului și securității din punctul de vedere al amenințărilor și vulnerabilităților, accentul fiind pus pe pericolele tradiționale la adresa statului, pe componenta politică-militară a securității. Un volum mai larg de amenințări, vulnerabilități și riscuri (dependență economică, criză energetică, social-identitară, degradare a mediului ambiant ș.a.) e prezent

începând la fel cu Strategia securității naționale din 15.07.2011.

3. Deficitul în aceste documente a unui mecanism eficient și a unei metodologii concret adaptate la condițiile noastre tranzitorii de corelare a interesului național și securității naționale în contextul noilor amenințări, vulnerabilități și riscuri, al unei ierarhizări stricte a acestora.

4. Deficitul corelării în documentele respective a relației interes național–securitate națională a Republicii Moldova cu fenomenul securității regionale și securității internaționale.

În *concluzie*, menționăm că unele măsuri complexe ale politicii interne și externe au contribuit real la evoluția interesului național și securității naționale a societății și statului în schimbare spre democrație, fapt confirmat de experiența, fie și modestă, contradictorie a Republicii Moldova, acumulată pe parcursul celor aproape trei decenii de independență. Ca țară relativ mică care dispune de capacități și resurse oarecum reduse de consolidare și modernizare a relației interes național – securitate națională, Republica Moldova a reușit, totuși, să demonstreze o deschidere reală a sa pentru țările lumii, să-și creeze, iar în cazuri extreme să-și reconstruiască imaginea sa pozitivă și, ce e deosebit de important, să înregistreze, în pofida problemelor interne cu care se confruntă țara (deficit de coeziune socială *lato sensu*, grad înalt al corupției, furtul miliardului ș.a.), o creștere a credibilității sale din partea țărilor Uniunii Europene, să ocupe un loc al său pe agenda UE nu numai în interesul cetățenilor moldoveni, ci și al țărilor UE. Acest adevăr este confirmat de participarea activă a țării noastre în proiectul Parteneriatul Estic (PaE), de semnarea, ratificarea și acțiunile actuale complexe de implementare a Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Republica Moldova – Uniunea Europeană, dar și de introducerea regimului liberalizat de vize

pentru cetățenii țării noastre, precum și de intenția oficialilor UE de a susține în continuare, prin ambiții comune eforturile concrete ale Republicii Moldova în întărirea democrației, drepturilor omului și libertăților fundamentale, în europenizarea din interior a țării.

Însă reușitele modeste pro-interes național și pro-securitate națională nu ne permit deocamdată să urmărim o stabilitate structurală a întregii relații interes – securitate, o tendință reală de optimizare a raportului dintre elementele de interes și de securitate, și anume între poziția exponenților și purtătorilor de interes și de securitate (statului, societății civile) în interior și exterior, conștientizarea acestei poziții și comportamentul propriu-zis al lor. Acești exponenți, prin manifestările lor preponderent tensionate unul față de altul nu dispun de capacitățile necesare de a oferi relației respective, prin prisma consensului actualizat, necesarul de substanță valorică modernă și postmodernă. În acest sens, elita politică, liderii politici, forțele de guvernământ, de opoziție trebuie să însușească adecvat lecția consensului, a formulei „unitate prin diversitate”, necesară de a fi aplicată în procesul de promovare a relației interes național – securitate națională. Pentru a oferi sens real acestei formule, consensului actualizat, interesul național și securitatea națională a Republicii Moldova trebuie în permanență să fie alimentate cu substanță europeană din interior, asigurate cu mecanisme și metodologii eficiente de dezvoltare și promovare în condițiile diversității europene.

Un rol aparte în modernizarea și post-modernizarea relației interes național – securitate națională revine noii redacții a Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, adoptată de către Consiliul Suprem de Securitate, cu titlu de proiect, la 21.06.2016. Compartimentele acestui proiect reflectă o îmbinare reușită a tradiției și inovației în abordarea în parte a valorilor

naționale, intereselor naționale și securității naționale în contextul funcționării diferitor sfere și domenii ale activității statului și societății. Totodată, se ține cont de necesitatea reevaluării și ierarhizării amenințărilor și riscurilor actuale la adresa securității naționale a țării, la determinarea de măsuri adecvate diminuării vulnerabilității statului Republica Moldova față de ele. Drept concluzie sintetică

ce rezultă din proiectul respectiv pentru reprezentării comunității științelor politice din țară este, în opinia noastră, oportunitatea de elaborare și punere în uz a unei concepții speciale privind relația interes național – securitate națională, care să delimiteze ca un tot întreg aspectele conceptuale, structurale, tipologice, funcționale ale acestei relații.

BIBLIOGRAFIE:

1. BENIUC, V. *Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova)*. În: Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova. Materialele conf. șt. internaționale. Chișinău: AAP, 2007.
2. BURIAN, A. *Geopolitica lumii contemporane*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003.
3. BUZAN B. *Popoarele, statele și teama*. Chișinău: Cartier, 2000.
4. BUZAN, B., WAEVER, O. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998.
5. JUC, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: „Tipogr.- Sirius” SRL, 2011.
6. *Oxford. Dicționar de politică*. București: Univers enciclopedic, 2001.
7. PÎNTEA, Iu. *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*. În: Institutul de Politici Publice. Apărarea și Securitatea Națională a Moldovei. Anul 2001. Chișinău, 2001.
8. *Proiectul strategiei securității naționale a Republicii Moldova*. În: https://particip.gov.md/public/documente/143/ro_3446_ProiectulStrategieiSecuritatiiinternationale.PDF (accesat 23.07.2020).
9. SACA, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
10. SACA, V. *Probleme de impact al politicii externe asupra procesului de consolidare și promovare a interesului național al Republicii Moldova*. În: Administrarea Publică. Revistă metodic-științifică trimestrială, nr.2 (106), aprilie-iunie 2020, Chișinău: AAP, 2020.
11. SAVA, I. N. *Teoria și practica securității. Suport de curs*. București, 2007.
12. VARZARI, V. *Repere teoretico-metodologice de elaborare a politicilor publice în domeniul securității naționale: cazul Republicii Moldova*. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016.
13. *Основы политологии. Краткий словарь терминов и понятий*. Москва: „Знание России”, 1993.
14. *Политология. Энциклопедический словарь*. Москва, Изд-во Publishers, 1993.
15. ред. БЕНЮК, В.А., КВИЛИНKOVA, Е.Н. *Национальные интересы Республики Молдова в дискурсе исторических и современных вызовов (к 70-летию юбилею В.А. Саковича – дипломата, ученого, профессора)*. Кишинев, 2019.

15.04.2020

CZU 327(478) : 323(478) 32(478):327
DOI: 10.5281/zenodo.3989263

ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ВНУТРЕННИЕ И ВНЕШНИЕ ВЫЗОВЫ И УГРОЗЫ

Николай ЦВЯТКОВ

доктор хабилитат политических наук, доцент

Администрация Президента Республики Молдова, главный консультант

эл. почта: tsveatcov@mail.ru

Республика Молдова расположена на территории, которая на протяжении всей истории своего существования находилась на пересечении внешних геополитических интересов. Несколько геополитических центров постоянно боролись за влияние на Молдову: Россия, Турция, Германия. После обретения Республикой Молдова независимости в 1991 году к этому списку присоединились Румыния и США. Ситуация осложняется тем, что в Молдове нет сбалансированной политической системы и обширного опыта управления независимой страной. Такие условия крайне осложняют обеспечение её внутривнутриполитической и внешнеполитической стабильности.

В отсутствие сильной государственной власти молдавские регионы приобретают еще большее значение. Прежде всего, речь идет о Приднестровье и Гагаузии. Формирование обоих регионов происходит на фоне преобразований в Советском Союзе, известных как "перестройка". После разрыва старой системы отношений в молдавском обществе не было надежных арбитров, которые смогли бы сдерживать существующие противоречия. Это привело к появлению центробежных сил в южной и восточной части Республики Молдова.

Ключевые слова: политическая безопасность, государственное строительство, гражданские институты, Приднестровье, Гагаузия.

SECURITATEA POLITICĂ A REPUBLICII MOLDOVA: PROBLEME ȘI AMENINȚĂRI INTERNE ȘI EXTERNE

Republica Moldova este situată pe un teritoriu care, de-a lungul istoriei sale, a fost la intersecția intereselor geopolitice externe. Mai multe centre geopolitice au luptat constant pentru influența asupra Moldovei: Rusia, Turcia, Germania. După ce Republica Moldova a obținut independența în 1991, România și SUA s-au alăturat acestei liste. Situația este complicată de faptul că Republica Moldova nu are un sistem politic echilibrat și o experiență vastă în guvernarea unui stat independent. Astfel de condiții fac extrem de dificilă asigurarea stabilității sale politice interne și externe.

În absența unei solide puteri de stat, regiunile moldovenești devin și mai importante. În primul rând, vorbim despre Transnistria și Găgăuzia. Formarea ambelor regiuni are loc pe fundalul transformărilor din Uniunea Sovietică, cunoscute sub numele de "perestroika". După destrămarea vechiului sistem de relații, în societatea moldovenească nu existau arbitri de încredere, care să poată restricționa contradicțiile existente. Acest lucru a dus la apariția forțelor centrifuge în sudul și estul Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: securitate politică, stat, instituții civile, Transnistria, Găgăuzia.

THE POLITICAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: INTERNAL AND EXTERNAL CHALLENGES AND THREATS

The Republic of Moldova is located on the territory, which throughout the history of its existence has been at the crossroads of external geopolitical interests. Several geopolitical centers constantly fought for influence on Moldova: Russia, Turkey and Germany. After the independence of the Republic of Moldova in 1991, Romania and the United States joined to this list. The situation is complicated by the fact that Moldova does not have a balanced political system and deep experience in governing an independent country. Because of such conditions, it is extremely difficult to ensure domestic and foreign political stability of the country.

In the absence of a central power Moldavian regions take even more importance. First of all, we are talking about Transnistria and Gagauzia. The formation of both regions takes place on the background of transformations in the Soviet Union, known as "Perestroika". After breaking the old system of relations in Moldavian society, there were no credible arbitrators, who were able to contain existent contradictions. This led to the emergence of centrifugal forces in the southern and eastern part of the Republic of Moldova.

Keywords: *political security, state building, civil institutions, Transnistria, Gagauzia.*

LA SÉCURITÉ POLITIQUE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDAVIE: DÉFIS ET MENACES INTERNES ET EXTERNES

La République de Moldavie est située sur le territoire qui, tout au long de son histoire, a été croisement d'intérêts géopolitiques extérieurs. Plusieurs centres géopolitiques se sont constamment battus pour l'influence sur la Moldavie: Russie, Turquie, Allemagne. Après l'indépendance de la République de Moldavie en 1991, la Roumanie et les États-Unis se sont joints à cette liste. La situation est compliquée par le fait que Moldavie n'a pas un système politique équilibré et une expérience approfondie du gouvernement du pays indépendant. En raison de ces conditions, il est extrêmement difficile d'assurer la stabilité politique intérieure et étrangère du pays.

En l'absence d'une autorité publique forte, les régions moldaves prennent encore plus d'importance. Tout d'abord, nous parlons de la Transnistrie et de la Gagaouzie. La formation des deux régions a eu lieu sur fond de transformations en Union soviétique, appelées «perestroïka». Après avoir brisé l'ancien système de relations dans la société moldave, il n'y avait pas d'arbitres crédibles, capables de contenir les contradictions existantes. Cela a conduit à l'émergence de forces centrifuges dans le sud et l'est de la République de Moldavie.

Mots clés: *sécurité politique, édification de l'État, institutions civiles, Transnistrie, Gagaouzie.*

Республика Молдова располагается на территории, которая на протяжении всей истории своего существования находится в точке пересечения внешних интересов. За влияние на Молдову вели постоянную борьбу несколько геополитических центров: Россия, Турция, Германия. После провозглашения независимости Республики Молдова в 1991 году к этому списку прибавились Румыния и США. Ситуация усложняется ещё и тем, что у Молдовы нет устойчивой политической системы и большого опыта самостоятельного управления страной. В таких условиях обеспечить внутри- и внешнеполитическую стабильность крайне сложно.

Основной критерий, помогающий понять суть неустойчивости политической системы, это характер выборов как ключевого элемента политических процессов в Молдове. С 1990 года по 2009 годы выборная система имела ритмичный характер и Молдова, пожалуй, оставалась единственной страной среди других на постсоветском пространстве, где сменяемость власти происходила демократическим путём и без государственных переворотов. Конечно, такая сменяемость не приводила прямым образом к поступательному развитию страны, но являлась важным условием для формирования у населения доверия к системе государственного управления.

После 2009 года сбалансированность и устойчивость политических процессов была нарушена. События того года ознаменовались попыткой государственного переворота, ещё одной предвыборной кампанией в Парламент страны, потрясением всех основ политической власти в стране. Положение дел усугубилось попытками принять новую конституцию, провести референдум по изменению процедуры выборов президента страны в 2010 году, неоднозначными выборами

президента в 2012 и 2016 году. В 2014 году воля электората на парламентских выборах была искажена путём сомнительных действий Министерства юстиции, Центральной избирательной комиссии и судебных инстанций. Дальнейший переход к смешанной избирательной системе, попытка государственного переворота в 2019 году и непрекращающиеся политические кризисы продолжают оказывать пагубное влияние на устойчивость политических институтов, прогнозируемость политических процессов и политическую безопасность страны. Кардинальное несоответствие электоральных предпочтений составу Парламента и ряда государственных учреждений обычно представляет одну из базовых причин напряжённости в обществе и несёт угрозу политической безопасности страны. Таким образом, состояние неопределённости сохраняется уже более десяти лет, и предпосылок для стабилизации политических процессов пока нет.

В 2020-е годы Республика Молдова столкнётся с целым рядом серьёзных вызовов и рисков, как политического, социально-экономического, так и гуманитарного характера. Такое положение вещей, безусловно, потребует большей концентрации усилий государственных структур и общественных объединений при решении возникающих угроз и преодолении вызовов таким образом, чтобы обеспечить развитие страны для следующего поколения молдавских граждан. Наблюдаемая перманентная политическая нестабильность, демографический переход в более неустойчивую возрастную модель, кризис экономического развития, высокий уровень коррупции в своей совокупности демонстрируют, что модернизация государственных учреждений и общественных отношений выходят на первый план среди тех задач, которые будут

стоять перед Республикой Молдова в следующем десятилетии. Данная необходимость детального изучения, анализа и прогнозирования происходящих процессов ставит перед органами публичного управления и институтами гражданского общества, включая академическое сообщество, новые задачи.

В этом контексте следует учитывать, что при отсутствии сильной последовательно действующей центральной власти, всё большее значение будут приобретать молдавские регионы. Прежде всего, речь идёт о Приднестровье и Гагаузии. В этих условиях гражданское общество представляет собой важное измерение, обеспечивающее гражданам альтернативные возможности добиться того, чтобы их голос был услышан. Становление обоих регионов происходит на фоне преобразований в Советском Союзе, известных под названием „Перестройка”. После слома старой системы взаимоотношений в молдавском обществе не оказалось авторитетных арбитров, способных наладить работу государственных институтов в новых исторических условиях. Это привело к возникновению центробежных сил на юге и востоке Республики Молдова. Пусковым механизмом стали сразу несколько факторов: недовольство агрессивным навязыванием изучения „государственного” языка, насаждение чуждой символики под видом „национального возрождения”, откровенно негативное отношение к советскому опыту государственного строительства. Жители Приднестровья и Гагаузии отказывались понимать призывы новоявленных лидеров в Кишинёве, что и привело к проведению акций протеста, возникновению общественно-политических движений в тон кишинёвских, которые мобилизовали жителей регионов на пути самостоятельных квази-государственных проектов. Но,

несмотря на имеющиеся внешние сходства, эти два региона значительно отличаются друг от друга.

В поисках новой модели государственного устройства.

Исторически территория Республики Молдова является пространством сосуществования и смешивания разнообразных народов, культур. Территория, на которой располагается современная Республика Молдова, всегда была пространством столкновения миров, соперничества империй, смещения эпох. Историческое значение такого расположения обусловило в определенной степени ментальность людей, проживающих на этой земле и взаимоотношения друг с другом, а также с внешним миром. Также, в определённом смысле, и сама Республика Молдова, и её регионы, унаследовали многие черты советской эпохи. Республика Молдова в целом, а Приднестровье в частности, стали ярким воплощением советского образа государственно-административного строения: высокая концентрация технической, инженерной и военной интеллигенции „советской закалки”. А на территории Приднестровья процесс перестройки вообще рассматривался в качестве условия для дальнейшего развития. Однако исторические процессы сложились иначе – по пути строительства национальных – даже этнократических – государств.

В конце 1980-х годов руководители крупных промышленных предприятий, чей круг общения не ограничивался только Москвой, а выходил далеко за пределы Советского Союза, понимали, к чему может привести ограниченность мышления и распространение националистических лозунгов. Однако конфликт экономических и управленческих интересов, который к тому же был сопряжён с вопросами ещё существовавшей государственной безопасности, не мог быть вынесен на

общественное рассмотрение из соображений хотя бы государственной тайны ещё существующего СССР.

Политические и общественные процессы быстро перешли в плоскость борьбы за сохранение самобытности. В тон кишинёвским лозунгам, затрагивающим вопросы языка, истории, государственной символики, такие же звучали в других уголках республики. Этот эффект зеркала был успешен по целому ряду причин, в числе которых – и заинтересованность внешнеполитических игроков.

Поначалу региональные этнонациональные движения, возникшие внутри новообразованного государства Республика Молдова, выдвигали вполне умеренные требования: экономическая автономия, сохранение родного языка, национальной культуры, традиций. Другими словами, это были выступления, направленные на сохранение сложившейся самобытности. Такие требования укладывались в общий ход событий и по своей сути были схожи с требованиями тех представителей молдавской интеллигенции, которые ратовали за „возрождение” и „пробуждение” национальной культуры, хотя приписываемый её упадок носил спорный характер. В ходе такого этнокультурного противостояния были урегулированы вопросы, касающиеся автономного территориально-административного образования для гагаузов. Но противоречия между правым и левым берегами Днестра носили более глубокий характер, включающий экономические интересы, исторические события и геополитические перспективы.

Разница внутренних мотивов и объективных предпосылок отразилась, в конечном итоге, на характере противостояния Кишинёва и Тирасполя на последующие десятилетия.

Объективные факторы противостояния

Помимо чисто экономических интересов, которые лежали в основе разногласий между новыми властями в Кишинёве и руководителями промышленных предприятий, существовали и другие объективные факторы, повлиявшие на углубление противостояния:

1. Приднестровье отделено от остальной части Республики Молдова – рекой Днестр. Данный географический барьер исторически являлся естественной границей в разные периоды противостояния великих держав не только в 20 веке, но также и в 18-19 веках.

2. Уровень урбанизации различен на правом и левом берегу. В Приднестровье более 70% жителей живут в городских условиях, а на правом берегу лишь 40%. Это обусловило противостояние по линии город-село, которое в той же мере характерно и для политических процессов внутри правобережья.

3. Уровень индустриализации приднестровского региона на тот момент был намного выше, чем в остальной части советской Молдавии: всего на 10% территории было сконцентрировано до 40% промышленного потенциала всей республики. Вся металлургическая продукция и около 90% электроэнергии производились в Приднестровье. За прошедшие 30 лет ситуация не претерпела существенных изменений.

В своих работах Галина Шеларь, один из ведущих молдавских специалистов по экономике, приводит достаточно красноречивые цифры об экономических показателях обоих берегов Днестра через 25 лет после окончания советского периода¹.

¹ ШЕЛАРЬ Г., РУССУ Л. *Региональные интеграционные процессы. Вызовы для Молдовы и Приднестровья*, Сибиу, 2015.

Таблица 1. Валовый внутренний продукт на душу населения

	Молдова, 1990	Молдова, 2014	Придне- стровье, 2014
<i>на 1 жителя, \$</i>			
Валовый внутренний продукт	8857	2233	2223
Промышлен- ность	4507	871	1801
Сельское хозяйство	2389	543	402
Инвестиции в основной капитал	980	408	290
<i>ВВП на душу населения (2013) по сравнению с:</i>			
средним по СНГ	72%	21%	20%
средним по ЕС	56%	6%	6%

4. Этническая структура также серьезно отличается при более детальном рассмотрении каждого субъекта в отдельности. К 1990 году, когда была провозглашена „Приднестровская Молдавская Республика”, основой этнического состава были молдаване, украинцы и русские, примерно в равных долях. Такая разнородность значительно отличается от этнического состава на правом берегу Днестра, где молдаване составляли до 75% населения (без учета приднестровского региона). Таким образом, сейчас на берегах Днестра формируются разные общественно-политические модели государственного устройства: этнократическая (яркие примеры: Франция, Румыния, Армения) и полиэтничная (яркие примеры: США, Россия, Швейцария).

В Гагаузии, в свою очередь, также наблюдается сочетание „советской” и

этнократической моделей². На данный момент в Гагаузии нет высокого уровня социальной напряженности, несмотря на сложное материальное положение подавляющего большинства жителей автономии. В общественных настроениях Гагаузии наблюдается ярко выраженная потребность в дополнительных полномочиях для региона, особенно в финансовой и экономической сферах. Вторая по популярности идея в регионе – предоставление Гагаузии собственной квоты в Парламенте Республики Молдова.

Жители в большинстве своем не считают целесообразным изменение Закона об особом правовом статусе региона. Речь скорее идет об уточнении ряда положений Закона и некоторого расширения полномочий региональных властей. Население Гагаузии наиболее восприимчиво к таким национальным идеям, как дружба с Россией, общество без бедности, повышение благосостояния людей, экономический рост и процветание. Иными словами, проблемы материального порядка остаются приоритетными – две трети жителей считают, что именно благосостояние людей и экономический рост могут объединить и сплотить население автономии.

Сегодня, когда произошло стремительное расширение возможности общения, возникла историческая необходимость в целенаправленном диалоге и культурном развитии. В современном мире можно наблюдать проблемы, связанные с ростом ксенофобии и нетерпимости к представителям других культур и мировоззрений. Молдавское общество традиционно рассматривается как комфортное в плане этнической, культурной терпимости. Республика Молдова является много-

² ЦВЯТКОВ Н. *Голос Гагаузии: Гагаузская автономия глазами её жителей*. Кишинев: Intellect Group, 2015, с.8.

национальной страной и необходимо беречь и развивать то разнообразие культур и традиций, существующих в нашем обществе, совершенствуя законодательство, социальные практики на всех уровнях: от высокого государственного уровня до жилищно-бытового уровня. Молдавской модели необходимо обеспечивать два важных принципа: поддержание межкультурного диалога и защиту многообразия культур, с одной стороны; обеспечение прав большинства и целостности общества – с другой.

Таблица 2. Национальный состав субъектов противостояния

<i>Национальность [3]</i>	<i>Республика Молдова %</i>	<i>Приднестровье %</i>	<i>Гагаузия %</i>
Молдаванин(ка)	69,5	30,5	5,3
Румын(ка)	4,3	0,3	-
Украинец(ка)	8,6	29,4	3,1
Русский(ая)	6,9	28,9	4,0
Болгарин(ка)	1,9	3,5	6,5
Гагауз(ка)	5,6	1,6	78,7
Другая	0,4	4,4	0,6
Нет ответа	2,8	1,4	1,8

5. Приднестровские идеологи, апеллируя к истории, хотели доказать, что правопреемником современной Республики Молдова был приднестровский регион, а не Бессарабия. С тех пор приднестровская политическая элита планомерно работает над становлением приднестровской самобытности, что накладывает опре-

делённые сложности на пути урегулирования приднестровского конфликта.

В основе проблем, разделяющих Кишинёв и Тирасполь как столиц двух путей осмысления перестройки, совершенно разная „повестка дня”. Молдавские власти в Кишинёве пошли по пути тотального, хотя и поверхностного, процесса евроинтеграции страны. Приметой времени стали торговые центры, рекламные щиты, европейские флаги и лозунги. К сожалению, не все понимают, что в основе европейской цивилизации лежат вовсе не нарядная одежда и красивые слова. Уловив лишь видимые признаки „европейского образа жизни”, в погоне за внешними признаками благополучия – машинами, иллюминацией, рекламными щитами, торговыми площадками – многие ринулись за красивыми вещами. Не пытаясь понять сущность европейского благополучия, жители бывшей советской Молдавии положили на алтарь истории главное богатство страны – культурный опыт, этнические традиции, знания, будущее своих детей. Тираспольские же лидеры пошли по пути сохранения советского наследия и следования в русле российской политики. При этом надо учитывать, что и сама Россия всё еще находится в поиске эффективной модели развития и своего места в современном мире. Осмысление перестройки в самой России до сих пор не завершено, что означает такую же незавершённость и для Приднестровья³.

Некоторые аспекты развития гражданского самосознания как элемента политической безопасности.

Вместе с тем, либерализация экономики во многом способствовала появлению нового типа экономического поведения, чертами которого являются

³ ЦВЯТКОВ Н. *Голос Приднестровья: Эхо великой страны*. Кишинев: Intellect Group, 2016, с. 19.

конкуренция, рационализм, прагматизм, инициативность, предприимчивость. По этой причине, гражданское общество имеет право и даже обязано влиять на политические решения, защищая свои разнообразные интересы.

Становление открытого гражданского общества, продолжение демократических реформ должно опираться на широкую общественную поддержку, консолидацию общества. Конструктивное взаимодействие социальных групп с различными ценностями, этническими, религиозными и политическими ориентирами может быть достигнуто на платформе общих социальных норм толерантного поведения и навыков межкультурного взаимодействия. Формирование установок толерантного поведения, веротерпимости, миролюбия имеет большое значение для отдельного государства, так и для европейского континента в целом. Данное явление было подтверждено и результатами проведенного в феврале 2013 года исследования общественного мнения при поддержке ПРООН (UNDP) в Молдове.

Таблица 3. Оценка наиболее приемлемого варианта развития страны

Какой из вариантов развития государства для Вас наиболее приемлемый	Республика Молдова, %	Приднестровье %
Укрепление демократических институтов, расширение свободы СМИ, свобода предпринимательства, равенство всех перед законом	71,1	71,3

Укрепление государства, введение цензуры, ужесточение законодательства	24,1	24,1
Затрудняюсь ответить / Нет ответа	4,8	4,6

Иными словами, общество должно развиваться как в горизонтальной плоскости, где все ветви социального управления измеряют состояние конкретной социально-культурной среды, так и по вертикали, с привлечением местных и региональных структур и учреждений, которые, как правило, слабее в организационном плане, но более устойчивы в вопросах базовых установок и предпочтений. Большое значение приобретает развитие социальной сферы, способной определять и осуществлять модернизацию общественных отношений в соответствии с запросами рядовых жителей. Как показали данные опроса, доминирующим в стремлении жителей молдавских регионов можно считать принцип «социальной стабильности»: соблюдение баланса интересов различных социальных сил, регионов и центральной власти. Невыполнение властями предписанных полномочий в полной мере обуславливает заметную зависимость элит от социальных потребностей населения, а также заниженную оценку способности последнего адаптироваться к социально-экономическим условиям. В сложившихся условиях необходимость гражданского участия в процессе принятия политических решений выглядит очевидной⁴.

⁴ ЦВЯТКОВ Н. *Гражданское общество Республики Молдова: социальные и политические аспекты развития*. Кишинев: Intellect Group, 2017, с.222.

Реагирование общественных и гражданских институтов на административные или экономические политики, которые противоречат интересам граждан, может проявляться по-разному: демонстрации, информационные кампании в СМИ, протесты, обращения и т.д. Однако такие действия трудно организовать, и они часто имеют краткосрочное воздействие.

Поэтому необходимо создавать другие структуры, которые могут проводить свою деятельность, способствуя преодолению возникающих конфликтов с интересами государства: неправительственные организации, профессиональные ассоциации, профсоюзы, работодатели и т.д.

Данные формы гражданской ассоциации необходимы, прежде всего, для того, чтобы контролировать деятельность государственных учреждений. Они также способны поддерживать постоянное давление на государственных чиновников и других лиц, принимающих решения. Они должны сотрудничать с учреждениями, участвующими в управлении, чтобы найти правильные решения в очевидных противоречиях и постоянно улучшать качество общественной жизни. По мнению некоторых исследователей «каждое общество, чтобы эффективно и успешно функционировать для достижения своих целей, таких как экономический рост, научно-технический и социальный прогресс, культурное, духовное, человеческое развитие, и т.д., нуждается в хорошем социальном порядке, который в первую очередь зависит от политической власти. Политическая власть, во всех её проявлениях означает установление в обществе определённых правил, норм сосуществования и использование различных способов их соблюдения»⁵.

⁵ ROȘCA A. *Puterea politică și ordinea socială: interacțiune și echilibru dinamic*. Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2007, nr.1, p.143.

Выводы

1. По итогам политических событий в Республике Молдова на протяжении 2019 года наблюдается уменьшение существующего разрыва между запросами молдавских граждан и социально-политической и экономической повесткой, предлагаемой со стороны органов публичного управления Республики Молдова.

2. К завершению 2010-х годов стали очевидны контуры нового состояния демографической структуры молдавского общества, которое оказывает серьёзное влияние на основы государственной политики в политической, экономической и социальной областях, что в свою очередь требует новых подходов в планировании государственного и гражданского развития, когда количество активного населения практически сравнялось с представителями так называемых социально-уязвимых слоёв населения Республики Молдова.

3. Гагаузский регион, как политический феномен, в полной мере может считаться гордостью Республики Молдова. Опыт взаимодействия Кишинёва и Комрата станет хорошей базой по дальнейшему развитию Молдавского государства в целом и гагаузской автономии в частности. Мирное, уникальное сосуществование романской, славянской и тюркской культур предлагает одну из моделей интеграционного процесса на постсоветском пространстве. Модель, которая может быть востребована и на европейском уровне.

4. Говоря о возможностях разрешения приднестровского конфликта и дальнейшей судьбе Приднестровья, в академической среде чаще всего исходят из двух базовых сценариев: присоединение Приднестровья на тех или иных условиях к Республике Молдова или признание Приднестровья отдельным государством.

Эти две точки зрения продолжают доминировать и в общественных дискуссиях.

Стоит заметить, что за последние двести лет, объединение (воссоединение) молдавских земель происходило несколько раз. В том числе был опыт присоединения правого берега к левому – прообраз реинтеграции правобережья в Приднестровье. Немаловажный факт нахождения Приднестровья в составе большой страны Советского союза (1940 год), стал базовым условием воплощения такого сценария. При более пристальном изучении можно заметить, что и сегодня жители левобережья ощущают себя живущими не столько в независимом государстве, сколько в составе Большого Евразийского союза. В условиях, когда в Кишинёве всё чаще звучат голоса о «несостоятельности

Республики Молдова» и призывы к объединению с Румынией, вполне возможно, что именно Приднестровье поднимет флаг Обновлённого Молдавского государства.

5. В условиях новой политической реальности, которая складывается к началу 2020-х годов, в публичном дискурсе молдавских политических партий и гражданских активистов, а также в принимаемых решениях на уровне молдавских государственных институтов власти, стал проследиваться критический анализ прошедшего периода, требующий определения новых задач в вопросах государственной безопасности с учётом накопленного опыта в процессе модернизации Республики Молдова.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. *National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova: Demographic, national, language and cultural characteristics.*
<http://www.statistica.md/pageview.php?l=en&id=2234&idc=295>
2. ROȘCA, A. *Puterea politică și ordinea socială: interacțiune și echilibru dinamic.* În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 2007, nr. 1, p.143.
3. ЦВЯТКОВ, Н. *Гражданское общество Республики Молдова: социальные и политические аспекты развития.* Кишинев: Intellect Group, 2017, 322 p.
4. ЦВЯТКОВ, Н., *Голос Гагаузии: Гагаузская автономия глазами её жителей.* Кишинев: Intellect Group, 2015.
5. ЦВЯТКОВ, Н., *Голос Приднестровья: Эхо великой страны.* Кишинев: Intellect Group, 2016.
6. ШЕЛАРЬ, Г., РУССУ, Л., *Региональные интеграционные процессы. Вызовы для Молдовы и Приднестровья.* Сибирь, 2015.

12.04.2020

CZU 341.1/8

DOI: 10.5281/zenodo.3989279

PEACEKEEPING OPERATIONS AS A FACTOR IN REGULATING TERRITORIAL CONFLICTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND GEORGIA

Marcel BENCHECI

PhD in political sciences, senior researcher
Institute for Legal, Political and Sociological Research
Center for Strategic Research
e-mail: marcelbencheci@mail.ru

Alexander KURTSKHALIA

Georgia, Tbilisi.
University of European Political and Economic Studies "C. Stere"
PhD student
Chișinău, Republic of Moldova
e-mail: A.kurtskhalia@gmail.com

Referring to conflicts that take place on the territory of the former USSR, especially on the territories of the Republic of Moldova and Georgia, we must also focus on the format of peacekeeping forces. Thus, the end of the conflict in the Georgian region of South Ossetia took place on the basis of the Agreement signed on 24 June 1992 between the Russian Federation and Georgia on the principles of the conflict resolution.

In the case of both the Republic of Moldova and Georgia (South Ossetia) we observe the same tendency. The Russian Federation unilaterally assumes the status of a peacemaker, in the absence of the competencies granted by the UN, an organization that bears the main responsibility for maintaining international peace and security. Moreover, in the conflict on the Dniester, the forces of the Russian Federation stationed in the Republic of Moldova as a consequence of the disintegration of the USSR, are on the separatists' side, a fact confirmed by several sources. A confirmation of the above is also the presence of the signatories of the Ceasefire Agreement - the Republic of Moldova and the Russian Federation. The third party, the so-called "Transnistria" appears later, within the Joint Control Committee, being promoted by the Russian Federation, which from the beginning does not correspond to the intentions of the signatories of this agreement.

Keywords: *peacekeeping, conflict zones, conflict resolution, peace, security, peacemaker, ceasefire.*

Operațiunile de menținere a păcii ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale în Republica Moldova și Georgia

Referindu-ne la conflictele care au loc pe teritoriul fostei URSS, în special pe teritoriul Republicii Moldova și Georgiei, trebuie să ne axăm și pe formatul forțelor de menținere a păcii. Astfel, sfârșitul conflictului în regiunea Georgiei din Osetia de Sud a avut loc în baza Acordului semnat la 24 iunie 1992 între Federația Rusă și Georgia cu privire la principiile rezolvării conflictului.

Aceeași tendință se observă atât în Republica Moldova, cât și în Georgia (Osetia de Sud). Federația Rusă își asumă unilateral statutul de pacificator, în absența competențelor acordate de ONU, o organizație care poartă responsabilitatea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale.

Mai mult, în conflictul de pe Nistru, forțele Federației Ruse staționate în Republica Moldova, ca urmare a dezmembrării URSS, sunt de partea separatiștilor, fapt confirmat de mai multe surse. În susținerea celor afirmate este semnarea Acordului de încetare a focului de către Republica Moldova și Federația Rusă. A treia parte, așa-numita „Transnistrie” apare ulterior, în cadrul Comisiei de Unificare de Control, fiind promovată de Federația Rusă, care de la început nu corespundea intențiilor semnatarilor acestui acord.

Cuvinte-cheie: menținerea păcii, zonă de conflict, conflict, pacificator, pace, securitate, încetarea focului.

МИРОТВОРЧЕСКИЕ ОПЕРАЦИИ КАК ФАКТОР В УРЕГУЛИРОВАНИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ КОНФЛИКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ГРУЗИИ

Рассматривая конфликты на территории бывшего СССР, особенно на территориях Республики Молдова и Грузии, необходимо сосредоточиться на формате миротворческих сил. Так, прекращение конфликта в грузинском регионе Южной Осетии произошло на основе Соглашения о принципах урегулирования конфликта, подписанного 24 июня 1992 года между Российской Федерацией и Грузией.

Как в случае Республики Молдова, так и Грузии (Южной Осетии), мы наблюдаем одинаковую тенденцию. Российская Федерация в одностороннем порядке приобретает статус миротворца в отсутствие полномочий, предоставляемых ООН – организацией, несущей основную ответственность за поддержание международного мира и безопасности. Более того, в конфликте на Днестре силы Российской Федерации, дислоцированные в Республике Молдова вследствие распада СССР, находятся на стороне сепаратистов, что подтверждается несколькими источниками. Свидетельством вышеупомянутого является также количество сторон, подписавших Соглашение о прекращении огня – Республика Молдова и Российская Федерация. Третья, так называемая «Приднестровская» сторона появляется позже, в рамках Объединенной контрольной комиссии, которую продвигает Российская Федерация, что изначально не соответствует намерениям участников, подписавших это соглашение.

Ключевые слова: миротворчество, зоны конфликта, разрешение конфликтов, мир, безопасность, миротворец, прекращение огня.

LES OPÉRATIONS DE MAINTIEN DE LA PAIX COMME FACTEUR DE RÉGLEMENTATION DES CONFLITS TERRITORIAUX EN RÉPUBLIQUE DE MOLDAVIE ET EN GÉORGIE

En ce qui concerne les conflits qui ont lieu sur le territoire de l'ex-URSS, en particulier sur les territoires de la République de Moldavie et de la Géorgie, nous devons également nous concentrer sur le format des forces de maintien de la paix. Ainsi, la fin du conflit dans la région Géorgienne d'Ossétie du Sud a eu lieu sur la base de l'Accord signé le 24 juin 1992 entre la Fédération Russe et la Géorgie sur les principes du règlement du conflit.

Dans le cas de la République de Moldavie et de la Géorgie (Ossétie du Sud), nous observons la même tendance. La Fédération Russe assume unilatéralement le statut de pacificateur, en l'absence des compétences accordées par l'ONU, une organisation qui porte la responsabilité principale du maintien de la paix et de la sécurité internationale. De plus, dans le conflit sur le Dniestr, les forces armées de la Fédération Russe stationnées en République de Moldavie à la suite de la désintégration de l'URSS sont du côté des séparatistes, un fait confirmé par plusieurs sources. Une confirmation de ce qui a été dit est également la présence des signataires de l'Accord de cessez-le-feu - la République de Moldavie et la Fédération Russe. La troisième partie, dite «Transnistrie», apparaît plus tard, au sein de la Commission unifiée de contrôle, promue par la

Fédération Russe, ce qui, dès le départ, ne correspond pas aux intentions des signataires de cet accord.

Mots clés: maintien de la paix, zones de conflit, résolution de conflit, paix, sécurité, pacificateur, cessez-le-feu.

World peacekeeping operations are needed to resolve, manage or at least freeze the conflicts, thus providing real opportunities for stakeholders to review their actions and policies and to organize contacts to build consensus and maintain peaceful relations.

However, regardless of the degree of involvement of international peacekeepers, as long as the actors of the conflict avoid the stabilization of the crisis situation and do not tend to resolve the dispute through effective and concrete measures, it will be impossible to definitively resolve the ethno-political conflict¹. Only when the states of the whole world, as well as the multiple ethnic movements want to coexist in peace and stability, that is the best solution for them. Thus, the establishment of peace and security so much protected by international structures under the public international law will be real.

Nowadays, there is no one established terminology that would describe peacekeeping operations. However, despite some differences, the definitions used today have much in common and reflect the specifics of different types of peacekeeping operations². Thus, according to the specialized legal literature, the peacekeeping operation represents a technique that extends both to the possibilities of conflict prevention and to those of restoring peace³.

Usually, under the notion of peacekeeping operation (PO) are considered military operations, created by the competent body of the UN, as a rule the Security Council under Chapter VI and / or VII of the UN Charter, under the command and operational leadership of the Organization, and namely of the Security Council or the Secretary-General of the United Nations. This category does not include the cases of force application under the decision of the UN Security Council as a sanction against an aggressor state, if the military of the armed forces acquires combatant status acting on behalf of the UN Security Council.

The basic characteristic of peacekeeping operations is that they are carried out on the basis of a mandate from a UN or a regional organization, the functions of which include the maintenance of regional peace and security⁴. English language sources call these operations "peace operations" or "peace support operations"⁵.

An important way to use the armed forces to maintain peace is to prevent the deployment of collective (or international) peacekeeping forces in possible or current areas of tension escalation⁶. Such a preventive deployment can also play an important political and psychological role in the peaceful settlement of the conflict because peacekeeping forces

¹ RIEGL M., DOBOŠ B. *Unrecognized states and secession in the 21st century*. Cham: Springer, 2017, p.34.

² TIMOTHY A. *Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order*. Ithaca: Cornell University Press, 2019, p.43.

³ SIEVERS L., DAWS S. *The Procedure of the UN Security Council*. Oxford: University Press, 2014, p.153.

⁴ FASULO L. *An Insider's Guide to the UN*. Yale: University Press, 2015, p. 72.

⁵ SHAW-MALCOLM N. *The International Law of Territory*. Oxford: University Press, 2018, p.58. RYNGAERT C. *Jurisdiction in International Law*. Second Edition. Oxford: University Press, 2015, p.99

⁶ FASULO L. *An Insider's Guide to the UN*. Yale: University Press, 2015, p. 76.

are perceived as a guarantor that neither side will want a military victory by violating the armistice, stopping negotiations and so on.

In Law no. 1156 of 26.06.2000 on the participation of the Republic of Moldova in international peacekeeping operations⁷, *the international peacekeeping operations* are defined as collective security actions, authorized by the competent international bodies, carried out with the consent of the belligerent parties and designed to ensure the observance of a negotiated armistice and to contribute to the creation of the conditions for supporting diplomatic efforts to establish a lasting peace in the conflict zone and to prevent new international or internal conflicts, as well as to ensure the security of citizens, respect of their rights and to provide assistance in resolving the consequences of armed conflict.

Analyzing the international instruments that regulate peacekeeping operations in territorial conflicts, we can say that they can be grouped into two generic categories, namely: international acts related to guaranteeing and maintaining peace and security in the world, including the option of resorting to peacekeeping operations as a factor in regulating international disputes⁸ and international acts consolidating specific rights and freedoms for ethnic groups and minorities⁹. On the other hand, according to British researchers *K.Minest*, *M.Karns* and

*A.Lyon*¹⁰, peacekeeping operations fall into three groups: a) those that employ non-violent methods of action by the armed forces (various forms of monitoring) in order to support political and diplomatic efforts to resolve the conflict; b) those who combine political methods with active operations of the armed forces to maintain peace but who, nevertheless, do not undertake combat operations; c) those involving the use of force, including combative actions, for the imposition of peace, in conjunction with political efforts or even in their absence.

Peacekeeping operations allow the establishment of various mechanisms. In this regard, Professors *P.M.Dupuy* and *Y.Kerbrat* distinguish between peacekeeping operations "initiated for the purpose of implementing simple recommendations, with the agreement of the States concerned in ceasefire" and "national military contingents based on the agreement concluded on behalf of the UN Secretary-General with the states to which the military forces belong"¹¹. An example is the case of Cambodia in 1991 or the case of Yugoslavia in 1992.

UN peacekeeping operations. Among the international acts regulating the maintenance of peace and security in relations between the states of the world, the UN Charter¹² is the fundamental act that conditioned the establishment of the status quo in the postwar world, ordering the peace course of interstate relations for more than six decades. Thus, the Articles 23 - 51 of the Charter set out the formation of the Security

⁷ *Legea Republicii Moldova nr.1156 din 26.06.2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.149 din 30.11.2000.

⁸ WOJTYCZEK K. *Territory and the Principle of Territoriality in Public International Law* European Review of Public Law (Greece), 2017, Vol.29, no.1 (103), p. 20.

⁹ FASULO L. *An Insider's Guide to the UN*. Yale: University Press, 2015, p.94.

¹⁰ MINEST K., KARNs M., LYON A. *The United Nations in the 21st Century*. London: Taylor & Francis Inc, 2016, p. 147.

¹¹ DUPUY P.- M., KERBRAT Y. *Droit international public*, 14e édition. Paris: Dalloz, 2018, p. 94.

¹² *The Charter of the United Nations, signed on 26 June 1945, in San Francisco*. <https://www.un.org/en/charter-united-nations/> (accessed at 31.12.2019).

Council which is responsible for maintaining international peace and security.

In pursuing the set goals, the Security Council acts on behalf of all members of the organization in accordance with the purposes and principles of the UN. The prime function of the Security Council is to prevent conflicts by resolving international disputes peacefully, in accordance with the provisions of Chapter VI of the Charter.

The UN Security Council may encourage participants to resolve the dispute peacefully, may investigate any dispute or situation that may give rise to a conflict, or may recommend appropriate settlement procedures or methods. At the same time, the Security Council maintains relations with international organizations of a regional nature in order to maintain international peace and security. It also works with regional organizations to resolve disputes between their members.

In essence, the UN Charter is the main international instrument the provisions of which form a broad legal framework for strengthening international peace and security relations, ensuring peaceful coexistence between different peoples and nations of the world, including those living within the territorial limits of a state (art.52 par.(3)). Namely through the effective implementation of the provisions of the UN Charter, it is possible to organize and conduct international peacekeeping operations under the auspices of the United Nations, but also under the auspices of international organizations with a regional vocation.

Peacekeeping is the deployment of the UN presence in the conflict zone with the consent of all parties involved. This involves the deployment of military and / or police personnel, as well as, in many cases, civilian personnel¹³.

¹³ KOOPS J., TARDY TH., WILLIAMS P. *The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations*. Oxford: University Press, 2017, p. 213.

The specialized doctrine has indicated that the generic name of peacekeeping operations within the UN includes two types of forces: observation missions and peacekeeping forces¹⁴.

Although, peacekeeping operations are not explicitly mentioned in the UN Charter, international practice has imposed this form of disputes settlement that pose a threat to international peace and security¹⁵. These operations can be included in Chapter VI of the Charter, which regulates the peaceful settlement of disputes. They represent an action of the organization that enjoys all the authoritarian prerogatives entrusted to it, being a means of regulating a dispute and an act of authority of the organization through which it acts in order to ensure international peace and security.

UN military personnel are voluntarily forced out by UN member states at the request of the Secretary-General. The troops that make up the operation are under the command of the Secretary-General, who is directly responsible for the operation and is obliged to report periodically to the Security Council on its evolution¹⁶. The composition of UN military personnel shall be determined by the Secretary-General following the Security Council consultations, in accordance with the principle of equitable geographical distribution. These personnel are considered to be still in the service of that country, but have the status of international personnel under the authority of the UN, and the fulfillment of its mission is done only in the interest of the UN.

¹⁴ MÄLKSOO L. *Russian Approaches to International Law*. Oxford: Scholarship, 2015, p. 91.

¹⁵ HALLAMS E. *The United States and NATO since 9/11: The Transatlantic Alliance Renewed (Routledge Studies in US Foreign Policy)*. Routledge: Kindle, 1st Edition, 2009, p. 32.

¹⁶ FAHRON-HUSSEY C. *Military Crisis Management Operations by NATO and the EU*. Verlag: Sozialwissen, 2019, p.174.

The UN civilian staff are recruited either from the UN Secretariat or from various member states of the organization. It is subject to the rules of the functioning of the UN Secretariat. Currently, the civilian component is becoming important in more and more fields (civilian police, election monitoring staff, human rights experts).

Given that such an operation is considered a subsidiary organ of the UN, its staff enjoy the status, privileges and immunities of the United Nations, as provided for in Article 105 of the Charter and in the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations. To these may be added special provisions stipulated in the agreement with the host country, which may refer to the status of the operation and its members. The operation must have a solid financial basis. The contributions of the UN member states are mainly used for this purpose.

The UN forces do not have legal permission to take actions that are not mentioned in the Security Council Resolution. Thus, a careful reading and a universal understanding of this document is needed in order to achieve mutual understanding of the actions required from all participating nations and their forces¹⁷. However, no provision of the mandate may contradict or exceed the basic human right to self-defense inherent by every individual or the need to follow internationally recognized legal norms and human rights principles during all operations.

OSCE peacekeeping operations. The Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) is an international security organization focused on conflict prevention, crisis management and post-conflict reconstruction. The organization was established in 1973, has a headquarters in Vienna (Austria) and consists of 57 participating countries from

Europe, the Mediterranean, the Caucasus, Central Asia and North America.

In the Republic of Moldova, the OSCE mission was inaugurated in February 1993, with the mandate to oversee the Transnistrian settlement process, operating on both banks of the Dniester (Chisinau, Tiraspol and Bender)¹⁸. On the other hand, the OSCE mission in Georgia was established in November 1992, with its headquarters in Tbilisi, but the mandate of the mission expired on 31 December 2008¹⁹.

In this context, it can be noted that the peacekeeping section of the Final Document of the OSCE Summit in Helsinki, adopted on 9-10 July 1992, can rightly be considered one of the most innovative concepts of the OSCE²⁰. Although, the negotiations in this area have proved to be lengthy and sometimes difficult, they have resulted in a comprehensive document that opens the door to a whole new field of activity for the OSCE and other organizations. It allows the OSCE, as a regional organization, to initiate peacekeeping operations and to involve other European or transatlantic organizations in such operations.

The peacekeeping section is an integral part of the chapter of the Helsinki Document on "early warning, conflict prevention and crisis surveillance" (paragraphs 17-56). It is divided into a number of sections: the first paragraphs relate to the general principles of peacekeeping of the OSCE, followed by the

¹⁷ STANLEY R. *Defense of the West: NATO, The European Union, and the Transatlantic Bargain*, 1st Edition. Manchester: University Press, 2016, p.33.

¹⁸ *Portalul oficial al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)*. <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/107960> (accessed at 23.01.2020).

¹⁹ *Portalul oficial al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)*. <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/107960> (accessed at 23.01.2020).

²⁰ *Conference for Security and Cooperation in Europe: CSCE Helsinki Document Summit: the challenges of change, 9-10 July 1992*. <https://www.osce.org/mc/39530?download=true> (accessed at 23.12.2019).

paragraphs on the chain of command, the Head of Mission, financing and, at the end, the paragraphs on cooperation with regional and transatlantic organizations.

The peacekeeping is defined as an operational element of the OSCE's conflict prevention and crisis management capacity. It emphasizes the complementary nature of peacekeeping operations and the political nature of conflict resolution where peacekeeping operations are intended to support political dispute settlement efforts. It is considered necessary to emphasize that peacekeeping operations will never be an outcome, but will support political methods of resolving crises. The peacekeeping can range from small observation and monitoring missions to the deployment of armed forces that can have a variety of purposes, including ceasefire monitoring as one of the most obvious.

Paragraphs 19-21 of the Final Document of the CSCE Helsinki Summit (1992) focus on relations with the UN and stipulate that OSCE peacekeeping operations will be conducted in accordance with the provisions of Chapter VIII of the UN Charter. Moreover, the CSCE has been declared a regional arrangement (or regional organization) under Chapter VII of the UN Charter.

The text of paragraph 25 of the Helsinki Final Document states that: "Reaffirming the commitment to the United Nations Charter of which our States are signatories, we declare that the CSCE is a regional arrangement under the Chapter VII of the UN Charter. In this capacity it serves as an important link between European and global security. The rights and responsibilities of the Security Council remain completely intact. The CSCE will work with the UN in particular in conflict prevention and resolution." So, the basis for considering the OSCE as a regional arrangement is the provisions of Articles 33, 52 and 53 of the UN Charter.

Peacekeeping operations must be based on a clear and precise mandate. Based on this mandate, the terms of reference are elaborated that define the practical modalities and determine the needs of staff and other resources. At the same time, it is important to note that the personnel of an operation are provided by the member States (which, if appropriate, do not exclude assistance from international organizations) and that consultations will be held with the relevant parties regarding which countries will provide the personnel.

From our point of view, a difficult issue in the text of the Helsinki Final Document is the last sentence of paragraph 39, which concerns the composition of ad hoc groups. Thus, a number of countries, including EC members, want to limit the composition of ad hoc groups to the CSCE Troika and staff donor countries²¹. The danger is that, otherwise, the doors would open to special groups of countries involved in the conflict, which could endanger their activities from the very beginning.

The current wording of the sentence in paragraph 39 of the Helsinki Final Paper does not seem to be ideal, but it is a compromise wording and reads: "As a rule, ad hoc groups are composed of representatives of the previous and next Presidencies, States members granting personnel for the mission and member States making other significant practical contributions to the operation."

The basic principle, set out in paragraph 52 of the Document, provides that the OSCE may benefit from the resources and technical expertise or consultations of organizations such as the EU, NATO, WEU and may request their involvement in peacekeeping operations.

---

²¹ BJÖRGVINSSON D. *The intersection of international law and domestic law: a theoretical and practical analysis*. Cheltenham: Edward Elgar Pub. Ltd, 2015, p.141.

It is interesting to note that, at the suggestion of the Russian Federation delegation, a sentence has been added to the text of the Helsinki Final Document which refers to the CIS peacekeeping mechanism. This mechanism is based on the agreement signed in Kiev on March 20, 1992 entitled as "Groups of Military Observers and Joint Peacekeeping Forces of the Commonwealth of Independent States."²² Article 6 of the Kiev Agreement says that: "Member States of this Agreement may, in accordance with their obligations under the Charter of the United Nations and other international agreements, as well as those signed between them, give consent to the participation of civilian and military personnel of the Peacekeeping Group in the peacekeeping efforts of the CSCE structures and in accordance with the decisions of the Security Council." *In this context, we emphasize that the Republic of Moldova, along with nine other CIS countries, signed the Kiev Agreement, while the Georgian delegation participated in the meeting in Kiev on March 20, 1992 and refused to sign the document.*

Russian peacekeeping operations on the territory of the Republic of Moldova and Georgia. For a broad understanding of the issue of peacekeeping operations on the territory of the Republic of Moldova and Georgia, we consider it opportune to review and highlight the main features of peacekeeping operations undertaken by the Russian Federation on the territory of these states.

After the collapse of the USSR, the Russian military participated in four peacekeeping operations along Russia's borders, but within the borders of the former

USSR, there were two peacekeeping operations in Georgia (South Ossetia and Abkhazia), Moldova and Tajikistan.

Before analyzing these conflicts and the role of the Russian military, it is important to note that Russia has not yet adopted a doctrine of peacekeeping operations. The Russians have not been able to develop an acceptable peacekeeping doctrine that would meet current UN requirements for such operations: agreement and invitation from the parties to the conflict, the impartiality of peacekeeping forces and the use of force only for the purpose of self-defense²³. Like any other regional power, Russia is in constant defense against the threats to its security²⁴ and says it has a responsibility to maintain order within the former USSR²⁵, but what it lacks is a detailed explanation of "why" and "how" she wants to maintain the order, and in some cases to restore the peace.

The history is full of an extremely large number of declarations of peace that have been used as a pretext for the frequent unilateral use of force. In this context, the Russian military is appreciated for its discipline and professionalism in its missions, but Russia does not have a complex international commitment to the crisis management.

In the post-Soviet space, Russia practices a different kind of peacekeeping, based on a

²² *Соглашение о Группе военных наблюдателей и Коллективных силах по поддержанию мира в Содружестве Независимых Государств* (Киев, 20 марта 1992 г.).
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/997_109
(accessed at 06.01.2020).

²³ REMLER Ph. *Russia and Cooperative Security in Europe: Times Change, Tactics Remain*. Carnegie Endowment for International Peace, August 1, 2019, <https://carnegieendowment.org/2019/08/01/russia-and-cooperative-security-in-europe-times-change-tactics-remain-pub-79611> (accessed at 17.01.2020).

²⁴ MÄLKSOO L. *Russian Approaches to International Law*. Oxford: Scholarship, 2015, p.76.

²⁵ *Sergey Lavrov, address to the UN General Assembly (in Russian), Russian Council on International Affairs, October 1, 2018*, https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/ministr-inostrannykh-del-vystupil-na-generalnoy-assamblee-oon/?sphrase_id=31559967
(accessed at 16.01.2020).

philosophy inherited from the Soviet Union and applicable only in the "close neighborhood" and not established on international and European level²⁶. Russia is currently conducting peacekeeping missions in Moldova, Georgia and Tajikistan, an "internal peacekeeping mission" on the Chechen-Ingush border and two other wars to maintain territorial integrity in the North Caucasus.

The peacekeeping missions in the Republic of Moldova (Transnistria) and Georgia (South Ossetia) were established in the summer of 1992 and are the results of agreements imposed by the Russian Federation on the Republic of Moldova and Georgia following the wars in which the Russian military officially fought.

The Sochi Declaration, a document signed on 24 June 1992 by the Russian Federation and Georgia²⁷, establishes the Unified Control Commission composed of representatives of the warring parties - Russia, Georgia, the Zhinvali administration, the Commission responsible for the security regime in the "contact area" and conducting a trilateral peacekeeping operation, composed of soldiers from these parties.

The Agreement on the Principles of Peaceful Settlement of Armed Conflict in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova, signed by the Republic of Moldova and the Russian Federation on July 21, 1992 in Moscow, establishes a Security Zone in eastern Moldova and a Joint Control Commission composed of representatives of the parties involved in the conflict. Russia, the

Republic of Moldova, the Tiraspol administration compose the Commission, which is responsible for the entire security mechanism and which conducts a trilateral peacekeeping operation, composed of soldiers from these parties.

After the military operations begin in the Republic of Moldova and Georgia, Russia is trying to articulate collective peacekeeping forces within the CIS, which results in a confusing and dysfunctional mechanism. Thus, on March 20, 1992, the Agreement on the Military Observer Group (GOM) and the collective peacekeeping forces in the CIS has been signed in Kiev, a document that lays the foundations of the CIS's regional peacekeeping operations. Then, on 15 May 1992, CIS leaders have signed three important protocols in Tashkent for the further development of peacekeeping missions²⁸, after which security and peacekeeping operations are included in the CIS Statute.

The Agreement on Collective Peacekeeping Forces and Joint Measures for the Provision of Materials and Technical Assistance has been signed on 24 October 1993²⁹, and on 19 January 1996, the Council of Heads of State of the CIS has adopted the Regulation on Collective Maintaining Forces of peace in the Commonwealth of Independent States³⁰. At the same time, other

²⁶ SHEERAN S. *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Essex: Print, 2016, p. 214.

²⁷ *Agreement on Principles of Settlement of the Georgian – Ossetian Conflict (Sochi Agreement), Sochi, 24 June 1992*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_920624_AgreemenOnPrinciplesOfSettlementGeorgianOssetianConflict.pdf (accessed at 16.01.2020).

²⁸ GOLUB K., GOLUB Y. *Collective Security Treaty Organization: Origins of the Multidimensional Mandate and Modern Means for its Implementation*. International Organisations Research Journal, Vol. 13, no.1, 2018, p. 197.

²⁹ *Протокол к Соглашению от 24 сентября 1993 года о коллективных миротворческих силах и совместных мерах по их материально-техническому обеспечению от 10 февраля 1995 г.*, http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=7355 (accessed at 31.12.2019).

³⁰ *Положение о Коллективных силах по поддержанию мира в Содружестве Независимых Государств, утвержденое Решением Совета глав государств Содружества Независимых Государств от 19 января 1996 года*,

documents are adopted for operations in Georgia / Abkhazia and Tajikistan, which became part of the CIS peacekeeping legal framework.

In Georgia / Abkhazia and Tajikistan, Russia has tried to set up collective peacekeeping missions with CIS partners, the organization that gives two terms of mandate, signed only by a few member states. But the conduct of these operations has gone with great difficulty, the realities on the ground means the establishment of two other peacekeeping missions of the Russian Federation, which legitimizes its military presence in Georgia and Tajikistan.

The Abkhazia mission have not even managed to begin as a collective CIS mission, although it has a mandate from the organization. The CIS Council of Heads of States has decided on 21 October 1994 to carry out a collective peacekeeping mission in Abkhazia, consisting of the military contingents of the states concerned (2,500-3,000 troops). However, the CIS member states have not sent military contingents to Abkhazia, and collective peacekeeping forces are set up on the basis of the Russian military contingent already present in the conflict zone. There have not been created a Unified Command, as the CIS mandate assumed, the Russian officer leading the "collective operation" is subordinate to the President of the Russian Federation. In fact, Russia started the operation on its own, after which the CIS offered its mandate a few months later.

Other subsequent statements made by the CIS Council of Heads of State, such as those of 26 May 1995 or 19 January 1996, has clarified the mandate of the operation and condemned the unilateral actions of Abkhazia, but the structure of the collective peacekeeping forces has remained unchanged until August 2008, when the Russian-

Georgian war has changed all previous security commitments in Georgia.

As in the case of the economic dimension of integration into the post-Soviet space, such as trade and energy, there are no clear and functional rules, adjusted to international standards, observed in peacekeeping operations led by the Russian Federation.

There are a number of hastily signed agreements within the CIS in which not all Member States participate fully and some have been respected only then when Russia wanted so. The decision to establish a new mission is the exclusive prerogative of the CIS Council of Heads of States (CHS), which establishes the mandate of the mission, the composition of the joint peacekeeping forces and the deadlines, as appointed by the head of mission or CIS Special Representative for conflict resolution. But the limits of such a mechanism are linked with the fact that there is a "variable geometry" of crisis management cooperation, while countries such as Azerbaijan, Turkmenistan, Ukraine and Belarus participate in the relevant CIS documents. Moreover, according to the CIS Statute, that represent the main document of the organization, the decisions are taken by consensus (unanimity), including decisions on the establishment of a new peacekeeping mission, but only interested states can participate in the voting procedure.

In other words, two CIS states, for example Russia and Belarus, can decide unanimously to send collective peacekeeping forces to the Republic of Moldova, collective forces that can mean, as in the case of Abkhazia, only a contingent of Russian soldiers. Finally, the CIS Statute deals specifically with interstate conflicts, while existing conflicts are eminently internal. The only way for the CIS to intervene in internal conflicts is stipulated in Article 12 and refers to maintaining the territorial integrity of the CIS states.

<http://www.peacekeeper.ru/ru/?module=pages&action=view&id=74> (accessed at 11.01.2020).

The CIS mission in Georgia / Abkhazia did the exact opposite, contributing to the loss of the territorial integrity of a CIS member state. The concept of conflict prevention and resolution on the territory of the CIS member states, signed in January 1996, is intended to be a more comprehensive document and establishes three mechanisms for collective intervention, namely conflict prevention, armed conflict resolution and post-conflict missions. But the provisions of this document are not necessarily respected during peacekeeping operations of CIS member states, as there are dozens of other documents signed during two decades of existence.

Beyond the analysis of documents relevant to the peacekeeping missions signed in the post-Soviet space, the operations carried out by Russia on the borders of the former empire are much more representative. The common feature of all these "peace operations", different from international legal practice and norms, is determined by the fact that there is a clear evidence that Russia, which leads all these missions, is the state that fought with the Republic of Moldova in Transnistria, fought with Georgia in South Ossetia and Abkhazia and was directly involved in the civil war in Tajikistan³¹. Given that compliance with *the principle of impartiality* is a basic requirement of all international peacekeeping missions, it becomes difficult to assess Russia's level of impartiality in peacekeeping operations in the Republic of Moldova and Georgia.

The agreement of the parties is the second principle that is taken into account in launching a new international peacekeeping mission. It is equally easily questionable in the case of Russia's peacekeeping missions in the Republic of Moldova and Georgia. However, Russia imposed the agreements of Georgia

and the Republic of Moldova regarding the missions in South Ossetia and Transnistria under arms pressure, after which it managed to obtain two other decisions of the CIS on the interventions in Tajikistan and Abkhazia.

Adherence to the third principle - *the use of force only for self-defense and the fulfillment of the mandate* - is equally problematic in the post-Soviet space, since the missions in South Ossetia and Transnistria have no mandate³², while the mandate applied to Tajikistan is very broad, which in fact has allowed any kind of action.

From our point of view, these four operations conducted by Russia in the post-Soviet space (in Transnistria, South Ossetia, Abkhazia and Tajikistan) contradict any international practices or legal norms and do not respect any of the three fundamental principles for the conduct of peacekeeping missions with small exceptions in the case of Tajikistan.

The missions in Transnistria, South Ossetia and Abkhazia are unilateral peacekeeping missions (for the Russian Federation). They are officially called "peacekeeping missions" and has become "statebuilding" missions after Russia recognized the independence of Ossetia and Abkhazia and strengthened the unconstitutional regime in Transnistria, whose representatives are preparing for the moment when Russia will recognize their independence.

The place and role of the peacekeeping operation in resolving the Transnistrian conflict. Probably the most controversial Russian peacekeeping mission takes place in the eastern region of the Republic of Moldova (in this study we use the term "peacekeeping operation" in relation to the operation undertaken in the eastern districts of the country for linguistic reasons and not to

³¹ WELLER M. *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford: University Press, 2017, p. 91.

³² HOCH T., KOPEČEK V. *De Facto States in Eurasia*, 1st Edition. London: Routledge, 2018, p. 106.

characterize or classify this operation as a true peacekeeping operation).

In order to adequately understand the issue of the peacekeeping operation on the territory of Moldova, it is necessary to place it in the historical framework of the events that took place on the territory of the country, especially during the armed conflict in the eastern region of the republic.

The events of the last months of 1991, especially the armed clashes between the Moldovan police forces and the armed formations of the rebel region, as well as the theft of weapons from the Russian military arsenals, have created an extremely strained situation. Since December 1991, the status of the Russian 14th Army has also been difficult to determine, as its commander declared his intention to become commander of the self-proclaimed republic's armed forces and to transform the 14th army into the core of the separatist regime's armed forces³³. With the arrival of Slavic volunteers and the Don Cossacks, the potential of paramilitary forces in the region has increased even more³⁴. The Tiraspol authorities have accumulated considerable number of military forces in the area, armored vehicles, rocket launchers, automatic pistols, cartridges, grenades, etc.

Fighting in Transnistria escalated in mid-March 1992, when guards attacked Moldovan police units in three villages in Dubasari district in order to eliminate the last Moldovan police units on the left bank of the Dniester. The reaction to the escalation of the situation

was not long in coming. On March 15, 1992, the Ukrainian Foreign Minister made a statement, expressing his concern about the involvement of Cossack volunteers from the Don in the armed conflict in Moldova³⁵. According to the statement, the Cossacks were defined as mercenaries fighting on the side of the rebel region, and their involvement in the conflict as a violation of international law.

Meanwhile, fighting in Transnistria continued and the initiative was seen from the separatists' side. Moldovan police forces were unable to cope with the attackers' logistical, military and professional capabilities. Despite the fact that President Mircea Snegur declared a unilateral ceasefire, this did not stop the conflict³⁶. The protests in Chisinau continued to escalate, especially when it became even more obvious that Russia was providing aid to the Tiraspol regime.

At the Helsinki Conference, Moldova protested against the activity of forces on the left bank of the Dniester. It was supported by the Romanian government, which made a statement in this regard³⁷. Following the CSCE meeting in Helsinki, the foreign ministers of Moldova, Romania, Russia and Ukraine on March 24 issued a joint statement reiterating the idea of continuing joint efforts and creating the quadripartite mechanism of political consultations for resolving the conflict in Moldova.

³³ ISTOMIN I., BOLGOVA I. *Transnistrian strategy in the context of Russian-Ukrainian relations: the rise and failure of „dual alignment”*. Journal of Southeast European and Black Sea Studies (Great Britain), no.3, 2016, p. 22.

³⁴ UNGUREANU V. *A Geopolitical Approach to the National Security of the Republic of Moldova in the Context of the Interferences of the Geostrategic Relations of the Great Powers*. Cross Border Journal for International Studies (Romania), no.1, 2017, p. 118.

³⁵ GRIGORYAN M., CARDAIS S., MADELEINE S. *Around the Bloc: Military Shakeup in Ukraine, Transdnier and Moscow Ink Trade Deal*. Journal Transitions Online (Czech Republic), no.7-8, 2014, p.18.

³⁶ GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Kichinev: Litera, 2014, p. 22.

³⁷ MARTÍN DE LA GUARDIA R., GONZÁLEZ MARTÍN R., GARCÍA ANDRÉS C. *Conflictos postsoviéticos: de la secesión de Transnistria a la desmembración de Ucrania*. Madrid: Dykinson, 2017, p. 95.

These diplomatic actions did not end the conflict, which in the following months escalated from sporadic clashes into large-scale fighting. On March 26, 1992, Igor Smirnov signed a decree to partially mobilize men up to the age of 45, and on March 29, President Snegur declared a state of emergency in Moldova, calling on Transnistrian separatists to hand over weapons and recognize government authority in Chisinau. He ordered the security forces to "disarm and liquidate the illegal armed formations" that supported the new "pseudo-state"³⁸. Snegur told parliament that the time allotted for negotiations had expired and that it was clear that Tiraspol leaders were not interested in resolving the conflict peacefully.

The Tiraspol authorities responded with a call to arms from the population and turned to Russia for help. In response, the Russian Foreign Minister made a statement, calling on the Moldovan authorities and all parties involved to act in strict accordance with the provisions of international law and to respect the rights of humans and national minorities³⁹. In his turn, the President of the Russian Federation, Boris Yeltsin, within 48 hours signed the decree of April 1, 1992, which placed the 14th Army and several other military units, deployed in Moldova, under the jurisdiction of the Russian Federation⁴⁰. This decree was described by the Moldovan authorities as illegal.

Ukraine's reaction was prompt and harsh. On March 29, 1992, the Presidium of the

Supreme Council of Ukraine issued a statement warning that the escalation of the conflict could have negative consequences for neighboring countries, especially Ukraine⁴¹. Experts from the foreign ministries of Moldova, Romania, Russia and Ukraine met in Chisinau on March 31, 1992 to discuss the settlement of the Transnistrian conflict. The participants stated that their work would be guided by the decisions of the Helsinki meeting and would seek peaceful solutions to the conflict resolution within the territorial integrity of Moldova. Unfortunately, these discussions were not successful.

The situation in Moldova remained very unstable. On May 9, 10, 11, 1992, new ceasefire violations took place, resulting in human casualties as a result of rebel attempts to attack two bridgeheads maintained by Moldovan police. President Mircea Snegur, through the UN Security Council, called on the international community to intervene and stop Russian aggression in Moldova, which, in fact, was the cause of the failure of the Chisinau authorities to find a peaceful way to resolve the conflict⁴². Meanwhile, the US State Department said that it considered the involvement of the 14th Army in the conflict disruptive and called for speedy implementation of the peaceful settlement of the conflict⁴³.

It is interesting to notice that in June 1992, the President of the Russian Federation,

³⁸ DEMBIŃSKA M., MÉRAND F. *The role of international brokers in frozen conflicts: the case of transnistria*. Asia Europe Journal (Canada), Vol. 17, 2019, p. 19.

³⁹ KHARLAMOVA M. P. *The Ukrainian crisis and the Transnistrian conflict: the specifics of the settlement and development trends*. Forum of young scientists (Russian Federation), no.5-7, 2018, p.79.

⁴⁰ GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Kichinev: Litera, 2014, p. 26.

⁴¹ GRIGORYAN M., CARDAIS S., MADELEINE S. *Around the Bloc: Military Shakeup in Ukraine, Transdnister and Moscow Ink Trade Deal*, Journal Transitions Online (Czech Republic), no.7-8, 2014, p.19.

⁴² ALEXIANU R. *War of Alphabets in Transnistria. European Court of Human Rights and the „Catan Case”*, „The European Integration – Realities and Perspectives" (Romania), Vol. 10, 2015, p. 21.

⁴³ VORONOVICI A. *Internationalist Separatism and the Political Use of „Historical Statehood” in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbass. Problems of Post-Communism (Great Britain)*, no.5, 2019, p. 31.

Boris Yeltsin, suggested the withdrawal of the 14th Army from Moldova, but his plan aroused massive resistance from Russian military officials⁴⁴. They claimed that half of the army's personnel were residents from the region, who wanted to defend their "homeland", and even if it was decided to withdraw the 14th Army, it was not possible to allocate the apartments to the Russian military withdrawn from Transnistria.

In order to try to analyze the situation in Transnistria objectively, a quadripartite working group of military observers from Moldova, Romania, Russia and Ukraine was set up⁴⁵. This group, which consisted of 25 officers from each of the four states, had been active for almost three weeks, arrived to a conclusion that most violations of the ceasefire agreements had been committed by Transnistrian military forces.

Shortly afterwards, the commander of the airport forces in the Russian Federation, General Alexandr Lebed, was appointed commander of the 14th Army. Lebed, a hardline advocate, said on July 1, 1992 that the city of Tighina "is a component part of the Dniester Republic, and this, in turn, is only a small part of Russia."⁴⁶

Presidents Yeltsin and Snegur met in the Kremlin on July 3, 1992, to resolve the conflict. It approved a series of measures to resolve the conflict: implementing a ceasefire agreement, creating a demarcation corridor

between combat forces, introducing neutral peacekeeping forces, granting a special status to the districts on the left bank of the Dniester, planning negotiations on the withdrawal of the 14th Army.

These provisions gave a rise to the decision of deploying in the region of so called "joint peacekeeping forces". This decision was taken on July 6, 1992 in Moscow, at a meeting of the CIS heads of state and government⁴⁷. There were included between 2,000 and 6,000 soldiers, who were to be deployed in Moldova in the next few weeks. The purpose of the peacekeeping forces, created by Russian, Ukrainian, Belarusian, Romanian and Bulgarian soldiers, was to impose and monitor the ceasefire agreement and to separate the forces involved in the conflict.

On July 7, 1992, the Ceasefire Agreement was signed in the Transnistrian region. A day later, at the meeting of military observers who evaluate the implementation of the ceasefire agreement, it was found that the armed forces of the Republic of Moldova fully complied with the provisions of the agreement while the Transnistrian ones committed numerous violations. Despite numerous divergences, the "Convention on the Principles for the Peaceful Settlement of Armed Conflict in the Dniester Area of the Republic of Moldova" was signed in Moscow on July 21, 1992, by the Presidents of the Republic of Moldova and the Russian Federation.

Expressing our point of view, we arrive to the conclusion that the unfolding events during the armed phase of the dispute in the eastern region of Moldova eloquently demonstrates the direct participation of the Russian Federation as a party involved in

⁴⁴ GANIN Yu. G. *Trade and economic relations of Moldova and Transnistria in the face of competing integrations*. The World of Change: International Scientific and Public Journal (Russian Federation), no.2, 2016, p. 89.

⁴⁵ GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Chisinau: Litera, 2014, p. 22.

⁴⁶ ROMASHKINA N., RASTOLTSEV S. *Unresolved conflicts on the post-soviet space in Europe and the role of Russia in the settlement (Transnistrian and Nagorno Karabakh conflicts cases)*. Strategic Stability in the 21st Century (Russian Federation), no.4 (77), 2016, p. 59.

⁴⁷ SHINKARETSKAIA G. *International obligations of unrecognized state. The Case of Transnistrian Moldavian Republic*. Proceedings of the Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences (Russian Federation), no.14, 2019, p. 86.

military operations. The signing of the Convention between the Republic of Moldova and the Russian Federation attests once again that the war is waged between Moldova and the Russian Federation, the puppet regime in Tiraspol being only an instrument to achieve Russian goals in Southeast Europe, in general, and in this territory, in particular.

Russia, as the successor to the Soviet Union, does not accept the idea of diminishing its role in the former USSR. Russia is interested in stopping the centrifugal tendencies and diminishing its influence in this territory. This fact has been eloquently confirmed during the signing of the Convention by the President of the Russian Federation who "expressed the hope that the Republic of Moldova will find the opportunity to become a full member of the Commonwealth of Independent States."⁴⁸

In the context of the peacekeeping operation, according to the principles of international law and the practice of international organizations (agreement of the parties of the conflict on national contingents of international peacekeeping forces), this would ideally mean the agreement of Moldova and the Russian Federation on participation of one or another country in this operation with the exclusion of Transnistria from this process. However, if the Russian Federation has found effective means of creating a puppet state, which has effectively realized the ideas of projecting Russia's influence in the region, why could it not find such effective means to silence the separatist authorities in the issue of the peacekeeping operation and to force them to comply with the rules of international law in this field.

Unfortunately, the position of the Russian Federation, the numerous mistakes and failures of the country's leadership in front of

the separatists, the current undetermined position of the Moldovan leadership in the Transnistrian conflict, in general, and the peacekeeping operation, in particular, make it difficult to involve international peacekeeping forces without the consent of the Tiraspol authorities, though, it is not impossible.

During the armed confrontation, the leadership of the Republic of Moldova addressed the international community with the call to help stop the conflict. As a result, the UN, the CSCE, NATO, the United States, the United Kingdom and other countries have called on Russia to withdraw the 14th Army from Moldova⁴⁹.

A firm and consistent position in this regard, the constant and unequivocal appeal for the involvement of the international community in resolving the conflict would have made it impossible for the Russian Federation and its puppet to handle the situation so easily. The striking change of the position of the Moldovan leadership and the signing of the Convention of July 21, 1992 allowed Russia to continue its role as a manipulator of the puppet regime in Tiraspol, to maintain its military presence on the territory of the Republic of Moldova already not only through illegal presence of the 14th Army on the territory of Moldova but also based on the provisions of the Convention for the initiation of a peacekeeping operation.

The provisions of the Convention relating to the peacekeeping operation in the eastern districts of the country flagrantly contravene all the provisions of international law, practice and documents of international organizations specified above. Both the Republic of Moldova and the Russian Federation, being

⁴⁸ GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Chisinau: Litera, 2014, p. 22.

⁴⁹ O'LOUGHLIN J., KOLOSSOV V., TOAL G. *Inside the Post-Soviet De Facto States: A Comparison of Attitudes in Abkhazia, Nagorny Karabakh, South Ossetia, and Transnistria*, Eurasian Geography and Economics, no. 5 (55), 2014, p. 426.

member states of the UN and the CSCE, violated the provisions of these organizations by agreeing on the creation of trilateral peacekeeping forces with the participation of Moldova, the Russian Federation and Transnistria - the warring parties in the Transnistrian conflict.

The Convention also does not specify the terms of the operation. Or, according to the practice of the same organizations, peacekeeping operations are of a well-defined temporary nature with clear purposes, because the very idea of peacekeeping forces is to serve as a complementary tool to political methods of conflict resolution, where peacekeeping operations are intended to support political efforts of dispute resolution.

The idea of organizing an international peacekeeping operation was launched during the meeting in Chisinau of the foreign ministers of the Republic of Moldova, the Russian Federation, Ukraine and Romania on April 17, 1992⁵⁰. At the meeting on June 25 of the same year in Istanbul, the heads of the states agreed on the need to examine the issue. At the same time, they mentioned that "they will welcome a much more active pacifying role of the UN in the process of political settlement of the problems in the districts on the left bank of the Dniester of the Republic of Moldova"⁵¹, while expressing satisfaction with the Secretary General's decision to send an assessment mission in the conflict zone.

Thus, two diametrically opposed ways of approaching the problem in question can be distinguished. The first problem, the leadership of Moldova (until the eve of the signing of the Convention), which has

supposed to involve a wide range of international organizations in the peacekeeping operation in Moldova and the second one, the leadership of the Russian Federation, which, although, joined statements like the one quoted above, is not interested in internationalizing the conflict settlement process, as the involvement of international bodies would have diminished its role or removed Russia from orchestrating the conflict, and in the long run would have harmed its interests in the region.

On April 6, 1992, the Russian Foreign Minister suggested to the President of the Republic of Moldova to grant the 14th Army a peacekeeping mandate⁵². Thus, country's leadership of the Republic of Moldova is the first who surrendered on July 6, 1992 in Moscow, during a meeting of the CIS Heads of State and the government when the decision to deploy joint peacekeeping forces was accepted in the region of Moldova, Russia, Ukraine, Romania, Bulgaria and Belarus⁵³, in which the role of coordinator belongs to the Russian Federation.

As a consequence, on July 7, 1992, the Parliament of Moldova adopted the decision addressing the parliaments and heads of states of the mentioned countries with the proposal to accept the participation in the peacekeeping operation in the eastern districts of Moldova⁵⁴. Given that not all of these states have accepted involvement in the operation, Russia has fully achieved its goal - the elimination not only of international organizations but also of some states from the conflict settlement process and the peacekeeping operation, in first of all

⁵⁰ GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Chisinau: Litera, 2014, p. 22.

⁵¹ GRIGORYAN M., CARDAIS S., MADELEINE S. *Around the Bloc: Military Shakeup in Ukraine, Transdnister and Moscow Ink Trade Deal*, Journal Transitions Online (Czech Republic), no.7-8, 2014, p. 18.

⁵² GRECU M., TARANU A. *Russian troops in the Republic of Moldova (documents)*. Chisinau: Litera, 2014, p. 22.

⁵³ CASU I., SAROV I. *The Republic of Moldova from perestroika to independence 1989-1991. Secret Documents from Central Committee of the Communist Party of Moldova*. Kichinev: Cartdidact, 2011, p. 32.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 32.

Romania, which by participating in the operation could have insisted on a real and adequate mechanism for settling the conflict.

This position of Moldova has long been criticized in the specialty literature. Or, being involved in a war in which it was clearly outnumbered militarily, economically, politically, diplomatically and psychologically, Moldova has fallen to another extreme - peace at any cost, and once being on this path, it has conceded in every possible practical aspects⁵⁵ including in the issue of the peacekeeping operation.

Making a parenthesis on this subject it is necessary to mention two moments that were exposed in the specialized doctrine. The first, supported by the authors M. Dembińska and F. Mérand who have stated that, for the Republic of Moldova, the option suggested by the CIS was much more attractive compared to the peacekeeping operation imposed by Russia. The involvement of Romania, Ukraine, Bulgaria and the Republic of Belarus could have limited the implementation of the objectives of the Russian Federation and separatist leaders⁵⁶. The second aspect is supported by researchers W. Czaplinski and A. Kleczkowska, who have indicated that the involvement of such states as Romania, Ukraine and Bulgaria, not to mention Russia, in the peacekeeping operation in Moldova contradicts to the core provision of international law and UN / OSCE practice in this area - the impartiality of peacekeeping forces⁵⁷. *Exposing our point of view, we agree*

with the opinion of researchers W. Czaplinski and A. Kleczkowska. It is obvious that all these states have their interests in the Republic of Moldova and, therefore, being impartial, they cannot participate in the peacekeeping operation in Moldova.

We emphasize that in this context, speaking of interests we do not necessarily use this term with a negative connotation. It is certain that neighboring countries with secular history and common borders had, have and will have interests in the territory of the neighboring state. This statement is equally true for the Republic of Moldova in relation to these states. But, in this order of ideas, we must delimit the peacekeeping operation from the conflict settlement process. And, if the participation of the mentioned states in the peacekeeping operation contravenes the norms of international law, then their participation in the conflict settlement process would be perfectly acceptable.

The creation of a representative working group to develop the status of the eastern region of Moldova under the auspices of an international structure authorized to solve security problems should be a priority for the country's leadership. Although, even in these circumstances, when the involvement of the countries concerned (Russia, Ukraine, Romania, Bulgaria) does not formally contravene the norms of international law from a moral point of view, it would be welcome to abstain from participating in the process of drafting the Transnistrian statute (the author is aware of the fragility of moral arguments in the context of international relations and does not insist on this idea).

Thus, by signing the Convention in 1992, the Republic of Moldova and the Russian Federation, as in the case of common state, have introduced a new notion in the history of international law, that is peacekeeping forces composed of the warring parties. Abstracting

⁵⁵ HOCH T., KOPEČEK V. *De Facto States in Eurasia*, 1st Edition. London: Routledge, 2018, p. 101.

⁵⁶ DEMBIŃSKA M., MÉRAND F. *The role of international brokers in frozen conflicts: the case of transnistria*, Asia Europe Journal (Canada), Vol. 17, 2019, p. 21.

⁵⁷ CZAPLIŃSKI W., KLECZKOWSKA A. *Unrecognised Subjects in International Law*. Warsaw: Scholar Publishing House Ltd., 2019, p. 97.

ourselves from the norms of international law, we find that such a "solution" of the situation simply contradicts a normal logic - the parties, who yesterday looked at each other through the scope of the gun, cannot today ensure and monitor peace.

According to the specialized literature, the trap into which Moldova could fall and which has been skillfully extended by Russia is to place the peacekeeping operation under the mandate of the Commonwealth of Independent States and, therefore, under the mandate of Russia⁵⁸. In this context, we emphasize that, although, the CIS has been recognized by the UN as a regional structure, the CIS has not been empowered by the UN to address regional security issues.

From the time being, only the OSCE in Europe has this mandate and is therefore the only regional organization authorized to intervene and participate in the settlement of the Transnistrian conflict⁵⁹. That is why the statements of some Moscow officials the "placing peacekeeping operations in the territory of the former USSR under the CIS mandate is an ideal solution" are simply wrong.

The place and role of the peacekeeping operation in resolving the Georgian conflict.

For the first time, the Russian military force has been engaged in a peacekeeping operation in South Ossetia, an autonomous region of Georgia. As Georgia moved toward independence from the USSR, a strong opposition was formed in South Ossetia over the separation of Georgia from the USSR, which led to violent clashes in December 1989.

In January 1990, the troops of Ministry of Internal Affairs of USSR were deployed in Georgia to prevent violence. Relying on the support of the "center", the South Ossetian Parliament decided in September 1991 to elevate the status of the region to the level of an autonomous republic, but in December 1991 the Supreme Soviet of Georgia abolished this decision⁶⁰. Next month USSR President Mikhail Gorbachev overturned both decisions but failed to come up with a compromise solution.

The conflict resumed in 1991 when the Georgian Parliament authorized the use of police formations to enforce the decision to abolish Ossetia's autonomy. The Ossetians resorted to armed resistance, managing to defend for more than a year the city of Zhinvali - the capital besieged by formations of the Georgian National Guard "Mhedrioni"⁶¹. During the fighting, about 500 people were killed, about 110,000 Ossetians took refuge in Russia (mostly in North Ossetia), while about 10,000 Georgians took refuge in neighboring Georgia.

In a January 1992 referendum, 99% of Ossetians voted to annex the region to the Russian Federation and reunite with North Ossetia. The Russian Federation preferred a less radical path, and in June 1992, Russian President B. Eltin and the President of the Georgian Council of State E. Shevardnadze agreed to start a peacekeeping operation in South Ossetia under the auspices of the Russian Federation⁶². The agreement called

⁵⁸ HOCH T., KOPEČEK V. *De Facto States in Eurasia*, London: Routledge, 1st Edition, 2018, p. 102.

⁵⁹ BEJAN A. M. *The status of the peacekeeping operations in the transnistrian conflict*, Contemporary Readings in Law and Social Justice (USA), no.9, 2017, p. 242.

⁶⁰ ДЗИДЗОЕВ В. Д., ДЗУГАЕВ К. Г. *Южная Осетия в ретроспективе грузино-осетинских отношений*. Цхинвал, 2007.

⁶¹ *Декларация о геноциде южных осетин в 1989—1992 гг., Республика Южная Осетия*. http://osinform.org/history/4516-deklaratsija_o_genotside_juzhnyx_osetin_v_1989-1992_gg.html (accessed at 07.03.2020).

⁶² SAMUTINA O. S., YUMATOVA K. V. *European Union, Russia and the Georgian-Abkhaz conflict (1992-2015)*. Bulletin of Kemerovo State University

for the deployment of trilateral peacekeeping forces in Ossetia, including a battalion of Russian troops, a Georgian battalion and an Ossetian police.

In mid-July 1992, 1,500 peacekeepers were deployed around the town of Zhinvali. As differentiated from international practice, soldiers of the parties of the conflict were included in the peacekeeping forces. The peacekeepers established their command point on the territory of the Russian base of the 292-d helicopter regiment in Zhinvali⁶³. In this way, the Russian Federation was in control of the situation.

It is important to note that the fighting parties have not agreed on a political solution of the conflict before the introduction of peacekeeping troops. The Yeltsin-Shevardnadze agreement has largely stipulated only the use of joint peacekeeping forces to restore order. Thus, the peacekeeping forces have entered the territory of Ossetia to restore something similar to order⁶⁴. Their mission was to separate the parties involved in the conflict, clear the roads, demine them, break the Zhinvali blockade, assist in the repatriation of refugees. The "mandate" to maintain peace. A two-month deadline has been initially set, but as the parties have been unable to reach a compromise on the status of South Ossetia, the deadline has been

extended for an indefinite period⁶⁵. At present, the situation remains tense and despite the alleged "successes of the Russian peacekeepers" the parties have not come close to resolving the conflict. In this regard, the doctrine has expressed the view that a claim to even greater sovereignty in Abkhazia has distracted Georgia from the conflict in South Ossetia⁶⁶ and clarifies, at least in part, Russia's success in South Ossetia.

The conflict in Abkhazia, strategically located on the Black Sea coast and in northwestern Georgia, has begun with social tensions and attempts by local authorities to separate the region from Georgia. It has escalated into a series of armed clashes in the summer of 1992 when the Georgian government, deciding that the railway and several other means of communication must be protected, deployed 2,000 Georgian soldiers in Abkhazia.

Fierce fighting has begun on August 14, 1992, when Georgian troops entered Abkhazia and killed more than 200 people and wounded hundreds. Abkhazia's leadership has abandoned the capital, Suhumi, and retreated to the city of Gudauta. It should be noted that the relations between the Abkhazians and Georgians have been strained for decades. Historically, the Abkhazians have often tried to separate from Georgia.

It should be emphasized that at present, the population of Abkhazia is 540,000 people, of which only 18% are Abkhazians. Most of the inhabitants of the Abkhazian region are Georgians (about 47%), and the rest of the population is made up of other nationalities,

(Russian Federation), Vol. 63, Issue 2, 2015, p. 224-225.

⁶³ ДЗИДЗОЕВ В. Д. Политико-правовые аспекты выхода Республики Южная Осетия из состава Грузии в постсоветский период. Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки, пг.6, 2009, p. 31-32.

⁶⁴ SAMKHARADZE N. *Russia's Recognition of Independence of Abkhazia and South Ossetia – Causes of Deviation from Russian Traditional Recognition Policy* (რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარება - რუსული ტრადიციული აღიარების პოლიტიკისგან გადახრის მიზეზები). Summary of doctoral thesis in science. Tbilisi, 2016, p. 21.

⁶⁵ SAMUTINA O. S., YUMATOV K. V. *Information support of the Georgia – South Ossetia conflict resolution activity by the EU observer mission in Georgia*. Bulletin of Kemerovo State University (Russian Federation), no.3-4, 2014, p. 298.

⁶⁶ ЧУГАЕНКО Ю. А. *Грузия – Южная Осетия: исторические первопричины противостояния*. Монография. Киев: Национальная академия управления, 2013, p. 85.

such as Armenians (18%), Russians (13%), Ossetians (2%), etc⁶⁷. In December 1991, Georgia's new Supreme Council was elected, with 28 seats allocated to Abkhazians, 26 to Georgians and 11 to the remaining 35% of the population⁶⁸. However, this decision has not resolved the conflict. The Abkhazian minority has not been satisfied with the disproportionate representation.

The scenario is similar to that in South Ossetia except that in this conflict a much larger number of Russian representatives have helped the Abkhazians in their fight against Georgia. Russian military units have stationed in Abkhazia providing equipment and technical advice to Abkhazians. Russian veterans living in Abkhazia also have offered their services. Russian Cossacks and mercenaries also have helped the Abkhazians.

Three ceasefire agreements have been signed during the fighting, but each have not lasted long. The fourth is successful, in large part because the Russians who fought on the side of the Abkhazians successfully have defeated the Georgian armies and forced most of the Georgian population to leave the region. The Russian military has helped conclude each of the three previous ceasefire agreements, while Russia's unofficial military presence each time has helped break those

agreements⁶⁹. The events surrounding the violation of the third ceasefire agreement are an eloquent example of the double and amorphous policy of Russian peacekeepers.

Russia's leadership, being concerned about reports of a continuing escalation of the situation and about the well-being of Russians living in Abkhazia, has encouraged the parties involved to sign a ceasefire agreement. Russia, Georgia and Abkhazia have signed this agreement in Sochi on July 27, 1993. The ceasefire agreement stipulated "the disarmament of both sides, which must be followed by the withdrawal of Georgian troops from Abkhazia and the return of legitimate government to the capital Suhumi." A tripartite Russian-Georgian-Abkhazian commission has been set up to monitor the ceasefire agreement and the withdrawal of weapons. As Abkhazia's political status has been not determined, neither side has wanted to disarm. Both sides have accused each other of violating the ceasefire agreement.

Noticing the weakness of the Georgian defense, divided due to the conflict in Ossetia, the Abkhazians has begun to attack the Georgian armies deployed in Suhumi. The Abkhazians advanced using armored vehicles and artillery, which according to the tripartite agreement were considered unusable and have been deposited in Russian units stationed in Abkhazia. This equipment could not be returned to the Abkhazians without the knowledge of the Russian military command. Why have Russia not demanded an immediate end of the Abkhazian attack? It could be assumed that the cause is the small number of the Russian peacekeeping contingent, but the silence of the Russian defense and interior ministries raises big questions about Russia's intentions. Only after the Abkhazians

⁶⁷ GOGOLASHVILI K. *The South Caucasus. The European Future*. The South Caucasus 2018: Facts, Trends, Future Scenarios (სამხრეთ კავკასია. ევროპული მომავალი. სამხრეთ კავკასიის 2018 წელი: ფაქტები, ტენდენციები, მომავალი სცენარები). Tbilisi: Konrad Adenauer Stiftung, 2013, p. 42.

⁶⁸ KOCHIEVA I., MARGIEV A. *Georgia: Ethnic Cleansing of Ossetians 1989-1992. Regional Non-Governmental Organisation for the protection and development of national culture and identity of the people of the Republic of North Ossetia and the Republic of South Ossetia*. <https://www.osce.org/odhr/83387?download=true> (accessed at 02.01.2020).

⁶⁹ SAMUTINA O. S., YUMATOVA K. V. *European Union, Russia and the Georgian-Abkhaz conflict (1992-2015)*, Kemerovo State University Bulletin, Vol.63, Issue 2, 2015, p. 224-225.

successfully have eliminated the army and the majority of the Georgian population in Abkhazia, the Russian government has threatened the Abkhazians with economic sanctions.

During a press conference on September 18, 1993, Russian Defense Minister Pavel Graciov has tried to explain Russia's position in the Abkhazia conflict. After violating the agreement, he personally has carried out a visit in order to stabilize the situation⁷⁰. Because the Abkhazians have been winning, they have not been interested in negotiations. According to Graciov, the number of Russian military forces is insufficient to take any effective measures to stop the conflict.

The Georgian government has refused to allow the deployment of two more Russian divisions to separate the warring parties. The Georgians only have wanted to strengthen the Russian battalion already deployed in Suhumi and thereby to prevent the Abkhazians from occupying this strategic point. Minister Graciov replied to this request that "Russian troops stationed in Abkhazia must maintain strict neutrality and that international peacekeeping forces must be used to enforce a ceasefire. The Russian military contingent can only be used after consultations with the UN." This comment illustrates as eloquently as possible the ambiguity of Russia's peacekeeping policy in Abkhazia and in general. General Graciov has been ready to position two divisions of Russian soldiers to separate the warring parties without any permission from the UN and also could not order the deployment of a battalion to strengthen the defense of the city of Suhumi - a key position of the Georgians in Abkhazia.

The situation in Abkhazia continues to remain inconstant. The Russian authorities and the UN have made several attempts to resolve the conflict in accordance with Georgia's

principle of territorial integrity and at the same time trying to recognize Abkhazia's independence. The Georgian government insists on the repatriation of some 300,000 Georgians to Abkhazia. The Abkhaz authorities, which already have control over the entire territory, do not want a potential partisan force to be readmitted in the region⁷¹. Neither party is willing to compromise.

It should be mentioned that the ceasefire agreement of 3 September 1992 includes an appeal to the UN and the CSCE to assist in the peaceful settlement of the conflict, and, on 10 September 1992, the Security Council requested the UN Secretary-General to inform periodically the Council about the evolution of the situation in Abkhazia.

Parallels on the exercise of peacekeeping forces in the Republic of Moldova and Georgia. Referring to the conflicts that take place on the territory of the former USSR, especially on the territories of the Republic of Moldova and Georgia, we must also focus on the format of peacekeeping forces. Thus, the end of the conflict in the Georgian region of South Ossetia took place on the basis of the Agreement signed on 24 June 1992 between the Russian Federation and Georgia on the principles of the conflict resolution. According to this agreement, peacekeeping forces have been deployed in the region, consisting of 3 battalions - Russian, Georgian and Ossetian. We notice similar aspects with the case of the Republic of Moldova.

The conflict in the Georgian region of Abkhazia has largely ceased following the deployment of the Russian contingent as CIS Peacekeeping Collective Forces, under the Moscow Ceasefire Agreement signed

⁷⁰ SAMUTINA O. S., YUMATOVA K. V., *Op. cit.*, p. 226-227.

⁷¹ KEMOKLIDZE N., WOLFF S. *Trade as a confidence-building measure in protracted conflicts: the cases of Georgia and Moldova compared.* Eurasian Geography and Economics (Spain), no.12, 2019, p. 9.

between Georgia and Abkhazia (as a belligerent party and subject to international law) under "Russian auspices" in 1994. In addition, in August 1993, the UN Security Council, by Resolution No. 858 (1993), has decided to set up a UN mission to monitor the situation in Georgia, the purpose of which was to monitor the previous ceasefire agreement of July 27, 1993.

In the case of both the Republic of Moldova and Georgia (South Ossetia) we observe the same tendency. The Russian Federation unilaterally assumes the status of a peacemaker, in the absence of the competencies granted by the UN, an organization that bears the main responsibility for maintaining international peace and security. Moreover, in the conflict on the Dniester, the forces of the Russian Federation stationed in the Republic of Moldova as a consequence of the disintegration of the USSR, are on the separatists' side, a fact confirmed by several sources. A confirmation of the above is also the presence of the signatories of the Ceasefire Agreement - the

Republic of Moldova and the Russian Federation. The third, the so-called "Transnistria" part appears later, within the Unified Control Commission, being promoted by the Russian Federation, which from the beginning does not correspond to the intentions of the signatories of this agreement. And the role of "peacekeeper" that the Russian Federation has assumed unilaterally (even if formally Chisinau has given this agreement, because it is not known under what conditions it took place) contradicts the concept of peacekeeping forces developed in the UN framework, to which we will refer later.

Despite the fact that the objectives of the peacekeeping force are to implement the process of disarmament, demobilization and reintegration of ex-combatants, it has been found that the real events happening in the conflict zones of the Republic of Moldova and Georgia have been completely different - from the introduction of pseudo-customs and of pseudo-border guards, to the systematic violation of fundamental human rights and freedoms.

BIBLIOGRAPHY:

1. *Agreement on Principles of Settlement of the Georgian – Ossetian Conflict (Sochi Agreement), Sochi, 24 June 1992.* https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_920624_AgreementOnPrinciplesOfSettlementGeorgianOssetianConflict.pdf (accessed at 16.01.2020).
2. ALEXIANU, R. *War of Alphabets in Transnistria. European Court of Human Rights and the „Catan Case”, „The European Integration – Realities and Perspectives" (Romania), Vol. 10, 2015.*
3. BEJAN, A. M. *The status of the peacekeeping operations in the transnistrian conflict,* Contemporary Readings in Law and Social Justice (USA), no.9, 2017.
4. BJÖRGVINSSON, D. *The intersection of international law and domestic law: a theoretical and practical analysis.* Cheltenham: Edward Elgar Pub. Ltd, 2015.
5. CASU, I., SAROV, I. *The Republic of Moldova from perestroika to independence 1989-1991. Secret Documents from Central Committee of the Communist Party of Moldova.* Chisinau: Cartdidact, 2011.
6. *Conference for Security and Co-operation in Europe: CSCE Helsinki Document Summit: the challenges of change, 9-10 July 1992.* <https://www.osce.org/mc/39530?download=true> (accessed at 23.12.2019).

7. CZAPLIŃSKI, W., KLECZKOWSKA, A. *Unrecognised Subjects in International Law*. Warsaw: Scholar Publishing House Ltd., 2019.
8. DEMBIŃSKA, M., MÉRAND, F. *The role of international brokers in frozen conflicts: the case of transnistria*. *Asia Europe Journal* (Canada), Vol. 17, 2019.
9. DUPUY, P.-M., KERBRAT, Y. *Droit international public*, 14e édition. Paris: Dalloz, 2018.
10. FAHRON-HUSSEY, C. *Military Crisis Management Operations by NATO and the EU*. Verlag: Sozialwissen, 2019.
11. FASULO, L. *An Insider's Guide to the UN*. Yale: University Press, 2015.
12. GANIN, Yu. G. *Trade and economic relations of Moldova and Transnistria in the face of competing integrations*. *The World of Change: International Scientific and Public Journal* (Russian Federation), no.2, 2016.
13. GOGOLASHVILI, K. *The South Caucasus. The European Future*. The South Caucasus 2018: Facts, Trends, Future Scenarios (სამხრეთ კავკასია. ევროპული მომავალი. სამხრეთ კავკასიის 2018 წელი: ფაქტები, ტენდენციები, მომავალი სცენარები). Tbilisi: Konrad Adenauer Stiftung, 2013.
14. GOLUB, K., GOLUB, Y. *Collective Security Treaty Organization: Origins of the Multidimensional Mandate and Modern Means for its Implementation*. *International Organisations Research Journal*, Vol. 13, no.1, 2018.
15. GRIGORYAN, M., CARDAIS, S., MADELEINE S. *Around the Bloc: Military Shakeup in Ukraine, Transdnier and Moscow Ink Trade Deal*. *Journal Transitions Online* (Czech Republic), no.7-8, 2014.
16. HALLAMS, E. *The United States and NATO since 9/11: The Transatlantic Alliance Renewed (Routledge Studies in US Foreign Policy)*, 1st Edition. Rotledge: Kindle, 2009.
17. HOCH, T., KOPEČEK, V. *De Facto States in Eurasia*, London: Routledge, 1st Edition, 2018.
18. ISTOMIN, I., BOLGOVA, I. *Transnistrian strategy in the context of Russian-Ukrainian relations: the rise and failure of „dual alignment”*. *Journal of Southeast European and Black Sea Studies* (Great Britain), no.3, 2016.
19. KEMOKLIDZE, N., WOLFF, S. *Trade as a confidence-building measure in protracted conflicts: the cases of Georgia and Moldova compared*, *Eurasian Geography and Economics* (Spain), no.12, 2019.
20. KHARLAMOVA, M. P. *The Ukrainian crisis and the Transnistrian conflict: the specifics of the settlement and development trends*. *Forum of young scientists* (Russian Federation), no.5, 2018.
21. KOCHIEVA, I., MARGIEV, A. *Georgia: Ethnic Cleansing of Ossetians 1989-1992. Regional Non-Governmental Organisation for the protection and development of national culture and identity of the people of the Republic of North Ossetia and the Republic of South Ossetia*. <https://www.osce.org/odihr/83387?download=true> (accessed at 02.01.2020).
22. KOOPS, J., TARDY, TH., WILLIAMS, P. *The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations*. Oxford: University Press, 2017.
23. *Legea Republicii Moldova nr.1156 din 26.06.2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.149 din 30.11.2000.

24. MÄLKSOO, L. *Russian Approaches to International Law*. Oxford: Scholarship, 2015.
25. MARTÍN DE LA GUARDIA, R., GONZÁLEZ, MARTÍN R., GARCÍA, ANDRÉS C. *Conflictos postsoviéticos: de la secesión de Transnistria a la desmembración de Ucrania*. Madrid: Dykinson, 2017.
26. MINEST, K., KARNS, M., LYON, A. *The United Nations in the 21st Century*. London: Taylor & Francis Inc, 2016.
27. O'LOUGHLIN, J., KOLOSSOV, V., TOAL G. *Inside the Post-Soviet De Facto States: A Comparison of Attitudes in Abkhazia, Nagorny Karabakh, South Ossetia, and Transnistria*, Eurasian Geography and Economics, no.5 (55), 2014.
28. *Portalul oficial al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)*, <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/107960> (accessed at 23.01.2020).
29. REMLER, Ph. *Russia and Cooperative Security in Europe: Times Change, Tactics Remain*. Carnegie Endowment for International Peace, August 2019. <https://carnegieendowment.org/2019/08/01/russia-and-cooperative-security-in-europe-times-change-tactics-remain-pub-79611> (accessed at 17.01.2020).
30. RIEGL, M., DOBOŠ, B. *Unrecognized states and secession in the 21st century*. Cham: Springer, 2017.
31. SAMKHARADZE, N. *Russia's Recognition of Independence of Abkhazia and South Ossetia – Causes of Deviation from Russian Traditional Recognition Policy* (რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარება - რუსული ტრადიციული აღიარების პოლიტიკისგან გადახრის მიზეზები). Summary of doctoral thesis in science. Tbilisi, 2016.
32. SAMUTINA, O. S., YUMATOV, K. V. *Information support of the Georgia – South Ossetia conflict resolution activity by the EU observer mission in Georgia*, Bulletin of Kemerovo State University (Russian Federation), no.3-4, 2014.
33. SAMUTINA, O. S., YUMATOVA, K. V. *European Union, Russia and the Georgian-Abkhaz conflict (1992-2015)*, Bulletin of Kemerovo State University (Russian Federation), Vol. 63, Issue 2, 2015.
34. *Sergey Lavrov, address to the UN General Assembly (in Russian), Russian Council on International Affairs, October 1, 2018*. https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/ministrinostrannykh-del-vystupil-na-generalnoy-assamblee-oon/?sphrase_id=31559967 (accessed at 16.01.2020).
35. SHAW-MALCOLM, N. *The International Law of Territory*. Oxford: University Press, 2018. RYNGAERT C. *Jurisdiction in International Law*. Second Edition. Oxford: University Press, 2015.
36. SHEERAN, S. *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Essex: Print, 2016.
37. SHINKARETSKAIA, G. *International obligations of unrecognized state. The Case of Transnistrian Moldavian Republic*. Proceedings of the Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences (Russian Federation)), no.14, 2019.
38. SIEVERS, L., DAWS, S. *The Procedure of the UN Security Council*. Oxford: University Press, 2014.
39. STANLEY, R. *Defense of the West: NATO, The European Union, and the Transatlantic Bargain*, 1st Edition. Manchester: University Press, 2016
40. *The Charter of the United Nations, signed on 26 June 1945, in San Francisco*. <https://www.un.org/en/charter-united-nations/> (accessed at 31.12.2019).

41. TIMOTHY, A. *Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order*. Ithaca: Cornell University Press, 2019.
42. UNGUREANU, V. A *Geopolitical Approach to the National Security of the Republic of Moldova in the Context of the Interferences of the Geostrategic Relations of the Great Powers*. Cross Border Journal for International Studies (Romania), no.1, 2017.
43. VORONOVICI, A. *Internationalist Separatism and the Political Use of „Historical Statehood” in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbass*. *Problems of Post-Communism (Great Britain)*, no.5, 2019.
44. WELLER, M. *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford: University Press, 2017. НОСН Т., КОРЕЇЕК V. *De Facto States in Eurasia*, 1st Edition. London: Routledge, 2018.
45. WOJTYCZEK, K. *Territory and the Principle of Territoriality in Public International Law* *European Review of Public Law (Greece)*, Vol.29, no.1 (103), 2017.
46. *Декларация о геноциде южных осетин в 1989—1992 гг., Республика Южная Осетия*. http://osinform.org/history/4516-deklaratsija_o_genotside_juzhnyx_osetin_v_1989-1992_gg.html (accessed at 07.03.2020).
47. ДЗИДЗОЕВ, В. Д. *Политико-правовые аспекты выхода Республики Южная Осетия из состава Грузии в постсоветский период*, Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки, nr.6, 2009.
48. *Осетия в ретроспективе грузино-осетинских отношений*. Цхинвал, 2007.
49. *Положение о Коллективных силах по поддержанию мира в Содружестве Независимых Государств, утвержденное Решением Совета глав государств Содружества Независимых Государств от 19 января 1996 года*. <http://www.peacekeeper.ru/ru/?module=pages&action=view&id=74> (accessed at 11.01.2020).
50. *Протокол к Соглашению от 24 сентября 1993 года о коллективных миротворческих силах и совместных мерах по их материально-техническому обеспечению от 10 февраля 1995 года*. http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=7355 (accessed at 31.12.2019).
51. *Соглашение о Группе военных наблюдателей и Коллективных силах по поддержанию мира в Содружестве Независимых Государств* (Киев, 20 марта 1992 г.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/997_109 (accessed at 06.01.2020).
52. ЧУГАЕНКО, Ю. А. *Грузия – Южная Осетия: исторические первопричины противостояния*: Монография. Киев: Национальная академия управления, 2013.

13.05.2020

CZU 355.02
DOI 10.5281/zenodo.3985189**CONSOLIDAREA SISTEMULUI NAȚIONAL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL
POLITICILOR DE SECURITATE COMUNITARĂ:
PARTENERIAT ȘI COLABORARE****Diana HÎRBU**

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova (1)

Institutul Național de Informații și Securitate "Bogdan, Întemeietorul Moldovei" (2)

doctor în științe politice, conferențiar universitar

e-mail: benchecidiana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7867-1731>**Andrian MUNTEANU**

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova

doctorand

e-mail: munteanu_a@gmail.com

Sistemul național de securitate al Republicii Moldova format de la declararea independenței țării a constituit o primă etapă în procesul de democratizare prin tranziție și schimbare a statului nostru. În acea perioadă tânărul stat a trecut printr-un proces amplu de consolidare a capacităților instituționale ale sistemului național de securitate, proces care continuă până în prezent. Principalele tendințe ale politicii naționale de securitate în acea perioadă erau apărarea integrității teritoriale, indivizibilității și suveranității statului, obiective umbrite de conflictul transnitrean și susținute financiar și logistic din exterior.

Astăzi societatea moldovenească a evoluat, iar aspirațiile politicii de securitate sunt corelate cu interesele naționale ale Republicii Moldova și transformările din sistemul internațional de securitate, caracterizat de globalizare, migrație și o instabilitate a relațiilor internaționale. Natura aplicată a interdependențelor datorate globalizării, care se manifestă tot mai puternic în viața internațională, pun în rol caracterul inseparabilității securității naționale a statului nostru de sistemul de securitate european.

Cuvinte-cheie: sistem național de securitate, securitate comunitară, stat, Republica Moldova, globalizare, interes national.

**STRENGTHENING THE NATIONAL SECURITY SYSTEM WITHIN THE
FRAMEWORK OF EUROPEAN UNION SECURITY POLICIES:
PARTNERSHIP AND COOPERATION**

The new national security system that was created following the declaration of independence of the Republic of Moldova was the first stage of the democratization process of our country through transition and changes. At that time, the young state underwent through an extensive process of strengthening the institutional capabilities of the national security system. This process has continued until today. The main tendencies of the national security policy at that time were the defense of the territorial integrity, indivisibility and sovereignty of the state. Those objectives were overshadowed by the

Transnistrian conflict that was supported financially and logistically from abroad. Today, the Moldovan society has evolved, and the aspirations of the security policy are correlated with the national interests of the Republic of Moldova and the transformations in the international security system. This system is characterized by globalization, migration and an unstable network of international relations. The applied nature of interdependences due to globalization, which are manifesting themselves more and more strongly in international life, highlights the character of the inseparability of the national security from the European security system.

Keywords: national security system, EU security, state, Republic of Moldova, globalization, national interest.

УКРЕПЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ПОЛИТИК КОММУНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ПАРТНЕРСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО

Новая национальная система безопасности, созданная одновременно принятием Декларации о независимости Республики Молдова, представляет собой первый этап в процессе демократизации посредством преобразования и изменения нашего государства. В этом периоде молодое государство прошло через комплексный процесс консолидации институциональных возможностей национальной системы безопасности, который продолжается по сей день. Основные тенденции национальной политики безопасности в данный период были защита территориальной целостности, неделимости и суверенитета государства, задачи, которые были отодвинуты на второй план приднестровским конфликтом, который был поддержан извне - финансово и материально.

В настоящее время молдавское общество изменилось, а намерения политики безопасности соотнесены с национальными интересами Молдовы и преобразования, происходящими в международной системе безопасности, обладающей такими характеристиками как глобализация, миграция и неустойчивая система международных отношений. Прикладное содержание взаимозависимостей, спровоцированных глобализацией, которые проявляются все настойчивее в международной жизни и укрепляют роль характера неотделимости национальной безопасности от европейской системы безопасности.

Ключевые слова: система национальной безопасности, общественная безопасность, государство, Республика Молдова, глобализация, национальный интерес.

RENFORCEMENT DU SYSTÈME NATIONAL DE SÉCURITÉ DANS LE CONTEXTE DES POLITIQUES DE SÉCURITÉ COMMUNAUTAIRE: PARTENARIAT ET COOPERATION

Le nouveau système de sécurité nationale créé en même temps avec la déclaration d'indépendance de la République de Moldavie a été une première étape dans le processus de démocratisation par la transition et le changement de notre État. À cette époque, le jeune État a passé par un vaste processus de renforcement des capacités institutionnelles du système de sécurité nationale, processus qui se poursuit aujourd'hui. Les principales tendances de la politique de sécurité nationale à l'époque étaient la défense de l'intégrité territoriale, de l'indivisibilité et de la souveraineté de l'État, objectifs éclipsés par le conflit transnistrien soutenu financièrement et logistiquement depuis l'étranger.

Aujourd'hui, la société Moldave a évolué et les aspirations de la politique de sécurité sont corrélées aux intérêts nationaux de la République de Moldavie et aux transformations du système de sécurité internationale, caractérisé par la mondialisation, les migrations et un système instable de

relations internationales. Le caractère appliqué des interdépendances dues à la mondialisation, qui se manifeste de plus en plus fortement dans la vie internationale, met en évidence le caractère de l'inséparabilité de la sécurité nationale du système de sécurité européen.

Mots clés: système de sécurité nationale, sécurité communautaire, État, République de Moldavie, mondialisation, intérêt national.

În Republica Moldova, procesul de dezvoltare a sistemului național de securitate este afectat de o serie de factori interni și externi de ordin geopolitic, politic și economic. Totodată, declararea de către statul nostru a vectorului politicii externe de integrare în Uniunea Europeană, datorat evoluției evenimentelor pe plan regional și internațional, a determinat o apropiere de principiile și valorile europene. În prezent, consolidarea sistemului național de securitate în conformitate cu cerințele UE de dezvoltare și modernizare este un imperativ strategic de importanță națională, care necesită acțiuni de ajustare instituțională și legislativă.

Uniunea Europeană a propus Republicii Moldova să integreze reforma sectorului de securitate în documentele sale strategice; să supravegheze coordonarea planificării reformei; să elaboreze instrumentele de planificare și implementare; să asiste în organizarea acțiunilor de formare specifice reformei și întăririi cooperării cu partenerii internaționali. În plan extern Uniunea Europeană își propune să contribuie la pregătirea Republicii Moldova și a statelor din regiune ca acestea să poată participa la dezvoltarea și implementarea mecanismelor europene de asigurare a securității continentale și globale, bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului modalităților diplomatice și a capacităților civile de management al crizelor la nivel subregional¹.

¹ PÎNTEA Iu., HELLY D., PANAINTE P. *Perspectivile cooperării Republicii Moldova în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună*. Chișinău, 2011, p. 36.

În procesul de integrare a sectorului de securitate în cadrul extern european trebuie să se ia în calcul necesitatea analizei continue a sistemului național de securitate, pentru a încerca să se înțeleagă principalele sale caracteristici, adică să se cerceteze elementele esențiale ale acestuia, pentru a identifica părțile și relațiile, rolurile și responsabilitățile, punctele forte și punctele slabe și alți factori-cheie ai sistemului. De asemenea, e necesar să se analizeze și gestionarea riscurilor de securitate, care acoperă posibilele pericole și amenințări, potențiale vulnerabilități ale sistemului, opțiuni de atenuare și înlăturare a riscurilor, dacă este justificat².

Evoluția instituțiilor de securitate în societățile în schimbare este dificilă, parțial din cauza politizării, a interesului birocratic și a corupției, dar, mai fundamental, pentru că toate instituțiile găsesc dificilă schimbarea și este necesar un anumit grad de continuitate pentru eficiență. Un serviciu de informații poate furniza informații care sunt independente de factorii istorici, de politică pe termen scurt sau de inerție instituțională. Acesta poate oferi elementul esențial al inovării social-politice, pentru a permite sectorului de securitate ca un tot întreg să înlătore amenințările învechite și să identifice

https://www.academia.edu/1491939/Perspectivile_Participarii_Republicii_Moldova_in_cadrul_Politicii_de_Securitate_si_Aparare_Comuna_a_UE (accesat 22.03.2020).

² HELM P. *Risk and resilience: strategies for security*, Civil Engineering and Environmental Systems, 2015. <http://www.tandfonline.com/loi/gcee20>. (accesat 20.03.2020).

altele noi³. Mai mult ca atât, membrii comunității de securitate națională se vor încadra în unul dintre cele două grupuri în ceea ce privește atitudinea lor față de rolul adecvat al serviciilor de informații în procesul politic. Acestea pot fi cel mai bine descrise ca „asistență nerestricționată la politică” și „politică neutră”. Elementele sistemului național de securitate sunt într-o interdependență și au o tendință continuă spre conexiune⁴. În ce privește serviciile de informații, schimbările produse în ultimul deceniu au vizat realizarea unui sistem de securitate transparent, care să-i permită adaptarea la modelele și standardele de performanță ale instituțiilor similare din spațiul comunitar.

Cooperarea în domeniul informațiilor joacă un rol important și în combaterea terorismului în Europa. În această direcție, nivelul de cooperare informațională al UE cu statele terțe este destul de înalt. Ca și în cazul cooperării judiciare pentru combaterea terorismului, această dimensiune a fost dezvoltată în special între UE și SUA. În schimb, cooperarea de informații cu țările PEV de Sud este încă la o etapă incipientă.

Cooperarea internațională cu țările terțe, inclusiv cu Republica Moldova, a devenit tot mai importantă pe dimensiunea eforturilor de combatere a terorismului Uniunii Europene începând cu atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Unul dintre motivele principale ale acestei dezvoltări este natura amenințării cu care se confruntă UE⁵. Noua

atenție asupra terorismului internațional ca sursă majoră de insecuritate se reflectă și în Strategia europeană de securitate (SSE) inițiată în 2003, reprezentând cadrul conceptual al UE pentru acțiunea externă. Terorismul este numit „amenințare strategică” pentru interesele UE, alături de criminalitatea organizată și proliferarea armelor. După atentatele sinucigașe de la Madrid (2004) și Londra (2005), care au reprezentat primele atacuri teroriste săvârșite de teroriști internaționali pe continentul european, a devenit clar că Europa nu este imună la terorism. În unul dintre cele mai recente rapoarte privind situația și tendința terorismului din UE (TE-SAT) se afirmă că Uniunea Europeană ca instituție politică este identificată tot mai mult ca simbol și a devenit deja amenințată de teroriști⁶.

În general, abordând politica europeană comună de securitate și apărare (CESDP) a Uniunii Europene (UE), sesizăm că aceasta a fost declarată ca un pas fără precedent în direcția cooperării europene în domeniul securității. Inițiat la Consiliul European din Köln în iunie 1999 (având origine la Summit-ul anglo-francez de la St Malo din decembrie 1998), CESDP a marcat, aparent, o schimbare de politică spre obținerea unor capacități militare și coordonarea structurilor politice, care ar permite UE să-și gestioneze autonom propriile probleme de securitate⁷.

³ WILSON P. *Analysis: The contribution of intelligence services to security sector reform*. Journal Conflict, Security & Development, Ed. King's London College, Vol 5, 2005, p. 87-107.

⁴ WILLIAMS A. R. *The appropriate role of intelligence in the making of national security policy*. National security policy and strategy, 4th edition, Ed. Boone Bartholomees, 2010, p. 145.

⁵ KAUNERT C., LÉONARD S. *EU counterterrorism and the European neighbourhood policy: an appraisal of the southern dimension, terrorism and*

political violence. In: Terrorism and political violence Journal, 2011, p. 287
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09546553.2010.538276> (accesat 22.03.2020).

⁶ HELLER R. *Notions of (in)security within the EU. How European policy makers view the sources and costs of terrorism and organised crime, defence and peace economics*. In: Defence and peace economics Journal, 2011.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10242694.2011.542339> (accesat 22.03.2020).

⁷ WEBBER M., TERRIFF T., HOWORTH J. & CROFT S. *The common European security and defence policy and the 'third country' issue*. In: European Security Journal, 2002.

Cadrul de colaborare dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova în domeniul de securitate se încadrează în Acordul de Asociere dintre acestea, semnat în 2014. Acest Acord are ca scop facilitarea alinierii progresive a politicilor externe, de securitate și de apărare ale Republicii Moldova la politicile UE la nivel bilateral, regional și multilateral. Acestea includ domenii reglementate de Politica externă și de securitate comună a UE (PESC) și de Politica de securitate și apărare comună (PSAC), acestea reprezentând al doilea pilon de securitate al UE⁸. În PESC se soluționează probleme legate de interesele și obiectivele strategice ale UE, acțiunile și pozițiile comune adoptate de UE, precum și procedurile pentru implementarea acestor acțiuni și poziții. Paralel, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) acționează relativ independent de guvernele statelor membre, sugerând autonomie administrativă. Astfel, cooperarea și instituționalizarea ulterioară a relațiilor dintre SEAE și Comisia Europeană pot fi factori-cheie în explicarea integrării în PESC⁹.

Politica de securitate și apărare comună (PSAC) poate să desfășoare o gamă largă de sarcini, inclusiv sarcini umanitare, de prevenire a conflictului și de menținere a păcii, detașarea forțelor combatante în gestionarea situațiilor de criză, operațiuni de dezarmare și

de stabilizare postconflict¹⁰. Creată odată cu semnarea Tratatului de la Lisabona, PSAC urmează fostei Politici Europene de Securitate și Apărare (PESA). Lansată în 1999, PESA a fost constituită paralel cu noi structuri și instrumente ale Consiliului European. În conformitate cu Tratatul de la Lisabona, PESA a devenit politica comună de securitate și apărare începând cu 1 decembrie 2009. Deși reprezentanții statului au fost de acord să schimbe cuvântul „european” în „comun” (PESA în PSDC), tratatul nu creează noi responsabilități sau transferuri de competențe către instituțiile UE. CSDP rămâne principala componentă a politicii externe și de securitate comună (PESC)¹¹.

Constituind o altă narațiune de Securitate, PESA reprezintă o provocare la relatarea aparent triumfală a NATO de la mijlocul anilor '90¹². În ceea ce privește dublarea instituțională, există, de asemenea, o linie unică între sub-furnizarea UE cu opțiuni militare și expertiză, ceea ce ar împiedica-o, nu numai în operarea fără NATO, ci și în operarea cu NATO, în măsura în care acest lucru necesită o cultură militară / politică comparabilă de ambele părți și care să furnizeze o măsură, care să reînvie ideea unei „armate europene”¹³.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830208407532> (accesat 20.03.2020).

⁸ BONVICINI G., REGELSBERGER E. *Growing without a strategy? The case of european security and defence policy, the international spectator*. In: *The international spectator*. Italian Journal of International Affairs, 2007.

<http://dx.doi.org/10.1080/03932720701406548> (accesat 19.03.2020).

⁹ RIDDERVOLD M., TRONDAL J. *Integrating nascent organisations. On the settlement of the European External Action Service*. In: *Journal of European Integration*, 2017.

<http://dx.doi.org/10.1080/07036337.2016.1241246> (accesat 22.03.2020).

¹⁰ EMERSON M., CENUȘĂ D. *Aprofundarea relațiilor UE – RM Ce? De ce? Cum?* Centrul de Studii Politice Europene, 2018, p.36.

¹¹ LAVALLÉE Ch. *The European Commission's Position in the Field of Security and Defence: An Unconventional Actor at a Meeting Point, Perspectives on European Politics and Society*. In: *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 12, 2011.

<http://dx.doi.org/10.1080/15705854.2011.622955> (accesat 12.03.2020).

¹² HOWORTH J. *Discourse, Ideas, and Epistemic Communities in European Security and Defence Policy*. In: *West European Politics Journal*, 2004. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0140238042000214883> (accesat 10.03.2020).

¹³ BAILES A. J. K. *NATO's European Pillar: The European Security and Defense Identity*. In: *Defense Analysis*, 1999, p. 305-322.

Extinderea NATO completează agenda de securitate europeană ca soluție principală la multiplele probleme de securitate ale continentului. Statele și popoarele europene și partenerii săi din America de Nord urmăresc în prezent șase abordări instituționale diferite pentru a-și rezolva nevoile de securitate diferite, dar inter-relaționate. Acestea includ (1) o comunitate de securitate (Uniunea Europeană cu o posibilă, dar foarte improbabilă expansiune a Uniunii Europene de Vest în viitorul apropiat pentru a cuprinde toți membrii UE); (2) o alianță hegemonică cum a fost o conducere consensuală (SUA în NATO); (3) o comunitate de securitate pluralistă (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa); (4) un concert de state cu puteri mari (restrâns în mod esențial astăzi la statele occidentale, dar potențial extindibil pentru a include Federația Rusă); (5) un concert bazat pe sfere de influență cum a fost o conducere coercitivă hegemonică (preferința rusă favorizată, dar încă frustrată); și (6) multiple variante de echilibru al puterii, bazate pe capacitățile militare compensatorii ale rivalilor reali sau potențiali. Trucul de a reconstrui un sistem de securitate european, înclinat din ce în ce mai mult către o schimbare pașnică decât coercitivă, depinde mai mult de alegerea corectă dintre aceste abordări instituționale – sau dintre cele care sunt încă de creat (de exemplu, un CSI reînviat sau extinderea treptată a UE) – decât de a exclude unul sau altul ori pentru a plasa încrederea exclusivă în NATO, ca soluție pentru toate scopurile. Împreună, aceste obiective diferite constituie actualul sistem de securitate al Europei – mai mult o soluție parțială, decât un cadru general coerent pe care toate popoarele și statele din regiune se pot baza în mod egal și sigur¹⁴. Fostul secretar

<http://dx.doi.org/10.1080/713604684> (accesat 22.03.2020).

¹⁴ KOŁODZIEJ E. A., LEPINGWELL J. *Reconstructing European security: Cutting NATO*

general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, afirma că: „europenii au nevoie de o mai mare voință politică, de capacități mai puternice și de mai multe investiții în apărare. Nu putem continua să ne dezarmăm în timp ce restul lumii se înarmează, iar unii își întind brațele spre hotarele noastre”¹⁵.

Trebuie să menționăm că PESA nu este concepută pentru a crea o armată europeană: scopul nu este crearea unei armate europene; forțele armate rămân sub controlul comandanților lor naționali și vor fi conduse doar de un comandant militar suprem pe toată durata misiunii UE. Scopul este mai degrabă să creeze capacitatea de a acționa în comun în gestionarea internațională a crizelor¹⁶.

Un element de individualizare a PSAC este faptul că își păstrează caracterul inter-guvernamental, funcționând în baza principiului unanimității în luarea deciziilor. Subscris obiectivului general de instituire a unei capacități de apărare europene comune, realizate prin contribuția statelor membre cu capacități civile și militare, PSAC a fost supusă recent unor schimbări majore la nivel strategic și operațional, pentru a răspunde provocărilor de securitate.

Un alt document al politicii europene de securitate este Strategia Globală pentru Politică Externă și Securitate, adoptată în iunie 2016 și care constituie cadrul director al acțiunii externe a Uniunii Europene pe termen mediu și lung, căreia îi este subsumată și

enlargement down to size. In: *Contemporary Security Policy*, 1997.

<http://dx.doi.org/10.1080/13523269708404150> (accesat 17.03.2020).

¹⁵ GIEGERICH B., SCHWEGMANN Ch. *Sustaining Europe's Security*. In: *Survival. Global Politics and Strategy*, 2014, p. 39-50.

<http://dx.doi.org/10.1080/00396338.2014.941553> (accesat 17.03.2020).

¹⁶ LÜBKEMEIER E. *European security and defence policy: A key project for European unification*. In: *The RUSI Journal*, 2001, p. 19.

<http://dx.doi.org/10.1080/03071840108446714> (accesat 18.03.2020).

PSAC. Această strategie este menită să creeze un sistem paneuropean și are o importanță deosebită atât pentru statele-membre, cât și pentru cele partenere, deschizând noi oportunități de cooperare.

Uniunea Europeană și-a confirmat angajamentul privind susținerea în soluționarea pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, iar Republica Moldova, la rândul său, își va spori contribuția în misiunile realizate sub egida ONU, UE și OSCE. La baza Strategiei globale a UE stă necesitatea de a informa despre dezvoltarea strategică globală a UE, unde termenul „global” nu este utilizat în sens geografic, ci se referă la caracterul complet al combinării și utilizării instrumentelor de acțiune externă existente ale UE. În strategie se reflectă trei „idei-cheie”: implicare, responsabilitate și „muncă grea prin parteneriat” între statele membre ale UE¹⁷.

Republica Moldova a demonstrat în mod consecvent că susține politicile PESC și PSAC ale UE, conturându-și, totodată, propria poziție cu privire la chestiunile sensibile ale politicii externe. În anul 2015, Republica Moldova și-a aliniat poziția cu 75% din declarațiile UE și deciziile Consiliului și cu 71% în anul 2016, dar își menține încă opoziția față de recunoașterea independenței regiunii Kosovo, ținând cont de existența problemei transnistrene nesoluționate. Republica Moldova s-a abținut de la aprobarea sancțiunilor economice ale UE împotriva Rusiei (bănci, companii energetice și întreprinderi de apărare).¹⁸

Conform Dispoziției Guvernului Republicii Moldova nr. 80-d din 11 octombrie

2010, a fost creat Grupul de lucru pentru coordonarea procesului de colaborare cu Uniunea Europeană în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comune a Uniunii Europene. Acest grup avea ca sarcină să asigure o bună participare a Republicii Moldova în cadrul PSAC, inclusiv planificarea și coordonarea capacităților naționale pentru participarea Republicii Moldova în cadrul misiunilor PSAC. Inițiativele lansate de Guvern confirmă faptul că Republica Moldova se raportează la Politica de Securitate și Apărare Comună, pornind de la premisa că aceasta reprezintă o etapă importantă în procesul de apropiere de Uniunea Europeană¹⁹.

În domeniul securității și apărării, dimensiunea operațională a angajamentului UE a fost consolidată prin crearea Capacității de planificare și conducere a misiunilor nonexecutive ale Uniunii (MPCC) și măsurile adoptate în ceea ce privește optimizarea modului de angajare a Grupurilor de luptă ale UE, inclusiv pe dimensiunea de asigurare a resurselor financiare pentru dislocarea acestora.

Participarea Republicii Moldova la misiunile din cadrul PSAC constituie un important aspect în dezvoltarea relațiilor politice bilaterale și un factor ce contribuie indirect la creșterea nivelului de asigurare a securității statului nostru pe continentul european. În conformitate cu Strategia securității naționale, participarea la eforturile globale, regionale și subregionale de promovare a stabilității și securității internaționale, inclusiv prin cooperare și participare la misiuni în PSAC, este o prioritate a Republicii Moldova. Implicarea statului nostru în PSAC a UE derivă și din Declarația Summit-ului șefilor de state și de guverne ale statelor Parteneriatului Estic (PaE) și statelor membre ale UE de la Varșovia, care

¹⁷ SELCHOW S. *The construction of “European security” in The European Union in a changing global environment: a systematic analysis*. In: *European Security*, Vol. 25, 2016, p. 281-303. <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2016.1199547> (accesat 21.03.2020).

¹⁸ EMERSON M., CENUȘĂ D. *Op. Cit.* p. 37.

¹⁹ *Ibidem*, p. 38

se referă la necesitatea intensificării cooperării dintre UE și statele PaE în domeniul PSAC.

La 13 decembrie 2012 a fost semnat la Bruxelles, Belgia, Acordul Cadru de Participare a Republicii Moldova la misiunile UE de Gestionare a Crizelor, care extinde orizontul cooperării cu UE pe dimensiunea politică și de securitate intrat în vigoare la 1 iulie 2013. Acordul respectiv stabilește cadrul și condițiile pentru eventualele participări ale Republicii Moldova la operațiile UE de gestionare a crizelor.

În 2017 a fost semnat și a intrat în vigoare Acordul RM-UE privind procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate. Uniunea Europeană și Republica Moldova au semnat în aprilie 2017 un acord ce vizează procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate legat de PSAC. Acest acord vine în completarea acordului-cadru pentru participarea Republicii Moldova la operațiunile UE de gestionare a situațiilor de criză din 1 iulie 2013. La momentul actual, Republica Moldova contribuie la desfășurarea Misiunii UE de instruire în Mali, oferind asistență în chestiunile privind drepturile omului.

Republica Moldova a fost invitată să participe la mai multe misiuni ale Uniunii Europene, statul nostru detașând experți în astfel de misiuni precum EUTM Mali (2014; 2016) și EUMAM în Republica Central Africană (2015-2016). Legea nr. 1156 din 26.06.2000²⁰, cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii, impune un șir de restricții care pot limita eventuala participare. Spre exemplu, Legea prevede că Republica Moldova exclude participarea directă la operațiunile internaționale de impunere a păcii. De asemenea, sunt date

reperle esențiale pentru adoptarea de către Republica Moldova a oricărei decizii în acest domeniu, și acestea includ: consimțământul părților aflate în conflict de a primi contingentul multinațional de pacificare; încheierea și intrarea în vigoare a unui acord de încetare a focului între părțile beligerante; finalizarea pregătirii multilaterale a forțelor de menținere a păcii ale Republicii Moldova pentru misiunea de menținere a păcii, în conformitate cu caracterul acesteia.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii privind participarea Republicii Moldova în misiunile și operațiunile internaționale la 5 februarie 2016 a fost stabilit cadrul legal pentru detașarea experților naționali în misiunile UE de gestionare a crizelor și, respectiv, pentru consolidarea capacităților instituțiilor naționale cu precădere în domeniul apărării.

Cadrul legal al Uniunii Europene privind securitatea informațiilor include și Directiva 2002/21/ CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind cadrul comun de reglementare pentru rețelele de comunicații electronice și servicii („Directiva-cadru”). Respectiva directivă stabilește sarcinile autorităților naționale de reglementare, care includ o datorie de a coopera între ele și Comisia Europeană pentru ca să asigure dezvoltarea unor practici de reglementare consecvente, contribuind la un nivel ridicat de protecție a datelor cu caracter personal și a confidențialității și să asigure integritatea și securitatea rețelelor de comunicații publice. Directiva 2002/21 / CE și Directiva 1999/93 / CE privind semnăturile electronice conțin dispoziții privind standardele care sunt publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene²¹.

²⁰ *Legea nr. 1156 din 26-06-2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii.* În: Monitorul Oficial, nr. 149, art. 1106 din 30.11.2000.

²¹ MITRAKAS A. *Information security and law in Europe: Risks checked?* In: Information & Communications Technology Law, Vol. 15, 2006, p. 33-53.

În 2014 au fost lansate consultările în formatul RM-UE în domeniul PSAC, care au loc anual. În cadrul acestor reuniuni sunt stabilite prioritățile de cooperare bilaterală în domeniu, precum dezvoltarea capacităților instituționale pentru participarea Republicii Moldova în misiuni de gestionare a crizelor; cooperarea în domeniul schimbului de informații clasificate; asigurarea convergenței în alinierea Republicii Moldova la măsurile restrictive ale Uniunii Europene; inclusiv stabilirea priorităților de cooperare în domeniul prevenirii și combaterii amenințărilor hibride²².

O inițiativă PSAC la care participă reprezentanții Republicii Moldova este EUBAM. Misiunea este finanțată în întregime de Uniunea Europeană în contextul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat. O inițiativă UE în Republica Moldova și în Ucraina a fost lansată în anul 2005. Mandatul acestei misiuni a fost extins de 5 ori, ultima dată până la 30 noiembrie 2020. EUBAM oferă asistență Republicii Moldova și Ucrainei pentru a face față problemelor de securitate legate de circulația persoanelor și a bunurilor prin segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene. Serviciul Vamal al Republicii Moldova primește susținere pentru implementarea dispozițiilor comerciale ale Acordului, cu privire la eliminarea taxelor vamale, facilitarea procedurilor vamale și comerciale, administrarea contingentelor tarifare, aproximarea legislației în domeniul vamal, dar și pe probleme legate de regulile de origine. Activitatea Misiunii include combaterea circulației transfrontaliere ilegale, urmărind

scopul major de a contribui la soluționarea pașnică a conflictului transnistrean²³.

Oferta UE adresată regiunii de est a continentului european, prin lansarea PEV (2004) și PE (2009), și dorința de a îngloba această subregiune în propria strategie de securitate reprezintă un test de capacitate pentru Uniunea Europeană, dar și pentru țările din vecinătate, inclusiv pentru Republica Moldova. În unele state vecine există conflicte în stare latentă, activă sau o stare de postconflict. Pentru toate aceste cazuri, UE a adoptat măsuri aparte care să minimalizeze impactul lor asupra securității comunitare. De asemenea, interesele UE în Europa de Est se ciocnesc inevitabil cu cele ale Federației Ruse, care consideră spațiul postsovietic o zonă a preocupărilor sale vitale, inclusiv din perspectiva asigurării securității naționale. În acest context, relațiile dintre UE și Federația Rusă în ultimii 15 ani sunt caracterizate, conform lui V. Samokhvalov, într-o mare măsură, de interacțiunea între paradigma integraționistă a UE și politica de putere a Federației Ruse²⁴.

Politica Europeană de Vecinătate (PEV) prezintă o serie de oportunități pentru Republica Moldova, inclusiv pe subiectul conflictului transnistrean. Obiectivul primar al PEV îl constituie crearea unui cerc de state prietene la periferia UE, țări nemembre ale construcției europene, dar partenere în efortul de implementare a unui spațiu de pace, stabilitate și prosperitate. Or, Transnistria este o zonă-problemă pe harta vecinătății europene, un generator al riscurilor și amenințărilor asimetrice contemporane, între care traficul de arme, droguri și ființe umane joacă un rol preeminent²⁵.

<http://dx.doi.org/10.1080/13600830600557984>
(accesat 29.03.2020).

²² *Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene (PSAC)*.
<https://www.mfa.gov.md/ro/content/politica-europeana-de-aparare-si-securitate-comuna> (accesat 22.03.2020).

²³ EMERSON M., CENUȘĂ D. *Op. cit.* p.38.

²⁴ VARZARI V. *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 67.

²⁵ POP A., PASCARIU G., ANGLIȚOIU G., PURCRU A. *România și Republica Moldova – între*

Obiectivele PEV, formulate în contextul campaniei de extindere a UE din 2004, vizează atingerea aceluiași nivel de stabilitate, securitate și prosperitate, precum cel al Uniunii Europene cu țările vecine, inclusiv Republica Moldova, într-un mod distinct, specific membrilor UE. Astfel, PEV are menirea să prevină apariția unor noi linii de delimitare în spațiul european, prin menținerea relațiilor strânse de cooperare politică, economică, culturală și de securitate cu țările din vecinătate. Acesta constituie și unul dintre obiectivele strategice ale Uniunii Europene, stipulate în Strategia Europeană de Securitate din decembrie 2003, referindu-se, în particular, la securitatea din vecinătatea UE. Strategia este un pas important în direcția bună, deoarece analizează cheia amenințării strategice care trebuie abordată (terorism, proliferare de arme din distrugere în masă, state eșuate și crimă organizată) și identifică în Europa obiective strategice (stabilitate și bună guvernare, ordine internațională bazată pe multilateralism, combaterea amenințărilor vechi și noi)²⁶. Sarcinile Uniunii Europene variază de la abordarea imediată a problemelor de securitate ale conflictelor regionale, până la gestionarea implicațiilor pe termen lung ale unor state slabe, precum crima organizată și nevoile de dezvoltare sau umanitare. Strategiile Uniunii Europene de consolidare a păcii ne oferă astfel un microcosmos de provocări de securitate interconectate, pentru

---

politica europeană de vecinătate și perspectiva extinderii Uniunii Europene. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Pais3_studiu_5_ro.pdf (accesat 26.03.2020).

²⁶ BORCHERT H., EGGENBERGER R. *European Security Defence Policy, role specialization and pooling of resources: The EU's need for action and what it means for Switzerland.* In: *Contemporary Security Policy*, 2003, p. 1-25. <http://dx.doi.org/10.1080/1352326032000247127> (accesat 22.03.2020).

fiecare dintre acestea fiind necesare cunoștințe noi despre diferitele sale fațete²⁷.

Instrumentele de implementare PEV au fost până în 2008 Planurile Individuale de Acțiune (PAUERM). Aceste documente elaborate, negociate și semnate de către ambele părți, stabilesc obiectivele dezvoltării relațiilor bilaterale pe termen scurt și mediu și prevăd indicații clare pentru atingerea obiectivelor de etapă, asumate de către fiecare parte. Au o durată de minim trei ani și sunt subiect al prelungirii prin consens mutual.

Parteneriatul Estic este un program de cooperare ce își are proveniența în inițiativa polonezo-suedeză în cadrul PEV și care se vrea elaborat pentru aprofundarea relațiilor dintre UE și statele Europei de Est vizate de Politica Europeană de Vecinătate. Menționăm din start că Parteneriatul Estic vizează șase state est-europene vecine ale Uniunii Europene: Azerbaidjan, Armenia, Georgia, Republica Moldova, Ucraina și Belarus. În acest sens, Consiliul Europei din 19–20 iunie 2008 a invitat Comisia să pregătească o propunere pentru un Parteneriat Estic, punând accentul pe necesitatea unei abordări diferențiate, care să respecte caracterul PEV de cadru politic unic și coerent. Ulterior, Consiliul Europei în ședința sa din 1 septembrie 2008 a solicitat accelerarea ritmului acestor activități, pentru a răspunde necesității de a demonstra mai clar angajamentul UE în urma conflictului din Georgia și a repercusiunilor mai generale ale acestuia²⁸.

Republica Moldova și Uniunea Europeană au convenit să continue neproliferarea armelor de distrugere în masă, prin ratificarea și aplicarea instrumentelor internaționale

---

²⁷ SCHRÖDER U. C. *Security Expertise in the European Union: The Challenges of Comprehensiveness and Accountability.* In: *European Security*, Vol. 15, 2006, p. 471-490, <http://dx.doi.org/10.1080/09662830701306094> (accesat 16.03.2020).

²⁸ VARZARI V. *Op. cit.* p. 83.

relevante. De asemenea, s-a convenit continuarea cooperării și controlului eficient pentru combaterea comerțului ilegal de arme (în conformitate cu Poziția comună a Consiliului 2008/944/PESC din 8 decembrie 2008) și pentru lupta împotriva terorismului internațional (în conformitate, printre altele, cu Rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate al ONU din 2001)²⁹.

Ca răspuns la incertitudinea viitorului mediu energetic, UE și-a dezvoltat tot mai mult alternative în domeniu. Politica contemporană a Uniunii Europene conține o abordare cuprinzătoare a securității energetice și a lansat un set de inițiative menite să îmbunătățească piața europeană a energiei, pentru a consolida politica energetică externă a sa, pentru a integra politica energetică cu rolul emergent al UE ca actor extern și de politică de securitate și de îmbunătățire a dialogului global asupra politicii energetice și de consolidare a normelor internaționale în acest sector³⁰.

De asemenea, Republica Moldova beneficiază și de un Parteneriat de Mobilitate cu Uniunea Europeană, fiind unul din primele state pilot din lume. Declarația comună privind Parteneriatul de Mobilitate Republica Moldova–UE a fost semnată pe data de 5 iunie 2008, la Luxemburg. Parteneriatul de Mobilitate oferă un cadru politic de cooperare cu UE (Serviciul European pentru Acțiune Externă, Comisia Europeană, Fundația Europeană pentru Instruire – ETF și Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale statelor membre ale Uniunii Europene – FRONTEX) și statele membre ale UE (Bulgaria, Cehia, Cipru, Franța, Germania, Grecia, Italia,

Letonia, Lituania, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia, Suedia, Ungaria) în domeniul migrației, vizând toate dimensiunile de cooperare ale Abordării Globale pentru Migrație și Mobilitate a UE (GAMM)³¹.

În scopul securizării statelor membre de impactul migrației ilegale, UE a decis să înființeze Agenția Europeană de Gestionare a Cooperării Operaționale la frontierele externe ale statelor membre ale UE, care este mai bine cunoscută sub acronimul său FRONTEX. A fost creat de Regulamentul CE 2007/2004 din 26 octombrie 2004 cu scopul principal de a sprijini cooperarea operațională între statele membre ale UE în ceea ce privește managementul granițelor externe³².

Printre numeroasele sale misiuni se numără „coordonarea cooperării operaționale bazate pe informații la nivelul Uniunii Europene pentru consolidarea securității la frontierele externe”. Scopul său organizațional este consolidarea libertății și securității cetățenilor Uniunii Europene prin completarea sistemelor naționale de gestionare a frontierelor din statele membre. Pe lângă operațiunile comune, alte misiuni principale ale FRONTEX sunt analiza riscurilor și crearea unui mediu de partajare a informațiilor pentru operațiunile de securitate la frontiere în Europa. În centrul acestui efort se află EUROSUR, un cadru de schimb de informații conceput pentru a îmbunătăți gestionarea frontierelor externe ale Europei și pentru a sprijini statele membre prin creșterea conștientizării situaționale și a capacității de reacție în combaterea criminalității

²⁹ EMERSON M., CENUȘĂ D. *Op. cit.* p. 40.

³⁰ DAOJIONG ZHA *Energy security in China–European Union relations: framing further efforts of collaboration.* In: *Contemporary Politics*, Vol. 21, 2015, p. 308-322, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13569775.2015.1061246> (accesat 18.03.2020).

³¹ *Parteneriatul de Mobilitate.* <https://mfa.gov.md/ro/content/parteneriatul-de-mobilitate> (accesat 22.03.2020).

³² LÉONARD S. *EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices.* In: *European Security*, Vol. 19, 2010, p. 234. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2010.526937> (accesat 22.03.2020).

transfrontaliere, combaterea migrației neregulate și prevenirea pierderii de vieți. Rețeaua este alcătuită din centre naționale de coordonare (NCC) din fiecare stat membru, care grupează autoritățile responsabile de controlul frontierei în acest stat³³.

Problematica gestionării securității frontaliere a constituit unul dintre subiectele de importanță majoră pe agenda relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, iar asigurarea conexiunii dintre dezvoltarea conceptelor de management integrat al frontierelor la nivelul Uniunii Europene și Republicii Moldova a determinat un șir de beneficii.

În Republica Moldova implementarea conceptului european de management integrat al frontierelor la nivel intrainstituțional, interinstituțional și internațional este în plin proces și va fi dezvoltat în continuare prin alinierea acestuia la cele mai bune practici în domeniu. Implementarea managementului integrat al frontierei de stat contribuie substanțial la sporirea securității regionale și a celei europene.

Prevenirea și contracararea infracționalității transfrontaliere contribuie la asigurarea unui climat de securitate internă, ducând la obținerea veniturilor în bugetul de stat, la protecția și garantarea drepturilor și libertăților omului.

Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023³⁴ nu dublează și nu se suprapune

cu alte politici sectoriale, ci doar completează și asigură punerea în aplicare a unor documente strategice: Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, Strategia națională de dezvoltare, Programul de activitate al Guvernului, Concepția securității naționale, Strategia securității naționale a Republicii Moldova, Strategia națională de apărare, Strategia națională de ordine și securitate publică, Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane ș.a.

Eficiența proceselor integraționiste la capitolul implementării Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană depinde de capacitățile de utilizare a anumitor indicatori strategici ai politicilor de modernizare. Astfel de indici pot fi:

- *Transparența partidelor politice în medierea intereselor, inclusiv centrate pe eurointegrare.* Se știe că partidele actuale trec și trebuie să treacă printr-un proces complex de transformări interne. Problema fundamentală pentru partidele din societatea postcomunistă este instruirea politică a membrilor, dar și a celor care nu sunt membri, dar susțin programul și activitatea partidului, politicile lui internă și externă. Încercările de sporire a transparenței în activitatea majorității partidelor din spațiul ex-sovietic denotă discrepanțe între declarații și fapte, punând deseori în pericol legitimitatea lor valorică și provocând scepticismul poporului referitor la capacitățile lor de a juca rolul desemnat pentru ele în Constituție, în documentele de partid. Astfel, relațiile dintre partidele de dreapta din Republica Moldova nici pe departe nu corespund orientării pro-europene, nu au destulă substanță de a face față standardelor europene. La rândul lor, partidele de stânga, cu orientarea lor proestică, la fel au demonstrat lipsă de capacități în relațiile cu partidele de dreapta, dar și cu cele de orientare similară.

³³ COZINE K. *Fragmentation and Interdependency: Border Security Intelligence in North America and Europe.* In: *The International Journal of Intelligence, Security and Public Affairs*, Vol. 18, 2016, p. 175-197.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23800992.2016.1242268> (accesat 22.03.2020).

³⁴ Hotărârea Guvernului nr. 1101 din 14.11.2018 *cu privire la aprobarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru*

anii 2018-2020 privind implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial*, nr. 448-460 din 07.12.2018.

Acest fapt a fost destul de relevant în perioada alegerilor parlamentare din 2014, dar și după alegeri.

- *Eficiența managementului strategic al politicilor de modernizare în funcție de criteriile privind aderarea la UE.* În acest context, oficialii europeni nu o dată au subliniat necesitatea asigurării unor posibilități similare de care să se bucure noile state membre. Cu toate acestea, în practică nu există o opinie univocă în ceea ce privește promovarea eficienței economice sau calității sociale a vieții pentru toți. Criteriile pentru aderare au fost elaborate mai mult ca un instrument tehnic (economic și politic) decât ca un instrument pentru dirijarea condițiilor de trai ale statelor candidate. În realitate observăm că prevalează aspectele juridice, economice și politice, în timp ce aspectele sociale au fost limitate, fiind reduse la păstrarea drepturilor individuale ale omului și construirea unui cadru instituțional mai liber. Datorită neglijării componente sociale, au apărut dificultăți privind păstrarea coeziunii sociale și educației în societate, la elaborarea de politici pentru cei defavorizați și pentru minorități³⁵.

O caracteristică distinctă a peisajului de securitate din Europa Occidentală este că linia de separare dintre securitatea internă și cea externă a devenit din ce în ce mai depășită, în principal ca urmare a importanței tot mai mari a provocărilor transnaționale, distincției dintre securitatea națională și cea internațională³⁶.

Cooperarea europeană în materie de securitate internă este un domeniu de studiu în creștere, dar unul căruia îi lipsesc cadre teoretice robuste, capabile să-și descopere elementele fundamentale dinamice. În mare parte, acest câmp este populat de descrieri empirice și analize înguste, cu o singură variabilă³⁷. Acest continuum european de securitate emergent creează atât o provocare practică, cât și normativă pentru UE ca furnizor internațional de securitate. În primul rând, creează provocări semnificative pentru arhitectura instituțională și profilul de capacitate al UE, care sunt implicate în lupte birocratice și se luptă pentru a depăși moștenirea structurii pilonului UE. În al doilea rând, răspunsurile UE la interconectările crescânde între securitatea internă și externă problematizează percepțiile UE ca o normativă distinctivă sau ca o putere civilă, care urmărește „obiectivele de mediu”. Astăzi suntem într-o lume a „frontierelor din ce în ce mai deschise, în care aspectele interne și externe ale securității sunt indisolubil legate”, subliniind neclaritatea geografică a provocărilor de securitate³⁸.

Spre deosebire de domeniile politicii interne, cei care sunt direct afectați de politica de securitate a Uniunii Europene sunt statele nemembre. Majoritatea destinatarilor politicii europene de securitate se află în afara politicii europene și, deși deciziile au și consecințe pentru cetățenii din cadrul UE, acest lucru este doar indirect. Cetățenii afectați indirect nu

³⁵ SACA V. *Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație.* În: Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european /red. șt. Victor Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018, p.44-71.

³⁶ LUTTERBECK D. *Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe.* In: European Security, Vol. 14, 2005, p. 231-253.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830500336193?src=recsys&journalCode=feus20> (accesat 11.03.2020).

³⁷ BOSSONG R., RHINARD M. *European internal security as a public good.* In: European Security, Vol. 22, 2013, p. 129-147.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2012.727181> (accesat 22.03.2020).

³⁸ SHEPHERD J. K. *The European Security Continuum and the EU as an International Security Provider.* In: Global Society, Vol. 29, 2015, p.156-174.

<http://dx.doi.org/10.1080/13600826.2015.1018146> (accesat 26.03.2020).

sunt deseori dispuși să suporte costurile de organizare la nivelul UE sau tind să perceapă problemele politicii de securitate ca ideologice, iar litigiile și arena națională ca loc potrivit pentru dezbateri³⁹.

Uniunea Europeană a implementat structuri, organisme, capacități și procese remarcabile pentru a acționa ca un actor global în domeniul securității. În același timp, ceea ce rămâne contestat este tipul de logică de securitate implementată la nivelul UE și care domeniile de politică sunt încorporate în securitatea europeană. Analiza logicii securității stabilite la nivelul UE trebuie să se concentreze pe practicile discursive legate de diferite domenii discursive. Aceste câmpuri discursive sunt (1) construcțiile de identitate ale UE; (2) percepția provocărilor ca securitate relevante din această poziție intersubiectivă; (3) construcțiile practicilor de securitate. Atunci când practicile discursive fac referiri încrucișate între aceste trei câmpuri discursive, ele construiesc logica securității⁴⁰.

În contextul guvernării pe mai multe niveluri ale UE, principalele provocări care se referă la securitate și democrație pot fi grupate în două grupe principale: în primul rând, chestiuni normative referitoare la conceptualizarea UE ca „instituție civilă” sau „normativă”, relațiile dintre dimensiunile externe și interne ale securității și, în al doilea rând, problemele răspunderii democratice. „Deficitul democratic” se datorează structurii pe mai multe niveluri ale Uniunii Europene și problemelor legate de responsabilitate, și anume responsabilitatea instituțiilor supra-

naționale, cum ar fi Comisia Europeană și Consiliul de Miniștri, și eșecul parțial de deținere a guvernelor naționale sub control (și anume parlamentele naționale) pentru deciziile luate la nivelul UE⁴¹.

Uniunea Europeană constituie o comunitate de securitate, bazată pe norme comune, instituții și practici democratice. Acest lucru nu exclude ca statele membre să conducă negocieri grele atunci când apar între ele situații conflictuale. Calitatea de membru în UE va rămâne o caracteristică slabă a identității politice⁴².

Societatea postmodernă impune o reformare ciclică a sectorului de securitate, în funcție de evoluția socială și dinamica factorilor de risc globali, zonali și locali. Implementarea unui cadru organizatoric intern adaptat la legislația Uniunii Europene trimite către demilitarizarea sistemului și asimilarea angajaților cu statutul funcționarilor publici. Se impune un statut coerent al cadrelor de informații, o remunerație adecvată solicitărilor profesionale, un ghid al carierei adaptat la noile evoluții, reșezarea permanentă a unui sistem performant de selecție, pregătire și promovare a resurselor umane, optimizarea raporturilor dintre sectorul operativ și cel neoperativ, deoarece pilonii oricărei puteri se sprijină pe informații. În principal, cei trei piloni ai securității – politicul, economicul și militarul – beneficiază de informațiile

³⁹ DEMBINSKI M., JOACHIM J. *Civil society and the European common security and defence policy*. European Security, Vol. 23, 2014, p. 449-465, <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2014.890594> (accesat 22.03.2020).

⁴⁰ BARNUTZ S. *The EU's logic of security: politics through institutionalised discourses*. European Security, Vol. 19, 2010, p. 377-394. <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2010.528397> (accesat 22.03.2020).

⁴¹ KANTNER C., LIBERATORE A. *Security and Democracy in the European Union: An Introductory Framework*. In: European Security, Vol. 15, 2006, p. 363-383. <http://dx.doi.org/10.1080/09662830701305773> (accesat 30.03.2020).

⁴² KAHL M. *European integration, European security, and the transformation in central Eastern Europe*. In: Journal of European Public Policy, Vol. 4, 1997, p. 153. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501769780000011> (accesat 22.03.2020).

intelligence-ului în scopul asigurării securității societale⁴³.

Există patru categorii de interacțiuni cu părțile interesate: orizontală (de la stat la stat), verticală (statele din cadrul organizațiilor internaționale), laterală (actor non-stat către stat) și transversală (organizație non-stat la stat sau internațional). Formele istorice de multilateralism de securitate sunt limitate la interacțiunile orizontale și verticale, deși interacțiunile orizontale domină, iar instituțiile rămân supuse cooperării interstatale. Un sistem de guvernare a securității, prin contrast, este caracterizat de aceste patru categorii de interacțiuni care se constituie reciproc și concomitent. Cu cât mediul de securitate este mai complex, cu atât statul va ceda autonomia, autoritatea și responsabilitatea instituțiilor internaționale și a actorilor nonstatali din domeniile politice de prevenire, asigurare și protecție.

În prezent, Uniunea Europeană cuprinde toate cele patru categorii de interacțiuni cu părțile interesate. Statele rămân cel mai important actor în materie de securitate, dar este și cazul în care interacțiunile de la stat la stat sunt mediate și legalizate de o serie de instituții – Consiliul Europei, UE, NATO, OSCE – și agenții – Agenția Europeană pentru Apărare, Europol, Eurojust, Curtea Penală Internațională. Acești intermediari instituționali rezolvă problema acțiunii colective prin coordonarea politicilor statului și oferirea de sancțiuni pentru nerespectarea obligațiilor, dar

sunt agenți autonomi, care au căpătat sau le-au fost cedate suveranitatea statului în domeniul de securitate specifice funcțional (de exemplu, pot autoriza și legitima utilizarea forței, sancționarea abaterilor de la dreptul internațional sau monitorizarea mediului regional). Acolo unde sunt prezente aceste patru categorii de interacțiuni, observăm un sistem de guvernare a securității pe spații de securitate definite din punct de vedere geografic și funcțional⁴⁴.

Eficacitatea, coerența și vizibilitatea rolului Uniunii Europene pe scena internațională, inclusiv securitatea și apărarea, au necesitat o coordonare din ce în ce mai strânsă între statele membre ale UE și statele vecine, inclusiv Republica Moldova, la nivel instituțional, structuri și instrumente.

Abordând subiectul consolidării sistemului național de securitate în contextul politicilor de securitate comunitară, este important să se identifice o dreaptă balanță între nevoile reale de protecție împotriva riscurilor și amenințărilor în creștere și nevoile sporite de protecție a drepturilor și libertăților cetățenești.

Totodată, este necesară adaptarea instituțională și funcțională continuă la modelul structurilor europene de securitate, punând în prim plan perfecționarea cadrului normativ-legal național, prin aplicarea unor practici, procedee și mecanisme mai performante în implementarea politicilor de securitate.

⁴³ NATE S. *Intelligence și securitate societală. Provocările unei tranziții comune*, București: Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, 2014, p. 110.

⁴⁴ SPERLING J., WEBBER M. *Security governance in Europe: a return to system*. In: European Security, 2014, p. 126-144, <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2013.856305> (accesat 22.03.2020).

BIBLIOGRAFIE:

1. BAILES A. J. K. *NATO's European Pillar: The European Security and Defense Identity*, In: *Defense Analysis*, 1999, p. 305-322.
<http://dx.doi.org/10.1080/713604684>
(accesat 22.03.2020).
2. BARNUTZ S. *The EU's logic of security: politics through institutionalised discourses*, *European Security*, Vol. 19, 2010, p. 377-394.
<http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2010.528397> (accesat 22.03.2020).
3. BONVICINI G., REGELSBERGER E. *Growing without a strategy? The case of european security and defence policy, the international spectator*. In: *The international spectator*. *Italian Journal of International Affairs*, 2007.
<http://dx.doi.org/10.1080/03932720701406548> (accesat 19.03.2020).
4. BORCHERT H., EGGENBERGER R. *European Security Defence Policy, role specialization and pooling of resources: The EU's need for action and what it means for Switzerland*. In: *Contemporary Security Policy*, 2003, p.1-25,
<http://dx.doi.org/10.1080/1352326032000247127> (accesat 22.03.2020).
5. BOSSONG R., RHINARD M. *European internal security as a public good*, In: *European Security*, Vol. 22, 2013, p. 129-147.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2012.727181> (accesat 22.03.2020).
6. COZINE K. *Fragmentation and Interdependency: Border Security Intelligence in North America and Europe*. In: *The International Journal of Intelligence, Security and Public Affairs*, Vol. 18, 2016, p. 175-197
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23800992.2016.1242268> (accesat 22.03.2020).
7. DAOJIONG ZHA *Energy security in China–European Union relations: framing further efforts of collaboration*, In: *Contemporary Politics*, Vol. 21, 2015, p. 308-322.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13569775.2015.1061246> (accesat 18.03.2020).
8. DEMBINSKI M., JOACHIM J. *Civil society and the European common security and defence policy*. In: *European Security*, Vol. 23, 2014, p. 449-465,
<http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2014.890594> (accesat 22.03.2020).
9. EMERSON, M., CENUȘĂ, D. *Aprofundarea relațiilor UE – RM Ce? De ce? Cum?* Centrul de Studii Politice Europene, 2018.
10. GIEGERICH B., SCHWEGMANN Ch. *Sustaining Europe's Security*. In: *Survival. Global Politics and Strategy*, 2014, p. 39-50.
<http://dx.doi.org/10.1080/00396338.2014.941553> (accesat 17.03.2020).
11. HELM P. *Risk and resilience: strategies for security*, *Civil Engineering and Environmental Systems*, 2015
<http://www.tandfonline.com/loi/gcee20>.
(accesat 20.03.2020).
12. Hotărârea Guvernului nr. 1101 din 14.11.2018 *cu privire la aprobarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 448-460 din 07.12.2018
13. HOWORTH J. *Discourse, Ideas, and Epistemic Communities in European Security and Defence Policy*. In: *West European Politics Journal*, 2004.

- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0140238042000214883> (accesat 10.03.2020).
14. KAHL M. *European integration, European security, and the transformation in central Eastern Europe*. In: *Journal of European Public Policy*, Vol. 4, 1997, p. 153. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501769780000011> (accesat 22.03.2020).
  15. KANTNER C., LIBERATORE A. *Security and Democracy in the European Union: An Introductory Framework*. In: *European Security*, Vol. 15, 2006, p. 363-383. <http://dx.doi.org/10.1080/09662830701305773> (accesat 30.03.2020).
  16. KAUNERT C., LÉONARD S. *EU counterterrorism and the european neighbourhood policy: an appraisal of the southern dimension, terrorism and political violence*. In: *Terrorism and Political Violence Journal*, 2011, p. 287
  17. KOŁODZIEJ E. A., LEPINGWELL J. *Reconstructing European security: Cutting NATO enlargement down to size*, In: *Contemporary Security Policy*, 1997. <http://dx.doi.org/10.1080/13523269708404150> (accesat 17.03.2020).
  18. LAVALLÉE Ch. *The European Commission's Position in the Field of Security and Defence: An Unconventional Actor at a Meeting Point, Perspectives on European Politics and Society*. In: *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 12, 2011. <http://dx.doi.org/10.1080/15705854.2011.622955> (accesat 12.03.2020).
  19. Legea nr. 1156 din 26-06-2000 *cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 149, art. 1106 din 30.11.2000
  20. LÉONARD S. *EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices*. In: *European Security*, Vol. 19, 2010, p. 234. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2010.526937> (accesat 22.03.2020).
  21. LÜBKEMEIER E. *European security and defence policy: A key project for European unification*. In: *The RUSI Journal*, 2001, p. 19, <http://dx.doi.org/10.1080/03071840108446714> (accesat 18.03.2020).
  22. LUTTERBECK D. *Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe*. In: *European Security*, Vol. 14, 2005, p. 231-253. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830500336193?src=recsys&journalCode=feus20> (accesat 11.03.2020).
  23. MITRAKAS A. *Information security and law in Europe: Risks checked?* In: *Information & Communications Technology Law*, Vol. 15, 2006, p. 33-53. <http://dx.doi.org/10.1080/13600830600557984> (accesat 29.03.2020).
  24. NATE S. *Intelligence și securitate societală. Provocările unei tranziții comune*, București: Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, 2014
  25. *Parteneriatul de Mobilitate*, <https://mfa.gov.md/ro/content/parteneriatul-de-mobilitate> (accesat 29.03.2020).
  26. PÎNTEA Iu., HELLY D., PANAINTE P. *Perspectivile cooperării Republicii Moldova în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună*, Chișinău, 2011, p. 36. https://www.academia.edu/1491939/Perspectivile_Participarii_Republicii_Moldova_in_cadrul_Politicii_de_Securitate_si_Aparare_Comuna_a_UE (accesat 22.03.2020)

27. *Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene (PSAC)*. <https://www.mfa.gov.md/ro/content/politica-europeana-de-aparare-si-securitate-comuna> (accesat 29.03.2020)
28. POP, A., PASCARIU, G., ANGLIȚOIU G., PURCRU A. *România și Republica Moldova – între politica europeană de vecinătate și perspectiva extinderii Uniunii Europene*. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Pais3_studiu_5_ro.pdf (accesat 29.03.2020)
29. HELLER R. *Notions of (in)security within the EU. How european policy makers view the sources and costs of terrorism and organised crime, defence and peace economics*. In: *Defence and peace economics Journal*, 2011. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10242694.2011.542339> (accesat 22.03.2020).
30. RIDDERVOLD M., TRONDAL J. *Integrating nascent organisations. On the settlement of the European External Action Service*. In: *Journal of European Integration*, 2017. <http://dx.doi.org/10.1080/07036337.2016.1241246> (accesat 22.03.2020).
31. SACA, V. *Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație*. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european* /red. șt. Victor Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018, p.44-71.
32. SCHRÖDER U. C. *Security Expertise in the European Union: The Challenges of Comprehensiveness and Accountability*. In: *European Security*, Vol. 15, 2006, p. 471-490. <http://dx.doi.org/10.1080/09662830701306094> (accesat 16.03.2020).
33. SELCHOW S. *The construction of "European security" in The European Union in a changing global environment: a systematic analysis*. In: *European Security*, Vol. 25, 2016, p. 281-303. <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2016.1199547> (accesat 21.03.2020).
34. SHEPHERD J. K. *The European Security Continuum and the EU as an International Security Provider*. In: *Global Society*, Vol. 29, 2015, p.156-174, <http://dx.doi.org/10.1080/13600826.2015.1018146> (accesat 26.03.2020).
35. VARZARI, V. *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană*. Chișinău: CEP USM, 2014
36. WEBBER M., TERRIFF T., HOWORTH J. & CROFT S. *The common European security and defence policy and the 'third country' issue*. În: *European Security Journal*, 2002. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830208407532> (accesat 20.03.2020).
37. WILLIAMS, A. R. *The appropriate role of intelligence in the making of national security policy*. *National security policy and strategy*, 4th edition, Ed. J. Boone bartholomees, 2010
38. WILSON, P. *Analysis: The contribution of intelligence services to security sector reform*. *Journal Conflict, Security & Development*, Ed. King s London College, Vol 5, 2005, p. 87-107.

30.05.2020

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ

CZU 327(100-87) 327.54+327(479)

DOI: 10.5281/zenodo.3989386

**THE CAUCASUS GEOPOLITICAL DILEMMA – NEW COLD WAR IMPLICATIONS
AND PEACEFUL TREND:
REGIONAL PUBLIC CHAMBER INITIATIVE**

Vakhtang MAISAIA

Tbilisi, Georgia

Warsaw, Poland

Ph.D. in politics and military science

professor of Caucasus International University (TSU)

associate professor of Cardinal Stefan Wyszyński University (UKSW)

and Warsaw University

member of Political Science Association (Republic of Poland)

e-mail: vakhtang.maisaia@ciu.edu.ge

The paper included reviewing of fierce geopolitical competition between Global Powers over the hegemony positions in the Caucasus region. The geopolitical security when Global Powers flex muscles and are on the way to achieve their missions and goals with assistance of new ideological and even definitional threshold: Eurasianism vs. Atlanticism induces emergence of confrontation modality for the regional security perceptions not promoting peace and stability.

The new security dilemma for the region is really identified as follows: Russia/China vs. USA/EU as new „loosen” bipolarity competition with proposing proper geopolitical projects, like „One Belt, One Road”, „Southern Stream Gas Pipeline”, etc. This is an interesting point to be considered how the competition affects formulating various foreign policy implications of the regional actors and how the nations, at least, at public level should create sound peace reached consensus for achieving stability and avoid fierce competition of Global Powers consequences of a New Cold War, consequences in case of creating a Regional Public Chamber.

Keywords: “Silk Road”, Public Chamber, “One Belt, One Road”, USA, Russia, China, New Cold War.

**DILEMA GEOPOLITICĂ DIN CAUCAZ – IMPLICAȚII ALE RĂZBOIULUI RECE ȘI
TENDINȚĂ PAȘNICĂ: INIȚIATIVĂ A CAMEREI PUBLICE REGIONALE**

Articolul de față se referă la revizuirea concurenței geopolitice acerbe dintre Puterile Globale asupra pozițiilor hegemonice din Caucaz. Securitatea geopolitică în condițiile în care Puterile Globale sunt pe cale să își îndeplinească interesele și obiectivele cu ajutorul unui nou prag ideologic: eurasiatismul vs. atlantismul, provoacă apariția unei modalități de confruntare pentru percepțiile de securitate regională, care nu promovează pacea și stabilitatea.

Noua dilemă de securitate pentru regiune este identificată astfel: Rusia / China vs. SUA / UE ca fiind o nouă competiție a bipolarității cu introducerea unor proiecte geopolitice adecvate. Acest lucru este important de luat în considerație în condițiile în care concurența afectează formularea diverselor implicații de politică externă ale actorilor regionali și modul în care națiunile, cel puțin la nivel public, ar trebui să creeze o pace solidă la care se ajunge printr-un consens.

Cuvinte-cheie: Caucaz, interes geostrategic, Putere Globală, SUA, Rusia, China, noul război rece.

КАВКАЗСКАЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКАЯ ДИЛЕММА - НОВЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ХОЛОДНОЙ ВОЙНЫ И МИРНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ: ИНИЦИАТИВА РЕГИОНАЛЬНОЙ ОБЩЕСТВЕННОЙ ПАЛАТЫ

Доклад включает обзор ожесточенного геополитического соперничества между мировыми державами за господствующие позиции в Кавказском регионе. Геополитическая безопасность, когда мировые державы проявляют гибкость и идут к достижению своих миссий и целей, применяя новые идеологические и терминологические понятия: евразийство против атлантизма вызывает конфронтации для представлений о региональной безопасности, не способствуя таким образом миру и стабильности. Новая дилемма безопасности региона в целом определяется следующим образом: Россия / Китай против США / ЕС как новое «ослабление» биполярного соперничества с предложением соответствующих геополитических проектов, таких как «Один пояс, один путь», «Газопровод Южный поток» и т.п. в противодействии проектам «Шелковый путь», Инициативы Восточного партнерства и т. д. Это представляющий интерес момент, с целью рассмотрения, как соперничество влияет на создание различных внешнеполитических последствий региональных игроков и как страны, по крайней мере, на общественном уровне, должны участвовать в создании прочного мира, согласия ради достижения стабильности и избегания ожесточенной конкуренции в виде новой холодной войны между мировыми державами в случае создания Общественной палаты.

Ключевые определения: «Шелковый путь», Общественная палата, «Один пояс, один путь», США, Россия, Китай, Новая холодная война.

LE DILEMME GÉOPOLITIQUE DU CAUCASE - NOUVELLES IMPLICATIONS DE LA GUERRE FROIDE ET TENDANCE DE PAIX: INITIATIVE DE LA CHAMBRE PUBLIQUE RÉGIONALE

Le document comprend une analyse de la concurrence géopolitique féroce entre les puissances mondiales sur les positions d'hégémonie dans la région du Caucase. La sécurité géopolitique lorsque les puissances mondiales fléchissent les muscles et sont sur la bonne voie pour atteindre leurs missions et objectifs avec l'aide d'un nouveau seuil idéologique et même définitionnel: l'eurasisme contre l'atlantisme induit l'émergence d'une modalité de confrontation pour les perceptions de la sécurité régionale et il ne favorise pas la paix et stabilité.

Le nouveau dilemme de sécurité pour la région est vraiment identifié comme suit: Russie / Chine vs USA / UE en tant que nouvelle compétition de bipolarité «desserrée» en proposant des projets géopolitiques appropriés, comme «One Belt, One Road», «Southern Stream Gas Pipeline», etc. contre le projet «Route de la soie», l'initiative de Partenariat oriental, etc. visant à parvenir à un consensus et à la stabilité et à éviter la concurrence féroce des puissances mondiales en raison des conséquences de la nouvelle guerre froide en cas de création d'une chambre publique.

Définitions clés: «Route de la soie», Chambre publique, «One Belt, One Road», États-Unis, Russie, Chine, nouvelle guerre froide

The Caucasus region is increasingly becoming a priority on the international agenda. In fact, a regional approach is emerging as actors understand that common problems need to be addressed jointly. Nevertheless, cooperation efforts are hampered by a number of factors, such as uneven economic and political development within and among countries, nationalist forces, and longstanding animosities between regional players. In this context, it is imperative to foster sound policies aimed at strengthening dialogue and cooperation so as to contain and ultimately resolve conflicts with peaceful means. However, there is little policy-oriented research on the challenges and opportunities for cooperation in the Caucasus region.

The purpose of this research is to assess the impact of terrorism and its dangers towards the Caucasus region – in November occurred so-called “Ahmed Chataev voyage” to Georgia and massive anti-terrorist operation in downtown of Tbilisi was clear illustration of so-called “Black Transit” case-study¹. The work also describes the significance of international terrorism and its general definitions. Besides, the result and findings are based on theoretical studies and assumptions and the result of the analysis of the “Case Study” of the Caucasus region. Case study examines how the Caucasus region influences the spread of terrorism and what threats it poses for this region. Furthermore, the aspects of what makes the region important on international arena are analyzed and the existent and potential security issues are examined, as well as strategic importance of the region for the EU and NATO is analyzed even from academic framework – “Securitization” theory.

---

¹ JGARKAVA Z. “Ahmed the Dead Terrorist” in weekly newspaper “Georgia Today”, 07 December 2017. <http://georgiatoday.ge/news/8456/Ahmed-the-Dead-Terrorist> (accessed 23.05.2020).

The theory is based on security studies conceptual background and the background spectrum includes: the Copenhagen School and Critical security studies as the type². Having considered the modality, it is perceived so-called “Asymmetric Military Threats” deteriorated situation in the region³. Moreover, the Caucasus regional security and geopolitics are to be reviewed and scrutinized in several modalities in aegis of the Securitization theory, like military and economic sectors. In addition to that the Caucasus Region has to contend with numerous threats of a conventional and non-conventional kind. These hard and soft security problems make the region volatile, insecure and unstable. That is why the region is very vital for inter-governmental organizations, dealing with military security (NATO case) and local actors in case of Georgia’s national security.

New Cold War Confrontation and Global Power Battle for the Caucasus Regional Hegemony: Eurasianism vs. Atlanticism.

The Caucasus region currently has been becoming a stunning and dangerous spot in confrontation clause between Russian Federation and the USA. The confrontation caused fragmentation geostrategic equilibrium and balance of power between the NATO and the Russian Federation in the Black Sea-Caucasus Region and considering flexing muscles, including with strategic armament, the „New Cold War” scenario ramification could stagger regional geopolitics into the most dramatic war game arena. Namely, the „New Cold War” geostrategic balance implications at pan-regional (European) and

---

² ONDREJSCAK R. *Introduction to Security Studies*, Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), Bratislava, 2014, p. 24-25.

³ DANNREUTHER R. *International Security: The Contemporary Agenda*, second edition. Polity Press, USA, 2015, p. 203-205.

regional (Black Sea-Caucasus) levels. Currently adopted military doctrine of the Russian Federation envisages engagement into two military conflicts simultaneously and constructed its strategic operational framework founded on incorporation of three combat elements: military, non-military and information warfare measures and proper concepts. Moreover, in conjunction with traditional military threats, mentioned above, are coming out on the scene so-called „non-traditional” military threats – international terrorism, drug smuggling and drug cartels activation, aggressive separatism, violent non-state actors, etc.

The threats promoters are created new type of actors – Violent Non-State Actors who have become a pervasive challenge to nation-states⁴. Hence, degradation of the essence of collective security provisions in the whole Black Sea Region and Basin (where the Caucasus region is being considered, at least in aegis of the Black Sea Security Dimension format⁵) due to the „New Cold War” confrontation increases tendency multiplying those non-traditional military threats and challenges undermining basis of the regional security and national security of the regional actors and creating „anarchic disorder” modality in the 21st Century.

As it is known, the Caucasus is the name of mountain system and the geographical

region that including southwest of Europe Russia with territories of Georgia, Azerbaijan and Armenian. This region includes 440.000 km² area between Caspian Sea and Black Sea and the population in 2000 was approximately 30.6 million persons⁶. It means that the Caucasus has its own geographical configuration and contains for sure its own geopolitical identification that becomes more vital in aegis of New Cold War game. According to some scholars and researchers, the Caucasus geopolitical landscape could be outlined as regional structuring modality in the following manner:

1) The Central Caucasus, including three independent states – Azerbaijan, Georgia and Armenia;

2) The Northern Caucasus, consisting of the border autonomous state formations of the Russian Federation;

3) The Southern Caucasus, including parts of Turkey bordering on Azerbaijan, Georgia and Armenia (Southwestern Caucasus) and the northwestern parts of Iran (Southeastern Caucasus)⁷.

In addition, the Caucasus geopolitical identification has coincided with contemporary integration incentives and modalities despite of having being indicated deep political and military conflicts sheltered the region and obstructing the regional security at large (for instance, Russia and Georgia de-jure warfare and Armenia and Azerbaijan de-facto wargame scenarios) that promote a trend toward reaching stability and resilience in the

⁴ WILLIAMS Ph. *Violent Non-State Actors and National and International Security*, International Relations and Security Network, Zurich, 2008, p.4-5. <https://www.files.ethz.ch/isn/93880/VNSAs.pdf> (accessed 15.05.2020).

⁵ SCHMIDT Ul. *Advancing Stability in the Black Sea Region*, Special Report, Committee on the Civil Dimension of Security, NATO PA, Brussels, 7 October 2017, p. 5. <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%20159%20CDS%2017%20E%20rev.%201%20-%20BLACK%20SEA%20-%20SCHMIDT%20REPORT.pdf> (accessed 20.05.2020).

⁶ *Caucasus Environment Outlook (CEO)*, Georgia: New Media Tbilisi, Georgia, 2002. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9598/Caucas_Environment_Outlook.pdf?sequence=3&isAllowed=y (accessed 20.05.2020).

⁷ ISMAILOV El. *On the Geopolitical Aspects of Economic Integration of Central Caucasus*. In Proceedings of the Georgian Academy of Sciences-Economic Series, Volume#1, No.3-4, Tbilisi, Georgia, 2002, p. 23-148.

region. The incentives are to be grouped into the following manner:

- *The Caucasian Home* models, incorporating the autonomous the republics of the Northern Caucasus (there is also the viewpoint that these autonomous republics should participate in this integration model as independent actors) and independent Caucasus states;
- Models uniting the independent Caucasus states – Azerbaijan, Armenia and Georgia;
- The “3+1” model, uniting the independent Caucasus states and Russia;
- Sub-global models, incorporating the three independent Caucasus states, three regional hegemony and global powers and international organizations (3+3+2)⁸.

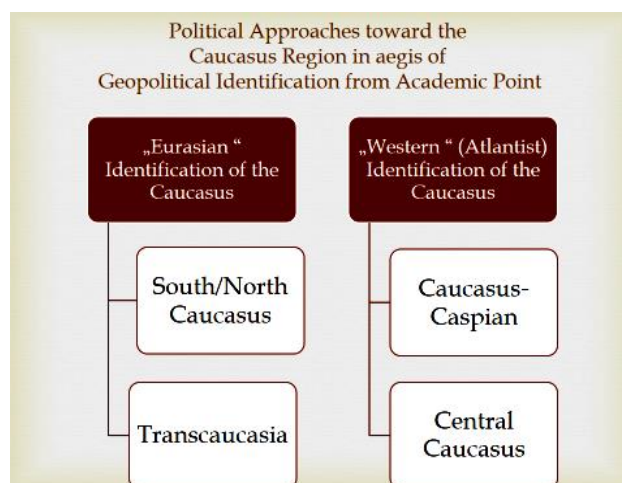
Despite of the integration provision that has its own historic root, considering “Natural Independence” period of 1917-1922 before “Sovietization” of the region, it is important to reckon bipolar division of New Cold War applications shaping up the regional security. Certainly, Russia-American confrontation at the regional level is being configured not only in aegis of military, political, economic, information and psychological features but what is surprisingly even linguistically and is possible to introduce a jargon “geopolitical neo-linguistic” affiliation. Namely, the bipolarity context of “geopolitical neo-linguistic” competition between the Russian Federation and the USA is seen in nomination of the Caucasus from foreign policy implications and approaches that is also differentiate national interests of the national policymakers.

The terms “Transcaucasus” and “Transcaucasia” in Western languages are translations of the Russian “Zakavkazje” meaning “The area beyond the Caucasus Mountain Range”. It should, however, be

⁸ PAPAVALI VI., ISMAILOV EI. *The Central Caucasus: Essays on Geopolitical Economy*, CA and CC Press, Stockholm, 2006, p. 9.

pointed out that the term “Transcaucasia” is so widely spread in international usage that, obviously, a certain period of time is needed for the latter term to be replaced by the correct “South Caucasus”, Russ. “Juzhnyi Kavkaz”⁹. It means that both jargons “Transcaucasus” and “South Caucasus” belongs to Russia’s foreign policy lexicon terms and coincided with Eurasianism doctrine application that is still in usage in official documents of the Russian Federation, like “Foreign Policy Concept of the Russian Federation” adopted in 2016¹⁰.

On the other side, there is the other

approach from the American or Atlanticism point of view regarding identification of the geopolitical modality of the Caucasus region. A special institution was created in order to adopt new geopolitical identity “Caucasus-Caspian Region” in order to promote the USA

⁹ GAMKRELIDZE T. *Postcommunist Democratic Changes and Geopolitics in South Caucasus*, International Research Center for East-West Relations, Tbilisi, 1998, p. 40-42.

¹⁰ Концепция внешней политики Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации В.В. Путиным 30 ноября 2016.

https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptfCk6BZ29/content/id/2542248 (accessed 21.05.2020).

national interests in the area. The institution name has been also reflected the original name of the proposed regional merits – The Caucasus-Caspian Commission. The commission has outlined the following: “The Caucasus Caspian space is not a precisely defined region either geographically or politically. In preparing this report the Caucasus-Caspian Commission has decided to look at three concentric circles: inner core, outer ring and global circle”¹¹ that is defined the geopolitical applicability of the region to World Politics. Moreover, another term was introduced “Central Caucasus” - consequently, linguistically too, the concept “the Central Caucasus” is more in tune with Central Eurasia and Central Asia than the concept “the Southern Caucasus”¹². Hence, it is true that contemporarily the geopolitical dilemma in the Caucasus region could be regarded as: *Eurasianism vs. Atlanticism*.

Military Dimension of The Wider Black Sea Regional Security: NATO and Russia’s “New Cold War” Competition.

Threat assessment criteria is being considered as the most prevalent academic instrument in reaching true realms of logics of international relations. In the 21st century threat identification has determined and transformed into concrete systematic modality. Having considering the “Copenhagen School” securitization concept where there are five ring of security provisions that are enlisted in the following way:

- Political Security

- Military Security
- Economic Security
- Society Security
- Environment Security

Therefore, with enumerating “five rings” provision in 20-21st century’s two academic sub-fields in international relations have been emerged. Namely, Strategic and Security studies as a whole, represented the most important contribution to the research of security issues in aegis of the political science. Even today, some authors consider them to be the only real research platform in the area of research of security¹³. In that manner is important of true classification of threat identification that could be clarified in manner of: threat-challenge-risk. However, the classification is still plausible and general and yet to have confirmed in academic and analytical methodology frame. Nevertheless, there are two types of the threat that is already identified but in general way – symmetric and asymmetric threats¹⁴.

Namely, military security dimension is more applicable for analyzing situation and importance of the region in aegis of international politics. Treating the region from the military perspective is necessary introduce a jargon specially designated to the Caucasus military security “*Geostrategic Gateway - space or area vitally important from global security and military perspectives, like “southern limited flank” in aegis of the CFE Treaty of Istanbul OSCE Summit. Relatively the Caucasus, as a part of the Black Sea Security Dimension is referred as*

¹¹ A Future Vision for the Caucasus-Caspian Region and Its European Dimension, Report The Caucasus-Caspian Commission, Washington, 2007, p.2. file:///C:/Users/user/Desktop/Black%20Sea%20University/Ph.D%20Jon%20Scott%20and%20Beraia/Caucasus-Caspian%20Region%20and%20Commission.pdf (accessed 20.05.2020).

¹² PAPAVALI VI., ISMAILOV EI. *The Central Caucasus: Essays on Geopolitical Economy*, CA and CC Press, Stockholm, 2006, p.19.

¹³ ONDREJSCAK R. *Introduction to Security Studies*, Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), Bratislava, 2014, p.24-26.

¹⁴ BERAIIA E. *The U.S. Foreign Policy Priorities in the Post-Cold War Period (1990-2016): Georgia’s Case from Transnational Challenges (Including Migration) towards Enhancing Institutional Transformation*, Ph.D. thesis at International Black Sea University (IBSU), Tbilisi, Georgia, 21 September, 2017, p.72-73.

“Geostrategic Gateway” mainly due to contemporary “New Cold War” provision where a coercive competition between NATO and Russia for getting dominance over the Caucasus region.

Due to the strain relations between the West and Russia, from one standpoint an economic war between EU/USA and Russia via sanction policy level and a military confrontation between NATO and Russia via demonstration “military muscles” between competing forces. In that scope, mainly NATO-Russia military confrontation one of the dangerous “combat zone” is sought to be the Black Sea Basin and its littoral territories which is labeled as the “Black Sea Security Dimension”¹⁵. The flawed geostrategic situation in the area is making possible to deteriorate geostrategic environment in the area further on and the indication derives from those actions taken by the Kremlin incumbent authority. As it is known, on July 27th 2015 a new naval doctrine was declared and later approved by the President of the Russian Federation. This document has identified new version or interpretation of the military doctrine that was approved by the National Security Council in December of 2015¹⁶. The naval doctrine has identified strategic areas and basins, such as the Arctic and the so-called “Atlantic” direction, which includes the Black Sea Basin. The doctrine also undermines the role of the fleet (both military and civilian), the shipbuilding industry, harbours and rigging infrastructure as priorities for the further

development of Russia’s naval economy. How is seen based on these documents, Russia is trying position itself as a great power with ability to increase its military capability on the Caspian-Black-Mediterranean Seas axis (including the Caucasus region terrain). The center of this axis is the Black Sea, a basin from which NATO risks being excluded¹⁷.

The Russian policy-makers seek to regain its nation’s great power status-Ithe Danube and the Bosporus. Having considered the latest events, Russia has partially achieved the strategic goals – first occupied and then annexed the Crimea and reinforced military positions and capabilities in the peninsula, with creation of so-called “Mediterranean Task Force’ within the Black Sea Fleet and detachment of combat ships and boats for the Mediterranean Sea and the Gulf region, Russia pursued getting its control Bosporus (the Task Force was reinforced by the nuclear carried submarine “Rostov-on-Don”, which sailed from Novorosiisk to join the Force and equipped with newest strategic weaponry system “Kalibr” missiles). With this reinforcement naval forces, Russia is seeking to get under the control the third pillar – the mouth of Danube. However, in order to more reinforce its presence in the Black Sea Basin, where the Caucasus region as a land military territory is indispensable part, the Russian authority announced that 30 new ships are to be supplied to the Black Sea Fleet, including six new frigates, six new submarines and other smaller vessels for naval landing. In addition to that the Black Sea Fleet will be reinforced its anti-access strategy (A2/AD) against NATO forces¹⁸.

¹⁵ ANASTASOV P. *The Black Sea Region: A Critical Intersection in “NATO Review”*, 25 May 2018, Brussels.

<https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/05/25/the-black-sea-region-a-critical-intersection/index.html> (accessed 18.05.2020).

¹⁶ *National Security Strategy of the Russian Federation*, Moscow, December 31, 2015. <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf> (accessed 21.05.2020).

¹⁷ *Морская доктрина Российской Федерации от 26 июля 2015 год, параграфы 37-56.*

<http://docs.cntd.ru/document/555631869> (accessed 17.05.2020).

¹⁸ JUKNEVICIENE R., *Russia: From Partner to Competitor*, Special Report, Political Committee of the NATO PA, 18 April, 2017, p.5-6.

Moreover, according to the “Military Balance” – the Russian authority decides to set up in the Crimea an “unapproachable fortress” and military key-spot, for instance, in the peninsula with only 2.2 million population, the Russian militaries received several SU-27SM and modernized MIG-31 fighters, SU-25M ground attack aircraft, IL-38N maritime patrol and anti-submarine aircraft KA-52K attack helicopters and KA-27ASW helicopters¹⁹. In addition, the Russian military authority is sought to deploy at the Crimea its strategic military armaments, which enables to carry on nuclear warheads. A regiment of TU-22M3 strategic bombers, which can be used as platforms for different high-precision missiles, will be deployed at Gvardeyskoye airfield, 15 kilometers northwest of Simferopol²⁰. Having considered the fact that in the North Caucasus Military District now transformed into operational-strategic HQ “South” already deployed strategic bomber jets with nuclear devices and equipment TU-160 “Black Bear” and TU-95M in Engelsk airfield and in Rostov-na-Donu military airfield already arrived “4+1” generation modernize aircrafts SU-34 and SU-35 also capable to carry on nuclear tactical bombs and “air-to-land” cruise missiles with precision guide systems, as well as creation of two battery of strategic strike rocket complex “ISKANDER-M” targeting Georgia and Ukraine becomes clear that Russia have sufficient enough strike capabilities to operate properly at any operational directions. This is enough to demonstrate military “muscle-show” toward these yet uncontrolled nations. The Russian

¹⁹ *The Military Balance*, Chapter Five: Russia and Eurasia, London, 2019, p. 166-221, DOI: 10.1080/04597222.2019.1561031

²⁰ GOTEV G. *Russia to Deploy Nuclear-Capable Strategic Bombers to Crimea*, In “EURACTIV” with Reuters, 19 March, 2019, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/russia-to-deploy-nuclear-capable-strategic-bombers-to-crimea> (accessed 21.05.2020).

incumbent government’s decision to launch unprecedented before massive military drills “KAVKAZ-2016” second phase in aegis of the sudden alert mission operational-tactical level with involvement of 11 thousand servicemen and with usage of strike military capabilities – S-300M air-defense complexes, SU-34 jets, tactical-operational rocket systems “ISKANDER-M”, etc. means that Russia seriously considers beginning of war campaign in the region at any directions²¹.

According to Poland based magazine: “New Eastern Europe”, together with the new naval infantry and Special Forces units, some of which have already been used as part of its hybrid war, Russia will own a significant strike force, which could help implement different military combat operations in the Black Sea Basin with clearly demonstrated the might of its Black Sea fleet by deploying both offensive and defensive systems²². In 2016 the Russian Ministry Defense announced some interesting points on further reinforcement of the military capabilities in the area. As for example, Russian government plans spending \$1 billion by 2020 to upgrade its the Black Sea Fleet with state-of-the-art ships, submarines, air defense systems and naval infantry²³.

On similar way, the Caspian Fleet is being reinforced with new military ships and vessels equipped with sea-to-sea and sea-to-land

²¹ *KAVKAZ-2016 Exercise Emphasizes National Mobilization Capabilities* In Foreign Military Studies Office – OEWATCH, Volume#6, Issue#10, October 2016, p.36. <file:///C:/Users/user/Downloads/FMSOs%20OE%20Watch%20Oct%202016.pdf> (accessed 17.05.2020).

²² PETRIASHVILI S. *The Shift of Dominance in the Black Sea*, In magazine “New Eastern Europe”#5, September-October 2019, Gdzansk, Poland, p. 33-34.

²³ SHARYL CROSS *NATO-Russia Security Challenges in the Aftermath of Ukraine Conflict: Managing Black Sea Security and Beyond*. In Southeast European and Black Sea Studies, Volume#15, Number#2, 2015, p. 164.

cruise missiles “Kalibr” and “Bulava”, even covered the operational tactical zone in Syria and Iraq. Taking together all these factors, and precise attention to the regional security environment, if the Russian government completes its missions in that way how it prescribed in the naval doctrine, the Black Sea Fleet will have full control over the Black Sea by 2020. In that retrospective provision, the military balance at present time between the NATO and Russian forces decreased in proportion of 2:1 in favor to the NATO ones but in that reinforced conditions by 2020 the balance will be absolutely opposite in the same proportion but in Russia’s favour. As for the Caucasus security vulnerability case to be linked with one of the regional nation-Georgia’s national security environment case.

In that configuration, Georgia is in dangerous positions due to its littoral space and its unfrozen sea ports that Russia needs very badly. Hence, Georgia is to be perceived new aggressive steps from the Russian authority after the Parliamentary elections, namely toward the ports directions. Hence, the Georgian government and society have to very attentive toward any provocations spurred from the Russian side.

Caucasus Integration Modalities – A “Peace Island” to Tilt Word Order: Public Chamber and Council of Elders – Tools and Institutions (Policy Recommendation).

Many ways are to be proposed to set up credible tools and institutions in order to avoid strain inter-relations among the actors and communities in the regional level. Namely the integration modalities deriving from the “historic memory”, like founding “Transcaucasia Seim” in 1918 a first common regional parliament of the common regional statehood for short period provided an interim peace in that period of time²⁴. Hence, the

Caucasus integration model, that is to be promoting peace and which is fully realistic, considering pan-regional integration processes in the world, can be constructed in four parameters:

- 1) Ideological
- 2) Political
- 3) Economic
- 4) Cultural

According to the above parameters, the integration model identified as follows and could be asserted based on two Ideological and Political ones:

Ideological: One of the main barriers to the development and deepening of relations between the peoples of the Caucasus is the lack of unified ideological postulates on the ground of shared conscious values. Common ideological principles and values must derive from the unique condition of the region itself and the diversity of natural factors. This should be supported by the phenomenon of "historical memory" of the Caucasus (one of its expressions is even the united struggle of the Caucasian peoples against the Byzantine and Arab invaders in the 6-8th centuries). More specifically, the common Caucasian ideological trend may be the conservative-agrarian idea, which is expressed by the fact that Caucasian peoples have been excellent landowners since historic times and are also associated with their area of activity (winemaking, institution of worship, ritual rules, guest-hosts, etc.). As for the basis of Caucasian conservatism, it is presented as a synthesis of already established local traditions, traditions and philosophies, whose main task is to preserve, promote and develop common traditions in the face of the coming unification of globalization. Special attention should be paid to the improvement of the ecological status of the region, the maintenance of national identity and the strengthening of

²⁴ КАЗЕМЗАДЖЕ Ф., *Борьба за Закавказье (1917-1921)*, серия «История Кавказа», Институт

Стратегических Исследований Кавказа, Стокгольм, 2010, с. 107-108.

community unity. The conservative-agrarian idea should be built on the following basic principles:

- ✓ The existence of common ground
- ✓ Building a community-based society
- ✓ Adherence to common traditional values
- ✓ Expression of Caucasian tolerance
- ✓ Respect for traditional public hierarchies
- ✓ Maintain and protect an ecological balance
- ✓ Establishment of Caucasian political ethics and Resolving existing disputes and conflicts based on the principles of Caucasian customary law.

Protection from the harmful events of global modernization. Given the already ideological frameworks, it is desirable to develop concrete practical projects. In particular, the creation of the Caucasian Union of Common Communities, the establishment of the Caucasus Agrarian-Finance Corporation, the promotion of the development of the Single Agricultural Market, etc. It is precisely the exploitation of the agrarian space that will make the integration process of the Caucasus successful;

Political: The following are the prerequisites for strengthening the unity of the Caucasus: taking the following political steps, which will build the Caucasus-centrism: Implement a 3-step model of the Caucasus integration process:

Inter-regional level: assembly of Caucasus regions and districts, coordinating council of “unrecognized states” or representative council of autonomous republics and districts - **short term (1-3 years);**

Public level: Congress of non-governmental and community unions, the “**Caucasian chamber of Peoples**” (common citizens). A composition of the Chamber could be setting up based on parity principle from the regional actor public communities and financial back up could be provided by the international organizations (like EU, OSCE, etc.). The experience already applicable in

Georgia when was created “Georgian Eastern Partnership National Platform” where more than 40 Georgian NGOs assembled and the project is being supported by the European Union- medium term (3-5 years);

Intergovernmental level: Summit of the leaders of the Caucasian States, coordination council of the peoples of the Caucasus (Council of Elders) - long term (5-10 years);

Within the framework of this system in the so-called “*vertical integration*” model - decisions are made at all three levels and they will be grouped within consensus. The following integration steps should be:

- Establishment of the security and cooperation council in the Caucasus region, the headquarters of which should be located in Tbilisi;
- Establishment of the parliamentary assembly of the Caucasus on the parity beginnings through indirect elections – (through the ranks of representatives of national parliaments) - for a term of 3 years;
- Establishment of an advisory board of authorized representatives of heads of state and republics of the region;
- Establishment of Common Caucasian Institute of International Conflictology - to study the conflict zones within the region, observation, mediation and looking for the ways to a final settlement – with direct participation of Caucasian scientists and politicians. The institute will be directly subject to the coordination council of the peoples of the Caucasus or the inter-parliamentary assembly of the Caucasus and will become its advisory body;
- Creation of the coordination committee of the interfaith regional relations of the Caucasus- the unification of the clergies of main religious denominations of Christianity, Islam, and Judaism - to develop a unified Caucasian religious policy;
- Establishment of a unified Caucasus information network on the basis of mass

media and electronic media for the purpose of developing their joint activities.

The provisions are only part of the peaceful initiatives in order to promote peace and stability in the region. Here is to be mentioned that the initiatives are being proposed in aegis of the Georgian modern geopolitical school concept “The Caucasus Geostrata” elaborated in 2003.

Conclusion. In geopolitical realities of post-Cold War period regional security agendas have given precious attention and in that context, the Caucasus regional security environment truly attains concrete national interests from by the Global Powers competing for formulating their favorite current World Order. It is clear why the Caucasus region drives of the interests from such Global Powers as are for instance, the USA, China’s People Republic (CPR) and the Russian Federation. However, bipolarity engagement is keen reference of implications arranged by reals of New Cold War that staggering struggle of national interests between Russia and USA.

Certainly, from the American engagement into regional security affairs launched due to geopolitical consequences of 9/11 tragic event and being tight up with starting “Global War against Terrorism” and later transformed in deterring Russia’s aggressiveness to the area. From the Russian incumbent authority has been trying to maintain its military, political and economic presence in the independent

states of the Caucasus region and the states are trapped between zones and geopolitical trajectories of colluding completing geopolitical interests that of New Cold War Global Powers²⁵.

Eventhough the Caucasus region has already given non-pacific label as “*Geostrategic Gateway*” and “Rim of Instability” determined by the intense cases of military conflicts: latent vs. open. The confrontation dilemma is not easy to defuse and navigate into peaceful resilience and remains a sole option to transform the Caucasus region from confrontation modality into peaceful island as it is perceived into by the geopolitical concept “*Caucasus Geostrata*” - *as a geo-strata, the Caucasus is the region where geopolitical projects are either synchronized or clash*²⁶ (this is one of the leading theory of modern Georgian geopolitical school). In aegis of the concept is perceived for realization of peaceful co-existence not only local actors but also international actors representatives – setting up Caucasus Public Chamber institution for coordination of the regional NGOs, academicians and media as a regional community representatives activities and fostering among themselves direct dialogue in for sake for confronting conflict modality and via re-approachment and trustworthy communications reach and attain peaceful society modality installation at the regional level and this is not a myth but reality.

---

²⁵ HOUGH P., MALIK SH., MORAN A., PILBEAM B. *International Security Studies: Theory and Practice*, Routledge, London, 2015, p.351.

²⁶ ALLAHVERDIEV K. *The Caucasus Pentagon: A Curse or A Lucky Chance?* In: *Caucasus and Globalization*, Volume#7, Issue#3-4, Baku, 2013, p.7-10.

BIBLIOGRAPHY:

- 1) ALLAHVERDIEV, K. *The Caucasus Pentagon: A Curse or A Lucky Chance?* In: *Caucasus and Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, Baku, 2013.
- 2) ANASTASOV, P. *The Black Sea Region: A Critical Intersection*. In: "NATO Review", Brussels, 25 May 2018.
- 3) BERAIA, E. *The U.S. Foreign Policy Priorities in the Post-Cold War Period (1990-2016): Georgia's Case from Transnational Challenges (Including Migration) towards Enhancing Institutional Transformation*, Ph.D. thesis at International Black Sea University (IBSU), Tbilisi, Georgia, 21 September, 2017.
- 4) DANNREUTHER, R. *International Security: The Contemporary Agenda*, second edition, Polity Press, USA, 2015.
- 5) GAMKRELIDZE, T. *Postcommunist Democratic Changes and Geopolitics in South Caucasus*, International Research Center for East-West Relations, Tbilisi, 1998.
- 6) GOTEV, G. *Russia to Deploy Nuclear-Capable Strategic Bombers to Crimea*, In: "EURACTIV" with Reuters, 19 March, 2019.
- 7) HOUGH, P., MALIK, S., MORAN, A., PILBEAM, B. *International Security Studies: Theory and Practice*, Routledge, London, 2015.
- 8) ISMAILOV, E. *On the Geopolitical Aspects of Economic Integration of Central Caucasus*, In: *Proceedings of the Georgian Academy of Sciences-Economic Series*, Volume 1, No.3-4, Tbilisi, Georgia, 2002.
- 9) JGARKAVA, Z. *Ahmed the Dead Terrorist*, In weekly newspaper "Georgia Today", 7 December 2017.
- 10) JUKNEVICIENE, R. *Russia: From Partner to Competitor*, Special Report, Political Committee of the NATO PA, 18 April, 2017.
- 11) ONDREJSCAK, R. *Introduction to Security Studies*, Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), Bratislava, 2014.
- 12) PAPAVAL, VI., ISMAILOV, E. *The Central Caucasus: Essays on Geopolitical Economy*, CA and CC Press, Stockholm, 2006.
- 13) PETRIASHVILI, S. *The Shift of Dominance in the Black Sea*. In: *New Eastern Europe* 5, Gdzansk, Poland, September-October 2019.
- 14) SCHMIDT, U. *Advancing Stability in the Black Sea Region*, Special Report, Committee on the Civil Dimension of Security, NATO PA, Brussels, 7 October 2017.
- 15) SHARYL, C. *NATO-Russia Security Challenges in the Aftermath of Ukraine Conflict: Managing Black Sea Security and Beyond*, In: *Southeast European and Black Sea Studies*, Volume 15, nr 2, 2015.
- 16) WILLIAMS, P. *Violent Non-State Actors and National and International Security*, International Relations and Security Network, Zurich, 2008.
- 17) КАЗЕМЗАДЗЕ, Ф. *Борьба за Закавказье (1917-1921)*, серия „История Кавказа”, Институт Стратегических Исследований Кавказа, Стокгольм, 2010.

18.05.2020

CZU 327

DOI: 10.5281/zenodo.3989426

PROCESELE DE INTEGRARE EUROPEANĂ PRIN PRISMA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE

Valentin BENIUC

Republica Moldova, Chișinău

Institutul de Relații Internaționale din Moldova

doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

e-mail: v.beniuc@yahoo.com

Liliana BENIUC

Republica Moldova, Chișinău

Institutul de Relații Internaționale din Moldova

doctor în științe politice, conferențiar universitar

e-mail: laurliliana@yahoo.com

Studierea proceselor integraționiste din cadrul Uniunii Europene și a diverselor forme de manifestare a acestora au determinat formularea mai multor abordări teoretice. Autorii vor încerca să demonstreze că integrarea europeană poate fi caracterizată ca o reacție de răspuns a Uniunii Europene la provocările sistemului internațional. Inițierea proceselor de integrare în sfera de securitate și apărare comună va fi analizată prin prisma viziunilor teoretice și tratatelor fondatoare ale Uniunii Europene. Conținutul articolului prezintă premisele, contextul și perspectivele colaborării Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în contextul Politicii de Securitate și Apărare Comună.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, securitate, politica de securitate și apărare comună, interes național, Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Lisabona, Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană.

EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES THROUGH THE LENS OF COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY OF THE EUROPEAN UNION

The research of the integrationist processes within the European Union and of their various forms of manifestation determined the formulation of several theoretical approaches. The authors will try to demonstrate that European integration can be characterized as a response reaction of the European Union to the challenges of the international system. The initiation of integration processes in the field of security and common defense will be analyzed in the light of theoretical visions and founding treaties of the European Union. The content of the article presents the premises, context and prospects of the cooperation of the Republic of Moldova with the European Union in the context of the Common Security and Defense Policy.

Keywords: European Union, security, common security and defense policy, national interest, Maastricht Treaty, Lisbon Treaty, Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union.

ЕВРОПЕЙСКИЕ ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В СВЕТЕ ОБЩЕЙ ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Изучение интеграционных процессов в Европейском Союзе и их различных проявлений определило формулировку нескольких теоретических подходов. Авторы попытаются продемонстрировать, что европейская интеграция может быть охарактеризована как ответ Европейского Союза на вызовы международной системы. Начало интеграционных процессов в области безопасности и общей обороны будет проанализировано в свете теоретических концепций и основополагающих договоров Европейского Союза. Содержание статьи представляет предпосылки, контекст и перспективы сотрудничества Республики Молдова с Европейским Союзом в рамках общей политики безопасности и обороны.

Ключевые слова: Европейский Союз, безопасность, оборона, общая политика безопасности и обороны, национальные интересы, Маастрихтский договор, Лиссабонский договор, Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, Соглашение об ассоциации между Республикой Молдова и Европейским Союзом.

PROCESSUS D'INTÉGRATION EUROPÉENNE À TRAVERS LE PRISME DE LA POLITIQUE DE SÉCURITÉ ET LA DÉFENSE COMMUNE DE L'UNION EUROPÉENNE

L'étude des processus intégrationnistes au sein de l'Union Européenne et de leurs différentes formes de manifestation a déterminé la formulation de plusieurs approches théoriques. Les auteurs tenteront de démontrer que l'intégration européenne peut être caractérisée comme une réponse de l'Union Européenne aux défis du système international. Le lancement de processus d'intégration dans le domaine de la sécurité et de la défense commune sera analysé à la lumière des visions théoriques et des traités fondateurs de l'Union Européenne. Le contenu de l'article présente les prémisses, le contexte et les perspectives de la coopération de la République de Moldavie avec l'Union Européenne dans le contexte de la politique de sécurité et de défense commune.

Mots clés: Union Européenne, sécurité, défense, politique de sécurité et de défense commune, intérêt national, traité de Maastricht, traité de Lisbonne, Accord de partenariat et de coopération, L'Accord d'association entre la République de Moldavie et l'Union Européenne.

Istoria Uniunii Europene în calitate de actor al relațiilor internaționale nu este de lungă durată – 50 de ani de activitate în domeniul coordonării strategiilor de politică externă a statelor membre (în anul 1970 a fost lansată Cooperarea Politică Europeană), inclusiv 25 de ani de experiență în domeniul politicii externe și de securitate comună (la 1 noiembrie 1993 a intrat în vigoare Tratatul de la Maastricht). În toată această perioadă au fost purtate discuții politice și academice

despre rolul Uniunii Europene în lume¹. Pentru unii cercetători Uniunea Europeană este un actor veritabil cu o identitate bine determinată în relațiile internaționale², pentru alții – un cvasiactor incapabil să realizeze o

¹ ZIELONKA J. *The EU as an International Actor: Unique or Ordinary?* In: *European Foreign Affairs Review*, Vol. 16, Issue 3, 2011, p. 281–301.

² Bretherton Charlotte, Vogler John. *The European Union as a Global Actor*. New York: Routledge, 2nd edition, 2006, 273 p.

politică externă eficientă¹. Formula general acceptată de către experți, dar și de către opinia publică internațională, rezidă în faptul că Uniunea Europeană este o structură *sui generis*, care are, pe de o parte, trăsăturile unui stat, pe de alta, caracteristicile unei organizații internaționale, care include elemente supranaționale și de interstatalitate². Unii experți, prudent își exprimă convingerea că în perspectivă Uniunea Europeană se va transforma într-un imperiu/supraputere, care va promova o politică externă tradițională – axată pe principiul exclusiv al realismului politic³. Noi însă remarcăm că antagonismul dintre interesul național al statelor membre și interesul supranațional al UE nu va permite transformarea acestei structuri într-un centru de putere nici în cea mai îndepărtată perspectivă.

Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene din perspectiva abordărilor teoretice.

Studierea proceselor integraționiste în Europa și a diverselor forme de manifestare a acestora au condiționat apariția mai multor abordări teoretice, realizate în baza paradigmei clasice ale realismului și liberalismului politic. Din aceste perspective teoretice au fost analizate și procesele integraționiste în domeniul așa-numitei „politici de securitate și apărare comună” (PSAC) a Uniunii Europene.

Deocamdată nu exista o teorie unică, capabilă să explice toate aspectele integraționiste ale Uniunii Europene. Teoriile existente reprezintă diverse segmente ale

complexului de cercetare, care nu se exclud una pe alta, dar obligatoriu unele dintre ele explică mai clar anumite aspecte decât celelalte. Astfel, cercetările din ultima perioadă analizează geneza PSAC din următoarele perspective: a) ca rezultat al aprofundării relațiilor integraționiste; b) ca rezultat al concurenței dintre UE și SUA și intensificării rolului UE pe arena internațională; c) ca reacție la provocările vizavi de securitatea internațională; d) ca urmare a preocupărilor și inițiativelor statelor lidere ale UE în domeniul securității europene⁴.

Studierea PSAC din perspectiva neorealismului lui K. Waltz poate fi realizată prin prisma noțiunii de „*structură*”, care este privită drept fenomen al distribuirii „*posibilităților*” (de impunere și limitare), pe care sistemul le atribuie elementelor sale. În acest sens, Waltz determina trei principii caracteristice „*structurii*”. *Primul* și cel mai important – supraviețuirea statului într-un mediu nociv de anarhie și egoism național, când se ține cont doar de propriile interese. Cel de *al doilea principiu* se reduce la determinarea participanților la relațiile internaționale, care, conform realismului politic, sunt în exclusivitate statele. *Al treilea principiu* rezidă în tendința permanentă a statului de a dispune de un serios potențial, inclusiv militar – teză ce l-a direcționat pe K. Waltz spre concluzia că frica statelor slabe în fața celor dominante va provoca schimbarea balanței de sistem⁵.

În acest sens, integrarea europeană poate fi privită ca reacție de răspuns a statelor europene la provocările sistemului bipolar – încercarea lor de a-și întoarce statutul de supraputere prin cooperare. Scopul principal al

¹ ADLER-NISSEN R. *Symbolic power in European diplomacy: The struggle between national foreign services and the EU's External Action Service*. Review of International Studies, nr. 40(4), 2014, p. 657-681.

² TAYLOR P. *The European Communities as an Actor in International Society*. In: Journal of European Integration, Vol. 6, No. 1, 1982, p. 7 - 41.

³ TELÓ M., PONJAERT F. *The EU's Foreign Policy: What Kind of Power and Diplomatic Action?* Great Britain: Routledge, 2013, 266 p.

⁴ KAGAN R. *Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf, 2003, p.3.

⁵ KENNETH W. N. *Teoria politicii internaționale*. Iași: Polirom, 2006, p.119-145.

integrării, în conformitate cu neorealismul clasic, constă nu în dezvoltarea potențialului comun, dar în fortificarea unor țări europene pe contul cooperării europene. În conformitate cu logica anarhiei în relațiile internaționale, sfârșitul relațiilor bipolare ar fi însemnat orientarea statelor europene spre multipolarism și determinarea unei noi balanțe de forță. Sfârșitul sistemului bipolar însă s-a soldat cu hegemonia unei singure supraputeri – SUA, fapt care, în logica neorealiștilor, provoacă un nou ciclu de rebalansare a ordinii mondiale, a relațiilor de forță și a luptei pentru influență în plan global.

În această situație, reprezentanții neorealismului clasic au încercat să dezvolte noi abordări teoretice¹. Astfel, în accepțiunea adeptilor realismului „defensiv”, statul este un actor rațional, care concurează sau colaborează în funcție de propriile interese. În acest context, integrarea europeană este privită ca un tip de alianță între state concurente, fapt ce permite, în primul rând, menținerea păcii între statele membre ale Uniunii, iar în al doilea – fortificarea potențialului comun în fața pericolelor externe.

Această perspectivă îl provoacă pe K. Waltz să propună o teorie de alternativă cu privire la „balanța pericolelor”, care presupune că statele se unesc împotriva celui mai periculos stat, dar nu împotriva celui mai puternic². Cu alte cuvinte, statele membre ale UE își consolidează alianța nu împotriva SUA, dar împotriva noilor centre de putere și noilor pericole. De menționat însă că pericolele, inclusiv geoeconomice, generate de SUA în raport cu UE, sunt în creștere proporțională cu amplificarea egoismului neoimperial și a

geloziei politice manifestate de Statele Unite vizavi de UE și încercările acestora de a dispune de o autonomie mult mai largă, inclusiv militară și de apărare.

Unii neorealiști, inclusiv M. Smith, explică Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună drept o formă de manifestare a „echilibrului intangibil” – nemilitar, mai degrabă a unui tip de opoziție politică față de SUA, care urmărește inclusiv amplificarea rolului UE în calitate de lider politic mondial³. Ținând cont de istoria formării PSAC, autorul ajunge la concluzia că voința de a conlucra pe dimensiunea politică se amplifică la maximum în situația când statele membre nu sunt de acord cu strategia SUA în problemele de securitate europeană. Statele europene sunt înclinate mai mult spre soluționarea crizelor internaționale în cadrul normelor internaționale deja instituite, care își trag originea din tradiția europeană, în timp ce SUA se axează mai mult pe factorul de forță.

În pofida faptului că în cadrul UE periodic se intensifică discuțiile cu privire la fondarea propriilor forțe armate, Uniunea continuă să rămână dependentă de susținerea militară a Statelor Unite. Alternativa acestei situații rezidă în faptul – dacă europenii vor să influențeze securitatea internațională, ei trebuie să fie în stare să demonstreze capacitățile sale globale, inclusiv cele militare. Totodată, este de consemnat și faptul – chiar dacă statele europene nu reușesc să păstreze echilibrul de forțe între ele, atunci, mergând împreună, într-o acțiune politică de comun acord, ei pot echilibra alte centre de putere. Din această perspectivă, UE poate fi privită

¹ Hoffmann S. *Towards a Common European Foreign and Security Policy?* In: *Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, no.2, 2000, June, p. 189-198.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1468-5965.00216> (accesat: 07.02.2020).

² KENNETH W. N. *Op. cit.* Iași: Polirom, 2006, 328 p.

³ SMITH M. *Toward a theory of EU foreign policy-making: multi-level governance, domestic politics, and national adaptation to Europe's common foreign and security policy.* In: *Journal of European Public Policy*, no.4 (11), 2004, p.740-758
<http://dx.doi.org/10.1080/1350176042000248124> (accesat: 21.03.2020).

drept actor al relațiilor internaționale, capabil să răspundă provocărilor unipolarismului.

Astfel, abordările neorealiste actuale încearcă să explice logica apariției și consolidării PSAC prin intermediul analizei interinfluenței dintre sistemul global al relațiilor internaționale, statele naționale și Uniunea Europeană – care în ultima perioadă participă tot mai activ în procesul de transformare a balanței de forță și de securitate în lume. Cu alte cuvinte, procesul integraționist european, fiind inițial provocat de necesitatea structurării echilibrului intern-european, actualmente este influențat de transformările care au loc în sistemul global al relațiilor internaționale.

Reieșind din poziția teoretică a neofuncționalismului, fondarea PSAC se explică prin logica aprofundării proceselor integraționiste. Statele europene au obținut succese deosebite în domeniul integrării economice, formării unei politici sociale unice. Datorită integrării au fost create instituțiile supranaționale ale UE. Toți acești factori în ansamblu au asigurat tranziția spre integrarea politică, iar mai apoi militară.

Actualmente UE este preocupată de formarea structurilor supranaționale menite să rezolve problemele de securitate și apărare comună. În cadrul Agenției Europene de Apărare, UE realizează proiectul de consolidare a complexelor militare ale țărilor membre. Urmând logica integrării europene în diferite domenii, putem presupune, cu o anumită doză de certitudine, că dezvoltarea de mai departe a structurilor PSAC va direcționa spre crearea forțelor armate europene. Primele încercări în acest sens reprezintă măsurile de instituționalizare a Forțelor Europene de Reacție Rapidă, precum întocmirea Registrului pentru militari și civili, care eventual vor participa în misiunile de pacificare.

Adeptii așa-numitei „abordări interguvernamentale – neolibérale” recunosc că

instituțiile supranaționale ale UE formează așa-numitul „instrumentar al tratatelor” în acțiunea de politică externă a Uniunii¹. Însă, ținând cont de faptul că structurile supranaționale europene sunt agenții statelor naționale și nu dispun de autonomia actorului internațional consacrat, problemele de integrare și de politici instituționale depind de preferințele naționale și de deciziile adoptate la întrunirile interstatale. În acest sens, faza activă de formare a PSAC urmează doar după semnarea Acordului dintre Marea Britanie și Franța la Saint-Malo, cu toate că întrebarea cu privire la PSAC a apărut pe ordinea de zi din momentul ratificării Tratatului de la Maastricht.

Așadar, „acțiunea” de politică externă, securitate și apărare comună a Uniunii Europene dispune de un set de explicații teoretice ale acestui proces, fapt ce ne oferă posibilitatea să concepem mult mai profund justetea acestei „acțiuni”, să evaluăm cu o anumită aproximație eficiența ei, precum perspectiva dezvoltării instituționale. Plus la aceasta, expusele viziuni teoretice ne permit o relativă accepțiune a locului și rolului Forțelor Militare Europene în ascensiunea Uniunii Europene pe calea apropierei de formula instituțională a unui suprastat european bazat pe principii federative. În acest sens se întrevăd și unele perspective de diminuare a dependenței UE de capacitățile militare și de apărare ale Alianței Atlanticului de Nord, implicit ale Statelor Unite ale Americii.

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC). Bazele Politicii de Securitate și Apărare Comună au fost puse în 1998 în cadrul întâlnirii la vârf de la Saint-Malo. Inițierea proceselor de integrare în sfera securității și apărării europene a rezultat într-o politică de securitate și apărare comună – parte

¹ MORAVCSIK A. *Schimmelfenning F. Liberal Intergovernmentalism*. In: Wiener A., Diez, T. *European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 68 p.

componentă a Politici Externe și de Securitate Comună a Uniunii Europene. Profilul actual al PSAC a fost definitivat de Tratatul de la Lisabona, care conține o serie de inovații privitor la apărarea comună. În primul rând, a fost revizuit registrul sarcinilor politice în acest sens, care include: 1) operațiunile comune pentru dezarmare; 2) misiunile umanitare și misiunile pentru evacuare; 3) misiunile pentru consultanță în sfera militară; 4) misiunile pentru preîntâmpinarea conflictelor și menținerea păcii; 5) misiunile unităților de luptă pentru reglementarea conflictelor; 6) misiunile pentru restabilirea și menținerea păcii în faza de postconflict.

În al doilea rând, s-au întreprins pași serioși în direcția perfecționării structurii instituționale a Politicii de Securitate și Apărare Comună, iar subdiviziunile responsabile de acest proces au fost integrate în componența Serviciului European de Acțiune Externă, creat în 2010. Plus la aceasta au fost instituite două lanțuri colaterale – pentru planificarea și coordonarea operațiunilor militare și a misiunilor umanitare, ambele structuri fiind consolidate sub egida Serviciului European de Acțiune Externă. Timpul a demonstrat că remanierele efectuate au fost binevenite constituind baza succesului a 35 de operații și misiuni externe, dintre care 17 rămân active și până în prezent¹.

Dezvoltarea de mai departe a politicii pentru securitate și apărare le vom analiza prin prisma rezoluțiilor adoptate la cele trei summit-uri din perioada 2012-2013. În cadrul întâlnirii la vârf din decembrie 2012, PSAC a fost pusă în prim plan, prin determinarea a trei priorități de bază în activitatea acestei organizații: *prima* – dezvoltarea și consolidarea capacităților de profil a acestor politici și obținerea rezultatelor scontate; *a*

doua – dezvoltarea potențialului de apărare a Uniunii Europene; *a treia prioritate* – consolidarea industriei de apărare a UE și a unei platforme unice pentru asigurarea țărilor membre ale UE și NATO cu mijloace militare de apărare. Un rol important în acest sens îi aparține Agenției Europene pentru Apărare, cu centrul la Bruxelles. Agenția a fost creată la 12 iulie 2004 și constituie una din structurile de bază ale PSAC-ului. Sarcina de bază a acestei organizații rezidă în a susține statele membre în eforturile sale de perfecționare a potențialului european de apărare, inclusiv prin crearea unei piețe eficiente pentru mijloacele militare, dezvoltarea științei în domeniul apărării și tehnologiilor militare.

Un an mai târziu – la Summit-ul din decembrie 2013 au fost adoptate, în opinia noastră, cele mai relevante decizii pentru dezvoltarea PSAC, în special cu privire la realizarea primei priorități menționate anterior. Acestea se refereau la:

- perfecționarea abordărilor complexe cu privire la reglementarea crizelor;
- consolidarea potențialului de reacție rapidă;
- perfecționarea capacității de preîntâmpinare a conflictelor și de reacție eficientă cu privire la noile provocări în domeniul securității;
- intensificarea procesului de colaborare cu organizațiile internaționale și regionale: OON, NATO, Uniunea Africană etc.

În baza acestor direcții decizionale, subdiviziunile UE au elaborat în scurt timp o serie de acte normative. Pe de altă parte, au fost introduse serioase amendamente în documentele de reglementare a reacțiilor la situațiile de criză și în Concepția cu privire la aplicarea PSAC în administrarea hotarelor. Au fost elaborate și emise într-o nouă redacție: Concepția cadru cu privire la securitatea cibernetică; Strategia securității maritime; Concepția de reacție militară rapidă; o serie de planuri de acțiuni și programe. Din perspectiva realizării practice și a

¹ *Ajutor umanitar și protecție civilă*. http://publications.europa.eu/resource/cellar/02e57613-b5d2-11e5-8d3c-01aa75ed71a1.0018.03/DOC_1 (accesat: 06.06.2020).

implementării acestor elaborări conceptuale, în cadrul întâlnirilor la vârf au fost examinate și problemele de finanțare, care, în ultimii zece ani, până în 2014, s-a redus cu 9%. În 2016, în fața Consiliului a fost prezentată Strategia globală a Uniunii Europene, care prevedea inclusiv autonomia de planificare strategică.

De menționat că ieșirea Marii Britanii din componența UE evident va produce serioase schimbări, posibil temporare, în ceea ce privește finanțarea PSAC. Pe de altă parte, Marea Britanie va rămâne în istorie drept un stat fondator și promotor al politicilor de securitate și apărare comună a Uniunii. Plus la aceasta, Marea Britanie împreună cu Franța asigurau mai mult de 40% din bugetul destinat securității și apărării Uniunii Europene¹. Remarcăm însă că în ultimii 3-4 ani Londra fortifică orientarea spre NATO, blocând repetat diverse inițiative de integrare aprofundată a țărilor membre în domeniul apărării. În acest sens, ieșirea Marii Britanii din componența Uniunii Europene va diminua într-o oarecare măsură divergențele politice din cadrul Uniunii, privitor la problemele de cooperare instituțională în acest domeniu.

Rezumând, vom menționa că mecanismul de adoptare a deciziilor și de realizare a acțiunilor colective în domeniul Politicii Externe de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene depinde în mare măsură de relațiile politice și interesele naționale ale țărilor-membre, de procedura de luare a deciziilor, care în mare măsură sunt adoptate unanim de către membrii Consiliului, de capacitatea organizațională și financiară a membrilor UE. În acest sens, structurile supranaționale ale PSAC tradițional acționează doar la semnalele/permisiunea organelor interguvernamentale. Înaltul reprezentant al Uniunii pentru Acțiunea

Externă și Politica de Securitate, practic, nu se folosește de dreptul să propună desfășurarea misiunilor UE în zonele de criză. Plus la aceasta, unele complicații sunt legate de concurența și, respectiv, divergențele geopolitice dintre statele membre, care pledează pentru orientarea spre NATO, implicit SUA și cele care vor ca UE să devină un jucător autonom în plan strategic. Majoritatea tentativelor de integrare mai profundă în domeniul securității și apărării comune a Uniunii Europene întâmpină o complexă rezistență, inclusiv din partea țărilor mai slab dezvoltate din punct de vedere economic, mai insistente în contextul păstrării suveranității, mai serios influențate de SUA.

Republica Moldova în contextul PSAC. Relațiile de securitate dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova sunt într-un proces dificil de formalizare, departe de orizontul instituționalizării lor din perspectiva interesului național și al bunelor relații cu partenerii externi, inclusiv cu vecinii din imediata apropiere. Vom enumera câteva cauze, în opinia noastră relevante, ce împiedică acest proces: 1) lipsa unor interese naționale clare, bine determinate, profund conștientizate și socializate din punct de vedere politic. Acest handicap debusolează activitatea tuturor ramurilor de putere, inclusiv funcționalitatea ministerelor preocupate de politica externă, de apărare și securitate a Republicii Moldova; 2) lipsa unei recunoașteri pe plan internațional a statutului de neutralitate a Republicii Moldova, acesta având un caracter declarativ, uneori speculativ. Neutralitatea permanentă, recunoscută și asumată printr-un acord internațional, ar permite definirea clară a politicii externe și de securitate a Republicii Moldova, angajamentele sale față de partenerii externi; 3) lipsa aspectului de neutralitate în construcția politicii externe și de securitate condiționează situația incertă a Moldovei, care

¹ *Bugetul pentru apărare al Franței.* <http://presamil.ro/bugetul-pentru-aparare-al-frantei/> (accesat 06.06.2020).

se află la interferența a două mari centre de putere, Uniunea Europeană și Federația Rusă.

Premisele și contextul colaborării Republicii Moldova cu Uniunea Europeană pe dimensiunea politică și de securitate comună. În ultimii ani a devenit destul de clară limita integrării europene a Republicii Moldova, ea fiind condiționată, pe de o parte, de capacitatea UE de a „asimila” noile state membre și de interesele sale ce țin de politica externă și de securitate, pe de alta, de potențialul și capacitatea de integrare a Republicii Moldova. Acești indicatori nu au putut impulsiona ascendența integrării Republicii Moldova până la statutul de membru al Uniunii Europene, ea mulțumindu-se în final cu încheierea unui Acord de Asociere.

Menționăm în acest sens că Uniunea Europeană întotdeauna a fost interesată de a forma la hotarele sale o centură a țărilor prietene și stabile, care în cooperare cu UE ar asigura securitatea în regiune. Pentru atingerea acestui scop sunt aplicate, în primul rând, pârghiile financiare ale Uniunii Europene, pentru ridicarea bunăstării cetățenilor țărilor vecine. Pentru Republica Moldova asistența financiară acordată de Uniunea Europeană este deosebit de actuală, ea fiind o țară sărăcită și dezmembrată, inclusiv teritorial, din cauza guvernărilor proaste.

Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au început a fi edificate în baza Acordului de Parteneriat și Colaborare (APC) încheiat la 28 noiembrie 1994 la Bruxelles, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998, după ratificarea lui de către Parlamentul Republicii Moldova, Parlamentul European și parlamentele statelor membre.

Acordul prevedea stimularea dezvoltării stabile a Republicii Moldova, promovarea libertăților politice și economice, susținerea eforturilor statului nostru întru consolidarea democrației, asigurarea bazei pentru colaborarea socială și culturală cu Uniunea

Europeană. Cu alte cuvinte, Acordul reprezintă un document complex și direcționat spre dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, în care se pune accentul pe colaborarea economică. Documentul viza, practic, toate aspectele relațiilor economice, precum un enorm potențial de colaborare. Cu toate acestea, mai mulți ani parteneriatul dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a rămas doar la faza declarativă. În structurile guvernamentale ale Republicii Moldova se vorbea foarte mult de intenția de colaborare cu UE, dar se întreprindeau foarte puține acțiuni concrete.

În acest context, menționăm că una din cauzele principale ale unui asemenea comportament consta în faptul că Republica Moldova se afla sub o influență puternică din partea Rusiei. Din această perspectivă, Republica Moldova nu putea fi hotărâtă în opțiunile sale politice, pendulând între Federația Rusă și Uniunea Europeană, între continuitatea relațiilor economice cu țările CSI și necesitatea creditelor și ajutoarelor tehnice acordate de către UE.

În virtutea anumitor circumstanțe de răcire a relațiilor cu Federația Rusă (începând cu anul 2003), guvernarea Republicii Moldova demarează o mai hotărâtă activitate în direcția apropierei de UE. După o perioadă relativ scurtă, dar foarte intensivă de discuții, întâlniri și negocieri cu reprezentanții UE (la care a luat parte și autorul acestor note de curs, fiind responsabil de domeniul relațiilor umane), pe 22 februarie 2005 la Bruxelles a fost semnat Planul de Acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova, care stabilea programul, obiectivele strategice și prioritățile relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova pentru 2005 – 2008. Republica Moldova este una din cele două țări, alături de Ucraina, care a semnat planuri individuale de colaborare cu Uniunea Europeană. Planul prevedea un alt nivel, mai

avansat, de integrare, prin intensificarea relațiilor politice, economice, culturale și de securitate cu Uniunea Europeană. Deși acest document nu prevedea aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, el totuși reprezenta la acea perioadă un pas strategic în direcția integrării europene.

De menționat, în acest context, că Planul de Acțiuni (PA) nu înlocuia cadrul contractual dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, care rămânea a fi Acordul de Parteneriat și Cooperare, ci îl completa, dându-i o mai mare importanță. În acest sens, Planul prevedea împărțirea responsabilității pentru prevenirea conflictelor și reglementarea acestora, unul din obiectivele principale ale PA fiind sprijinirea de către Uniunea Europeană a eforturilor de soluționare a conflictului transnistrean. În Plan erau recunoscute aspirațiile europene ale Republicii Moldova, făcându-se referință la Concepția de Integrare Europeană a Republicii Moldova pe care Chișinăul a prezentat-o Comisiei Europene în septembrie 2003.

Planul de Acțiuni era privit de către Chișinău, dar și de către politicienii de la Kiev, drept un salt spre încheierea Acordului de Asociere. În legătură cu aceasta, Bruxellesul a depus eforturi susținute pentru a modera aspirațiile exagerate și emoțiile politice debordante din ambele capitale.

Expresie ale acestor evenimente a fost Conferința Internațională de la Chișinău din noiembrie 2005 „Vecinătatea NATO și UE: consecințele politice pentru securitatea Moldovei. Aspirații europene”. Laitmotivul acestei conferințe consta în faptul că perspectiva extinderii UE este incertă, chiar riscantă pentru coeziunea europeană, iar condițiile de aderare pentru Republica Moldova sunt practic irealizabile și, în acest sens, nu poate fi clară nici perspectiva de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Republicii Moldova i se propunea

să-și îndeplinească sarcinile și să realizeze scopurile prevăzute de Planul de Acțiuni.

Odată cu expirarea termenelor de realizare a Acordurilor de Parteneriat și Cooperare semnate de republicile postsovietice cu Uniunea Europeană, Bruxellesul a decis să propună o nouă generație de acorduri, care urma să impulsioneze mult mai serios procesul de integrare europeană a acestor țări. Menționăm că în iunie 2008 expira termenul de 10 ani preconizați pentru acțiunea acestui Acord în raport cu Republica Moldova. În acest context, pe 12 ianuarie 2010 Republica Moldova și Uniunea Europeană s-au angajat în negocierea unui document mult mai avansat din perspectiva aspirațiilor europene – Acordul de Asociere, care reprezenta în fond o continuitate a APC-ului.

După mai bine de patru ani de contacte, discuții, negocieri dintre instituțiile guvernamentale ale Republicii Moldova și instituțiile Bruxellesului, Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană a fost semnat pe 28 iunie 2014 și ratificat de către toate părțile semnatare: Republica Moldova, Parlamentul European și cele 28 de state membre ale Uniunii Europene, conform procedurilor și cutumelor stabilite. În acest context este important să punctăm că Acordul urma să intre în vigoare după două luni de la data depunerii ultimului instrument de ratificare la Secretarul General al Consiliului Uniunii Europene.

Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Acordul de Asociere prin Legea din 2 iulie 2014, care a fost promulgată prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 8 iulie 2014. Parlamentul European a ratificat Acordul pe 13 noiembrie 2014. Remarcăm că ultimul stat membru care a ratificat acest document, pe 26 noiembrie 2015, a fost Italia.

Începând cu 1 ianuarie 2016, prevederile Acordului de Asociere au început să fie puse în aplicare pe întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv în raioanele de est ale țării.

Pe 1 iunie 2016 Acordul intră pe deplin în vigoare, odată cu finalizarea procedurii de aprobare de către parlamentele statelor membre ale UE. De menționat că doi ani mai devreme – la 1 septembrie 2014, Acordul a fost pus în aplicare provizorie.

Vom elucida unele aspecte ale Acordului de Asociere cu privire la relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în contextul politicii externe, de securitate și apărare comună. În acest sens, Acordul stipulează necesitatea dialogului politic în toate domeniile de interes reciproc, ale cărui obiective constau în aprofundarea asocierii politice și sporirea convergenței, inclusiv în domeniul politicii de securitate; promovarea stabilității și securității în lume prin intermediul unui multilateralism eficace; consolidarea cooperării și a dialogului între părți cu privire la securitatea internațională și gestionarea crizelor în lume, precum principalele amenințări la nivel mondial și regional; stimularea cooperării practice în vederea asigurării păcii, securității și stabilității pe continentul european; intensificarea dialogului și aprofundarea cooperării între părți în domeniul securității și apărării europene¹.

În cea ce privește politica externă și de securitate, Acordul menționează că părțile își intensifică dialogul, cooperarea și promovarea convergenței treptate în domeniul politicii externe și de securitate, inclusiv în domeniul politicii de securitate și apărare comună (PSAC), abordând, în special, aspecte privind prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor regionale, dezarmarea, neproliferarea și controlul armamentului. Cooperarea se bazează pe valori comune și interese reciproce

și urmărește creșterea convergenței și a eficacității politicilor bilaterale, multilaterale și regionale. Aceste angajamente destul de clare, dar care presupun serioase obligațiuni și respectiv riscuri sunt echilibrate de prevederile Acordului cu privire la reafirmarea angajamentului față de principiile de respectare a suveranității, a integrității teritoriale, a inviolabilității frontierelor și a independenței statelor, stabilite în Carta Organizației Națiunilor Unite și în Actul final de la Helsinki din 1975 al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa².

În opinia noastră, cel mai important compartiment din perspectiva Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC), pentru Republica Moldova, constă în faptul că părțile reiterează angajamentul de a găsi o soluție eficientă cu privire la problema transnistreană, respectând pe deplin suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. În Acord se punctează cu multă claritate faptul că, fără a aduce atingere formatului de negociere stabilit, problema transnistreană va constitui unul dintre principalele subiecte de pe agenda dialogului politic și a cooperării dintre părți, precum și în dialogul și cooperarea cu alți actori internaționali interesați. În acest sens, părțile își intensifică eforturile comune de promovare a stabilității, securității și dezvoltării democratice în regiune și, în special, colaborează în vederea soluționării pașnice a conflictelor regionale.

În acest context, precizăm că Uniunea Europeană este implicată în soluționarea conflictului ca mediator în formatul de negociere „5+2”. Un obiectiv specific al UE este promovarea măsurilor de sporire a încrederii ca parte a strategiei „pașilor mici”.

¹ *Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte.*
<http://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordrl-de-Asociere-RM-UE.pdf> (accesat: 08.06.2020).

² *Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte.*
<http://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordrl-de-Asociere-RM-UE.pdf> (accesat: 08.06.2020).

De asemenea, în Republica Moldova activează consilierul UE pe măsuri de sporire a încrederii, care oferă consultanță Biroului pentru Reintegrare, iar Misiunea EUBAM acordă asistență și expertiză tehnică pe probleme ce țin de mobilitate și control al frontierelor.

Conform Acordului, părțile îmbunătățesc cooperarea practică în ceea ce privește prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, în special în vederea unei posibile participări a Republicii Moldova la operațiunile civile și militare de gestionare a crizelor, conduse de UE, precum la exercițiile și activitățile de formare ca urmare a unei posibile invitații din partea UE.

Așadar, aceste trei documente – Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC) dintre comunitățile europene și statele membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, încheiat la 28 noiembrie 1994 și pus în vigoare pe 1 iulie 1998; Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova semnat în cadrul Politicii Europene de Vecinătate pe 22 februarie 2005, care a fost de fapt o acțiune de antrenare directă a Republicii Moldova în acțiunile de extindere a Uniunii Europene și de ajustare a bunelor relații dintre UE și țările vecine; Acordul de Asociere semnat la 27 iunie 2014 și pus în aplicare provizorie la 1 septembrie 2014 – reprezintă continuitatea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum contextul potrivit pentru relațiile de politică externă, securitate și apărare comună.

Colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană pe dimensiunea PSAC. Poziția experților în ceea ce privește Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) a Uniunii Europene în raport cu Republica Moldova în ansamblu se reduce la aceea că Chișinăului i se oferă șansa de a se manifesta ca un furnizor de securitate și de a-și spori credibilitatea în fața partenerilor de

dezvoltare¹. Acest fapt, menționează ei, este unul pozitiv, îndeosebi din perspectiva aprofundării relațiilor instituționale și politice cu Uniunea Europeană și îmbunătățirii profilului unui potențial stat candidat la eurointegrare. În plus, participând în misiunile organizate în cadrul PSAC, Republica Moldova obține experiență operațională, se familiarizează cu procedurile și mecanismele de lucru ale UE și dezvoltă interoperabilitatea cu statele membre. Din perspectiva acestor experți, Republica Moldova poate beneficia de expertiza și de asistența Uniunii Europene în promovarea reformelor și în dezvoltarea capacităților sale instituționale.

Viziunea banală că Republica Moldova este un simplu recipient al „bunurilor” oferite de UE, un obiect al relațiilor în raport cu Bruxellesul, este cea mai răspândită și vehiculată, în comparație cu cea care promovează necesitatea, dreptul și obligațiunea autorităților moldovene de a construi și menține relații cu actorii internaționali, din perspectiva interesului național, manifestând în acest sens și capacitatea de furnizor al bunelor relații și al relațiilor de parteneriat cu Uniunea Europeană. Este arhicunoscut că negocierile sunt provocate sau de interesele comune, sau de diferența de interese. Ambele cazuri necesită participarea a doi sau mai mulți subiecți, fiecare din ei fiind expresia suveranității și a interesului național.

O poziție mai echilibrată și lipsită de apologetică, în acest sens, este expusă de către analistul moldovean N. Popescu. În una din publicațiile sale cu genericul „Republica Moldova în sistemul de securitate european” se menționa că „Interesele de securitate ale Uniunii Europene ca și ale NATO de altfel, în Republica Moldova se referă la două aspecte

¹ CREANGĂ I., BOSTAN O. *Beneficiile Acordului de Asociere UE-RM.*
http://www.viitorul.org/files/library/4946294_md_gid_ue_final_.pdf (accesat: 08.06.2020).

interconectate: 1) conflictul transnistrean și 2) problemele de securitate neconvențională (de la corupție până la traficul de ființe umane și armament). Uniunea Europeană a reiterat de mai multe ori poziția conform căreia stabilitatea Republicii Moldova contează pentru Uniune”¹. În câțiva ani Moldova se va afla la hotarele unei UE extinse și problemele interne ale acestei țări – guvernare slabă, conflictul transnistrean, criza economică perpetuă, crima organizată, emigrarea și încetinirea reformelor – se vor proiecta și în afara granițelor republicii. Uniunea Europeană, în opinia lui Nicu Popescu, este interesată într-o strânsă colaborare cu Republica Moldova din perspectiva asigurării propriei securități și realizării interesului de stat al statului. În acest context, rezumă autorul, interesele generale ale Uniunii Europene în raport cu Republica Moldova s-ar reduce la: încurajarea stabilizării și creșterii economice, reducerea sărăciei și consolidarea democrației; susținerea unei reglementări politice a diferendului transnistrean; asigurarea retragerii complete a trupelor rusești din Transnistria în conformitate cu prevederile OSCE².

Interesele de securitate ale Republicii Moldova, dezvoltarea democratică, respectul pentru drepturile omului, relațiile bune cu toate țările europene, integrarea europeană sunt expuse în acest material din perspectiva extinderii NATO, care, în opinia analistului N. Popescu, ar avea doar efecte pozitive și care prin excelență sunt benefice și necesare țării noastre. Aici însă apare întrebarea firească – cum se pretează extinderea Organizației Tratatului Nord – Atlantic spre est cu interesele generale ale Uniunii Europene față de Republica Moldova în ceea ce privește

susținerea reglementării politice a diferendului transnistrean și asigurarea retragerii complete a trupelor rusești din Transnistria? Considerăm că nicicum.

Cu cât Alianța este mai aproape de hotarele CSI-ului, cu atât Federația Rusă devine mai refractară și mai ofensivă. Mai mult, toate tentativele NATO de intervenire directă în zona postsovietică, de exemplu, Georgia, Ucraina s-au terminat tragic pentru aceste țări. În acest sens, pentru Republica Moldova, soluționarea conflictului transnistrean s-ar amîna pentru o perioadă destul de nedeterminată, fapt ce ar însemna de fapt pierderea, în rezultatul final, a acestui teritoriu. Aceste câteva note critice semnifică doar existența anumitor probleme în relațiile de securitate ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și în acest sens „exportul/importul” de securitate, spre deosebire de țările din Europa Centrală, care după dispariția sistemului bipolar conștient au pledat pentru a deveni parte a zonei de influență și implicit de securitate asigurată de NATO, în cazul Republicii Moldova este practic inaplicabil, fără grave complicații, cu consecințe imprevizibile în relațiile cu Federația Rusă.

Cadrul de cooperare în domeniul de securitate și apărare comună se axează pe suportul financiar și eforturile comune ale structurilor și țărilor participante în acest proces. Nici cele mai nobile idei ale Bruxellesului nu pot fi realizate fără acest suport și respectivele eforturi. În acest sens, Republica Moldova beneficiază de Fondul de încredere PSAC, susținut de cinci țări membre ale Uniunii Europene. Fondul asigură suportul financiar pentru țările partenere care participă la misiunile PSAC și acoperă parțial cheltuielile de participare la misiunile și operațiunile Uniunii Europene. Plus la aceasta, pe dimensiunea cooperării militare și de securitate, Republica Moldova beneficiază de participarea la așa-numitele Inițiative pilot (total șapte), două dintre care vizează direct

¹ Ibidem.

² CREANGĂ I., BOSTAN O. *Beneficiile Acordului de Asociere UE-RM*. http://www.viitorul.org/files/library/4946294_md_gid_ue_final_.pdf (accesat: 08.06.2020).

problemele de securitate europeană. Prima – prevenirea, pregătirea și reacția la dezastrele naturale (PPRD), rezidă în consolidarea capacității naționale de protecție civilă și de îmbunătățire a managementului situațiilor de urgență. A doua – Gestionarea Integrată a Frontierelor (IBM), presupune cooperarea cu Misiunea EUBAM pentru a consolida capacitatea națională de management al frontierelor de stat, inclusiv prin realizarea programelor de instruire a poliției de frontieră și a serviciul vamal.

Aspectul instituțional cu privire la realizarea acestor proiecte, precum gestionarea sistemului de relații bilaterale ale Uniunii Europene cu Republica Moldova pe dimensiunea de securitate comună, reprezintă un complex de instrumente, cele mai principale fiind: Delegația Uniunii Europene, care coordonează toate proiectele UE în țara noastră, inclusiv cele care vizează problemele de securitate comună; Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontiera dintre Republica Moldova și Ucraina (EUBAM), preocupată de securitatea și managementul frontierei Republicii Moldova și de unele acțiuni în soluționarea conflictului transnistrean, inclusiv prin măsuri de consolidare a încrederii; Misiunea Înalților Consilieri UE ce însumează 23 de experți care asigură asistența necesară în elaborarea politicilor publice și în avansarea reformelor sectoriale în Republica Moldova.

În 2010, Guvernul Republicii Moldova a instituit un Grup de lucru interministerial – PSAC (la nivel de viceministri), condus de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova. Această structură, în colaborare cu misiunile UE ce activează în Republica Moldova, urmărește îmbunătățirea procesului consultativ cu privire la aspectele mai complicate ale Politicii de Securitate și Apărare Comună promovată de Uniunea Europeană. În acest sens sunt organizate cu regularitate întâlniri bilaterale

pentru a discuta problemele ce țin, în special, de aspectele tehnice ale colaborării în cadrul PSAC.

Baza normativă și mecanismele de reglementare a politicii de securitate și apărare comună pe segmentul Uniunea Europeană – Republica Moldova sunt elaborate pe măsura necesității de realizare a unor proiecte majore care înglobează și problemele vizate, sau proiecte ce se referă la un sector, ramură menită să asigure unele aspecte de securitate. Un pas semnificativ în direcția cooperării privind PSAC a fost semnarea în 2012 a Acordului cadru de cooperare dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova cu privire la operațiunile și misiunile civile și militare conduse de UE. În acest sens, cadrul legislativ al Republicii Moldova a fost stabilit în 2015, prin adoptarea Legii cu privire la participarea la misiunile și operațiunile internaționale. Legea adoptată în anul 2000, privind participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii, a fost abrogată. De menționat că Legea (2015) reprezintă continuitatea Strategiei Securității Naționale din 2011, în care se menționează că o atenție deosebită va fi acordată intensificării cooperării cu UE pe filiera Politicii de Securitate și Apărare Comună.

Legea menționată din 2015 a impulsionat elaborarea unui set de documente ce vizau reformarea structurilor de forță ale Republicii Moldova: Strategia de dezvoltare a poliției 2016-2020; Strategia de reformare a trupelor de carabinieri 2017-2020; Strategia de management integrat al frontierei de stat 2015-2017. Procesul de reformare care urmărea, în primul rând, modernizarea domeniului de securitate internă a Republicii Moldova, în conformitate cu standardele și practicile europene, este asistat de înalții consilieri ai Uniunii Europene. Pe lângă procesul de reformare în acest domeniu, structurile preocupate de colaborarea Uniunii Europene

cu Republica Moldova, au îmbunătățit, printr-o serie de acorduri, cooperarea internațională cu EUROPOL-ul și au aprofundat cooperarea cu Observatorul European pentru Droguri și Toxicomanie (EMCDDA). Prin aplicarea Acordului de readmisie dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană și prin finalizarea Acordului interinstituțional pentru implementarea eficientă a cadrului legal pentru integrarea străinilor, Republica Moldova a îmbunătățit semnificativ cooperarea în domeniul migrației și azilului pentru persoanele străine.

Prin ratificarea Tratatului privind comerțul cu arme și adoptarea Regulamentului privind armele și munițiile destinate pentru scopuri civile, obținerea accesului la baza de date a INTERPOL iARMS, care oferă posibilitatea schimbului de informații privind traficul de arme, Republica Moldova a avansat serios în ceea ce privește controlul armelor și lupta împotriva terorismului. Întru respectarea acestui Tratat, în martie 2017, la reuniunea comună a Consiliului Uniunea Europeană–Republica Moldova, a fost semnat Acordul cu privire la schimbul de informații clasificate, care, în opinia experților, urma să eficientizeze esențial lupta comună Uniunea Europeană – Republica Moldova de combatere a terorismului internațional și a crimei organizate.

Acțiunile organizate în baza instrumentariului instituțional și a celui normativ, cu privire la PSAC, sunt multiple, însă vom menționa doar câteva: reprezentanții Republicii Moldova participă activ la cursurile de formare, socializare ce vizează Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene organizate de Colegiul European de Securitate și Apărare, precum la seminarele și trainingurile care au loc de obicei în una din țările Parteneriatul Estic. De menționat în acest sens că cadrul principal de discuții, comunicare și formare este așa-numita Platforma 1 – Democrație, bună guvernare și

stabilitate; Republica Moldova a contribuit la misiunile PSAC prin delegarea unui consilier preocupat de drepturile omului (de la Ministerul Justiției) în Misiunea EUTM, Mali (2014 și 2016), precum a unui expert militar la operațiunea EUMAM din Republica Centrafricană în 2015, cu prelungirea mandatului în 2016. Deși simbolică, această contribuție denotă o tendință pozitivă în cooperare cu Uniunea Europeană pe dimensiunea de management al crizelor, în special, dacă e să comparăm contribuția adusă de alte țări ale Parteneriatului Estic.

Problemele ce împiedică aprofundarea parteneriatului Uniunea Europeană–Republica Moldova pe dimensiunea PSAC. Din perspectiva Uniunii Europene, participarea statelor partenere la misiunile PSAC este privită doar ca un factor de suplینire a lipsei de capacități. Plus la aceasta, din partea statelor partenere din est se face resimțită lipsa de inițiativă instituțională, capacitatea slabă de promovare și realizare a proiectelor, lipsa cadrelor calificate din perspectiva exigențelor și necesităților instituționale ale UE.

Cooperarea în domeniul apărării dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană este slab dezvoltată, din următoarele considerente. *În primul rând*, NATO este considerată instituția ce antrenează țările partenere în cooperarea graduală pe domeniul militar, contribuind totodată la reforma militară și de securitate. Republica Moldova își reformează sectorul de securitate și apărare, ghidându-se în mare parte de parteneriatul cu Alianța Nord-Atlantică, prin Inițiativa de Consolidare a Capacității de Apărare (DCBI). *În al doilea rând*, cooperarea în domeniul apărării cu țările partenere a fost, tradițional, subiectul relațiilor bilaterale, dar nu o prerogativă a Uniunii Europene. Singura punte de cooperare în domeniul apărării este Înaltul Consilier UE pentru reforma sectorului de securitate, a cărui misiune este de a monitoriza

principalele reforme de securitate și de a facilita cooperarea dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova în domeniul PSAC. În acest context, proiectele Strategiei Securității Naționale și al Strategiei Naționale de Apărare, contribuie într-o oarecare măsură la formarea unei poziții proactive a Republica

Moldova, care, în opinia experților militari, urmează să manifeste mai multă inițiativă și, folosind așa-numitele „ferestre de oportunități”, să aprofundeze parteneriatul cu Uniunea Europeană și să extindă participarea în misiunile UE de gestionare a crizelor.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte*, <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-RE.pdf> (accesat 08.06.2020).
2. ADLER-NISSEN, R. *Symbolic power in European diplomacy: The struggle between national foreign services and the EU's External Action Service*. În: *Review of International Studies*, nr. 40(4), 2014, p. 657-681.
3. *Ajutor umanitar și protecție civilă*. http://publications.europa.eu/resource/cellar/02e57613-b5d2-11e5-8d3c-01aa75ed71a1.0018.03/DOC_1 (accesat 06.06.2020).
4. BRETHERTON, C., VOGLER, J. *The European Union as a Global Actor*. New York: Routledge, 2nd edition, 2006, 273 p.
5. *Bugetul pentru apărare al Franței*. Bugetul pentru apărare al Franței. <http://presamil.ro/bugetul-pentru-aparare-al-frantei/> (accesat 06.06.2020).
6. CREANGĂ, I. BOSTAN, O. *Beneficiile Acordului de Asociere UE-RM*. http://www.viitorul.org/files/library/4946294_md_ghid_ue_final_.pdf (accesat 08.06.2020).
7. DIEZ, T. *European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 68p.
8. HOFFMANN, S. *Towards a Common European Foreign and Security Policy?* În: *Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, no.2, 2000, June, p. 189-198. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1468-5965.00216> (accesat 07.02.2020).
9. KAGAN, R. *Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf, 2003, 103 p.
10. POPESCU, N. *Republica Moldova în sistemul de securitate european*. <http://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=167&id=495> (accesat 08.06.2020).
11. SMITH, M. *Toward a theory of EU foreign policy-making: multi-level governance, domestic politics, and national adaptation to Europe's common foreign and security policy*. *Journal of European Public Policy*, no.4 (11), 2004, p.740-758 <http://dx.doi.org/10.1080/1350176042000248124> (accesat 21.03.2020).
12. TAYLOR, P. *The European Communities as an Actor in International Society*. În: *Journal of European Integration*, Vol. 6, no. 1, 1982, p. 7 – 41.
13. WALTZ, K. N. *Teoria politiciei internaționale*. Iași: Polirom, 2006, 328 p.
14. ZIELONKA, J. *The EU as an International Actor: Unique or Ordinary?* În: *European Foreign Affairs Review*, 2011, Vol. 16, Issue 3, p. 281–301.

24.05.2020

SECURITATE UMANĂ

CZU 342.7

DOI: 10.5281/zenodo.3988906

PERSPECTIVE DE ASIGURARE A SIGURANȚEI PERSOANEI ÎN CONTEXTUL REALIZĂRII SECURITĂȚII UMANE

Serghei SPRINCEAN

Republica Moldova, Chișinău

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (1)

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (2)

doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar

e-mail: sprinceans@yahoo.com

Rolul statului în asigurarea securității, în general, și a securității umane, în mod special, nu este determinat exact în studiile contemporane de securitate, fiind tratat diferit din perspectiva diverselor concepții și paradigme securitare. Dar, în efortul asigurării siguranței persoanei ca segment central al realizării întregului spectru de condiții, principii și priorități ale securității umane, rămâne certă și necesară prezența și impactul indispensabil ale instituțiilor și structurilor de stat specializate în asigurarea securității în procesele de ranforsare a abilităților persoanei umane pentru a participa activ în asigurarea securității proprii.

Pe plan mondial, în ultimul secol, cultura respectării și ocrotirii drepturilor omului devine, inevitabil, un element de bază al sistemului democratic modern. În acest context, respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor devine o condiție stringentă și inevitabilă pentru o dezvoltare umană sustenabilă și pentru asigurarea siguranței persoanei. În condițiile în care în Republica Moldova este în vigoare strategia, precum și o concepție a securității naționale, adoptate prin lege, revăzută o dată la patru ani, se impune o adaptare și racordare rigidă a acestor documente de politici la principiile securității umane, care se cer a fi nu doar reflectate în strategia națională de securitate, dar și să fie propagate în mod public și însușite bine prin educație de către păturile largi ale populației, pentru a se contribui decisiv la ridicarea nivelului siguranței persoanei, a implementării practice a principiilor securității umane în Republica Moldova, pentru o viață mai bună, mai prosperă și mai calitativă a generațiilor viitoare.

Cuvinte-cheie: siguranța persoanei, securitate umană, drepturile omului, strategia securității naționale, biosecuritate.

PROSPECTS OF ENSURING INDIVIDUAL SAFENESS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING HUMAN SECURITY

The role of the state in ensuring security, essentially and human security, in particular, is not determined exactly in contemporary security studies, being treated differently through the lens of various security concepts and paradigms. But, in the effort to ensure the safety of the individual as a central segment of the accomplishment of the whole spectrum of conditions, principles and priorities of human security, the presence and the indispensable impact of the institutions and state structures, specialized in ensuring security in the processes of reinforcing the abilities of the human being for active participation in the ensuring of his/her own security remains certainly necessary.

At the global level, in the last century, the culture of observing and protecting human rights becomes inevitably a basic element of the modern democratic system. In this context, observing the rights

and freedoms of citizens is a stringent and inevitable condition for sustainable human development and for ensuring the safety of the person. Considering the fact that the Republic of Moldova the strategy, as well as the concept of national security, adopted by law, are in force and are revised every four years, it is necessary to adapt and rigidly link these policy documents to the human security principles. It is not only required to reflect them in the national security strategy, but also to publicly propagate them and ensure that broad categories of the population acquire them through education, with the view of decisively contributing to raising the level of the person's safety, to the practical implementation of the human security principles in the Republic of Moldova, for a better, more prosperous and qualitative life of future generations.

Keywords: *person's security, human security, human rights, strategy of national security, biosecurity.*

ПЕРСПЕКТИВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

В современных исследованиях в области безопасности роль государства в её обеспечении, в целом, и безопасности человека, в частности, не имеет четкого определения, и к ней относятся по-разному с точки зрения различных концепций и парадигм. Тем не менее, для активного участия самой личности в контексте наращивания человеческого потенциала остается определенным и неотъемлемым влияние и необходимое присутствие специализирующихся на обеспечении безопасности государственных учреждений и структур, как гарантов безопасности личности – главного сегмента в полном спектре условий, принципов и приоритетов в сфере безопасности человека. За прошедшее столетие на мировой арене ключевым элементом современной демократической системы стала культура соблюдения и защиты прав человека. В данном контексте уважение прав и свобод граждан становится обязательным и непреложным условием для устойчивого развития человека и обеспечения безопасности личности.

Учитывая тот факт, что в Республике Молдова действует стратегия, а также концепция национальной безопасности, принятая законом, который пересматривается каждые четыре года, существует необходимость адаптировать и жестко увязывать эти программные документы с принципами безопасности человека, которые нашли бы своё отражение не только в стратегии национальной безопасности, но и в общественных образовательных программах для широких слоёв населения, чтобы внести решающий вклад в повышение уровня безопасности человека, практическое осуществление её принципов в Республике Молдова и обеспечить новый, более качественный уровень жизни и процветания будущих поколений.

Ключевые слова: *безопасность личности, безопасность человека, права человека, стратегия национальной безопасности, биобезопасность.*

PERSPECTIVES POUR L'ASSURANCE DE LA SÉCURITÉ PERSONNELLE DANS LE CONTEXTE DE LA SÉCURITÉ HUMAINE

Le rôle de l'État d'assureur la sécurité en général et de la sécurité humaine en particulier n'est pas déterminé exactement dans les études contemporaines sur la sécurité, étant traité différemment du point de vue de divers concepts et paradigmes de sécurité. Mais, dans l'effort visant à assurer la sécurité de la personne en tant que segment central de la réalisation de l'ensemble des conditions, principes et priorités de la sécurité humaine, la présence et l'impact indispensable des institutions et des structures étatiques spécialisées dans la garantie de la sécurité dans les processus de renforcement des capacités humaines de participer activement à assurer la sécurité propre restent certains et nécessaires.

Au niveau mondial, au cours du dernier siècle, la culture du respect et de la protection des droits de l'homme est devenue inévitablement un élément fondamental du système démocratique moderne. Dans ce contexte, le respect des droits et libertés des citoyens devient une condition stricte et incontournable du développement humain durable et de la sécurité de la personne. Étant donné qu'en République de Moldavie, une stratégie, ainsi qu'une conception de la sécurité nationale, adoptée par la loi, est en vigueur et est révisée tous les quatre ans, il est nécessaire d'adapter et de lier d'une manière rigide ces documents politiques aux principes de la sécurité humaine. Celles-ci doivent non seulement être reflétées dans la stratégie de la sécurité nationale, mais aussi être propagées publiquement et bien acquises par l'éducation de larges cercles de la population, afin de contribuer d'une manière décisive à élever le niveau de la sécurité humaine, la mise en œuvre pratique des principes de sécurité humaine dans La République de Moldavie, pour une vie meilleure, plus prospère et de meilleure qualité pour les générations futures.

Mots clés: sécurité de la personne, sécurité humaine, droits de l'homme, stratégie de sécurité nationale, biosécurité.

Asigurarea securității persoanei umane și securizarea dezvoltării omenirii, aprofundarea proceselor democratice și soluționarea pozitivă a dilemelor democrației prin depășirea problemelor globale, ridicarea nivelului de trai a populației Terrei, promovarea modului sănătos de viață și ocrotirea sănătății, oferirea unei perspective sustenabile de dezvoltare pe termen lung, promovarea intereselor fundamentale ale societății de azi și a generațiilor de mâine, nu pot fi realizate în afara unui cadru legal adecvat și a unei concepții bine elaborate și cu succes implementate în domeniile securității umane și biosecurității¹.

Noțiunea de securitate, pe parcursul evoluției conștiinței social-umane, a constituit mereu un subiect controversat și larg dezbătut atât în cercurile de specialiști, cât și de către opinia publică preocupată de satisfacerea eficientă a celor mai fundamentale necesități ale sociumului și persoanei umane, precum nevoia de siguranță și adăpost. Potrivit ilustrului cercetător A. Maslow, interesul omului pentru securitatea personală și siguranță, încă de la începutul formării

individului uman ca entitate socială, a reprezentat o preocupare esențială în structura piramidei necesităților, teorie expusă pentru prima dată încă în anul 1943 în lucrarea sa „A Theory of Human Motivation”². Această concepție, aparținând lui A. Maslow, reprezintă una dintre primele încercări de a aborda problematica securității din perspectivă comportamental-psihologică, accentuând valențele individual-personale ale noțiunii de securitate, ce reprezintă eminent o categorie social-istorică, din punctul de vedere al genezei sale, fiind conștientizată de omenire pe parcursul întregii sale evoluții, potrivit ideilor cercetătorului moldovean C. Manolache expuse în lucrarea sa „Organismul militar al Republicii Moldova. Construcția militară și securitatea statului”³. Conceptualizarea noțiunii de securitate, din perspectiva cercetărilor științifice contemporane a fost realizată din multiple perspective, aparținând unor școli și direcții bine cristalizate și argumentate factologic în ultimele două secole. Școala tradițional-realistă, cea liberal-ideală, behavioristă,

¹ SPRINCEAN S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: F.E.P. „Tipografia Centrală”. 2017, p. 68.

² MASLOW A. H. *A Theory of Human Motivation*. In: *Psychological Review*, Vol. 50(4), July, 1943, p. 379.

³ *Ibidem*, p. 241.

constructivistă și altele au determinat evoluția conceptului de securitate de la stadiul de caracteristică a puterii de stat în relația cu alte entități statale pe arena internațională (în accepție tradiționalistă) la stadiul de stare sinergetică specifică tuturor tipurilor de sisteme: tehnice, sociale și biologice (în accepție post-neclasică), însemnând un echilibru, armonizare și prosperare, mai ales, la nivel individual al personalității umane ca măsură a lucrurilor și element de referință pentru toate tipurile de sisteme.

Cu toate acestea, studiile de securitate posedă o istorie nu prea extinsă comparativ cu științele despre societate și majoritatea teoriilor social-politice, dar desemnând o arie relativ complexă cu aspecte interdisciplinare, ce au ca obiect de cercetare, în cele mai dese cazuri, problematica asigurării securității, vizând direct laturile subiective și obiective ale anticipării pericolelor și a estimării riscurilor, vulnerabilităților, precum și a anvergurii și consecințelor febleții sistemelor social-politice. Printre primii, dubla perspectivă subiectiv-obiectivă asupra conștientizării problemelor de securitate a fost remarcată în 1962 de către importantul teoretician al fenomenului securității, A. Wolfers, în opera sa „Discord and collaboration: Essays on international politics”, în care se desprinde ideea că securitatea, alături de forța bunăstării, reprezintă o valoare și o cale prin care o națiune poate accede la o poziție superioară în raport cu alte națiuni. Dar, spre deosebire de bunăstare, care se referă, mai mult, la aspecte materiale, implicând posibilitatea de a controla acțiunile altora, „securitatea, în sens obiectiv, denotă absența amenințărilor la adresa valorilor achiziționate, iar, în sens subiectiv, absența fricii că aceste valori ar putea fi atacate”⁴.

Odată cu încheierea „războiului rece” și căderea Cortinei de fier, a devenit clar faptul că goana înarmărilor și simpla deținere a armelor nucleare nu mai pot garanta securitatea statului și, cu atât mai mult, a cetățenilor din statele ce posedă acest tip de armament, fiind supuși la o presiune psihologică semnificativă, conștientizând că pot fi ținta directă a unor atacuri cu arme asemănătoare din partea statelor rivale. În acest context, securitatea a fost necesar să fie conceptualizată în limite mult mai largi, iar dimensiunile non-militare a securității, cele ecologice, economice, de bunăstare și dezvoltare durabilă și altele au devenit din ce în ce mai importante pentru perceperea securității de către individul uman. În acest fel, persoana umană devine atât subiect, cât și obiect de referință al procesului de asigurare a securității, iar starea de securitate a persoanei devine punctul de pornire al oricărui studiu din acest domeniu, inclusiv la nivel comunitar, național, regional sau global. Prin urmare, extrapolând concepția Școlii de la Copenhaga cu privire la securitate, în cel mai general sens posibil, putem să afirmăm că securitatea umană exprimă percepția individuală și a societății referitor la absența riscurilor, pericolelor și amenințărilor în adresa persoanei umane.

Un impact determinant pentru configurarea teoretico-metodologică a concepției securității umane a fost exercitat de către Organizația Națiunilor Unite, experții căreia au reușit să sistematizeze materialul teoretic și concepțiile novatoare ale oamenilor de știință, elaborate în perioada căderii Cortinei de fier și reconfigurării realităților geopolitice de la sfârșitul deceniului 9 al sec. XX. Este incontestabil faptul importanței cruciale a ONU în elaborarea conceptului de securitate umană, la fel și a conceptelor adiacente acestuia precum drepturile omului sau dezvoltarea umană, promovate de ONU

⁴ WOLFERS A. *Discord and collaboration: Essays on international politics*. Baltimor: John Hopkins University Press. 1962, p. 150.

începând încă de la apariția acestei organizații internaționale în perioada imediat postbelică.

La etapa actuală a dezvoltării conceptului la mijlocul deceniului 2 al sec. XXI, securitatea, prin această prismă, nu mai e considerată o simplă absență a războiului și a violenței într-o anumită regiune sau țară, ci constituie o abordare comprehensivă și complexă, bazându-se pe trei principii fundamentale:

1. Lipsa sau eliberarea de teamă, tratată și ca securitate contra violențelor.

2. Eliberarea de nevoi ce țin de asigurarea cu alimente și hrană a protecției personale, cu îngrijire medicală și securitatea sănătății sau de securitatea locuinței și mediului.

3. Libertatea de a trăi cu demnitate prin promovarea principiilor dezvoltării umane sustenabile și protecția drepturilor omului⁵.

Problematica securității umane cu terminologia specifică acesteia au fost utilizate pentru prima dată în actele oficiale ale Organizației Națiunilor Unite în anul 1992, și anume în „Agenda pentru Pace: diplomatie preventivă, pacificare și menținere a păcii” – un raport în care Secretarul general al ONU la acel moment B. Boutros-Ghali marca necesitatea realizării unei „*abordări integrate asupra securității umane*” în contextul proceselor de pacificare și menținere a păcii în epoca de după finalizarea „războiului rece”, cu scopul de a elucida cauzele profunde ale conflictelor de diferit nivel din acea perioadă de pe mapamond și din Europa, cu impact determinant asupra domeniilor economic, social și politic⁶.

⁵ *Human security in theory and practice*. An overview of the human security concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. New York, USA: Human Security Unit. United Nations. 2009. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org/humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf (accesat 04.04.2020).

⁶ *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*

Însă, cel mai cunoscut fapt care a consacrat pe plan mondial concepția referitor la securitatea umană a constituit momentul menționării acesteia în Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare din anul 1994⁷. În cadrul acestui Raport, securitatea umană a fost prezentată ca o concepție nouă a securității ce impunea primatul asigurării securității persoanei și care venea să substituie conceptul tradițional al securității centrat pe siguranța statului. La fel, în acel Raport al PNUD din 1994, securitatea umană era definită doar într-un dublu sens ca eliberare de frică și ca eliberare de nevoi, astfel reiterând cele două principii ale securității umane, devenite tradiționale și fundamentale pe parcursul ultimelor decenii.

Teoretic, problematica dezvoltării durabile în corelație cu asigurarea unui nivel decent de securitate umană în Republica Moldova a fost analizată de către academicianul Al. Roșca într-un studiu publicat în anul 2007, în care se menționează că dezvoltarea durabilă „nu este un concept cu totul nou, diverse aspecte ale sale au fost preluate din diferite doctrine social-filosofice și politice de inspirație social-democratică”⁸. Deci, problematica omului devine stringentă în contextul unei ofensive sociale, politice, instituționale a noilor concepte de dezvoltare și siguranță a persoanei, Al. Roșca amintind că „liberalizarea economică și politică prin sine însăși, adică fără a fi însoțită de o politică socială democratică și echitabilă, nu poate crea

http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/s_hared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf (accesat 04.04.2020).

⁷ *Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare 1994* <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (accesat 04.04.2020).

⁸ ROȘCA A. *Omul ca agent și obiectiv social în contextul tranziției*. În: Revista de știință, inovare, cultură și artă „Akademos” [Chișinău], nr. 2-3 (7), septembrie 2007, p. 42.

condiții obiective pentru manifestarea liberă a omului”⁹. Fără îndoială că și libertatea umană, respectul pentru drepturile omului stau la baza bunei funcționări a sistemului sociopolitic, dar asigurarea securității umane, în deplinătatea conceptuală a acestui termen, prin atenția deosebită acordată nu doar garantării echității sociale în condițiile unei economii și societăți liberalizate, dar și a respectării necesităților fiecărui cetățean luat în parte referitor la siguranța personală, alimentară, de mediu etc. este recunoscută de către comunitatea internațională ca o condiție sine qua non pentru progresul sustenabil a omenirii.

Un studiu teoretic al academicianului A.D. Ursul, publicat în 2008, se referă la natura și esența fenomenului de securitate¹⁰. Autorul subliniază faptul că acest fenomen al securității este, prin esență, profund uman și este generat de necesitatea omului și comunității, societății în ansamblu, de amplificarea sentimentului de siguranță și a eliminării tuturor pericolelor și amenințărilor potențiale. Aspectele globale ale securității la fel sunt relevate de cercetător în contextul în care securitatea nu poate fi durabilă într-un mediu nesigur cu potențial mare de escaladare a pericolelor, crizelor și conflictelor. Prin urmare, îmbunătățirea profilactică a mediului social, economic și politic contribuie la amplificarea securității la nivel global, nu doar în anumite regiuni izolate de pe planetă. Un alt studiu al acestui cercetător vizează conexiunea evoluționismului universal și a problemelor de securitate¹¹. Astfel sunt relevate aspectele umane și civilizaționale ale fenomenului securității, ca fiind unul peren și profund caracteristic comunității umane pe tot

parcursul istoriei sale. În alt studiu publicat în anul 2011, A.D. Ursul elucidează aspectul ecologic al securității¹², în care dezvoltarea durabilă este percepută ca un pilon principal al securității globale, iar aspectul ecologic – un domeniu-cheie a dezvoltării durabile cu repercusiune directă asupra calității vieții omului. Cu toată acestea, aspectul degradării ecologice ca amenințare la adresa securității este perceput de autor mai degrabă ca un fenomen mondial din perspectiva cauzelor sale și mai puțin ca o dramă individuală, reieșind din efectele sale la nivelul persoanei umane. Într-o altă lucrare dedicată perspectivelor edificării unui viitor sigur în contextul diversificării paradigmei dezvoltării durabile, A.D. Ursul subliniază corelația proporțională directă dintre evoluția sustenabilă a omenirii în perspectivă și gradul securității umane care va fi instituit în societatea viitorului¹³. La fel, problematica interdependenței dintre securitate și dezvoltarea durabilă a fost analizat într-un alt studiu semnat de acad. A.D. Ursul și D.E. Kaliujnaia, publicat în anul 2016¹⁴. În acest fel, se promovează și se fundamentează propunerea referitor la necesitatea instituirii unor structuri și mecanisme de dirijare globală pentru garantarea unei coeziuni și coordonări eficiente, de un nivel mult mai înalt decât sistemele contemporane de organizații internaționale mondiale și regionale. Sub acest aspect al eficientizării coordonării statelor și organizațiilor internaționale în vederea

⁹ Ibidem, p. 43.

¹⁰ УРСУЛ А. Д. *Природа безопасности*. În: *Безопасность Евразии*. № 1. 2008, p. 16.

¹¹ УРСУЛ А. Д. *Взаимосвязь безопасности и развития в контексте универсального эволюционизма*. În: *Национальная безопасность / nota bene*. № 5/6. 2009, p. 24.

¹² УРСУЛ А. Д. *Экологический ракурс безопасности и развития: методологические проблемы*. În: *Национальная безопасность / Nota bene*. № 3. 2011, p. 199.

¹³ УРСУЛ А.Д. *Перспективы безопасного будущего: направления разработки концепции устойчивого развития*. În: *Национальная безопасность / Nota bene*. № 6. 2014, p. 861.

¹⁴ УРСУЛ А.Д., КАЛЮЖНАЯ Д.Е. *Глобальное управление и устойчивое развитие: политический аспект проблемы*. În: *Право и политика*. № 2. 2016, p. 180.

realizării politicilor de securitate și de promovare a dezvoltării durabile, autorii minimizează, într-o anumită măsură, importanța și rolul persoanei umane în structura mecanismelor de elaborare, implementare, evaluare, monitorizare și menținere a standardelor înalte în procesul de dezvoltare durabilă pe mapamond.

Cu toate că problematica bunăstării civilizației umane în condiții de siguranță și respectare a drepturilor și libertăților persoanei se remarcă a fi o preocupare mai veche în istoria gândirii umane, paradigma securității umane a reușit să aducă un suflu nou în studiile de securitate abia în ultimele 2-3 decenii, transformând și înlocuind concepția dominantă, de sorginte realistă, a securității statului într-o lume haotică, unde numai forța militară poate asigura o protecție adevărată. În gândirea politică contemporană, problematica siguranței personale și drepturilor individului uman înregistrează o evoluție permanentă pe întreaga durată a acestei perioade istorice. În 1865, președintele SUA Abraham Lincoln a promulgat Legea de organizare a „Biroului pentru Eliberați” pentru susținerea materială a foștilor sclavi, abolind sclavia ca rezultat al războiului de secesiune. Drepturile omului au fost promovate în statele din vestul Europei, către sfârșitul sec. XIX, mai cu seamă datorită unor personalități marcante. În acest sens, este emblematic cazul scriitorului Emile Zola care a determinat masele să susțină înființarea Ligii Drepturilor Omului din Franța la 4 iunie 1898. Începutul sec. XX a fost profund marcat de cele două războaie mondiale care au însemnat o involuție a principiilor securității persoanei, respectului pentru bunăstarea acestuia și libertățile sale. Cu toate acestea, după încheierea Primului Război Mondial se pun bazele unor organizații mondiale importante referitor la subiectul în discuție și care vor pune bazele unor tradiții frumoase în acest domeniu. Astfel, în anul 1919 a fost fondată Organizația Internațională a Muncii (OIM) ca

parte a negocierilor de pace după încheierea Primului Război Mondial. Iar în anul 1920, în urma Conferinței de Pace de la Paris, care a pus capăt Primului Război Mondial, a fost înființată Liga Națiunilor sau Societatea Națiunilor – o organizație mondială interguvernamentală și precursora Organizației Națiunilor Unite, cu un rol esențial în promovarea drepturilor omului sub aspect al dreptului internațional și de reglementare a litigiilor internaționale. Aceasta a fost prima organizație internațională de securitate, având obiectivul principal să mențină pacea la scară mondială printr-un sistem de securitate colectivă, prin dezarmare, rezolvarea diferendelor internaționale prin negociere și arbitraj. Liga Națiunilor se preocupa de asemenea probleme ca echitatea față de muncitori și condițiile de muncă a acestora, protejarea minorităților, traficul de persoane și droguri, sănătatea mondială, comercializarea armelor etc.

Drepturile sociale ale omului și securitatea personală, formarea unei societăți a bunăstării au constituit un obiectiv major al politicianilor din statele democratice în contextul necesității ieșirii omenirii din Marea criză economică din anii 1929-1933. Astfel că politica „New Deal”-ului lui Fr. D. Roosevelt, lansată în 1932, a promovat recuperarea economică și reforma sistemului financiar, dar și ajutor pentru șomeri și săraci. În perioada celui de Al Doilea Război Mondial și ca urmare a extinderii teritoriale fulminante a ideologiilor autoritare și nedemocratice, a fost semnat un document important - Carta Atlanticului (Atlantic Charter), de către președintele SUA, F. D. Roosevelt și premierul britanic W. Churchill în luna august al anului 1941. Importanța acestui act constă în faptul că promova drepturile și libertățile cetățenești cum ar fi dreptul la siguranța personală și comunitară, libertatea credinței, dreptul persoanei la un trai demn etc. Crearea în anul 1945 a Organizației Națiunilor Unite

prin semnarea la San Francisco (SUA) pe 26 iunie 1945, prin eforturile deosebite ale juristului francez R. S. Cassin și a jurnalistei americane Eleanor Roosevelt, a Cărții ONU de către 50 de state, pentru a preveni pe viitor prin cooperare internațională conflictele armate, iar mai apoi, adoptarea la 10 decembrie 1948 a Declarației Universale a Drepturilor Omului, au constituit poate cele mai importante pagini de până acum ale istoriei contemporane de promovare a modelului unei societăți a bunăstării bazate pe respect pentru drepturile omului și securitate. Pe bună dreptate, Declarația Universală a Drepturilor Omului este considerată prima reglementare juridică internațională cu caracter universal prin care au fost promovate principii, valori și criterii de respectare a individului și a libertăților sale civile, economice, sociale, politice ori culturale. Valoarea inegalabilă a Declarației a fost subliniată de reglementările juridice care au venit să o completeze pe parcurs cum ar fi: Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965), Convenția internațională asupra drepturilor politice și civile (1966), Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (1979), Convenția împotriva torturii (1984), Convenția împotriva *Apartheid*-ului (1985) și altele.

Perioada postbelică a constituit o importantă etapă în consolidarea dezideratului protecției persoanei, drepturilor și securității sale, mai cu seamă în regiunea vestului Europei și Americii de Nord. Astfel că, concomitent cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului și formării Organizației Națiunilor Unite, în anul 1949 a fost creat Consiliul Europei, întrunind la început 10 state fondatoare. Acest for regional a fost edificat în vederea promovării libertăților democratice și drepturilor omului, precum și a cooperării dintre statele europene. În contextul realizării acestor obiective, la

Roma în anul 1950 a fost adoptată Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin acest document se asigura respectarea drepturilor fundamentale ale omului și promovarea bunăstării și securității individuale.

O importanță deosebită, în a doua jumătate a sec. XX, în contextul promovării securității umane și a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, a fost acordat subiectului protecției copilului. În acest context, în anul 1959 a fost adoptată Declarația ONU cu privire la drepturile copilului, anul 1979 a fost declarat de către ONU Anul internațional al Copilului, iar peste 10 ani, în 1989, a fost adoptată Convenția drepturilor copilului, intrată în vigoare la 2 septembrie 1990. După sfârșitul „războiului rece” și începerea unei noi ere în conștientizarea pericolelor globale și, mai ales, după identificarea unui set de soluții de ieșire din criza globală, subiectul securității și libertăților umane a început să capete noi aspecte inedite.

O pagină deosebit de importantă în acest context, a fost scrisă la Conferința Organizației Națiunilor Unite referitor la Mediu și Dezvoltare, care a avut loc la Rio de Janeiro în iunie 1992, unde la 14 iunie 1992 a fost adoptată Declarația cu privire la mediu și dezvoltare, în care se stipula expres importanța susținerii colective a dezvoltării umane, a necesității încetării conflictelor armate, susținerii eforturilor societății umane la scară mondială pentru păstrarea unui mediu înconjurător sustenabil și a unor condiții acceptabile pentru fortificarea sănătății oamenilor și a unui nivel înalt al calității vieții lor. Corelația dintre mediu și dezvoltare umană, pe lângă Declarația de la Rio de Janeiro, a fost pusă și la baza altor două acte de o importanță crucială din ultimele decenii: Protocolul de la Kyoto (semnat în 1997, intrat în vigoare în 2005) și Acordul de la Paris (aprobat la 12 decembrie 2015, intrat în vigoare la 4 noiembrie 2016). Cu toate că,

Protocolul de la Kyoto avea ca scop crearea unui cadru legal internațional mult mai funcțional prin asumarea unor obiective nobile, cuantificabile și realiste de către statele semnatare, de reducere până în perioada 2008-2012 a emisiilor de gaze cu efect de seră cu 5,2% față de perioada anului 1990, printre statele importante care nu au ratificat acest protocol s-au regăsit și SUA, responsabile pentru mai mult de 40% din totalul emisiilor de gaze de seră la acel moment. O eschivare asemănătoare a SUA de la responsabilitățile sale ecologice majore față de comunitatea internațională a avut loc și după semnarea Acordului de la Paris - un tratat în temeiul Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice ce-și propune să reglementeze reducerea emisiilor de dioxid de carbon din anul 2020, fiind și un plan de acțiune pentru limitarea încălzirii globale la 1,5°C.

În iunie 1993 are loc o altă manifestație emblematică pentru dezvoltarea acestui domeniu - Conferința Mondială a Drepturilor Omului la care a fost adoptată Declarația de la Viena, precum și Planul de acțiuni în domeniul drepturilor omului. Ca urmare a Declarației aprobate, statele semnatare, printre care și Republica Moldova, adoptă planuri naționale de acțiuni în domeniul respectiv. În următorul an, Republica Moldova a adoptat noua Constituție (1994) în care au fost reflectate principiile de bază din Declarația de la Viena în domeniul drepturilor omului, iar în decembrie 2001 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Hotărârea cu privire la crearea Comitetului coordonator pentru elaborarea și realizarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului. La cererea Guvernului Republicii Moldova, în ianuarie 2002, PNUD a lansat Proiectul „Susținere la elaborarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova”, ca urmare Republica Moldova a fost selectată în calitate de stat-pilot în cadrul Programului Global HURIST

(Consolidarea drepturilor omului), realizată în comun de PNUD și de Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului al ONU. În consecință, prin Hotărârea Parlamentului nr. 415 din 24.10.2003 a fost aprobat Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, iar prin Hotărârea Parlamentului nr. 90 din 12.05.2011 - pentru anii 2011-2014. Evaluând impactul practic al acestor planuri de acțiuni, experții naționali și internaționali, inclusiv reprezentând Oficiului Consiliului Europei în Republica Moldova, au concluzionat la finele anului 2015 că „PNADO 2004-2008 a fost realizat în proporție de 60%, iar PNADO 2011-2014 a fost realizat în proporție de 80%. Respectiv, este necesară continuarea implementării acestor acțiuni, sau regăsirii acestora în noul proiect al PNADO...”¹⁵.

Pe plan național, problematica respectării libertăților fundamentale și securității umane este monitorizată îndeaproape de un șir de reprezentanțe ale diverselor organizații ale ONU în Republica Moldova precum: Oficiul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului al ONU (OHCHR), Oficiul Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură (UNESCO), Misiunea Organizației Internaționale a Muncii (OIM) în Republica Moldova, Oficiul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), Reprezentanța Fondului Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF). De asemenea, funcționează reprezentanțe ale unor asemenea organizații regionale precum: Oficiul Consiliului Europei (CE) în Republica Moldova, Misiunea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

Scopul principal al lansării acestei noțiuni a securității umane, emanat de sfera studiilor

¹⁵ *Discuții publice: Evaluarea Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului.* 29.09.2015.
<http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2752> (accesat 10.04.2020).

de securitate, a fost de a depăși limitele impuse conceptualizării fenomenului securității de sensul militar tradițional al ei. Noul sens al securității umane extinde către un nivel superior înțelegerea fenomenului în cauză, prezentându-l ca pe unul multidimensional ce cuprinde securitatea economică, alimentară, a sănătății, a mediului, securitatea personală, politică, a comunității. Astfel că, primele referințe la securitatea umană le găsim corelate cu problematica drepturilor omului ce s-a aflat în atenția ONU încă de la formarea acestei organizații mondiale, începând cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948, unde în articolul 3 este prevăzut că „orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”. Este important de remarcat că noțiunea dată poartă un caracter eminent sintetic și complementar cu cel puțin alte două concepte precum este cea a drepturilor omului, pe de o parte, iar, pe de altă parte, problematica dezvoltării umane. Împreună, cele trei noțiuni: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană reprezintă un complex conceptual armonios destinat elucidării și explicării proceselor de evoluție și transformare a omului în contextul lumii contemporane, cu toate provocările, pericolele, și amenințările pe care le comportă pentru persoana umană. Fără securitate umană, drepturile omului și dezvoltarea pierd din conținut și nu mai pot atinge obiectivul pentru care au fost propuse – crearea unui mediu adecvat de evoluție atât pentru persoana umană, cât și pentru comunitățile de oameni. Dintr-o altă perspectivă, asigurarea unei securități umane și a drepturilor omului în afara paradigmei dezvoltării reprezintă o ocupație inutilă cramponată de o situație statică și lipsită de sustenabilitate. La fel și realizarea unei dezvoltări umane și a securității individului uman fără un nivel adecvat al asigurării respectării drepturilor omului, devine desuetă din moment ce drepturile și

libertățile individuale sunt considerate mai puțin importante sau secundare celor comunitare, prioritatea fiind pusă pe securitatea și dezvoltarea statului în detrimentul și din contul cetățeanului.

Dintre cele trei elemente organic legate: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană, primul dintre care apare cel mai târziu în circuitul social și academic, cronologic vorbind. Securitatea umană, de fapt, a venit să desăvârșască concepția progresului civilizației umane contemporane, bazată pe bunăstare, toleranță și libertăți individuale. Securitatea umană tinde să cuprindă celelalte noțiuni, transformându-le decisiv, în conformitate cu prioritatea siguranței și sustenabilității eforturilor de realizare a progresului. Astfel că, toate cele trei elemente: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană devin parte a unei concepții unice a dezvoltării sigure și libere. În aceeași ordine de idei, fostul Secretar General al ONU K. Annan s-a pronunțat că nu ne vom putea bucura de securitate fără dezvoltare, nu ne vom putea bucura de dezvoltare fără securitate, și nici de una dintre ele fără respect pentru drepturile omului¹⁶. Cu alte cuvinte, triumviratul celor 3 concepte reprezintă cheia succesului strategiei progresului și bunăstării umanității la scară globală. Totodată, este important de remarcat că concepția securității umane nu diminuează din actualitatea securității statului.

Prezența problemelor de securitate umană pe agenda structurilor de securitate din Republica Moldova a fost precăutată de către C. Manolache și V. Trofimov în lucrarea „Establishment and evolution of the national security of the Republic of Moldova”, publicată în anul 2013. Se constată că

¹⁶ ANNAN K. *In Larger Freedom: Toward Development, Security and Human Rights for All*. UN A/59/2005. www.un.org/largerfreedom/contents.htm (accesat 12.04.2020).

organismul cel mai important care are ca funcție monitorizarea amenințărilor la adresa securității naționale – Consiliul Suprem de Securitate sub conducerea Președintelui țării, este direct interesat de nivelul respectării drepturilor omului, de combaterea corupției și altele – subiecte din domeniul securității umane¹⁷. Totuși, abordarea problemelor ce țin de securitatea umană de către structurile statului abilitate cu asigurarea securității în Republica Moldova, poartă un caracter mai mult haotic, conjunctural și se face doar în regim de urgență în contextul apariției pe termen scurt și imediat a acestor tipuri de amenințări, dar nu sunt preocupări sistematice sau profilactice, nefiind permanent monitorizate de structurile specializate pentru a nu admite amplificarea și scăparea de sub control al acestora. Într-o altă lucrare, C. Manolache a analizat în context generalizat problematica dezvoltării durabile în corelație cu necesitatea asigurării securității naționale, considerând că în cazul Republicii Moldova aceste scopuri sunt deplin complementare, iar obiectivele trasate de către ONU pentru aderarea la principiile dezvoltării durabile pot și trebuie transpuse în concepția securității naționale pe termen lung¹⁸. Contrar opiniei generalizate a comunității academice, concepția și strategia securității naționale a Republicii Moldova apar doar aproximativ cu un deceniu mai târziu, având puține tangențe cu concepția dezvoltării durabile, referindu-se mai ales la problemele curente și imediate de securitate cu care se confruntă țara noastră¹⁹.

¹⁷ MANOLACHE C, TROFIMOV V. *Establishment and evolution of the national security of the Republic of Moldova*. În: Revista Militară, nr. 1, 2013, p. 19.

¹⁸ MANOLACHE C. *Dezvoltarea durabilă: influența asupra securității naționale*. În: Anale șt. ale Univ. de Stat din Moldova. Ser. Științe socio-umane. Chișinău, 2000, Vol.2, p. 231.

¹⁹ SPRINCEAN S. *Tendențe în evoluția securității umane și dezvoltării durabile din Republica Moldova*. În: Biodiversitatea în contextul schimbărilor climatice: Materialele conferinței

Relațiile politice atât pe plan intern, cât și extern, trebuie să aducă beneficii sociale, modernizare și dezvoltare, securitate și stabilitate. Anume acest tip de abordare este pus la baza Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu UE. Astfel că unul dintre multiplele beneficii sociale și umane pentru Republica Moldova, în urma implementării documentului în cauză, se preconizează a fi „prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, în principal printr-un schimb de informații și de bune practici, prin promovarea unui stil de viață sănătos, prin abordarea principalilor factori care influențează starea de sănătate, cum ar fi alimentația și dependența de droguri, alcool, tabac” (articolul 114, litera c) ceea ce, de altfel, e în strânsă concordanță cu punctul 4.5 din Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova.

Întregul spectru de abordări și aspecte metodologico-sistematice se regăsește și în numeroase prevederi ce se conțin în Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, intrată în vigoare la 14.10.2011, ce prevede în mod expres că interesele naționale vitale ale Republicii Moldova, printre altele, rezidă în asigurarea și în apărarea siguranței cetățenilor, în respectarea și în protejarea drepturilor și a libertăților omului, în consolidarea democrației²⁰. Aceste deziderate sunt incluse pe deplin în contextul promovării securității umane. La fel, încă de la începutul acestui document important se prevede că Strategia securității naționale a Republicii Moldova cuprinde, totodată, acțiuni „în astfel de sectoare de importanță majoră pentru securitatea națională, precum sănătate,

științifice cu participare internațională, 25.11.2016. Chișinău / Com. șt. Maria Duca [et al.]. Chișinău: Biotehdesign. 2016, p. 352.

²⁰ *Strategia securității naționale a Republicii Moldova*. Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011. Monitorul Oficial nr. 170-175 din 14.10.2011 (3966-3971).

ecologie, educație, luptă împotriva corupției”, fiind în strânsă corelație cu criteriile de asigurare a securității personale umane. Combaterea sărăciei este considerată la punctul 4.1 din Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova ca una dintre căile de bază de realizare și asigurare a securității naționale, de rând cu asemenea metode precum ameliorarea situației demografice și sănătatea populației (punctul 4.5). La acest capitol se prevede în mod expres că „sănătatea publică va fi susținută prin dezvoltarea capacităților de adaptare și de răspuns la un șir de factori ambientali și sociali, cum ar fi poluarea apei potabile, schimbarea climei, utilizarea substanțelor și a deșeurilor chimice toxice, și prin realizarea măsurilor de prevenire a maladiilor condiționate de acești factori”. Securitatea umană devine un subiect prioritar în cadrul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova prin „promovarea sănătății, prin informarea și modificarea comportamentelor de risc” (punctul 4.5).

În linii generale, toate elemente expuse mai sus și extrase din Strategia securității naționale a Republicii Moldova în vigoare, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011, denotă faptul că în ultima perioadă, Republica Moldova, în pofida stării precare a securității umane, a sănătății populației și a eficienței scăzute a mecanismelor de asigurare a acestei securități, începe să se ralieze tot mai hotărât la tendințele mondiale de promovare a securității umane, amintite și în Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE, cu toate că, încă multe componente importante lipsesc cadrului legislativ autohton, pentru a corespunde întru-totul acestor tendințe mondiale și europene certe. Cu toate acestea, este important de menționat că nivelul asigurării securității umane pe teritoriul Republicii Moldova nu este uniform repartizat. Astfel că, potrivit unui studiu al Comisiei pentru populație și

dezvoltare de pe lângă Guvernul Republicii Moldova, spre exemplu nivelului de securitate demografică, ca parte componentă a securității umane, atestă mari discrepanțe, fiind cel mai înalt în municipiile Chișinău, Bălți și Cahul, iar cel mai scăzut în localitățile rurale din raioanele Taraclia și Șoldănești, depinzând direct de astfel de factori precum șomajul, accesul populației la serviciile de sănătate, la educație, incidența la îmbolnăvire, mortalitatea, natalitatea, îmbătrânirea populației, dezvoltarea socioeconomică etc²¹.

Prin urmare, libertatea persoanei este direct proporțională nivelului de asigurare a securității informaționale cu impact determinant asupra securității umane, iar metoda informațională de asigurare a securității contribuie decisiv la garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, asigurarea unui nivel de trai decent pentru populație. Totuși, pentru a obține un efect durabil al securizării informaționale a unui spațiu cu repercusiuni clare asupra siguranței pe termen lung a cetățenilor, se cere o participare și implicare a societății civile, a opiniei publice, nu doar în contextul diversificării surselor de informare, dar și în identificarea și anihilarea cauzelor dezinformării și manipulării premeditate. Aceiași autori propun spre atenție o cercetare asupra securității naționale, tratată ca problemă politologică, din perspectiva ultimelor elaborări în domeniu. În așa fel, securitatea națională e strict legată de bunăstarea și buna funcționare a comunității umane în care nu pot fi încălcate drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Cu toate acestea, securitatea națională nu poate fi concepută doar ca securitate externă a unui stat care vizează apărarea intereselor naționale ci, în epoca postmodernă, securitatea umană

²¹ *Evaluarea în aspect teritorial a nivelului de securitate demografică în anul 2013*. 09.12.2014. www.demografie.md/index.php?pag=news&tip=notate&opa=view&id=448&l= (accesat 04.04.2020).

înglobează orice formă de asigurare a unei stabilități și progres a ființei umane întâi de toate

Concepția dominantă tradiționalistă ce trata în mod restrâns securitatea ca un domeniu al siguranței și bunăstării statelor pe arena internațională în concurență cu alte state, securitatea ca stare ce nu poate fi obținută fără ajutorul forțelor militare, fiind garantată de acestea, a fost modificată din temelie prin nevoia societății contemporane a riscului de a lua în considerare factorul uman, dar nu de rând cu alți numeroși factori ce influențează în final starea de securitate pe mapamond, ci ca element fundamental al procesului de securizare. Evoluția conceptului de securitate a avut loc în mod gradual și treptat, concomitent cu apariția noilor provocări de securitate care au generat noi necesități de conceptualizare teoretică și de găsire a soluțiilor optime pentru aceste provocări. Astfel, de la lansarea termenului de securitate umană, la sfârșitul sec. XX și începutul sec. XXI, concepția dată a devenit cu atât mai relevantă cu cât s-au intensificat conflictele civile în diferite zone de pe mapamond, populația civilă devenind categoria socială cea mai vulnerabilă și afectată de consecințele acestor fenomene violente. Conceptul devine tot mai util din perspectiva aplicabilității sale, în situațiile post-conflict de restabilire a condițiilor esențiale și minime pentru o viață normală a populației civile. În acest context, drepturile internaționale ale omului, dreptul umanitar, conceptul protecției internaționale a refugiaților devin surse teoretice, metodologice, dar și fundamente normative pentru concepția securității umane.

Spre exemplu, un important teoretician al fenomenului securității umane se manifestă a fi K. P. Bajpai, un om de știință indian din cadrul Centrului de studii internaționale al Universității „Jawaharlal Nehru” din New

Delhi²². Acesta se impune prin studiile legate de elaborarea și perfecționarea metodologiei de măsurare a securității umane, propunând și o procedură standardizată de audit pentru statele și regiunile lumii²³. Abordarea sa referitor la securitatea umană se centrează pe două valori de bază: siguranța personală și libertate, iar amenințările de securitate țin în principal de violență și se împart în două categorii: violența directă (discriminare, dominare, aplicare a forței etc.) și indirectă (dezastre naturale, maladii, subdezvoltare, migrație etc.)²⁴. În acest context, e necesară formarea în strictă corelație cu normele securității umane, a unei rețele de organizații și instituții de combatere a acestor tipuri de amenințări: de la ONG-uri și asociații civice până la corporații internaționale cu implicarea resurselor logistice a statelor.

Dar și problematica crizei globale a indus atât în conștiința socială, cât și în discursul științifico-teoretic, aspecte ce provin dintr-o îngrijorare generală și nesiguranță în ziua de mâine. Acestea fiind convergente subiectului securității și elaborării unei metodologii eficiente de asigurare a securității la toate cele 3 niveluri instituțional-obiectuale: la nivel internațional pe Glob, la nivelul securității statului și comunității, precum și la cel al securității și siguranței persoanei umane. Așa încât, la sfârșitul sec. XX se discuta în cercurile largi printre oamenii de știință de diverse specialități, printre cercetători din cadrul științelor sociale, din domeniul științelor economice, dar mai cu seamă din sfera științelor politice, despre influențele determinante complexe care tindeau să domine în viitorul apropiat viața sociopolitică

²² BAJPAI K.P. *Human security: concept and measurement*. In: Occasional Paper of Joan B. Kroc Institute for International Peace Studies, Univ. of Notre Dame, no. 19: OP: 1, August. 2000, p. 12.

²³ BAJPAI K.P. *The Idea of a Human Security Audit*. In: Joan B. Kroc Institute Report, no. 19. 2000, p. 12.

²⁴ BAJPAI K. P. *The Idea of Human Security*. In: International Studies, vol. 40, Aug. 2003, p. 198.

precum: digitalizarea și computerizarea ca trenduri și extensiuni naturale ale globalizării, inclusiv în procesul exercitării puterii politice, în domeniul presiunilor sociopolitice sau a proceselor electorale, așa încât după trecerea perioadei menționate acele presupuneri și estimări au devenit certitudini care lasă un impact adânc, mai cu seamă în cultura și conștiința sociopolitică, atât la nivel mondial, cât și la micro-nivel politic referindu-se nemijlocit la individul uman și anturajul său imediat. La începutul sec. 21 însă, atenția cercurilor științifice, a oamenilor politici și a tehnocraților din diverse domenii ale economiei este captată, în mod deosebit, de subiectul priorităților și potențialului sociopolitic al comunităților umane de a face față la provocarea crizei globale multidimensionale care tot mai mult se adâncește și se diversifică structural și funcțional, fiind înainte de toate cauzată în mod pregnant de involuția și regresul moralei sociale și a degradării standardelor etico-valorice a omului contemporan. În mod natural și logic, au fost deduse și edificate un șir de noi concepții cu privire la salvagardarea și securizarea persoanei, dar și a omenirii în întregime, prin depășirea impasului în care se află civilizația umană la etapa contemporană de evoluție, printre care concepția securității umane, divizată în mai multe direcții și abordări, în dependență de factorii securitar, civilizațional și politic, s-a evidențiat de la bun început ca o disciplină cu un real potențial praxiologic, dar și ca un mecanism

instituțional aplicativ cu un impact social semnificativ, confirmat de istoria și evoluția sa pe parcursul anilor. Securitatea umană, ca o concepție exhaustivă cu privire la siguranța persoanei umane, posedă o istorie nu prea îndelungată, dar fiind din ce în ce mai populară și referențială atât în mediul academic, cât și în cel politic.

Pe bună dreptate se consideră că scopul esențial al strategiilor și politicilor în sferile securității umane și biosecurității, al activității instituțiilor din aceste sectoare, nu constă în conferirea unui sentiment abstract și fals de confort și siguranță atât pentru individul uman, cât și pentru colectivitate, ci în crearea și menținerea unor condiții favorabile pentru soluționarea celor mai stringente probleme securitare, politice, economice, sociale, demografice, tehnologice, dar mai întâi de toate a dilemelor și crizei morale ale omenirii care continuă să fie supusă impactului distructiv al amenințător și pericolelor globale la nivelul fiecărei persoane luate în parte. Din acest motiv, cercetarea minuțioasă a problematicii securității umane în context politologic, dar și sociocivilizațional, interdisciplinar, sistemic și comparativ reprezintă o soluție viabilă, de rând cu alte pârghii, precum și o posibilă ieșire din criza mondială multiaspectuală ce marchează civilizația umană pe parcursul ultimelor secole, dar mai cu seamă în perioada recentă a istoriei omenirii, profund afectată de impactul pandemiei Covid-19.

BIBLIOGRAFIE:

1. *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*
<http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/ihheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf> (accesat 04.04.2020).
2. ANNAN, K. *In Larger Freedom: Toward Development, Security and Human Rights for All*. UN A/59/2005.
www.un.org/largerfreedom/contents.htm (accesat 12.04.2020).
3. BAJPAI, K. P. *The Idea of Human Security*. In: *International Studies*, Vol. 40, August. 2003, p. 195-228.
4. BAJPAI, K.P. *The Idea of a Human Security Audit*. In: Joan B. Kroc Institute Report, no. 19. Fall 2000, p. 1-4.
5. BAJPAI, K.P. *Human security: concept and measurement*. In: Occasional Paper of Joan B. Kroc Institute for International Peace Studies, Univ. of Notre Dame, no. 19: OP: 1, August, 2000, p. 1-64.
6. *Discuții publice: Evaluarea Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului*. 29.09.2015.
<http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2752> (accesat 10.04.2020).
7. *Evaluarea în aspect teritorial a nivelului de securitate demografică în anul 2013*.
<http://www.demografie.md/index.php?page=news&tip=noutate&opa=view&id=448&l=> (accesat 04.04.2020).
http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org/humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf (accesat 04.04.2020).
8. *Human security in theory and practice*. An overview of the human security concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. New York, USA: Human Security Unit. United Nations. 2009.
9. MANOLACHE, C, TROFIMOV, V. *Establishment and evolution of the national security of the Republic of Moldova*. În: *Revista Militară*, nr. 1, 2013, p. 14-28.
10. MANOLACHE, C. *Dezvoltarea durabilă: influența asupra securității naționale*. În: *Anale șt. ale Univ. de Stat din Moldova*. Ser. Științe socio-umane. Chișinău, 2000, Vol. 2, p. 229-232.
11. MANOLACHE, C. *Organismul militar al Republicii Moldova. Construcția militară și securitatea statului: Monografie*. Ch.: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015. 386 p.
12. MASLOW, A. H. *A Theory of Human Motivation*. In: *Psychological Review*, Vol. 50 (4), July, 1943, p. 370-396.
13. *Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare 1994*
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (accesat 04.04.2020).
14. ROȘCA, A. *Omul ca agent și obiectiv social în contextul tranziției*. În: *Revista de știință, inovare, cultură și artă „Akademos”*, nr. 2-3 (7), septembrie 2007, p. 42-44.
15. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, 304 p.
16. SPRINCEAN, S. *Tendințe în evoluția securității umane și dezvoltării durabile din Republica Moldova*. În: *Biodiversitatea în contextul schimbărilor climatice: Materialele conferinței științifice cu participare internațională*, 25 noiembrie 2016. Chișinău / Com. șt. Maria Duca [et al.]. Chișinău: Biotehdesign. 2016, p. 351-354.
17. *Strategia securității naționale a Republicii Moldova*. Hotărârea Parlamentului nr. 153

- din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial nr. 170-175 din 14.10.2011.
18. WOLFERS, A. *Discord and collaboration: Essays on international politics*. Baltimor: John Hopkins University Press, 1962, 312 p.
19. УРСУЛ, А. Д. *Взаимосвязь безопасности и развития в контексте универсального эволюционизма*. În: Национальная безопасность / Nota bene. № 5/6, 2009, p. 20-31.
20. УРСУЛ, А. Д. *Перспективы безопасного будущего: направления разработки концепции устойчивого развития*. În: Национальная безопасность / Nota bene. № 6, 2014, p. 856-873.
21. УРСУЛ, А. Д. *Природа безопасности*. În: Безопасность Евразии. № 1, 2008, p. 7-36.
22. УРСУЛ, А. Д. *Экологический ракурс безопасности и развития: методологические проблемы*. În: Национальная безопасность / Nota bene. № 3, 2011, p. 186-202.
23. УРСУЛ, А.Д., КАЛЮЖНАЯ, Д.Е. *Глобальное управление и устойчивое развитие: политический аспект проблемы*. În: Право и политика. № 2, 2016, p. 178-197.

11.05.2020

CZU 578.834: 619.9
DOI: 10.5281/zenodo.3989495

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A SĂNĂȚĂȚII ÎN CONTEXTUL GESTIONĂRII CRIZEI COVID-19

Svetlana CEBOTARI

Republica Moldova, Chisinau,

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și
Administrative, Departamentul Relații Internaționale

doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar

e-mail: svetlana.cebotari@mail.ru

În condițiile crizei COVID-19, activitatea Organizației Mondiale a Sănătății devine un subiect prezent în disputele marilor centre de putere – SUA și China. De asemenea, rolul OMS devine un subiect de cercetare nu doar pentru virusologi, dar și pentru politologi, specialiștii din domeniul relațiilor internaționale.

Prezentul articol are drept obiectiv reliefaarea pozițiilor principalilor actori – SUA și China – cu referire la activitatea OMS.

Cuvinte-cheie: criza COVID-19, pandemie, China, SUA, OMS.

WORLD HEALTH ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF COVID-19 CRISIS MANAGEMENT

In conditions of the COVID-19 crisis, the activity of the World Health Organization becomes a topic that is present in the disputes of the great centers of power: the USA and China. Also, the role of WHO is becoming a research topic not only for virologists, but also for political scientists, specialists in the field of international relations.

This article aims to highlight the positions of the main actors – the USA and China – with reference to the work of WHO.

Keywords: COVID-19 crisis, pandemic, China, USA, WHO

ВСЕМИРНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ КРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ COVID-19

В условиях кризиса КОВИД-19 деятельность Всемирной организации здравоохранения становится предметом споров между такими центрами силы как США и Китай. Также роль ВОЗ становится темой исследований не только для вирусологов, но и для политологов, специалистов в области международных отношений.

Целью данной статьи является освещение позиции основных действующих сил - США и Китая – применительно к деятельности ВОЗ.

Ключевые слова: кризис КОВИД-19, пандемия, Китай, США, ВОЗ.

L'ORGANISATION MONDIALE DE LA SANTÉ EN CONTEXTE DE LA GESTION DE CRISE COVID-19

Dans les conditions de la crise du COVID-19, l'activité de l'Organisation Mondiale de la Santé devient un sujet présent dans les différends des grands centres de pouvoir - les États-Unis et la Chine. De plus, le rôle de l'OMS devient un sujet de recherche non seulement pour les virologues, mais aussi pour les politologues, spécialistes dans le domaine des relations internationales.

Cet article vise à mettre en évidence les positions des principaux acteurs – États-Unis et Chine – en référence aux travaux de l'OMS.

Mots clés: *crise COVID-19, pandémie, Chine, les États-Unis, OMS*

Unul dintre subiectele prezente nu doar în disputele dintre marile centre de putere – SUA și China, dar și în discursul reprezentanților comunității academice se referă la activitatea și rolul organizațiilor internaționale, în special rolul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în gestionarea crizei COVID-19. La un interval de aproximativ jumătate de an de la emergența celei mai mari crize globale care a existat după cel de-al Doilea Război Mondial¹, pandemia COVID-19 devine subiect de discuție prezent în discursul nu doar a virusologilor, dar și a politologilor. Astfel, pentru o mai bună comprehensiune a situației create în jurul activității OMS, apare necesitatea de a face o scurtă retrospectivă cu referire la apariția și activitatea OMS, cât și de a supune analizei triada relațiilor SUA și China, SUA și OMS, China și OMS.

Organizația Mondială a Sănătății are o istorie de 72 de ani și funcționează ca o agenție specială în cadrul Organizației Națiunilor Unite. A fost fondată la data de 7 aprilie 1948². Inițial, la inițiativa SUA, în

1902, cu scopul de a asigura o mai bună siguranță statelor în domeniul sănătății, a fost creat Biroul Sanitar Internațional. Activitatea și existența Biroului se axa pe măsurile filantropice ale miliardarilor americani. Pe parcursul anilor însă, practica a demonstrat incapacitatea Biroului de a pune capăt bolilor și epidemiilor prezente pe arena internațională. În schimb, activitatea Biroului a condiționat, fără a avea prea multe bariere, extinderea influenței SUA pe întreg mapamondul, în noi zone ale lumii. Au fost selectate boli specifice pentru a dezvolta vaccinuri, astfel încât bolile cele mai problematice să poată fi învinse sau atenuate fără programe sociale costisitoare și fără a pune la îndoială privilegiile celor bogați. Unul din obiectivele Biroului era nu cel de a crea o lume cu adevărat sănătoasă, ci pur și simplu de a preveni sau de a atenua pandemiile, deoarece acestea, pe măsură ce se extind, au un efect destul de dăunător asupra profiturilor și stabilității sociale. Astfel, Biroul Sanitar Internațional este substituit de Organizația Mondială a Sănătății (OMS), care din 1948 a devenit oficial autoritatea de coordonare în domeniul sănătății la nivel global³.

¹ *L'impotenza dell'OMS e le relazioni tra Cina e Stati Uniti.* [H.https://www.rivoluzione.red/limpotenza-delloms-e-le-relazioni-tra-cina-e-stati-uniti/](https://www.rivoluzione.red/limpotenza-delloms-e-le-relazioni-tra-cina-e-stati-uniti/) (accesat 18.04.2020).

² *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.* <https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/> (accesat 14.04.2020).

³ *Cine finanțează Organizația Mondială a Sănătății, cea mai populară instituție a crizei COVID-19: OMS are mai mulți bani decât Crucea Roșie și Medici Fără Frontiere la un loc.*

După cel de-al Doilea Război Mondial, OMS a cunoscut înălțimea sa. Eforturile depuse de către OMS pentru vaccinarea lumii împotriva variolei în anul 1979 a făcut ca epidemia să fie lichidată. Confruntările din anii '80 dintre SUA și URSS au contribuit la diminuarea activității OMS pe arena internațională. Conform poziției președintelui american de atunci Ronald Reagan, Organizația Națiunilor Unite și ordinea postbelică au reținut „dezvoltarea” Statelor Unite și, astfel, au redus finanțarea Națiunilor Unite, care la rândul lor au redus bugetul OMS. Prin urmare, în anii '80-'90, activitatea OMS a devenit mai irelevantă și mai incapabilă să organizeze eforturi de combatere a bolilor.

Astăzi organizația reunește 192 de state membre, pe care le sprijină în dezvoltarea sănătății și în consolidarea serviciilor de sănătate. De asemenea, stabilește norme și standarde internaționale, conduce instruirea personalului, promovează cercetării și supraveghează epidemiile. În acest din urmă domeniu, statele membre ale OMS au adoptat în anul 1951 Regulamentul Internațional de Sănătate (RIS). Prin acest Regulament, statele s-au angajat să „prevină răspândirea internațională a bolilor [...] și să le răspundă cu acțiuni proporționale de sănătate publică [...], evitând crearea de bariere inutile pentru traficul și comerțul internațional”⁴.

Conform prevederilor Regulamentului, organizația are dreptul de a declara o urgență internațională în domeniul sănătății publice (stare care a fost declarată la data de 30 ianuarie 2020, solicitându-se statelor să ia

măsuri pentru combaterea coronavirusului). Pentru prima dată Regulamentul a fost revizuit în anul 1969, însă, ținând cont de evoluția bolilor infecțioase și a crizelor epidemice care s-au înmulțit de la sfârșitul secolului 20, acesta s-a dovedit a fi inadecvat activității OMS. După zece ani de reflecții influențate de crize și epidemii (în special epidemia SARS), textul Regulamentului a fost supus revizuirii în 2005. Conform noilor modificări introduse în textul Regulamentului, Direcția Generală a OMS poate declara o urgență internațională în domeniul sănătății, care îi permite să facă recomandări și să solicite mobilizarea comunității internaționale în ansamblu. De asemenea, Direcția Generală a OMS poate convoca Comitetul de urgență, compus din experți, al cărui aviz este doar consultativ. În 2009, în timpul pandemiei H1N1, decizia de a păstra identitatea celor 16 membri ai Comitetului secret, pentru a-i proteja de influențe externe, a contribuit de fapt la suspiciunile de coliziune între OMS și industria farmaceutică. De asemenea, RSI solicită statelor să elaboreze mijloace pentru a asigura controlul „evenimentelor de sănătate publică” pe teritoriul lor. Situația epidemică din toamna anului 2019 a demonstrat că doar 57 % dintre state au dezvoltat capacitățile minime necesare de a face față unei stări excepționale. Epidemia de Ebola din Africa de Vest din anul 2014 a reamintit necesitatea de a sprijini în prealabil statele fragile în vederea consolidării sistemelor lor de sănătate și de a interveni rapid atunci când o epidemie apare pe teritoriul lor. Din acest motiv, în 2016, OMS a pus în aplicare un program de urgență în domeniul sănătății, cu propriul buget, și care dezvoltă capacitățile operaționale de intervenție mai rapid, în special în statele fragile (OMS a trimis, de exemplu, pachete de testare pe continentul african).

Cu toate că Regulamentul este un document legal, nu există mecanisme speciale de aplicare pentru o țară pe care să le poată

<https://www.zf.ro/business-international/cine-finanteaza-organizatia-mondiala-a-sanatatii-cea-mai-populara-19241013> (accesat 12.04.2020)

⁴ *EE.UU. y suspensión de pagos a la OMS: Líderes mundiales se lanzan en picada contra Trump.* <https://www.latercera.com/la-tercera-pm/noticia/eeuu-y-suspension-de-pagos-a-la-oms-lideres-mundiales-se-lanzan-en-picada-contra-trump/JVEBULKMNA6JJO26GGXLEQNKU/> (accesat 14.04.2020)

exercita OMS. Activitatea sa este susținută de către statele membre, inclusiv SUA. Această legislație impune ca țările să alerteze la comunitatea internațională prin intermediul organismului, atunci când au probleme ce vizează prezența anumitor boli. Prima probă pentru acest regulament a fost pandemia de gripa H1N1 din anul 2009. În cazul dat, OMS a fost acuzată de acțiuni rapide și exagerate într-un moment de criză economică. Câțiva ani mai târziu, în 2014, poziția criticilor cu referire la activitatea OMS a fost contrară: se consideră că OMS a reconfirmat tardiv declanșarea bolii Ebola în Africa Occidentală. (boala a răpus mai mult de 11300 de vieți)⁵.

Drept urmare, statele ar trebui să stabilească mecanisme de supraveghere la nivel național și să raporteze „evenimente de sănătate publică” (precum detectarea cazurilor de boli infecțioase, cum ar fi COVID-19) către OMS. Epidemia de Ebola din 2014 în Africa de Vest a subliniat că aceasta necesită sisteme de sănătate bine organizate și bine finanțate. OMS este apoi responsabilă de diseminarea informațiilor către alte state membre și de coordonarea răspunsului internațional⁶.

Astfel, Organizația Mondială a Sănătății, care este în mod evident instituția de prim rang în domeniul sănătății, nu are competențe de investigare autonome în statele membre, dar se bazează pe rapoartele pe care trebuie să le trimită în conformitate cu prevederile reglementărilor internaționale de sănătate, revizuite în 2005, după epidemia SARS.

Potrivit prevederilor documentelor oficiale, OMS poate declara existența unei pandemii⁷.

Cu sediul central la Geneva, are peste 7000 de angajați din 150 de state și cu un venit de 4,4 miliarde de dolari americani în 2019. Bani organizației se consumă pe programe de acces la servicii medicale, dar și pe proiecte în cazurile de urgență medicală. Cei mai mari finanțatori ai organizației sunt Statele Unite, Marea Britanie și fundația finanțată de fondatorul gigantului IT Microsoft, Bill Gates, și a soției sale, Melinda. „Funcționarea OMS se bazează pe două surse majore de venit. Una este reprezentată de contribuțiile pe care le depun în fiecare an cele 192 de statele membre și alte contribuții din donații și sponsorizări care vin către organizație. Partea SUA este cea mai mare contribuție la bugetul organizației, fiind între 200 și 450 de milioane de dolari americani anual, ceea ce corespunde cu 15% din totalul finanțării organizației. Valoarea acesteia depinde de la an la an și este cea mai mare contribuție oferită de către state OMS, spre deosebire de contribuția Chinei, care este în jur de 40 de milioane de dolari anual⁸. Aportul Chinei, în mare parte, a fost de aproape 76 milioane dolari americani în 2018 și 2019, conform site-ului web al OMS. De asemenea, OMS dispune de un buget cu mult mai semnificativ decât Crucea Roșie și Medici Fără Frontiere la un loc⁹. Bugetul OMS este cu 60% mai mare decât cel al

⁵ *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.*

<https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/> (accesat 14.04.2020)

⁶ GUTIÉRREZ, I. *La OMS, un órgano sin poder ejecutivo atrapado en el fuego cruzado entre EEUU y China en plena pandemia.*

https://www.eldiario.es/internacional/OMS-ejecutivo-EEUU-China-coronavirus_0_1016999259.html (accesat 14.04.2020)

⁷ *L'impotenza dell'OMS e le relazioni tra Cina e Stati Uniti.* <https://www.rivoluzione.red/limpotenza-delloms-e-le-relazioni-tra-cina-e-stati-uniti/> (accesat 18.04.2020)

⁸ *Cine finanțează Organizația Mondială a Sănătății, cea mai populară instituție a crizei COVID-19: OMS are mai mulți bani decât Crucea Roșie și Medici Fără Frontiere la un loc*

<https://www.zf.ro/business-international/cine-finanteaza-organizatia-mondiala-a-sanatatii-cea-mai-populara-19241013> (accesat 12.04.2020).

⁹ Ibidem.

Crucii Roșii și de trei ori mai mare decât bugetul Medici Fără Frontiere¹⁰.

Dacă e să analizăm finanțarea OMS, doar pentru perioada februarie-aprilie 2020, organizația a avut nevoie de 675 milioane dolari americani. În ciuda situațiilor de urgență, OMS a primit doar 29,5 milioane de dolari, din partea SUA, inclusiv 9,5 milioane de la Fundația Bill and Melinda Gates, cel mai mare donator al Statelor Unite. Finanțarea organizației este întotdeauna dificilă, deoarece statele membre sunt reticente să investească în organizație. Această „dependență de donatori” limitează spațiul de manevră al OMS și subliniază măsura în care rolul său de coordonare depinde de cooperarea cu statele finanțatoare¹¹.

Actualmente, activitatea OMS este supusă unor critici. Alți specialiști însă scot în relevanță activitatea și rolul OMS în combaterea bolilor pe arena internațională. Un prim exemplu din activitatea organizației supus criticii este lupta acesteea contra epidemiei SARS din anul 2003. Critica adusă activității sale se datorează faptului că, în acea criză, OMS a avut curajul să mustre China pentru răspunsul insuficient la pandemie și să dicteze lumii măsurile necesare pentru a combate boala, care în cele din urmă s-a răspândit mai puțin decât coronavirusul actual. Spre deosebire de SUA – centru de putere, în 2003 China deținea o poziție mai puțin influentă pe arena internațională. Prin urmare, OMS, cu sprijinul Statelor Unite, a reușit să-și facă simțită prezența pe arena internațională. Criza financiară din 2008 a marcat un moment fundamental în istoria activității OMS, iar așa-numita epidemie de gripă porcină din 2009 (s-

a dovedit a nu fi deosebit de letală) a făcut ca OMS să fie văzută ca fiind destul de agresivă în eforturile de izolare a statelor, ceea ce a cauzat, evident, daune economiei¹². La un interval de 11 ani de la criza din 2009, s-a înregistrat o creștere a puterii și influenței Chinei și o scădere relativă a celei a Statelor Unite. Astfel, China, stat în care a apărut pandemia COVID-19 și i-a oferit oportunități de a-și crește influența pe arena internațională, este supusă criticii de către SUA¹³.

Organizația Mondială a Sănătății a devenit cea mai populară instituție în perioada crizei COVID-19. Criza cauzată de coronavirus a devenind un câmp de luptă între China și SUA¹⁴. Totodată, Organizația a fost amenințată de președintele american Donald Trump că va rămâne fără finanțare din partea Statelor Unite. Președintele Trump a acuzat OMS că este subordonată Chinei și că nu a fost suficient de fermă și de transparentă în perioada pandemiei de COVID-19. Mai mult, o anchetă a jurnaliștilor de la Associated Press arată că oficialii chinezi au ascuns date importante la începutul pandemiei și că oficialii OMS erau la curent cu situația, dar au preferat doar să mulțumească public Chinei pentru colaborare.

Astfel, la data de 8 mai, ONU nu a putut să dea o rezoluție privind pandemia coronavirusului. Nu a putut să adopte această rezoluție din cauza divergențelor dintre SUA și China. Statele Unite doreau ca rezoluția să atribuie răspândirii virusului lipsa de „transparentă”: cu alte cuvinte, dorea ca statul chinez să-și asume responsabilitatea privind

¹⁰ Ibidem.

¹¹ GUTIÉRREZ I. *La OMS, un órgano sin poder ejecutivo atrapado en el fuego cruzado entre EEUU y China en plena pandemia.*
https://www.eldiario.es/internacional/OMS-ejecutivo-EEUU-China-coronavirus_0_1016999259.html
(accesat 14.04.2020).

¹² *¿Para qué sirve la Organización Mundial de la Salud? Entrevista a Auriane Guilbaud*
<https://nuso.org/articulo/para-que-sirve-la-organizacion-mundial-de-la-salud/>
(accesat 14.04.2020).

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.*
<https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/>
(accesat 14.04.2020).

emergența pandemiei. China s-a opus, insistând că rezoluția se referă la rolul organismului Națiunilor Unite – Organizația Mondială a Sănătății. Statele Unite la rândul lor, au contestat această recomandare și, prin urmare, nu a fost adoptată nici o rezoluție. Acest refuz de a recunoaște rolul OMS, conform poziției lui I. Gutiérrez, este noua tactică a administrației Trump, deși strategia generală nu este una nouă¹⁵. Administrația SUA a învinovățit OMS pentru declanșarea crizei și de încercarea de a distra atenția comunității internaționale de la gestionarea pandemiei, afirmând că OMS a acoperit greșelile comise de către China. Drept urmare, SUA s-a pronunțat pentru reducerea finanțării organizației, care este una relevantă, deoarece Guvernul Statelor Unite este (și a fost) principalul său donator. Decizia Washingtonului apare ca o strategie pentru a influența politica Beijingului.

Activitatea OMS în timpul epidemiei de COVID-19 este tot mai mult contestată, printre motivele principale numărându-se: subestimarea inițială (de ex., în ceea ce privește contagiozitatea); intervențiile intempestive (de ex., declararea unei urgențe la nivel internațional în domeniul sănătății publice – PHEIC – și, ulterior, a unei pandemii); orientările contradictorii (de ex., privind utilizarea echipamentelor personale de protecție – PPE); concesiile făcute guvernului chinez, în pofida responsabilității sale în propagarea contagiunii, chiar și când acesta a încercat să transfere răspunderea pe umerii altor state, îndeosebi a unui stat membru al UE – Italia.

De asemenea, OMS i se reproșează, în special, că nu a verificat la timp informațiile transmise de China privind originea și evoluția contagiunii, contribuind astfel la întârzierea cu

care s-au adoptat la nivel mondial măsurile de combatere a pandemiei. Trebuie notat, de asemenea, că Taiwanul este în continuare exclus, cu excepția scurtei paranteze survenite între 2009 și 2016, de la activitățile și fluxul de informații al OMS, iar această izolare este dificil de gestionat în contextul prezenței unei pandemii.

În realitate, criza pe care o traversează OMS din perspectiva eficacității, a transparenței și credibilității nu este una nouă, ci datează de mai mulți ani. În 2010, OMS și-a recunoscut propriile carențe în gestionarea epidemiei de gripă H1N1, îndeosebi alarmismul excesiv, care a dus la o acumulare de vaccinuri neutilizate și a dat naștere la suspiciuni privind legăturile opace ale organizației cu unele companii farmaceutice mari. În 2015, OMS a recunoscut că a reacționat tardiv pentru a gestiona epidemia de Ebola care izbucnise cu un an înainte în Guinea, Liberia și Sierra Leone.

Există, de asemenea, semne de întrebare și în ceea ce privește măsura în care actualul director general al OMS, Tedros Adhanom Gebreyesus, este potrivit pentru a ocupa această funcție. În calitate de ministru etiopian al sănătății, el a fost criticat pentru modul în care a gestionat trei epidemii de holeră izbucnite în cursul mandatului său (2005-2012); în plus, legăturile politice și economice privilegiate pe care le-a stabilit cu China în perioada în care a făcut parte din guvernele etiopiene (2005-2016) aruncă o umbră de neignorant asupra imparțialității acțiunilor sale¹⁶.

Instituțiile internaționale au intrat într-o fază de slăbire, datorată în parte unei retrageri americane și, în parte, a discordiei dintre puterile majore. Rezultă că OMS nu joacă rolul central pe care ar trebui să-l dețină în

¹⁵ *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.*
<https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/> (accesat 14.04.2020).

¹⁶ *Activitatea Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în timpul epidemiei de COVID-19*
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-9-2020-000034_RO.html (accesat 22.04.2020)

criza COVID-19. Aceasta a fost informată prea târziu de către China, în detrimentul capacității altor state de a reacționa și de a se conforma dispozițiilor chinezești înainte de a declara o stare de pandemie. OMS dă sensul că are ecou pe o „linie chineză” privind lupta împotriva virusului. China, apropo, profită de beneficiile investițiilor pe care le-a pus în sistemul ONU în ultimii ani. Acest lucru ne aduce la al doilea punct de plecare: ascensiunea Chinei și Asiei în afacerile mondiale.

COVID-19 oferă o ilustrare oarecum negativă a acestui lucru, dar care este imediat clară. Politica inițială de opacitate promovată de Beijing a contribuit la răspândirea pandemiei. Dar elementul cel mai izbitor este altul. Pe de o parte, din cauza structurii lanțurilor valorice de astăzi, închiderea unei mari părți a economiei chineze a avut și continuă să aibă efecte majore asupra economiei mondiale. Spre deosebire de criza din 2008, criza financiară din 2020 nu este decât a doua criză de ofertă și cerere în economia reală. Pe de altă parte, „competiția dintre marile puteri” nu numai că pune solidaritatea internațională pe plan secundar, dar se traduce într-o uimitoare competiție a „puterii blânde” între China și principalii săi rivali.

Din acest punct de vedere, am asistat la o demonstrație fără precedent. Republica Populară Chineză s-a aflat în dificultate la începutul crizei, din cauza atitudinii sale inițiale de represiune a denunțătorilor din Wuhan; închiderea forțată a fabricilor sale; și apoi apar pentru a depăși epidemia datorită măsurilor de carantină autoritare, combinate cu o utilizare fără precedent a inteligenței artificiale. În cele din urmă, China a ieșit din calvar, în timp ce europenii, acum principala zonă a infecției, au pus tardiv în aplicare măsuri privind combaterea pandemiei, în timp ce administrația Trump și-a demonstrat incompetența total dezordonată. China își reînvie economia într-un moment în care

piețele bursiere din Occident se prăbușesc. Se luptă împotriva insinuărilor xenofobe ale lui Donald Trump și acționează ca o linie de salvare pentru Italia și Serbia, lucru cauzat de stângăcia partenerilor lor europeni. În condițiile crizei COVID-19, China apare ca puterea care poate ajuta la nivel internațional statele. Își atribuie rolul pe care cândva l-au deținut Statele Unite. Organizația al cărui scop principal este cel de a încuraja cooperarea globală nu a fost în măsură să producă un apel de încetare a contradicțiilor dintre SUA și China cu referire la pandemia COVID-19¹⁷. Președintele Tramp a folosit puterea pentru a reacționa la comportamentul unuia din cei care susțin cooperarea multilaterală în materie de sănătate și, în mod concret, reacția actuală la pandemia de COVID-19.

Conform declarațiilor lui S. Briand, directorul Departamentului de Boli Pandemice și Epidemice al OMS, în condiții de criză, întotdeauna trebuie să fie găsit un vinovat. De asemenea, în contextul declarațiilor lui Briand, mai mulți analiști au convenit că conducerea OMS este o țintă ușoară de a fi supusă criticilor, deoarece este o organizație internațională care pare să aibă mai multă putere decât o face în realitate. Pentru Richard Horton, editor al revistei medicale The Lancet, OMS „a rămas fără putere și fără resurse”. „Autoritatea și capacitatea sa de coordonare sunt slabe”, iar capacitatea sa de a da un răspuns internațional la o epidemie care poate pune viața în pericol este inexistentă”¹⁸.

Astfel, în contextul măsurilor înaintate de către SUA, China, Germania și Noua Zeelandă sunt câteva dintre țările care se

¹⁷ *¿Para qué sirve la Organización Mundial de la Salud? Entrevista a Auriane Guilbaud*
<https://nuso.org/articulo/para-que-sirve-la-organizacion-mundial-de-la-salud>
(accesat 14.04.2020)

¹⁸ *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.*
<https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/> (accesat 14.04.2020)

manifestă contra acestora. Unul dintre primii care a reacționat la situația creată a fost Secretarul General al ONU, António Guterres, care a menționat că „nu este momentul” pentru confruntări. De asemenea, Guterres consideră că Organizația Mondială a Sănătății trebuie să fie susținută, iar acest lucru este absolut fundamental pentru eforturile statelor de a câștiga războiul contra COVID-19. În Germania, ministrul afacerilor externe Heiko Maas a evidențiat importanța luptei și eforturilor comune pentru combaterea pandemiei. Conform poziției lui Maas expuse pe contul său de Twitter, virusul nu cunoaște frontiere. Aceeași poziție a avut-o și Josep Borrell, înaltul reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe. În contextul disputelor cu referire la eficiența OMS, Borrell a criticat contradicțiile apărute între SUA și China, menționând că „nu există niciun motiv pentru a justifica această mișcare într-un moment în care este necesar ca statele să se sprijine mai mult pentru a combate pandemia de coronavirus”¹⁹.

Atitudine cu referire la situația creată a avut și președintele Comisiei Uniunii Africane, Moussa Faki Mahamat, care a calificat decizia lui Trump de a stopa finanțarea OMS ca fiind „profund lamentabilă”. Poziția lui Mahamat a fost susținută și către primul ministru al Noii Zeelande, Jacinda Ardern. Conform oficialului, în momentul în care comunitatea internațională este prezenă la o astfel de situație, este necesară partajarea corectă a informațiilor. De asemenea, oficialul se pronunță pentru susținerea organizației²⁰.

Spre deosebire de pozițiile lui Guterres, Maas, Borrell și Mahamat, primul ministru al Australiei, Scott Morrison, evidențiind

„cantitatea de muncă importantă” realizată de către organizație, a susținut declarațiile președintelui Trump. China, la rândul său, a făcut apel la un comportament rezonabil din partea Washingtonului de a respecta obligațiile față de OMS. „Această decizie va reduce capacitatea OMS și va minimiza cooperarea internațională împotriva epidemiei”, a spus purtătorul de cuvânt al ministrului de externe, Zhao Lijian. Decizia lui Trump a generat, de asemenea, reacții în Statele Unite. Asociația de Medicină Americană (AMA), Centrele pentru Control și Prevenirea Bolilor (CCPB) și Comitetul pentru Afaceri Externe al Camerei Reprezentanților sunt instituțiile de opoziție ale Casei Albe²¹. Unii analiști consideră că acțiunile administrației Trump, sunt îndreptate pentru a împiedica creșterea influenței globale a Chinei, în special în cadrul organismelor internaționale. În acest context și în conformitate cu afirmațiile lui Trump în revista *The Wall Street*, se caută mijloace pentru includerea mai multor funcționari americani în cadrul organizației²².

Astfel, supunând analizei activitatea Organizației Mondiale a Sănătății în condițiile prezenței pandemiei COVID-19, putem constata că organizațiile internaționale, inclusiv OMS, dețin rolul de coordonatori și catalizatori ai solidarității comunității internaționale; epidemia de coronavirus COVID-19 este globală²³. La jumătatea lunii martie 2020, peste

¹⁹ GUILBAUD A. *Que peuvent les organisations internationales face au coronavirus ?*
<https://www.latribune.fr/opinions/tribunes/que-peuvent-les-organisations-internationales-face-au-coronavirus-841890.html> (accesat 18.04.2020)

²⁰ Ibidem

²¹ GUILBAUD A. *Que peuvent les organisations internationales face au coronavirus ?*
<https://www.latribune.fr/opinions/tribunes/que-peuvent-les-organisations-internationales-face-au-coronavirus-841890.html> (accesat 18.04.2020).

²² Ibidem.

²³ GUTIÉRREZ I. *La OMS, un órgano sin poder ejecutivo atrapado en el fuego cruzado entre EEUU y China en plena pandemia.*
https://www.eldiario.es/internacional/OMS-ejecutivo-EEUU-China-coronavirus_0_1016999259.html (accesat 14.04.2020).

150 de țări au raportat cazuri de COVID-19, iar OMS a raportat că în lume au fost peste 200000 de persoane infectate. Peste 7000 de oameni au decedat, iar numărul a continuat să crească într-un ritm alarmant²⁴. Cooperarea internațională în combaterea crizelor și epidemiilor este una esențială.

BIBLIOGRAFIE:

1. *¿Para qué sirve la Organización Mundial de la Salud? Entrevista a Auriane Guilbaud.* <https://nuso.org/articulo/para-que-sirve-la-organizacion-mundial-de-la-salud> (accesat 14.04.2020).
2. *Activitatea Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în timpul epidemiei de COVID-19* https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-9-2020-000034_RO.html (accesat 22.04.2020).
3. *Cine finanțează Organizația Mondială a Sănătății, cea mai populară instituție a crizei COVID-19: OMS are mai mulți bani decât Crucea Roșie și Medici Fără Frontiere la un loc* <https://www.zf.ro/business-international/cine-finanteaza-organizatia-mondiala-a-sanatatii-cea-mai-populara-19241013> (accesat 12.04.2020).
4. *EE.UU. y suspensión de pagos a la OMS: Líderes mundiales se lanzan en picada contra Trump.* <https://www.latercera.com/latercera-pm/noticia/eeuu-y-suspension-de-pagos-a-la-oms-lideres-mundiales-se-lanzan-en-picada-contra-trump/JVEBULKKMNA6JJO26GGXLEQ NKU/> (accesat 14.04.2020).
5. *GUILBAUD, A. Que peuvent les organisations internationales face au coronavirus ?* <https://www.latribune.fr/opinions/tribunes/que-peuvent-les-organisations-internationales-face-au-coronavirus-841890.html> (accesat 18.04.2020).
6. *GUTIÉRREZ, I. La OMS, un órgano sin poder ejecutivo atrapado en el fuego cruzado entre EEUU y China en plena pandemia.* https://www.eldiario.es/internacional/OMS-ejecutivo-EEUU-China-coronavirus_0_1016999259.html <https://nuso.org/articulo/para-que-sirve-la-organizacion-mundial-de-la-salud/> <https://www.zf.ro/business-international/cine-finanteaza-organizatia-mondiala-a-sanatatii-cea-mai-populara-19241013> (accesat 14.04.2020).
7. *L'impotenza dell'OMS e le relazioni tra Cina e Stati Uniti.* <https://www.rivoluzione.red/limpotenza-delloms-e-le-relazioni-tra-cina-e-stati-uniti/> (accesat 18.04.2020)
8. *Le istituzioni internazionali di fronte all'emergenza.* <https://www.affarinternazionali.it/2020/04/COVID-19-e-istituzioni-internazionali/> (accesat 14.04.2020)

²⁴ *Para qué sirve la Organización Mundial de la Salud? Entrevista a Auriane Guilbaud* <https://nuso.org/articulo/para-que-sirve-la-organizacion-mundial-de-la-salud> (accesat 14.04.2020).

SECURITATE JURIDICĂ

CZU 343.1 343.154
DOI: 10.5281/zenodo.3989523**ESENȚA ELIBERĂRII DE RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN CONDIȚIILE
NECESITĂȚII ASIGURĂRII SECURITĂȚII UMANE****Xenofon ULIANOVSKI**

Republica Moldova, Chisinau

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

doctor habilitat în drept, profesor universitar

email: xenofon1958@mail.ru

Răspunderea penală poate fi aplicată numai persoanelor care au săvârșit o faptă prejudiciabilă care conține elementele unei componente de infracțiune, iar liberarea de răspundere penală va însemna reenunțarea procurorului sau instanței de judecată, pe baza unor cauze obiective sau subiective cerute de legea penală, de a muștra, condamna public aceste persoane și faptele lor.

Încetarea urmăririi penale și liberarea persoanei de răspunderea penală în procesul examinării cauzei în instanța de judecată, în toate cazurile prevăzute de art. 54-58 și 60 Cod penal al Republicii Moldova, dar până la retragerea instanței în camera de deliberare, pentru pronunțarea sentinței (deciziei) de condamnare, poate avea loc doar cu acordul persoanei în privința căreia se examinează cauza penală, precizând că după retragerea instanței în camera de deliberare, pentru pronunțarea sentinței (deciziei) de condamnare, instanța de judecată poate decide încetarea procesului penal și liberarea persoanei de răspunderea penală și în lipsa acordului persoanei sau recunoașterii de către dânsa a vinovăției.

În articol, autorul consideră că alin. 5 al art. 332 CPP trebuie modificat, propunând următoarea redacție a lui: În cazurile prevăzute de art. 54-58, 60 Cod penal și al amnistiei, încetarea procesului penal nu se admite fără acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obișnuit.

Cuvinte-cheie: *răspundere penală, infracțiune, urmărire penală, liberare de răspundere, instanță, cauză penală, condamnare, amnistie.*

**THE ESSENCE OF EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY UNDER
THE NEED TO ENSURE HUMAN SECURITY**

Criminal liability can be applied only to individuals who have committed a prejudicial act, which contains the elements of a criminal component. The exemption from criminal liability will mean the renunciation of the prosecutor or the court, based on objective or subjective causes required by criminal law, to rebuke, publicly condemn these individuals and their deeds.

Cessation of the criminal investigation and exemption of the individual from criminal liability in the process of examining the case in court, in all cases provided by art. 54-58 and 60 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, but until the withdrawal of the court in the deliberation chamber, for pronouncing the sentence (decision) of conviction, may take place only with the consent of the individual in relation to whom the criminal case is being examined. It is worth to underline that after withdrawal of the court to the deliberation chamber, for the pronouncement of the sentence (decision) of conviction, the court may decide to terminate the criminal proceedings and exempt the individual from criminal liability including in the absence of the individual's consent or his/her recognition of guilt.

In the article the author considers that paragraph 5 of art. 332 of the CPC must be amended,

proposing the following wording: In the cases provided by art. 54-58, 60 Criminal Code and amnesty, termination of criminal proceedings is not allowed without the consent of the defendant. In this case, the procedure continues in the regular way.

Keywords: *criminal liability, offense, criminal investigation, release from criminal liability, court, criminal case, conviction, amnesty.*

СУТЬ ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ НЕОБХОДИМОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Уголовная ответственность может быть применена исключительно к лицам, которые совершили противозаконное деяние с элементами состава преступления, а освобождение от уголовной ответственности будет означать отказ прокурора или суда на основании объективных или субъективных причин, требуемых уголовным законодательством, от вынесения официального приговора лицам и их деяниям.

Прекращение уголовного преследования и освобождение от уголовной ответственности в процессе рассмотрения дела в суде, во всех случаях, предусмотренными ст. 54-58 Уголовного кодекса Республики Молдова, но до ухода состава судей в комнату для совещаний для вынесения приговора (постановления), может происходить исключительно с согласия лица в отношении которого рассматривается дело, учитывая тот факт, что после ухода состава судей в комнату для совещаний для оглашения приговора, они вправе вынести решение о прекращении уголовного процесса и освобождении от уголовной ответственности, включительно в условиях согласия на это лица или признания им своей вины.

В данной статье автор считает что в параграф 5 ст. 332 Уголовно-процессуального кодекса следует внести изменения и представление его в новой редакции: В случаях, предусмотренных ст. 54-58, 60 Уголовного кодекса и в случае амнистии, прекращение уголовного процесса недопустимо без согласия обвиняемого. В этом случае, процедура будет проведена в обычном режиме.

Ключевые слова: *уголовная ответственность, преступление, уголовное преследование, освобождение от ответственности, суд, уголовное дело, осуждение, амнистия.*

L'ESSENCE DE LA LIBERATION DE LA RESPONSABILITÉ CRIMINELLE SOUS LA NÉCESSITÉ DE LA SÉCURITÉ HUMAINE

La responsabilité pénale ne peut être appliquée qu'aux personnes qui ont commis un acte préjudiciable, qui contient les composants d'un élément pénal, et la libération de la responsabilité pénale entraînera la renonciation du procureur ou du tribunal, à la base de causes objectives ou subjectives requises par le droit pénal, à réprimander, condamner publiquement ces personnes et leurs actes.

Cessation des poursuites pénales et libération de la personne de sa responsabilité pénale lors de l'examen de l'affaire devant le tribunal, dans tous les cas prévus par l'art. 54-58 et 60 du Code pénal de la République de Moldova, mais jusqu'au retrait du tribunal dans la chambre de délibération, pour la proclamation de la condamnation (décision) de condamnation, ne peut avoir lieu qu'avec le consentement de la personne en question examinant l'affaire pénale, indiquant qu'après le retrait du tribunal en chambre de délibération, pour le prononcé de la condamnation (décision) de condamnation, le tribunal peut décider de mettre fin à la procédure pénale et de libérer la personne de sa responsabilité pénale et en l'absence de son consentement ou de sa reconnaissance de culpabilité.

Dans l'article, l'auteur considère que paragraphe 5 de l'art. 332 du CPP doit être amendé, en proposant la formulation suivante: Dans les cas prévus par l'art. 54-58, 60 Code pénal et amnistie, la

clôture de la procédure pénale n'est pas autorisée sans le consentement de l'accusé. Dans ce cas, la procédure se poursuit normalement.

Mots clés: *responsabilité pénale, crime, poursuites, liberation de responsabilité, tribunal, affaire pénale, condamnation, amnistie*

Conform art. 53 Cod penal, intitulat "Liberarea de răspundere penală", persoana care a săvârșit o faptă ce conține semnele componenței de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către procuror în cadrul urmăririi penale și de către instanța de judecată la judecarea cauzei în cazurile: a) minorilor; b) tragerii la răspundere contravențională; c) renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii; d) căinței active; e) schimbării situației; f) liberării condiționate; g) prescripției de tragere la răspundere penală.

Astfel, pentru atingerea scopurilor generale și speciale de prevenție Codul penal al Republicii Moldova prevede în art. 2 că: (1) Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept. (2) Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, iar în art. 61, că: (1) Pedepșa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor. (2) Pedepșa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane.

Atingerea acestor scopuri, de multe ori, este posibilă, totuși, și fără tragerea vinovaților la răspundere penală.

După cum se știe, nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală (art. 3 Cod penal, principiul legalității).

Pentru rezolvarea efectivă a acestor probleme, legislatorul, conducându-se de principiul umanismului și folosind adeseori metoda încrederii, prevede diverse modalități de răspundere penală.

Răspunderea penală apare ca o consecință inevitabilă a săvârșirii unei infracțiuni, deoarece, astfel, întregul mecanism al reglementării juridice a relațiilor de apărare socială ar deveni inoperantă.

Dar inevitabilitatea răspunderii penale nu trebuie înțeleasă în mod simplist, deoarece există unele situații, stări sau fenomene care fac ca răspunderea penală nu numai să nu fie necesară, dar să fie neindicată, motiv pentru care legiuitorul a înțeles, în anumite situații și împrejurări, să libereze de răspunderea penală persoana vinovată de comiterea unei infracțiuni.

Liberarea de răspunderea penală nu este un act arbitrar, necesitatea ei este determinată de anumite fenomene ce fac ca utilitatea răspunderii penale să dispară, cum avem spre exemplu: stingerea ecoului social al infracțiunii; restabilirea ordinii sociale odată cu trecerea timpului, schimbarea unor raporturi între părți în societate etc.

Liberarea de răspunderea penală nu duce la înlăturarea caracterului penal al faptei, ci doar la înlăturarea aplicării unei pedepse.

Însăși noțiunea de răspundere penală a apărut în dreptul penal al tarii noastre în anul

1961, când Codul penal al Republicii Moldova a folosit această noțiune în denumirea și textul articolelor. Analiza articolului 48 al vechiului Cod penal al Republicii Moldova demonstrează că, deși legislatorul nu folosește direct în text termenul „liberare de răspundere penală”¹ este vorba, de fapt, de anume această liberare.

După natura sa juridică, liberarea de răspundere penală reprezintă liberarea persoanei care a comis o infracțiune de consecințele juridice ale acestei infracțiuni. Ca să înțelegem de la ce anume este liberată persoana, de liberare de răspundere penală cu care este într-un fel stimulată, pentru a clarifica prin ce se deosebește liberarea de răspundere penală de liberarea de pedeapsa penală, trebuie să pornim de la esența instituției răspunderii penale și corelația ei cu pedeapsa penală.

Conform art. 50 Cod penal, răspunderea penală reprezintă condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege.

De aici reiese că răspunderea penală poate fi aplicată numai persoanelor care au săvârșit o faptă prejudiciabilă, care conține elementele unei componente de infracțiune, iar liberarea de răspundere penală va însemna reenunțarea procurorului sau instanței de judecată, pe baza unor cauze obiective sau subiective cerute de legea penală, de a muștra, condamna public aceste persoane și faptele lor.

Deci, primul indiciu ce caracterizează natura juridică a liberării de răspundere penală constă în faptul că orice modalitate a acestei instituții se aplică numai persoanelor ale căror acțiuni conțin o componentă de infracțiune.

Atunci când acțiunile persoanei nu conțin o componentă de infracțiune și ea este liberată de răspunderea juridică, această circumstanță

constă în faptul că acestei persoane trebuie să i se compenseze toate cheltuielile făcute în legătura cu intentarea nejustă a unui proces penal împotriva ei, lucru exclus în cazul când persoana este liberată de răspunderea penală.

Al doilea indiciu ce caracterizează natura juridică a liberării de răspundere penală constă în faptul că orice modalitate a sa se aplică la aprecierea organelor de urmărire penală și judiciare. Acest fapt e confirmat prin dispozițiile articolelor Codului penal care prevăd modalități aparte ale liberării de răspundere penală.

În Codul penal întâlnim, de exemplu, cazuri când judecata consideră că ea poate aplica față de această persoană măsurile de constrângere cu caracter educativ. Cuvinte, mai bine zis îmbinarea de cuvinte „persoana poate fi liberată”, sunt folosite și în dispozițiile altor articole.

O singură excepție întâlnim în articolul 60 al Codului penal al Republicii Moldova, în cazul în care este vorba că persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua comiterii infracțiunii au expirat anumite termene. Conform acestui articol, dacă din ziua săvârșirii unei infracțiuni ușoare au expirat 2 ani, unei infracțiuni mai puțin grave au expirat 5 ani, unei infracțiuni grave au expirat 15 ani, unei infracțiuni deosebit de grave au expirat 20 ani, liberarea de răspundere penală a persoanei e obligatorie conform legii.

Dar și aici legea penală lasă la aprecierea judecății problema aplicării prescripției față de o persoană care a săvârșit o infracțiune excepțional de gravă, pentru care, conform legii, poate fi stabilită pedeapsa cu detențiune pe viață, cu excepția infracțiunilor contra păcii și securității omenirii, infracțiunii de război, infracțiunii de tortură, tratamentului inuman sau degradant sau altor infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, or, conform alin. 8 al acestui articol, în aceste cazuri

¹ BORODAC A., *Drept Penal, partea generală*. Chișinău: Știința, 1994, p.214.

prescripția nu se aplică, indiferent de data la care au fost săvârșite.

Generalizând toate modalitățile de răspundere penală, putem conchide că legislația penală admite liberarea de răspunderea penală în baza a trei temeuri:

1. Săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave (în cazul art. 54, 55, 57- 59 Cod penal).

2. Lipsa totală sau prezența unui caracter prejudiciabil nu prea mare a personalității vinovatului, care, datorită acestui fapt sau, în genere, nu are nevoie de reeducare sau poate fi reeducat fără aplicarea pedepsei (art. 56-59 Cod penal).

3. Expirarea unor termene care duc la pierderea caracterului prejudiciabil al faptei sau persoana încetează de a mai fi periculoasă (art. 60 Cod penal).

Spre deosebire de legislația penală a Republicii Moldova, legislațiile penale ale altor țări reglementează diferit această instituție de drept penal, identificând diferite cazuri de liberare de răspunderea penală.

Astfel, Codul penal al Rusiei² prevede cazuri de liberare de răspunderea penală în mai multe capitole: *în cap. 11*: 1) liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă (art.75); 2) liberarea de răspundere penală în legătură cu împăcarea cu partea vătămată (art.76); 3) liberarea de răspundere penală în legătură cu repararea prejudiciului (art. 76.1); 4) liberarea de răspundere penală cu numirea unei amenzi judiciare, 5) liberarea de răspundere penală în legătură cu expirarea termenelor de prescripție (art.78), în cap. 13 „Liberarea de răspundere penală în legătură cu actul de amnistie” (art.84); în cap. 14 „Liberarea minorilor de răspundere penală cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ (art.90).

² Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996, № 63-ФЗ. Ред. от 07.04.2020, с изм. и доп., вступ. в силу с 12.04.2020.

Codul penal al Republicii Belarus³ nu reglementează separat cazurile de liberare de pedeapsa penală de cazurile de liberare de pedeapsa penală, ci le identifică pe ambele modalități în cap. 12 intitulat ”Liberarea de răspunderea penală și de pedeapsă”, și evidențiază următoarele modalități de liberare de răspundere penală: 1. Liberarea de răspundere penală în legătură cu expirarea termenelor de prescripție (art.83); 2. Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă (art.86); 3. Liberarea de răspundere penală în legătură cu pierderea caracterului socialmente periculos al faptei sau al persoanei (art.87); 4. Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă (art.88); 5. Liberarea de răspundere penală în legătură cu repararea benevolă a prejudiciului cauzat, plata veniturii dobândit pe cale criminală (art.88-1); 6. Liberarea de răspundere penală în legătură cu împăcarea cu victima (art.89); 7. Liberarea de răspundere penală în legătură cu actul de amnistie (art.95); precum și 8. Liberarea de răspundere penală a persoanelor care au comis infracțiuni în vârstă de până la 18 ani (art.118).

Codul penal al Republicii Kazahstan⁴ nu reglementează separat cazurile de liberare de răspunderea penală, de cazurile de liberare de pedeapsa penală, ci le identifică pe ambele modalități în cap. 5 al Părții generale, intitulat ”Liberarea de răspunderea penală și de pedeapsă”, și evidențiază următoarele modalități de liberare de răspunderea penală: 1) Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă (art.65); 2) Liberarea de răspundere penală în legătură cu depășirea

³ Уголовный кодекс Беларуси от 9 июля 1999. № 275-З. Принят Палатой представителей 2 июня 1999 года, одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года.
https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm, (accesat 17.04.2020).

⁴ Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V, с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.01.2020 г.

limitelor legitimei apărări (art.66); 3) Liberarea de răspundere penală în legătură cu îndeplinirea condițiilor acordului procesual al împăcării cu victima (art.67); 4) Liberarea de răspundere penală în legătură cu împăcarea (art.68); 5) Liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației”(art. 70); 6) Liberarea de răspundere penală în legătură cu expirarea termenelor de prescripție (art.71); Liberarea de răspundere penală în baza actului de amnistie sau grațiere (art.78).

Ne vom limita doar la aceste 3 exemple, or, chiar și din ele vedem: cazurile de liberare de răspundere penală diferă de la o legislație penală la altă legislație penală, fiecare din ele identificând diferite cazuri de răspundere penală, și, în același timp, toate aceste legislații diferă esențial și de legislația penală a Republicii Moldova.

În continuare, ținem să menționăm că, ca și în diferite legislații, în literatura de specialitate nu este unanimitate de păreri cu privire la noțiunea și conținutul acestei instituții de drept penal – ”Liberarea de răspundere penală.”

Într-o opinie s-a susținut că liberarea de răspundere penală reprezintă punerea în libertate a persoanei ce a săvârșit infracțiunea, care în urmare și-a pierdut gradul prejudiciabil în virtutea unor împrejurări prevăzute de legea penală. În aceste situații, persoana este liberată de aplicarea din partea statului a măsurilor cu caracter penal-juridic⁵.

Într-o altă opinie s-a susținut că esența liberării de răspundere penală constă în liberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune ce are un grad redus de pericol social, de apreciere negativă dată de stat faței infracționale, care ar urma să fie exprimată în sentința de judecată⁶.

În susținerea acestei opinii, autorul conchide că legislația penală admite orice modalitate de liberare de răspundere penală din cele enumerate mai sus, drept temei servind gradul neînsemnat de pericol social al faptei săvârșite, precum și prezența unui caracter socialmente periculos neînsemnat al personalității vinovatului. Liberarea de răspundere penală poate consta în reeunțarea instanței de judecată de a intenta dosarul penal, în clasarea cauzei sau în reeunțarea de a pronunța sentința. Persoana vinovată poate fi eliberată de răspundere penală la etapa intentării procesului penal, în procesul examinării cauzei și dezbaterilor judiciare, însă până ce judecata se va izola în camera de consiliu pentru a determina sentința de condamnare.

Într-o altă opinie, s-a susținut că, prin liberarea de răspundere penală, se prezumă renunțarea de către stat la condamnarea și aplicarea unei pedepse în schimbul înlocuirii acesteia cu pedepse de ordin contravențional, sau prin aplicarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical sau educativ⁷.

În literatura de specialitate s-au expus și alte opinii cu privire la problema abordată, însă ne vom limita doar la analiza opiniilor sus- indicate și ne vom expune propriul punct de vedere.

Reieșind din prevederile legale actuale, considerăm că nici una din opiniile sus- indicate nu corespund tuturor reglementărilor legale prevăzute de către legislația penală și procesual penală în vigoare. Astfel, în prima opinie s-a susținut că liberarea de răspundere penală reprezintă punerea în libertate a persoanei ce a săvârșit infracțiune.

Nu susținem acest punct de vedere, or, în caz contrar, ar reieși că liberarea de răspundere penală se aplică doar persoanelor private de libertate și că, prin liberarea de răspunderea

⁵ BOTNARU S., ȘAVGA A., GROSU VI., GRAMA M., *Drept penal, Partea generală*. Vol. 1, Ediția a II, Chișinău: Cartier Juridic, 2005, p. 404.

⁶ VASILOI D., *Caiet la disciplina Drept penal, partea generală*, Chișinău, 2013, p. 25.

⁷ BARBĂNEAGRĂ A., ALECO Gh., URSU N. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Centrul de Drept al avocaților, 2009, p. 118.

penală, persoanele care au comis infracțiunea se pun în libertate, adică se liberează din arest, or asemenea reglementări nu se conțin în nici unul din art. 53-60 Cod penal.

Mai mult, această concluzie se deduce și din faptul că liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute de art. 54, 55, 57-59 Cod penal poate fi aplicată doar în cazul comiterii unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, iar conform art. 176 al. 2 CPP, arestarea preventivă sau alte măsuri preventive alternative arestării preventive poate fi aplicată doar persoanelor care sunt bănuite, învinuite, inculpate în comiterea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoarea mai mare de 3 ani...

Referitor la *a doua opinie*, prin care s-a susținut că esența liberării de răspundere penală constă în liberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune ce are un grad redus de pericol social..., considerăm că și aceasta nu corespunde prevederilor legale în vigoare.

Reieșind din această opinie, autorul consideră că liberarea de răspundere penală se aplică doar persoanei care a săvârșit o infracțiune ce are un grad redus de pericol social.

Aceste concluzii vin în contradicție cu prevederile art. 60 Cod penal, conform cărora, liberarea de răspundere penală se aplică oricărei persoane, indiferent de gradul prejudiciabil al infracțiunii: infracțiune ușoară, mai puțin gravă, gravă, deosebit de gravă și chiar excepțional de gravă, or, temeiul de liberare de răspundere penală în aceste cazuri nu este gradul redus de pericol social al faptei, prejudiciabilitatea ei, ci expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Întru susținerea opiniei noastre, mai aducem drept exemplu și prevederile art. 56 Cod penal, care prevede liberarea de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii, indiferent de gradul prejudiciabil al acestei fapte penale, adică nu se referă doar la

persoana care a săvârșit o infracțiune ce are un grad redus de pericol social.

Mai mult, această opinie este criticabilă și prin faptul că se folosește termenul de *pericol social*, contrar prevederilor art. 14-16 și altele Cod penal, care au substituit acest termen, prevăzut în legislația penală veche (Codul penal din 1961), cu termenul de *grad prejudiciabil al infracțiunii*.

Referitor la *a treia opinie*, prin care s-a susținut că prin liberarea de răspundere penală se prezumă renunțarea de către stat la condamnarea și aplicarea unei pedepse în schimbul înlocuirii acesteia cu pedepse de ordin contravențional, sau prin aplicarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical sau educativ, considerăm că și aceste concluzii vin în contradicție cu prevederile legislației penale și procesual penale în vigoare.

Astfel, autorul acestei opinii susține că liberarea de răspundere penală constă în înlocuirea pedepsei penale cu pedepse de ordin contravențional, sau prin aplicarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical sau educativ.

Analizând această opinie, concluzionăm că ea se referă doar la 2 cazuri de liberare de răspundere penală, expres prevăzute de art. 55 și 54 Cod penal, adică la liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere contravențională și liberarea de răspundere penală a minorilor, fără ca să cuprindă temeiurile de liberare de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii (art. 56 Cod penal), căința activă (art. 57 Cod penal), schimbarea situației (art. 58 Cod penal), liberarea condiționată (art. 59 Cod penal) și prescripției de tragere la răspundere penală (art. 60 Cod penal).

Considerăm că aceste opinii, și altele de felul lor, privitor la noțiunea liberării de răspundere penală, sunt formulate astfel în legătură cu faptul că legislația penală în

vigoare vine în contradicție cu legislația procesual penală în vigoare or legislația penală a Republicii Moldova, în cap. VI al Părții generale a Codului penal prevede expres toate cazurile de liberare de răspundere penală, ele fiind 7 la număr, însă Codul procesual penal prevede tratamente procesual penale diferite în cazul liberării persoanei de răspunderea penală în cazul comiterii faptei care conține semnele unei infracțiuni, iar aceasta vine în contradicție cu principiul general al legalității.

Astfel, art. 285 CPP prevede că: (1) Încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de finalizare a acțiunilor procedurale, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acesteia. (2) Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei, prevăzute la art. 275 pct. 4)–9) din prezentul cod, *precum și dacă există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 53 din Codul penal...*(3) Încetarea urmăririi penale în privința persoanei are loc în orice moment al urmăririi penale dacă se constată existența temeiurilor prevăzute la alin. (2). (4) Încetarea urmăririi penale se dispune de către procuror prin ordonanță din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală.

Aceste prevederi procesual penale corespund integral principiului legalității și reglementează clar situațiile în care se constată existența oricărui din temeiurile de liberare de răspunderea penală ce este identificat în art. 53 Cod penal: în toate cazurile date, dacă ele se constată în cadrul urmăririi penale, cu accepția persoanei (deoarece încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei), procurorul prin ordonanță, din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală, *încetează urmărirea penală, cu clasarea procesului penal*, conform prevederilor art. 286 CPP.

Ținem să accentuăm că, dacă liberarea de răspunderea penală în cadrul urmăririi penale

nu ridică nici o întrebare de ordin procesual penal (*în fiecare caz se încetează urmărirea penală, cu clasarea procesului penal*), atunci liberarea de răspunderea penală în cadrul judecării cauzei penale de către instanțele judecătorești ridică mai multe întrebări și probleme procesual penale privind principiul legalității, or, *diferite temeiuri de liberare de răspunderea penală au un tratament diferit din punct de vedere procesual penal*.

Astfel, prevederile art. 332 CPP privitor la procedurile aplicate pe parcursul judecării cauzei, în cazul existenței temeiurilor prevăzute de art. 53-59 Cod penal (adică cazurile de liberare de răspunderea penală), sunt similare cu cele prevăzute de art. 285 CPP: conform prevederilor art. 332 CPP: 1) În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art..., *precum și în cazurile prevăzute în art.53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă*.

(2) În cazul în care fapta persoanei constituie o contravenție administrativă, instanța încetează procesul penal și, concomitent, soluționează cauza conform prevederilor Codului contravențional al Republicii Moldova, iar al. (5) al acestui articol, *face o derogare de la norma generală, indicând că: În cazul prevăzut la art. 275 pct. 4) (adică în cazul intervenirii termenului de prescripție de trageră la răspunderea penală), încetarea procesului penal nu se admite fără acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obișnuit*.

Tot în așa sens era, până nu demult, și practica judiciară a întregului sistem judiciar, începând de la CSJ până la judecătorii.

Mai jos, voi aduce unul din exemplele din practica judiciară, unanim îmbrățișată și recunoscută de toate instanțele judecătorești din Republica Moldova, pe parcursul a mai mult de 30 ani, până în anul 2017-2018:

Astfel, în una din deciziile sale, CSJ⁸ a indicat: instanța de recurs notează că sancțiunea pentru infracțiunea prevăzută de art. 332 alin. (1) Cod penal este amenda în mărime de până la 500 de unități convenționale sau închisoarea pe un termen de până la 2 (doi) ani, iar în conformitate cu art.16 alin. (2) Cod penal, infracțiuni ușoare se consideră faptele pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 2 ani inclusiv. Potrivit prevederilor art. 60 alin. (1) lit. a) Cod penal, persoana se liberează de răspundere penală dacă, din ziua săvârșirii infracțiunii ușoare până la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, au expirat 2 (doi) ani. Fapta prevăzută de art. 332 alin. (1) Cod penal a fost comisă la 6 septembrie 2006, prin urmare, din ziua săvârșirii infracțiunii, au expirat mai mult de 3 (trei) ani, temei care atrage necesitatea de a înceta procesul penal intentat în baza acestui articol în privința lui B.N., cu liberarea de răspundere penală pe motivul expirării termenului tragerii la răspundere penală.

Astfel, Colegiul Penal admite recursul ordinar declarat de avocat în interesele condamnatului B.N., casează parțial decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 octombrie 2008, rejudecă cauza și pronunță o nouă hotărâre, după cum urmează: Potrivit art. 332 alin. (1) Cod de procedură penală și art. 60 Cod penal, este încetat procesul penal în privința lui B.N. pe capătul de învinuire în baza art. 332 alin. (1) Cod penal, cu liberarea de răspundere penală pe motivul expirării termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Într-o altă cauză penală, CSJ⁹ a constatat: Prin sentința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău, din 25 iunie 2012, B.V., a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 264-1 alin. (1) Cod penal, la amendă în mărime de 400 unități convenționale, ceea ce constituie 8 000 lei, cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de 3 ani.

La judecarea recursului în anulare, CSJ în speța dată a constatat circumstanțe prevăzute de art. 60 alin. (1) lit. b), alin. (7) Cod penal, *care condiționează excluderea tragerii la răspundere penală, circumstanță care, conform alin. (1) art. 332 Cod de procedură penală, duce la încetarea procesului penal în ședința de judecată, or articolul nominalizat prevede că în cazurile prevăzute în art. 53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.*

În conformitate cu art. 435 alin.(1) pct. 2) lit. b) Cod de procedură penală, Colegiul Penal lărgit a decis de a admite recursul în anulare declarat de avocatul... în numele inculpatului, casează sentința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău, din 2 decembrie 2013 și decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 03 februarie 2014, cu dispunerea încetării în privința lui B.V. a procesului penal în baza art. 264-1 alin. (1) Cod penal, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Tot așa era și practica judiciară a Colegiului penal al CA Chișinău: astfel, în una din decizii¹⁰, s-au statuat următoarele: potrivit art. 391 Cod procedură penală, (1) sentința de încetare a procesului penal se adoptă dacă: 6) există alte circumstanțe care exclud sau

⁸ Col. red. GURSCI C., BOTEZATU R., DOLEA I. *Extras din decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-156/2009 din 17.02.2009, jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală (2008-2010)*, Chișinău: Tipogr. Centrală, 2012, p. 94-117.

⁹ *Dosarul nr. 1re-152/2014, Colegiul Penal, CSJ, 10 iunie 2014*, www.csj.md (accesat 18.04.2020).

¹⁰ *Arhiva CA Chișinău, Dosarul nr. 1a-1036/2017, Decizia Colegiului penal CA Chișinău din 18.01.2018*, www.cac.md (accesat 18.04.2020).

condiționează pornirea urmăririi penale și tragerea la răspundere penală. Conform art. 332 alin. (1) Cod procedură penală, (1) în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art.275 pct.5)-9), art. 285 alin.(1) pct.1), 2), 4), 5), precum și în cazurile prevăzute în art.53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă. Potrivit art. 275 pct. 4) Cod procedură penală, urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazurile în care: 4) a intervenit termenul de prescripție sau amnistia. În conformitate cu art. 60 alin. (1), lit. a) Cod penal, (1) persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua săvârșirii infracțiunii au expirat 2 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare.

Așadar, instanța de apel, ținând cont de faptul că inculpata A.L. a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 332-1 alin. (1) Cod penal, în luna noiembrie 2014, iar de la ziua săvârșirii infracțiunii a expirat termenul de 2 ani, în conformitate cu art. 60 alin. (1), lit. a) Cod penal, respectiv, se constată că a expirat termenul de tragere la răspundere penală a inculpatei, din care motive Colegiul Penal va dispune încetarea procesului penal în privința inculpatei A.L., cu liberarea de răspundere penală, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

În conformitate cu art. 415 alin. (1), pct. 2), art. 417-418 Cod procedură penală al Republicii Moldova, Colegiul Penal al Curții de Apel Chișinău decide: apelul declarat de procuror în Procuratura Anenii-Noi, M.N. împotriva sentinței Judecătorei Anenii-Noi, sediul Central, din 23 iunie 2017, se admite, casând sentința integral și pronunță o nouă hotărâre potrivit modului stabilit pentru prima instanță: procesul penal în cauza penală de învinuire a lui A.L., în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 332 alin. (1) Cod penal al Republicii Moldova încetează și A.L. se

liberează de răspundere penală în temeiul art. 60 Cod penal al Republicii Moldova, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Însă controversele legislative urmează în alte reglementări procesual penale: *astfel, secțiunea a IV a cap. III CPP în vigoare, privitor la judecata în prima instanță, conține deja alte reglementări cu privire la consecințele procesual penale diferite în cazul prezenței diferitor temeiuri de liberare de răspundere penală prevăzute de art. 53-60 Cod penal.*

Astfel, art. 391 CPP reglementează următoarele: 1) *Sentința de încetare a procesului penal se adoptă...*: 7) În cazurile prevăzute în art.54-56 din Codul penal (Liberării de răspundere penală a minorilor; tragerii la răspundere contravențională; renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii). (2) În cazul prevăzut în art.332 alin.(2), instanța încetează procesul penal, cu aplicarea sancțiunii administrative prevăzute în Codul contravențional. Din 7 cazuri de liberare de răspundere penală, art. 391 CPP prevede încetarea procesului penal doar în 3 cazuri indicate mai sus (Liberării de răspundere penală a minorilor; tragerii la răspundere contravențională; renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii). În alte 3 cazuri de liberare de răspundere penală în instanța de judecată, CPP prevede alte consecințe procesual penale, cum ar fi: prevederile art. 389 CPP: (1) *Sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată.* (4) *Sentința de condamnare se adoptă:* 3) *fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art.57 și 58 din Codul penal (căinței active sau schimbării situației;), cu liberarea de pedeapsă în cazul ... expirării termenului de prescripție.*

Mai mult, practica judiciară, adoptată de CSJ, și, în corespundere cu această practică judiciară a întregului sistem judiciar din Republica Moldova (în același rând și practica judiciară a Curților de Apel și a judecătorilor), în ultimii ani, începând cu anul 2018, s-a schimbat diametral opus, a mers și mai departe decât prevederile legale: în cazul în care se constată că la pronunțarea sentinței a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală, CSJ indică și RECOMANDĂ (citește CERE n.a.) instanțelor judecătorești ierarhic inferioare că, în așa cazuri, instanța de judecată trebuie să condamne persoana: s-o recunoască vinovată de comiterea infracțiunii imputate ei, să-i numească pedeapsa concretă (adică să individualizeze pedeapsa penală), cu indicarea termenului sau duratei și categoriei pedepsei, și doar după toate acestea să dispună liberarea inculpatului de pedeapsa numită.

Astfel, CSJ¹¹, deja pe la mijlocul anului 2018, în una din decizii, a constatat următoarele: Prin sentința Judecătoriei Anenii Noi din 23 iunie 2017, A.L., a fost achitată de sub învinuirea comiterii infracțiunii prevăzute de art. 332 alin. 1 Cod penal, din motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii.

Respectiv, așa practică judiciară au fost nevoite să accepte și instanțele ierarhic inferioare cum ar fi următorul exemplu: Potrivit deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 22 ianuarie 2018, apelul a fost admis, casată sentința și pronunțată o nouă hotărâre. Procesul penal în privința lui A.L., în baza art. 332 alin. (1) Cod penal, a fost încetat cu liberarea de răspundere penală conform art. 60 Cod penal, în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Prin Decizia Colegiului penal al CSJ din 12 iunie 2018 s-au indicat următoarele: Conform art. 60 alin. (1) Cod penal, persoana

se liberează de răspundere penală dacă din ziua săvârșirii infracțiunii a expirat termenul de prescripție. În corespundere cu art. 332 alin. (5) Cod de procedură penală, în cazul în care a intervenit termenul de prescripție, încetarea procesului penal nu se admite fără acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obișnuit. Potrivit art. 8 alin. (1) Cod de procedură penală, persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atât timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită și constatată printr-o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă. Potrivit art. 389 alin. (1), (4) pct. 3), (6) Cod de procedură penală, sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată. *Sentința de condamnare se adoptă cu liberarea de pedeapsă în cazul expirării termenului de prescripție. La adoptarea sentinței de condamnare cu liberarea de pedeapsă, instanța argumentează în baza căror temeuri, prevăzute de Codul penal, adoptă sentința dată.*

Potrivit art. 394 alin. (1) pct. 1) și 2) Cod de procedură penală, partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să cuprindă descrierea faptei criminale, considerată ca fiind dovedită, indicându-se locul, timpul, modul săvârșirii ei, forma și gradul de vinovăție, motivele și consecințele infracțiunii. *În corespundere cu art. 395 alin. (1) pct. 2) și 3) Cod de procedură penală, în dispozitivul sentinței de condamnare trebuie să fie arătate constatarea că inculpatul este vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală, categoria și mărimea pedepsei aplicate inculpatului. În caz, dacă instanța îl găsește pe inculpat vinovat, dar îl liberează de pedeapsă pe baza prevederilor respective ale Codului penal, ea este datoare să menționeze aceasta în dispozitivul sentinței.*

¹¹ Dosarul nr. Ira-1043/2018, Colegiul Penal, CSJ, 12 iunie 2018, www.csj.md (accesat 18.04.2020).

Urmare a acestor ”RECOMANDĂRI” (cerințe) ale CSJ, începând cu 2018, s-a schimbat și practica judiciară a instanțelor judiciare ierarhic inferioare din Republica Moldova:

Astfel, în una din cauze, prin Decizia Colegiului penal al CA Chișinău din 05.11.2019¹² s-au constatat următoarele: C.I., în perioada de timp cuprinsă între 10 aprilie 2017 - 25 aprilie 2017, având statut procesul de persoană în privința căreia s-a pornit procesul contravențional, în baza art. 318 alin. (1) din Codul contravențional, cauză care se examina de către Judecătoria Orhei (sediul central), și intenția de amestec, sub orice formă, în judecarea cauzei de către instanța de judecată cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei contravenționale, în același timp, conștientizând că executorul judecătoresc L.C. acționa în calitate de agent constator la examinarea prezentei cauze contravenționale, iar C.A., în calitate de martor, în vederea pronunțării unei hotărâri judecătorești în folosul său și împiedicarea executării titlului executoriu, care a servit drept temei de pornire a procesului contravențional, a amenințat, pentru a influența și a răsturna ordinea firească a lucrurilor, agentul constator L.C. cu efectuarea mai multor vrăji prin ogradă și crearea problemelor în activitatea de serviciu, determinând-o de a nu se prezenta în ședințele de judecată și a renunța la acuzarea adusă, inclusiv a expediat mai multe mesaje de pe numărul SIM ... pe numărul SIM... ce aparține lui C.A., cu conținut amenințător, influențând-o de a nu se prezenta în ședințele de judecată în vederea audierii sale în calitate de martor, urmare la ce, la 10 aprilie 2017 a plasat și un bilețel în poarta de acces a domiciliului cet. C.A. din or. Orhei, prin care o îndemna să-l apeleze la numărul SIM...,

conținutul căruia conform raportului de expertiză nr. 6087 din 20.11.2017, a fost scris de către C.I. ,, iar ulterior a efectuat mai multe apeluri telefonice la adresa ei, prin care în continuare îi solicita să nu se prezinte la judecarea cauzei, acțiuni ce au adus la amestecul direct în judecarea cauzei contravenționale.

Colegiul Penal conchide că, prin acțiunile sale intenționate, C.Ig. a comis infracțiunea prevăzută la art.303 alin.(1) Cod penal, amestec în înlăptuirea justiției, adică amestecul sub orice formă în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată, cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete.

Raportând circumstanțele de fapt constatate în ședințele de judecată ale instanței de apel, Colegiul Penal conchide că, în cazul dat, persistă latura obiectivă a infracțiunii, și anume amestecul lui C.I. în înlăptuirea justiției a fost dovedit în instanță prin probe concludente și pertinente.

Colegiul Penal, la numirea tipului și măsurii de pedeapsă inculpatului C.Ig., tine cont de prevederile art. 6, 7, 61, 75-78 Codul penal, și anume de gravitatea infracțiunii comise, motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de faptul că dânsul nu este pentru prima dată atras la răspundere penală, fiind anterior condamnat, de faptul că circumstanțe atenuante și agravante nu sunt și consideră că îndreptarea și reeducarea lui este posibilă cu aplicarea pedepsei sub formă de închisoare pe un termen de 1 (unu) an.

Totodată, Colegiul Penal atestă că, în conformitate cu prevederile art. 60 alin.(1), lit. (a) Cod penal, persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua comiterii infracțiunii au expirat 2 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare.

Conform art.389 alin.(4), pct. 3) Cod de procedură penală, sentința de condamnare se adoptă fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală, în cazurile prevăzute în art.57 și 58 din Codul penal, cu liberarea de

¹² *Dosarul nr. 1a-1235/19, Colegiul Penal, CA Chișinău din 5 noiembrie 2019. www.cac.md (accesat 18.04.2020).*

pedeapsă în cazul prevăzut în art.93 din Codul penal sau al expirării termenului de prescripție.

Astfel, Colegiul Penal conchide că infracțiunea prevăzută la art. 303 alin. (1) Codul penal este o infracțiune ușoară, ultima acțiune infracțională a fost comisă de către C.I., la 25 aprilie 2017, iar de la comiterea acțiunilor infracționale, termenul de 2 ani a expirat.

De aceea, Colegiul Penal consideră necesar de a admite apelul procurorului M.V. declarat împotriva sentinței Judecătoriei Orhei sediul Central din 31 mai 2019 în privința inculpatului C.Ig., va casa această sentință în partea penală și va pronunța, în această parte, o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care îl va recunoaște vinovat C.Ig., în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 303 alin.(1) Cod penal și îi va numi pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 1 (unu) an, iar conform art. 60 Cod penal și art. 389 alin.(4), pct. 3 Cod de procedură penală, va dispune liberarea lui C.Ig. de pedeapsa numită în legătură cu intervenirea termenului de prescripție de tragere la răspunderea penală.

Astfel, Colegiul Penal a decis de a admite apelul procurorului M.V., declarat împotriva sentinței Judecătoriei Orhei, sediul Central, din 31 mai 2019 în privința inculpatului C.Ig., născut la 13 aprilie 1976, se casează această sentință în partea penală și se pronunță în această parte o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit pentru prima instanță, după cum urmează: *Se recunoaște C.Ig. vinovat în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 303 alin.(1) Cod penal și i se numește pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 1 (unu) an. C.Ig. se liberează de pedeapsa numită în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspunderea penală.*

Neluând în calcul la ”RECOMANDĂRILE” (cerințe) sus-indicate ale CSJ, însuși Colegiul Penal al CSJ n-a ”respectat” aceste

”RECOMANDĂRILE” (cerințe) și, prin Decizia sa din 25 iunie 2019¹³ în cauza I.A., a respins ca inadmisibile recursurile ordinare declarate de către procurorul în Procuratura de circumscripție Chișinău, S.C., și avocatul P.I., în numele inculpatei, cu menținerea deciziei Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 12 februarie 2019¹⁴, în cauza penală privind-o pe I.A., prin care Colegiul Penal al CA Chișinău, prin decizia din 12.02.2019, a admis apelurile declarate de apărător și procuror, din alte considerente, în același rând și din oficiu, conform prevederilor art. 409 alin. (2) CPP, a casat sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 22 iunie 2018 în privința lui I.A., a încetat procesul penal în privința lui I.A., în baza art. 213 lit. a) Cod penal, pe motivul expirării termenului de prescripție de tragere la răspundere penală.

Deciziile colegiilor penale ale CSJ și CA Chișinău au fost menținute prin Decizia Colegiului Penal al CSJ din 3 martie 2020, prin care s-a respins ca inadmisibil recursul în anulare, declarat de către apărător¹⁵.

Reieșind din reglementările legale penale și procesual penale actuale, examinate mai sus, cât și din practica penală actuală, putem deduce următoarea definiție a liberării de răspunderea penală:

Prin liberarea de răspunderea penală se înțelege adoptarea în conformitate cu prevederile procesual penale a unei hotărâri de către procuror sau instanța de judecată privind liberarea de răspunderea penală a persoanei care a comis o faptă ce conține toate elementele componenței de infracțiune, la orice etapă a procesului penal, prin refuzul

¹³ Dosarul nr. 1ra-995/2019, Decizia Colegiului Penal al CSJ din 25 iunie 2019, www.csj.md. (accesat 7 mai 2020).

¹⁴ Dosarul nr. 1a-1450/2018, Decizia Colegiului Penal al CA Chișinău din 12.02.2019, Arhiva CA Chișinău, www.cac.md (accesat 18.04.2020).

¹⁵ Dosarul nr. 4-1re-79/2020, Decizia Colegiului penal al CSJ din 3 martie 2020, www.csj.md (accesat 7 mai 2020).

public de a pedepsi făptuitorul pentru cele comise, cât și prin anularea tuturor consecințelor juridico-penale pentru fapta infracțională comisă.

Analizând conținutul liberării de răspunderea penală, putem concluziona că aceasta, ca instituție de drept penal, poate exista doar atunci când o persoană concretă a comis o faptă prevăzută de legea penală, fiind prezente toate cele 4 elemente ale componenței de infracțiune.

În lipsa măcar a unui asemenea element al componenței de infracțiune, sau al unui semn principal al componenței de infracțiune, nu vom fi în prezența unei infracțiuni și, în acest caz, nu putem vorbi despre faptul că persoana se liberează, în legătură cu aceasta, de răspunderea penală.

Tot în așa fel, nu putem vorbi despre liberarea de răspunderea penală a persoanei în cazul în care acțiunea sau inacțiunea, deși formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, or, conform prevederilor art. 14 alin. 2 Cod penal, nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.

În aceeași ordine de idei, nu putem vorbi nici despre aplicarea instituției liberării de răspunderea penală în cazul săvârșirii faptei în prezența unor cauze care înlătură caracterul penal al faptei, or, în toate cazurile indicate mai sus, persoana se consideră că nu a săvârșit infracțiunea și suntem în prezența unor temeiuri de reabilitare a persoanei, pe când liberarea de răspunderea penală nu este un temei de reabilitare a persoanei.

Analizând conținutul și noțiunea liberării de răspunderea penală, conchidem că persoana poate fi liberată de răspunderea penală în prezența unor temeiuri obiective sau subiective.

Liberarea de răspunderea penală în prezența unor temeiuri obiective:

– *liberarea de răspunderea penală, după regulile generale, poate fi aplicată față de persoanele, care au comis infracțiuni ușoare sau mai puțin grave (art. 54, 55, 57-59 Cod penal);*

– *liberarea de răspunderea penală, ca excepție de la regulile generale, poate fi aplicată și față de persoanele care au comis nu doar infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, ci și infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, în cazul expirării termenelor de prescripție de tragere la răspunderea penală pentru fapta comisă (art. 60 Cod penal), deoarece, în legătură cu îndreptarea și corectarea vinovatului în decursul unei durate de timp stabilite de lege, prin necomiterea de către dânsul a altor infracțiuni, devine inadmisibilă, din punct de vedere al sarcinilor legislației penale, tragerea lui la răspundere penală.*

Temeiurile subiective de liberare de răspunderea penală se manifestă prin aceea că persoana care a comis o infracțiune încetează de a mai fi social periculoasă și de a prezenta grad prejudiciabil sporit ori gradul prejudiciabil se micșorează până la așa nivel, la care apare necesitatea de a libera persoana de răspunderea penală (art. 56 Cod penal, – liberarea de răspunderea penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii, și art. 57 Cod penal, – liberarea de răspunderea penală în legătură cu căința sinceră), prin încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii, cât și dacă ea, după săvârșirea infracțiunii, s-a autodenunțat de bună voie, a contribuit activ la descoperirea acesteia, a compensat valoarea daunei materiale cauzate

sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune.

În final, susținem că legislația procesual penală în vigoare cu privire la modalitățile procesuale prin care se dispune liberarea de răspunderea penală de către instanța de judecată vine în contradicție cu legislația penală în vigoare cu privire la liberarea de răspunderea penală. Astfel, ținem să menționăm următoarele:

Legislația procesual penală în vigoare cu privire la modalitățile procesuale prin care se dispune liberarea de răspunderea penală, și anume prevederile art. 389 alin.(4) pct. 3) Codul de procedură penală, conform cărora sentința de condamnare se adoptă fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art.57 și 58 din Codul penal, și cu liberarea de pedeapsă în cazul ... expirării termenului de prescripție de tragere la răspunderea penală contravin complet principiului legalității, și anume:

Conform art. 332 CPP, privitor la procedurile aplicate pe parcursul judecării cauzei..., în cazul existenței temeiurilor prevăzute de art. 53-60 Cod penal (adică cazurile de liberare de răspunderea penală), instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

Astfel, art. 332 CPP este articolul de bază, *reglementat de cap. I intitulat "Cu privire la condițiile generale ale judecării cauzei"* din Titlul II intitulat "Judecata" al Părții speciale a CPP, care reglementează procedurile aplicate pe parcursul judecării cauzei în instanța de judecată, iar celelalte capitole ale Titlului II intitulat "Judecata" al Părții Speciale a CPP, *în același rând și art. 389 alin. 4 pct. 3) CPP, vin să detalieze aceste proceduri*, și, conform principiului legalității procesului penal, prevăzut de art. 7 CPP, nu pot prevedea alte proceduri, decât cele prevăzute de art. 332 CPP, și, prin urmare, considerăm că și în cazurile prevăzute de art. 57, 58 și 60 din Codul penal, instanța de judecată, conform

prevederilor art. 7 CPP, trebuie să aplice în direct legea procesual penală, prevăzută de art. 332 CPP.

Reieșind din cele sus-indicate, considerăm necesară modificarea prevederilor CPP în vigoare, prin care, a se exclude din art. 389 CPP, prevederile alin. 4 pct. 3): (4) Sentința de condamnare se adoptă: 3) fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art. 57 și 58 din Codul penal (căinței active sau schimbării situației;), cu liberarea de pedeapsă în cazul ... expirării termenului de prescripție, iar art. 391 alin. 1 pct. 7) de expus în următoarea redacție: 7) în cazurile prevăzute de art. 54-58 și 60 din Codul penal.

Efectuând aceste modificări în CPP, legislatorul va aduce în deplină concordanță prevederile procesual penale privitor la procedurile de liberare de răspunderea penală cu prevederile penale ce reglementează cazurile de liberare de răspunderea penală prevăzute de art. 54-58 și 60 din Codul penal.

Mai mult, privitor la cele expuse mai sus, în susținerea acestor concluzii, ținem să menționăm următoarele:

Trebuie să atragem atenția la expresia judiciară a naturii juridice a liberării de răspunderea penală – esența ei constă în refuzul statului de a realiza răspunderea penală în privința persoanelor, care au comis infracțiuni.

Anume așa înțelegere judiciară a naturii liberării de răspunderea penală corespunde însăși noțiunii răspunderii penale ca condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege, cum se reglementează de art. 50 Cod penal, sau ca "multitudine a măsurilor de reacție impunătoare din partea statului în privința

persoanei care a comis o infracțiune”¹⁶, cum se explică în doctrina judiciară.

În jurisprudența rusă, spre deosebire de jurisprudența controversată a Republicii Moldova (după cum se vede din cele expuse mai sus), s-a trasat clar poziția cu privire la esența liberării de răspunderea penală.

Astfel, în pct. 28 al Hotărârii Plenului CSJ a FR ”Cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează bazele și ordinea (modul) de liberare de răspunderea penală”¹⁷ se indică ”*da, această persoană, formal, nu se recunoaște vinovată de săvârșirea infracțiunii. Însă faptul liberării ei de răspunderea penală nu înseamnă că în acțiunile sale lipsesc elementele constitutive ale infracțiunii și face imposibilă reabilitarea persoanei care a comis infracțiunea*”.

Aceste concluzii ale instanței judiciare supreme a Federației Ruse dă răspuns la cea mai arzătoare întrebare și pun punctul la cele mai controversate opinii cu privire la întrebarea de bază: se poate, în principiu, de liberat de răspunderea penală persoana care a comis infracțiunea, fără a o recunoaște, juridic, vinovată de comiterea infracțiunii?

Răspunsul este cert: se poate (iar în unele situații chiar trebuie), dacă e să ținem cont de acel fapt că însăși existența instituției liberării de răspunderea penală se află în zona acțiunii a două axiome a dreptului contemporan:

1) bazele material juridice ale liberării de răspunderea penală sunt necesare pentru realizarea politicii penale într-un stat „civilizat”, și oricare, cât de cât dezvoltată sistemul de drept penal are acest institut (al liberării de răspundere penală, n.a.) alături de schema tradițională a reacției statului la comiterea infracțiunii¹⁸.

2) liberarea de răspunderea penală a persoanei pe temei de nereabilitare este posibilă, dacă persoana care a comis infracțiunea dă acordul la o așa liberare (în cadrul procesului penal, acordul la încetarea sau clasarea procesului penal), iar, în esență, se prezumă că persoana recunoaște că a comis fapta¹⁹.

Sușinem prima axiomă și avem rezerve cu privire la a doua axiomă, precizând că toate cele argumentate se referă la etapa urmăririi penale și examinării cauzei în ședința de judecată, dar până la pronunțarea sentinței (deciziei) de condamnare, în cadrul căreia instanța de judecată poate decide și în lipsa acordului persoanei încetarea procesului penal sau recunoașterii de către dânsa a comiterii faptei incriminate.

Tot la acest compartiment, ținem să menționăm că legislația procesual penală a Republicii Moldova reglementează controversat procedurile liberării de răspunderea penală a persoanei care a comis infracțiuni în cadrul urmăririi penale și al judecării cauzei penale în instanța de judecată.

Astfel, CPP, în art. 385 alin. (7), reglementează clar că: *Încetarea urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală nu pot avea loc contrar voinței acesteia ori a reprezentantului legal*, inclusiv în cazul cererii de reabilitare a persoanei decedate. În acest caz, urmărirea penală continuă.

Dimpotrivă, CPP, în art. 332 alin. 5, concretizează că, doar în cazul expirării termenului de prescripție, încetarea urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală *nu pot avea loc contrar voinței acesteia*: În cazul prevăzut la art. 275 pct. 4 /a intervenit termenul de prescripție...n.a./), încetarea procesului penal nu se admite fără

¹⁶ НАУМОВ А.В., *Российское уголовное право. Курс лекций*, Т. 1, Общая часть, 5-е издание. Москва, 2011, с. 426.

¹⁷ *Бюллетень Верховного Суда РФ*, 2013, nr. 8, с. 3.

¹⁸ АЛИКПЕРОВ Х.Д., *Преступность и компромисс*, Баку, 1992, с. 5.

¹⁹ ГОЛОВКО Л.П., *Освобождение от уголовной ответственности и освобождение от уголовного преследования*, Государство и право, nr.2, 2000, с. 41-42.

acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obișnuit.

Astfel, din conținutul acestui articol nu este clară poziția legislatorului: poate fi dispusă încetarea urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală în celelalte cazuri de liberare de răspundere penală, prevăzute la art. 54-58 Cod penal, contrar voinței acesteia ori a reprezentantului legal, sau nu?

Reiterăm, în situația dată, poziția noastră expusă mai sus, că *încetarea urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală în procesul examinării cauzei în instanța de judecată, în toate cazurile prevăzute de art. 54-58 și 60 Cod penal, dar până la retragerea instanței în camera de deliberare, pentru pronunțarea sentinței (deciziei) de condam-*

nare, poate avea loc doar cu acordul persoanei în privința căreia se examinează cauza penală, precizând că după retragerea instanței în camera de deliberare, pentru pronunțarea sentinței (deciziei) de condamnare, instanța de judecată poate decide încetarea procesului penal și liberarea persoanei de răspundere penală și în lipsa acordului persoanei sau recunoașterii de către dânsa a vinovăției.

Astfel, reieșind din cele sus-indicate, considerăm că alin. 5 al art. 332 CPP trebuie modificat, propunând următoarea redacție a lui: În cazurile prevăzute de art. 54-58, 60 Cod penal și al amnistiei, încetarea procesului penal nu se admite fără acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obișnuit.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhiva CA Chișinău, Dosarul nr. 1a-1036/2017, Decizia Colegiului penal CA Chișinău din 18.01.2018, www.cac.md (accesat 18.04.2020)
2. BARBĂNEAGRĂ A., ALECO Gh., URSU N. *Codul penal al Republicii Moldova, Comentariu*, Chișinău: Centrul de Drept al avocaților, 2009.
3. BORODAC A., *Drept penal, partea generală*. Chișinău: Știința, 1994.
4. BOTNARU S., ȘAVGA A., GROSU Vl., GRAMA M., *Drept penal, Partea generală*. Vol. 1, Ediția a II, Chișinău: Cartier Juridic, 2005, p. 404.
5. Col. red.: GURSCHI C., BOTEZATU R., DOLEA I. *Extras din decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-156/2009 din 17.02.2009, jurisprudența Curții supreme de justiție în materie penală (2008-2010)*, Chișinău: Tipogr. Centrală, 2012.
6. *Dosarul nr. 1a-1235/19, Colegiul Penal, CA Chișinău din 5.noiembrie 2019*, www.cac.md (accesat 18.04.2020).
7. *Dosarul nr. 1a-1450/2018, Decizia Colegiului Penal al CA Chișinău din 12.02.2019*, Arhiva CA Chișinău, www.cac.md (accesat 18.04.2020).
8. *Dosarul nr. 1ra-1043/2018, Colegiul Penal, CSJ, 12 iunie 2018*, www.csj.md (accesat 18.04.2020).
9. *Dosarul nr. 1ra-995/2019, Decizia Colegiului Penal al CSJ din 25 iunie 2019*, www.csj.md, (accesat 7 mai 2020).
10. *Dosarul nr. 1re-152/2014, Colegiul Penal, CSJ, 10 iunie 2014*, www.csj.md (accesat 18.04.2020).
11. *Dosarul nr. 4-1re-79/2020, Decizia Colegiului Penal al CSJ din 3 martie 2020*, www.csj.md (accesat 7 mai 2020).
12. VASILOI D., *Caiet la Dsciplina Drept penal, partea generală*, Chișinău, 2013.
13. АЛИКПЕРОВ Х.Д., *Преступность и компромисс*, Баку, 1992.
14. *Бюллетень Верховного Суда РФ*, 2013, nr. 8.

15. ГОЛОВКО Л.П., *Освобождение от уголовной ответственности и освобождение от уголовного преследования*, Государство и право, 2000.
16. КЕЛИНА С., *Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности*, Москва, 1978, nr. 12.
17. НАУМОВ А.В., *Российское уголовное право, Курс лекций*, Т. 1, Общая часть, 5-е издание. Москва, 2011, с. 426.
18. *Уголовный кодекс Беларуси от 9 июля 1999. № 275-З. Принят Палатой представителей 2 июня 1999 года,*
одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года, https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm, (accesat 17.04.2020).
19. *Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V, с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.01.2020 г.*
20. *Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996, № 63-ФЗ. Ред. от 07.04.2020, с изм. и доп., вступ. в силу с 12.04.2020.*

26.04.2020

CZU 341.2 351.74:351.86(478):341.2

DOI: 10.5281/zenodo.3989612

MANDATUL DE SECURITATE CA MECANISM DE ASIGURARE A SECURITĂȚII: EXPERIENȚĂ NAȚIONALĂ ȘI PRACTICI INTERNAȚIONALE

Andrian MUNTEANU

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

doctorand

e-mail: munteanu_a@gmail.com

Într-o societate democratică, rolul principal al organelor securității naționale ale statului constă în apărarea securității naționale, prevenirea și combaterea oricăror amenințări la adresa acesteia, protejarea valorilor democratice și promovarea intereselor strategice de securitate. Astăzi există multe dezbateri referitoare la posibilele restrângeri ale drepturilor și libertăților cetățenilor în timpul realizării mandatului de securitate de către un organ de securitate. Mai mult ca atât, rolul, locul, atribuțiile și responsabilitățile unui serviciu de securitate sunt permanent obiectul unor dezbateri ample la nivelul mediului academic și politic. Mereu sunt abordate aspectele privind influența pe care aceste structuri o pot avea asupra societății. Pe de altă parte, noile tehnologii informaționale și de comunicații au produs schimbări semnificative asupra misiunilor clasice ale serviciilor de informații din întreaga lume.

*Din totalitatea organelor de securitate ale sistemului moldovenesc de securitate, Serviciul de Informații și Securitate are o importanță majoră în prevenirea și contracararea riscurilor și vulnerabilităților naționale, în protejarea statului Republica Moldova și a cetățenilor săi. Ca Serviciul de Informații și Securitate să își poată realiza obligațiile sale funcționale, acestei instituții trebuie să i se asigure condițiile și mecanismele necesare de activitate. Un mecanism important de asigurare a securității este cel prin intermediul **mandatului de securitate**.*

Cuvinte-cheie: *drepturi și libertăți ale cetățeanului, restrângeri, mandat de securitate, contracarare, amenințări, riscuri, vulnerabilități.*

SECURITY WARRANT AS A MECHANISM OF ENSURING SECURITY: NATIONAL EXPERIENCE AND INTERNATIONAL PRACTICES

In modern democratic society, the main role of national security bodies is to defend national security, prevent and counteract any threat to it, protect democratic values and promote strategic security interests. There is much debate today about possible restrictions on the rights and freedoms of citizens in the course of applying the security warrant by a security body. Moreover, the role, place, authorities and responsibilities of a security service are constantly subject to extensive debate in academia and politics. Aspects about the power that these structures can have over society are always discussed. On the other hand, new information and communication technologies have produced significant changes in the classic missions of intelligence services around the world.

Of all the security agencies of the Moldovan security system, the Security and Intelligence Service has a major importance in preventing and counteracting national risks and vulnerabilities, in protecting the statehood of the Republic of Moldova and its citizens. In order for the Security and Intelligence Service to be able to fulfill its functional authorities, this body must be provided with the necessary conditions and mechanisms. An important measure for ensuring security is through the security warrant.

Keywords: *rights and freedoms of a citizen, restrictions, security warrant, mission, counteracting, threats, risks, vulnerabilities.*

МАНДАТ БЕЗОПАСНОСТИ КАК МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ ОПЫТ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАКТИКИ

В современном демократическом обществе главная роль органов национальной безопасности состоит в защите национальной безопасности, в предупреждении и борьбе с угрозами в ее адрес, защите демократических ценностей и продвижении стратегических интересов безопасности. В современном мире существуют разногласия относительно возможных ограничений прав и свобод граждан во время внедрения в жизнь мандата безопасности определенным органом безопасности. Тем более что роль, место, полномочия и ответственность какой-либо службы безопасности постоянно являются предметом разносторонних противоречий в политических и научных кругах. Постоянно обсуждаются разные стороны относительно власти над обществом, которой эти структуры обладают. С другой стороны, новые информационные и коммуникационные технологии произвели существенные изменения на классические задачи разведывательных служб современного мира.

Из всего состава органов безопасности молдавской системы безопасности Служба Безопасности и Разведки (ошибочно именуемая в официальных документах Службой Информации и Безопасности по причине малограмотности авторов формулировки) является наиболее важной структурой в области предупреждения и пресечения национальных рисков и уязвимостей, защите Республики Молдова и ее граждан. С целью оказания Службе возможности осуществления своих законных полномочий, необходимо обеспечить ей необходимые условия и механизмы. Одним из таких механизмов обеспечения безопасности является мандат безопасности.

Ключевые слова: *права граждан, свободы граждан, ограничения, мандат безопасности, противодействие, угрозы, риски, уязвимости.*

MANDAT DE SÉCURITÉ COMME MÉCANISME D'ASSURANCE DE SÉCURITÉ: EXPÉRIENCE NATIONALE ET PRATIQUES INTERNATIONALES

Dans une société démocratique moderne, le rôle principal des institutions de sécurité nationale est celui de défendre la sécurité nationale, de prévenir et de combattre toute menace qui pèse sur elle, de protéger les valeurs démocratiques et de promouvoir les intérêts stratégiques de sécurité. Il y a aujourd'hui beaucoup de débats sur d'éventuelles restrictions aux droits et libertés des citoyens pendant l'exercice du mandat de sécurité par un autorité de sécurité. De plus, le rôle, la place, les pouvoirs et les responsabilités d'un service de sécurité font constamment l'objet de débats approfondis dans le milieu universitaire et politique. Les aspects du pouvoir que ces structures peuvent avoir sur la société sont toujours discutés. D'un autre côté, les nouvelles technologies de l'information et de la communication ont produit des changements significatifs dans les missions classiques des services de renseignement à travers le monde.

De tous les organes de sécurité du système de sécurité Moldave, le Service de Renseignement et de Sécurité a une importance majeure dans la prévention et la lutte contre les risques et les vulnérabilités nationales, dans la protection de l'État de la République de Moldavie et de ses citoyens. Pour que le service de renseignement et de sécurité puisse accomplir ses obligations fonctionnelles, cette institution doit être dotée des conditions et mécanismes nécessaires. Le mandat de sécurité est un mécanisme important pour garantir la sécurité.

Mots clés: *droits et libertés des citoyens, restrictions, mandat de sécurité, mission, contrer, menaces, risques, vulnérabilités.*

În societatea democratică modernă, rolul principal al organelor securității naționale constau în apărarea securității naționale, a preveni și combate orice amenințare la adresa acesteia, a proteja valorile democratice și în a promova interesele strategice de securitate. Astăzi există multe dezbateri referitoare la posibilele restrângeri ale drepturilor și libertăților cetățenilor în timpul realizării mandatului de securitate de către un organ de securitate. Mai mult ca atât, rolul, locul, atribuțiile și responsabilitățile unui serviciu de securitate sunt permanent obiectul unor dezbateri ample la nivelul mediilor academic și politice. Mereu sunt discutate aspectele privind puterea pe care aceste structuri o pot avea asupra societății. Pe de altă parte, noile tehnologii informaționale și de comunicații au produs schimbări semnificative asupra misiunilor clasice ale serviciilor de informații din întreaga lume.

Din totalitatea organelor de securitate ale sistemului moldovenesc de securitate, Serviciul de Informații și Securitate are o importanță majoră în prevenirea și contracararea riscurilor și vulnerabilităților naționale, în protejarea statului Republica Moldova și a cetățenilor săi. Ca Serviciul de Informații și Securitate să își poată realiza obligațiile sale funcționale, acestei instituții trebuie să i se asigure condițiile și mecanismele necesare. Un mecanism important de asigurare a securității este cel prin intermediul **mandatului de securitate**.

Mandatul de securitate implică două acțiuni distincte: Acordarea unui mandat de către judecătorul de drepturi și libertăți pentru activitățile de culegere a informațiilor care pot restrânge anumite drepturi și libertăți cetățenești. Culegerea de informații de către un serviciu de securitate nu presupune numai colectarea de date, acte și fapte în legătură cu săvârșirea unor infracțiuni. Culegerea informațiilor este o activitate complexă a serviciilor de intelligence desfășurată cu

scopul cunoașterii strategice și prevenirii amenințărilor și vulnerabilităților la adresa securității naționale. De asemenea, culegerea de informații este efectuată cu scopul evaluării riscurilor strategice privind unele acțiuni sau inacțiuni ale statului ori a unor alți actori în raport cu statul. O altă acțiune distinctă a mandatului de securitate este autorizarea, prin încheiere motivată, a procedurii specifice de culegere a informațiilor¹.

Nici un serviciu special nu cunoaște absolut totul. De exemplu, Serviciile de Intelligence din SUA au ajuns la concluzia că sunt dependenți de mijloacele tehnice în ceea ce privește culegerea de informații din diferite surse, prin modificarea/aprobarea unor facilități legislative ce țin de serviciile de intelligence. Din acest considerent, modificarea legislativă cu elaborarea și adoptarea „mandatului de securitate” este necesară Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova pentru atingerea obiectivelor de securitate. Astfel, va crește capacitatea de luptă a statului împotriva fenomenelor infracționale, ce afectează grav securitatea națională (spionaj, corupție, crima organizată, trafic de droguri și ființe umane, terorism, cybercriminalitatea etc.). Dar totodată se cere instituirea unor garanții adecvate și suficiente pentru eliminarea unor eventuale abuzuri împotriva drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Conștientizarea importanței și rolului mandatului de securitate oferit unui serviciu special intervine prin analiza pericolelor ascunse, care pot surveni în utilizarea abuzivă a internetului, mass-mediei de către grupurile criminale sau teroriste. De asemenea, în

¹ POPA A. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AEn_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83?auto=download (accesat 20.04.2020).

majoritatea cazurilor, modul în care lucrează serviciile speciale este necesar să rămână „secret”, mai cu seamă atunci când printre potențialii suspecți se numără și serviciile de securitate ale altor state, grupurile criminale sau teroriste care sunt gata oricând să folosească orice vulnerabilitate. Totodată, practica a demonstrat că eficiența politicilor de securitate din cadrul serviciilor de securitate, modul în care acestea păstrează secretele mijloacelor de operare și metodelor activității de intelligence influențează mult asupra rezultatelor operațiunilor speciale. Mai mult ca atât, un serviciu special este obligat să reacționeze prompt, să prognozeze și să analizeze în mod substanțial pentru a putea contracara riscurile și amenințările tot mai diverse și mai complexe, precum sunt terorismul, atacurile cibernetice, riscuri de infrastructură sau economice etc.

La nivel național, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova trebuie să fie preocupat de crearea și responsabilizarea unor mecanisme proprii de control și monitorizare în mod eficient, și anume promovarea „mandatului de securitate”, prin care să semnaleze și să acționeze imediat la orice potențială amenințare a securității naționale a Republicii Moldova sau încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

În agenda implementării „mandatului de securitate” sunt și unele aspecte legate de informații specifice, și anume, atacurile cibernetice împotriva Serviciului de Informații și Securitate temelor de stat sau private. În contextul nenumăratelor controverse și al tuturor fake news-uri, propagandei, de la simple inexactități la minciuni și manipulari intenționate, ca de exemplu: cele actuale care au apărut în spațiu public privind COVID-19, Serviciul are rolul doar de a bloca prin

intermediul altor instituții, nu și de a le investiga sau de a le preveni².

Astfel, toate calitățile internetului – „acces nelimitat”, „fără reglementări stricte” „flux rapid de informații” etc. – facilitează grupările infracționale să-și atingă obiectivele. Aceste grupări creează web site-uri, pe rețele apar grupuri noi în permanență, care își modifică adresele IP și dispar rapid, dar mențin același conținut. Atacurile cibernetice sunt foarte frecvente pe mapamond și chiar dacă acestea nu afectează constant securitatea națională a țării în general, s-a dovedit că consecințele pot fi dezastruoase.

Consimțirea mai rapidă de către societate a utilizării mandatului de securitate înafara unei cauze penale de către un serviciu de securitate ar fi posibilă prin promovarea prin diferite metode de comunicare a importanței acestuia. O cale ar fi în tradiția „clasică” a lui Putnam și Arendt prin deliberări în cadrul unor asociații comunitare, locuri publice, întâlniri și alte forme de contexte față în față. Internetul și comunicarea electronică sunt deschise pentru procesele de formare a opiniei care transcend limitările întâlnirilor față în față. O altă cale de promovare a rolului mandatului de securitate prin rețea orizontală ar fi medierea informațiilor practice și a unor cazuri de rezonanță pentru securitatea statului, soluționate rapid datorită mandatului de securitate către societatea civilă, care în mod traditional deține rolul de brokeri de informații. Depunând la dispoziție informații pentru toți, internetul extinde spațiile din care membrii și adepții pot argumenta și participa la activități de advocacy³.

² A se vedea: [https://stiri.md/article/social/lista-oficiala-Serviciul de Informații și Securitate-a-blocat-52-de-site-uri-care-distribuie-stiri-false](https://stiri.md/article/social/lista-oficiala-Serviciul-de-Informații-și-Securitate-a-blocat-52-de-site-uri-care-distribuie-stiri-false).

³ LORENTZEN H., HUSTINX L. *Civic Involvement and Modernization*, Journal of Civil Society, 2007, p. 101-118.
<http://dx.doi.org/10.1080/17448680701554282>
(accesat 20.04.2020).

Autorul consideră că, în scopul îndeplinirii misiunilor sale, organele din domeniul apărării naționale, ordinii publice și securității naționale din Republica Moldova trebuie să învețe să se modernizeze la fel de repede ca și amenințările care parvin, pentru a le investiga neîntârziat. Aici este vorba și despre schimbarea mentalității și a comportamentului tuturor celor vizați să implementeze politici și practici noi, o schimbare a procedurii, care să permită adaptarea continuă la efectuarea măsurilor speciale de investigații informative și contrainformative, precum și a măsurilor de combatere a dezinformării și agresiunii psihologice informaționale.

Menționăm că principalele metode de realizare a agresiunii psihologice informaționale sunt manipularea cu tehnicile ei speciale și dezinformarea, care utilizează tehnici specifice ca zvon, propagandă, desfășurate prin mass-media, prin care se induce în eroare țintele pentru a atinge unele decizii în interesul inițiatorului, în scopul obținerii unor avantaje, unor sancțiuni pentru încălcarea unor reguli sau principii, determinarea sau împiedicarea unor decizii politice, economice, militare sau de altă natură, inducerea unor opinii sau modificarea lor etc. Manipularea reprezintă un gen de influențare psihologică și socială, care urmărește determinarea unui actor (persoană, grup, colectivitate multime) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului influenței, prin utilizarea unor tehnici care distorsionează intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și decizie⁴. Manipularea în sens larg presupune ca manipulatorul să aibă intenția deliberată de a produce schimbarea de opinie, utilizând tehnici psihologice, și ca manipulatorul să fie inconștient cu privire la

mecanismele și scopurile ei⁵. O tehnică universală de manipulare este dezinformarea. Profesorul Claude Polin deosebește două tipuri de dezinformare: de tip interior, ca minciuna prezentată drept adevăr, și de tip superior, în care obiectul manipulării este determinat să-și construiască el însuși o reprezentare eronată asupra celeilalte părți⁶.

Dezinformarea nu constă în a face să se creadă ceea ce nu există, ci a modifica reacțiile în pofida convingerilor. O tehnică de manipulare utilizată pe larg este propaganda, care constă în transmiterea către un public a informației care trebuie salută pentru aceasta și care nu este percepută de informator ca mincinoasă, ci dimpotrivă ca expresie a singurului adevăr existent⁷. Propaganda constituie acțiunea de convingere prin instigare, ce tinde să înlocuiască rațiunea cu impresionabilitatea, ștergând linia de demarcație între adevăr și fals.

Este inadmisibil ca un serviciu de securitate să-și exercite atribuțiile, și anume să cunoască, să prevină, să contracareze, să investigheze, să blocheze etc., fără a avea instrumente și mijloace legale adecvate, strict în raport cu sarcinile trasate. Astfel, neavând „mandat de securitate”, posibilitățile tehnice nu pot fi folosite la instrumentarea cazurilor specifice relevante ce afectează securitatea națională. În același timp, și lipsa accesării datelor în timp real duce la imposibilitatea identificării utilizatorilor de cartele preplătite de tip „Prepay”, folosite adesea în scop criminal, ceea ce crește gradul de insecuritate pe teritoriul Republicii Moldova. Totodată, și partea material-financiară are un rol imperios

⁴ VOICU G. *Potențialul și limitele manipulării*. Comunicarea publică: concepte și interpretări. Chișinău, 2002, p.58.

⁵ THAVERAN G. *Comunicarea politică azi*. Oradea: Antet, 1996, p.12.

⁶ VOLKOFF V. *Dezinformarea, armă de război*, București: Iucitatus, 2000, p.5.

⁷ BENCHECI D. *Puterea politică și ordinea socială în perioada de tranziție: manifestări și interdependențe (cazul Republicii Moldova)*, Chișinău: CEP USM, 2003, p.71.

pentru funcționarea eficientă a unui serviciu de securitate.

Comercializarea cartelelor preplătite de furnizori, fără a identifica abonații, creează unele avantaje pentru aceștia de a comite acțiuni anonime. Astfel, se creează obstacole pentru structurile de forță de a identifica abonații. În anul 2008, la solicitarea Serviciului de Informații și Securitate, această obligație legislativă de a identifica abonații cartelelor preplătite a fost introdusă în licența 3G. Însă mai târziu, furnizorii cu ajutorul ANRCETI au anulat această obligație. Considerăm că această obligație trebuie introdusă în Legea comunicațiilor electronice, astfel ca toate serviciile să fie prestate în bază de contract, cu identificarea abonaților.

Autorul consideră că reglementările privind procurarea în continuare a cartelelor „Prepay”, doar în baza actului de identitate, sunt inadmisibile pentru a avea o evidență a persoanelor care tranzitează teritoriul Republicii Moldova în scop terorist, de spionaj, mai ales a persoanelor care merg în zonele de conflict sau vin din aceste zone. Astfel de reglementări au fost adoptate în Germania, Franța, Spania, Belgia, Federația Rusă - țări preocupate de măsurile privind asigurarea securității naționale, dar și de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. În același timp, a fost reglementată interconectarea bazelor de date ale diferitor instituții, care ar permite identificarea, documentarea, prevenirea și, desigur, contracararea cazurilor asociate terorismului, crimei organizate și celor transfrontaliere.

Conform Legii privind activitatea special de investigații nr. 59 din 29.03.2012 subdiviziunea specializată a SIS este abilitată în asigurarea tehnică a interceptărilor comunicărilor, prin intermediul rețelelor de comunicații electronice pentru structurile de forță, conform încheierii judecătorești și cu drept de executare. Interceptarea comuni-

cărilor se efectuează de către ofițerii de investigații al subdiviziunilor specializate din cadrul MAI, CAN, SV, SIS și ofițerii detașați la procuraturile de profil. Echipamentul special ce asigură realizarea măsurilor enunțate este gestionat la nive central de către o singură autoritate, SIS, iar subdiviziunea specializată asigură cu echipament special periferic organele abilitate care nu dispun de echipament special necesar pentru interceptarea comunicărilor.

Pentru ca realizarea măsurilor special de investigații să nu genereze abuzuri de serviciu, este reglementată și procedura de control.

Cu ajutorul acestor echipamente special au fost descoperite un șir de infracțiuni deosebit de grave, iar utilitatea acestora este incontestabilă pentru prevenirea și contracararea acțiunilor care periclitează securitatea de stat. Dar acest complex nu asigură înfăptuirea unui șir de măsuri special de investigații pe canale de telecomunicații, fapt ce ar fi sporit operativitatea și confidențialitatea procesului de asigurare a securității statului, prevenirea și descoperirea infracțiunilor grave, de asigurare a ordinii publice. Aici menționăm despre colectarea informațiilor autorizată prin mandatul/încheierea judecătorească și identificarea abonaților autorizată prin ordonanța procurorului.

Autorizarea mandatului/încheierii judecătoreștii necesită timp, precum și durabilitatea executării acestora (până la 5 zile lucrătoare, din ziua depunerii la furnizorii de servicii de comunicații electronice din Republica Moldova), nu și în cazul interceptării, conectarea se face odată cu eliberarea autorizării de către instanța de judecată.

La momentul, când apar informații de urgență necesare a fi supuse verificării inteligente pentru prevenirea și contracararea oricărei amenințări la adresa securității statului și cetățeanului, atât din interiorul, cât și dinafara acesteia, timpul și posibilitățile adeseori sunt nule. Astfel, considerăm

oportună elaborarea unui proiect care ar stabili colectarea informațiilor în mod centralizat (similar celui de interceptare) în cadrul SIS. Acest proiect ar prevedea conectarea în regim real cu furnizorii naționali de comunicații (Orange, Moldcell, Moldtelecom, Starnet) pe de o parte și organelle de drept pe de altă parte, pentru executarea solicitărilor parvenite și furnizarea informațiilor în format electronic. Stocarea și prelucrarea informațiilor primite va fi efectuată în Data Centru Serviciului.

Menționăm că Serviciul va fi responsabil doar de partea tehnică, iar solicitările vor fi înregistrate în registrul electronic automatizat. Controlul asupra măsurilor speciale de investigații se va efectua de către Procuratură, prin intermediul Serviciului.

Respectiv, considerăm că actele legislative ce urmează a fi modificate sunt: Legea privind SIS, Codul de procedură penală, Ordinul comun între ministerele de forță ale Republicii Moldova pentru aprobarea Instrucțiunii privind modul de organizare și desfășurarea măsurilor speciale de investigații în rețelele de comunicații electronice.

Beneficiile proiectului privind obținerea simplificată a descifrărilor, a identificărilor abonaților în regim online și a altor date aferente vor spori considerabil rezultatele măsurilor speciale de investigații. Datele obținute vor fi secretizate, pentru omiterea accesului furnizorilor de comunicații electronice din Republica Moldova. De asemenea, simplificarea procedurii de descifrare a comunicațiilor ar însemna: datele obținute sunt datele dispozitivului, și nu a persoanei care îl utilizează; obținerea descifrărilor unui dispozitiv electronic nu este o ingerință în viața privată a abonatului, deoarece poate fi utilizată de mai mulți utilizatori.

Serviciul de Informații și Securitate, la efectuarea măsurilor speciale de investigații, întâmpină unele inconveniențe de ordin juridic cu privire la actul juridic oficial prin care se dispune autorizarea măsurii speciale de

investigații. Astfel, conform prevederilor art. 132 alin 2 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova ”Pentru asigurarea interceptării și înregistrării comunicărilor, organul de urmărire penală sau procurorul prezintă organului abilitat prin lege extrasul din încheierea judecătorului de instrucție, autentificat de către acesta, privind dispunerea efectuării interceptării comunicărilor. Totodată, conform Legii privind modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 100 din 25.05.2016, art. 6 s-a completat cu următorul cuprins: mandatul judecător – act judecătoresc oficial prin care se dispune sau se autorizează efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere sau efectuarea altor acțiuni procesuale și care conține dispoziția, temeiul acesteia și împuternicirile persoanei care acționează în temeiul acestui mandat.

Pentru ca „mandatul de securitate”, privind realizarea măsurilor speciale de investigații, a activităților informative și contrainformative, să nu genereze abuzuri de serviciu, considerăm că procedura de control asupra mandatului urmează să fie reglementată conform legislației actuale, și anume:

1. Controlul Parlamentar, prin Comisia securitate națională, apărare și ordine publică, sau o subcomisie în cadrul acesteia, care are în atribuții supravegherea Serviciului de Informații și Securitate. Controlul exercitat de către Procuratura Generală.
2. Controlul departamental.

În cazul apariției unor motive întemeiate și legitime de a presupune că un anumit mandat de securitate restrânge drepturile și libertățile fundamentale ale unui cetățean al Republicii Moldova, în conformitate cu *art. 21 din Legea nr. 753 din 23.12.1999* privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, este în drept să se

adreseze cu o solicitare către Procuratura Generală, ca organ de control al supravegherii legislației Republicii Moldova de către Serviciu⁸.

Acest “mandat de securitate” ar spori operativitatea și confidențialitatea procesului de asigurare a securității statului, prevenirea și descoperirea infracțiunilor grave, de asigurare a ordinii publice. Aici menționăm despre colectarea informațiilor autorizată prin mandatul/încheierea judecătorească și identificarea abonaților telefoniei mobile, autorizată prin ordonanța procurorului.

Conform legislației actuale, autorizarea mandatului/încheierii judecătorului de instrucție necesită timp, precum și durabilitatea executării acestora (până la 5 zile lucrătoare din ziua depunerii la furnizorii de servicii de comunicații electronice din Republica Moldova, sau la alte instituții). Nu și în cazul interceptării, unde conectarea se face odată cu eliberarea autorizării de către instanța de judecată. La momentul când apar informații de urgență necesare a fi supuse verificării în cadrul Serviciului de Informații și Securitate pentru prevenirea și contracararea oricărei amenințări la adresa securității statului și cetățeanului, timpul și posibilitățile adeseori sunt nule.

Mandatul de securitate, ca mecanism suplimentar pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova, a fost înaintat în 2014. Potrivit ex-ministrului justiției, Oleg Efrim,⁹ amendamentele la legi vin să creeze condițiile necesare Serviciului de Informații și Securitate pentru a-și putea realiza obiectivele trasate, și anume asigurarea securității statului. Astfel, una dintre novațiile acestui proiect de

lege este instituirea mandatului de securitate, un mandat special pentru Serviciul de Informații și Securitate. Mandatul de securitate va permite desfășurarea măsurilor speciale de investigații, în afara unui proces penal, adică va crea condiții optime pentru prevenirea și combatarea criminalității, în special a celei orientate contra securității de stat.

„Mandatul de securitate” propus (adică o autorizație de folosire a mijloacelor investigative speciale, a supravegherii etc.) poate fi inițiat de SIS, justificat de un procuror și emis de un judecător. Totuși, nu există nicio conexiune necesară între acest mandat și o infracțiune specifică sau chiar vreo „activitate criminală”. În schimb, mandatul de securitate va fi emis pentru a permite SIS-ului să desfășoare măsuri investigative speciale, în afara cadrului procedurilor penale, „să colecteze informații cu privire la posibile evenimente și/sau acțiuni care pot pune în pericol securitatea statului. Pe lângă aceasta, un cerc destul de larg de persoane, identificate sau neidentificate, poate fi supus unei astfel de operațiuni¹⁰.

În prezent, cele mai eficiente măsuri speciale de investigații pot fi desfășurate doar în cadrul unui dosar penal, și doar atunci când a fost deja săvârșită infracțiunea. Scopul activității Serviciului de Informații și Securitate este, în primul rând, prevenirea faptelor ce pot prejudicia securitatea statului, anticiparea și contracararea acestora prin

⁸ *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova.* În: Monitorul Oficial, nr. 156 din 31.12.1999.

⁹ *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității statului.*
<https://www.ipn.md/ro/politica/63144> (accesat 20.04.2020).

¹⁰ *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul De Drept a Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (veneția, 10-11 martie 2017).*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).

măsurii nonpenale. Mai mult, Serviciul de Informații și Securitate nu dispune de organe de urmărire penală și nu are competența de a iniția dosare penale¹¹.

Prin scrisoarea din 30 iunie 2016, autoritățile Republicii Moldova au solicitat avizul Comisiei de la Veneția pe marginea Proiectului pentru modificarea și completarea legislației Republicii Moldova cu privire la "mandatul de securitate" (*Legea nr. 281 din 9 iulie 2014*), (avizul nr. 878/2017 de la Veneția din 14 martie 2017).

Proiectul de Lege nr. 281 din 9 iulie 2014 a fost elaborat de experții Ministerului Justiției, în comun cu Direcția Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) a Consiliului Europei pentru a îmbunătăți cadrul juridic național de protecție a „securității statului” și de combatere a extremismului. Ulterior, a fost înregistrat ca inițiativă legislativă în iulie 2014, și a fost discutat în primă lectură de către Parlamentul Republicii Moldova. Proiectul de lege are drept scop stabilirea unei proceduri care să-i permită Serviciului de Informații și Securitate să desfășoare activități speciale de investigații în afara cadrului penal (prin „mandat de securitate”) justificat de un procuror și emis de un judecător, având acces explicit la secretul de stat. La baza elaborării acestui proiect de lege stă hotărârea CEDO (din 14 septembrie 2009) în cazul Iordachi și alții versus Republica Moldova.

În legătură cu mandatul de securitate, Comisia de la Veneția a intervenit cu unele recomandări:

a) prevederea condițiilor suficient de clare și precise pentru autorizarea judiciară a mandatului de securitate, solicitând, printre altele, indicii concrete privind activitatea

criminală, suspiciuni rezonabile și o definiție mai îngustă a categoriilor de persoane vizate de investigația specială în baza mandatului de securitate;

b) specificarea circumstanțelor pentru autorizarea de urgență și prevederea termenului rezonabil pentru revizuirea ulterioară de către judecător;

c) specificarea mai corespunzătoare a motivelor de amânare a înștiințării persoanei vizate de un mandat de securitate și consolidarea garanțiilor aferente, inclusiv prin mecanisme adecvate pentru revizuirea periodică a deciziei de neînștiințare și a unui drept efectiv de a contesta această decizie, precum și decizia de a emite mandatul de securitate.

La modul general, îngrijorările rămân doar în privința răspunderii Serviciului, Comisia de la Veneția și Direcțiilor vizate reiterează recomandarea lor adresată autorităților Republicii Moldova încă în 2014 de a evalua mecanismul existent de control asupra Serviciului și de a analiza modalitățile de a-l îmbunătăți și de a-l face mai eficient, inclusiv prin luarea în calcul a suplimentării, sau înlocuirii actualului control parlamentar al Serviciului de Informații și Securitate cu o anumită formă de control independent la nivel de experți sau un serviciu de contestații¹².

Rolul mandatelor de securitate în practica internațională. În practica internațională, mandatul de securitate este folosit la desfășurarea activităților speciale de

¹¹ *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova.*
<http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2077> (accesat 20.04.2020).

¹² *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept a Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (Veneția, 10-11 martie 2017).*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).

investigații ori prevenirea infracțiunilor grave sau deosebit de grave, care pot fi efectuate în cadrul dosarului de urmărire penală, conform Codului de procedură penală, sau în baza legii informative/contrainformative, a legii privind securitatea națională sau a legilor ce reglementează activitatea serviciilor de intelligence.

Majoritatea statelor membre ale UE necesită entități din sectorul privat general pentru a permite agențiilor de securitate accesul la date despre clienți, de exemplu, date despre tranzacții de comunicații, călătorii și financiare, deși criteriile în baza cărora aceste date trebuie divulgate și durata de stocare variază. Unele state membre au o legislație care face din aceasta o obligație pentru toți cetățenii sau instituțiile transmit informații dacă au suspiciuni de criminalitate. Astfel de obligații, unde ele există, se aplică în mod egal la firmele de securitate privată, deoarece nu există o armonizare a acestor legi pe teritoriul UE și înseamnă obligații diferite de la o țară la alta¹³.

Subiecții implicați în autorizarea măsurilor speciale de investigații în cadrul urmăririi penale sunt asemănători cu cei din Republica Moldova. În alte state, în afara urmăririi penale, supravegherea tehnică poate fi efectuată și în baza “mandatului de securitate”, și anume: un judecător desemnat din cadrul Curții de Apel sau Curții Supreme de Justiție autorizează efectuarea unor măsuri speciale informative/contrainformative la solicitarea Procuraturii Generale, prin procurori desemnați.

Modalitățile de autorizare a mandatului de securitate/supraveghere tehnică și reglementarea acestora diferă de la o țară la alta, precum:

¹³ DORN N., LEVI M. *European Private Security, Corporate Investigation and Military Services: Collective Security, Market Regulation and Structuring the Public Sphere*, Journal Policing and Society, Vol.17, 2007, p. 213-238. <http://dx.doi.org/10.1080/10439460701497303> (accesat 23.04.2020).

România.

Conform Decretului nr. 181 din 26.03.1990, a fost înființat Serviciul Român de Informații, căruia i-au fost atribuite competențe în contracararea spionajului, a terorismului internațional, a extremismului de stânga sau de dreapta, pentru prevenirea acțiunilor destabilizatoare, de orice fel, în raport cu ordinea constituțională stabilită de Parlament. Potrivit art. 13 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații¹⁴, organele SRI pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale.

Condițiile în care pot fi efectuate activitățile ce au ca scop culegerea de informații și care, prin natura lor, au incidențe asupra drepturilor și libertăților fundamentale țin de: existența unei amenințări la adresa securității naționale; solicitarea și obținerea mandatului de securitate națională prevăzut de lege; justificarea temeinică a cazurilor pentru care se solicită mandatul respectiv. *Mandatul de securitate este un document strict secret, iar autorizația este neclasificată, făcând referire la Tratatul de la Lisabona, unde fiecare stat își reglementează singur politica de securitate.*

Specificul procedurii de autorizare a mandatului de supraveghere tehnică sau cercetare, până la începerea urmăririi penale, pentru motive care țin de securitatea națională, sunt aplicabile prevederilor art. 3, art. 14 – 17 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României¹⁵, după începerea

¹⁴ *Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații.* În: Monitorul Oficial, nr. 33 din 03.03.1992 <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/2144> (accesat 23.04.2020).

¹⁵ *Legea nr. 51 din 29.07.1991 privind securitatea națională a României.* În: Monitorul Oficial, nr. 190 din 18.03.2014. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1517> (accesat 27.04.2020).

urmării penale, sunt aplicabile art. 138 – 146 din Codul de procedură penală¹⁶.

Durata de valabilitate a desfășurării autorizărilor nu este mai mult de 6 luni, dar poate fi prelungită până la 3 luni, în aceleași condiții, având la bază motive temeinice justificate. Durata maximă a autorizărilor de mandate este de 2 ani, dacă sunt aceleași informații și date, din care se rezultă existența unor amenințări la adresa securității naționale.

Înștiințarea subiecților despre măsurile de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa, în cazul mandatelor, atribuite la organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, nu se face dacă: ar afecta apărarea securității naționale, ar dezvălui sursele de informații, atribuțiile de serviciu, ar putea deconspira metodele, mijloacele, tehnicile speciale de investigare.

Mecanismele legislative și tehnicile de prevenire a abuzurilor din partea organelor împuternicite de desfășurarea măsurilor speciale în baza mandatelor de securitate pot fi contestate în baza art. 22 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României. Ce ține de datele statistice cu privire la actele de autorizare a mandatelor de securitate, se raportează Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații.

Legea fundamentală stabilește cadrul general al instituției restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale, enumerând principiile de bază, după cum urmează:

– restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se poate face numai prin lege, sens în care atât temeiurile, cât și procedurile necesare trebuie să fie strict reglementate prin acte normative de nivelul legii;

– restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se realizează numai dacă se impune în absența altor mijloace de protejare a valorii sociale puse în pericol sau lezate;

– restrângerea este subsumată unor scopuri expres prevăzute în Constituție, precum cel al apărării securității naționale;

– restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară, o astfel de măsură fiind excepțională și în acord cu exigențele Convenției Europene a Drepturilor Omului;

– măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, respectiv cu starea de pericol la adresa securității naționale;

– măsura trebuie aplicată în mod nediscriminatoriu, motiv pentru care restrângerea nu se poate baza pe criteriile de naționalitate, sex, rasă, convingere religioasă etc., ci exclusiv pe considerentul faptei care pune în pericol sau lezează valorile și relațiile sociale ocrotite prin art. 53 din Constituție, respectiv apărarea securității naționale;

– măsura trebuie să nu aducă atingere existenței dreptului, sens în care este supus restrângerii temporare și limitate doar exercițiul unui anumit drept, și nu dreptul în sine¹⁷.

Lituania.

Serviciul de Intelligence al Republicii Lituania, abreviat VSD, este o autoritate împuternicită în asigurarea securității naționale, în colectarea informațiilor despre factorii de risc, pericolele și amenințările care ar putea influența suveranitatea și integritatea teritorială a statului, ordinea constituțională, precum și securitatea energetică, informațională și cibernetică¹⁸. De asemenea, este principala instituție de contraspionaj și urmărește realizarea protecției informațiilor secrete lituaniene, NATO și UE și își

¹⁶ *Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală al României.* În: Monitorul Oficial, nr. 486 din 15.07. 2010.

¹⁷ GÂRZ R. *Mandatul de securitate națională.* <https://intelligence.sri.ro/mandatul-de-securitate-nationala> (accesat 23.04.2020).

¹⁸ *State Security Department of Lithuania.* <https://www.vsd.lt/en/> (accesat 21.04.2020).

desfășoară activitatea în conformitate cu Legea privind VSD.

VSD este un serviciu care nu are împuterniciri să investigheze în baza cauzelor penale, dar, în anumite cazuri, are dreptul de a efectua urmărirea penală. Autorizările privind efectuarea măsurilor speciale în cadrul investigațiilor preliminare, sunt explicate în Codul de procedură penală al Republicii Lituania și Legea cu privire la Serviciul de Intelligence (VSD).

Deci, efectuarea măsurilor de supraveghere tehnică pot fi autorizate în cazul în care apar elemente de infracțiune, prevăzute în art. 114, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 296, 297 din Codul de procedură penală al Lituaniei¹⁹, sau în cazul când un individ planifică, comite sau a comis infracțiuni specificate în paragraful 2 art. 8 al Legii cu privire la Serviciul de Intelligence (VSD).

Mecanismul legal de autorizare a măsurilor speciale sunt avizate doar în baza unei încheieri/mandat judecătoresc motivat ale unui tribunal regional, autorizat de către președintele acestui tribunal, la solicitarea motivată a conducerii Serviciului de Intelligence sau a vice-directorilor autorizați.

Legea VSD nu specifică cu exactitate timpul limită pentru care măsurile speciale sunt aplicate, la fiecare caz timpul limită este stabilit individual, cu toate acestea, nu poate depăși termenul de 6 luni. La necesitate, efectuarea măsurilor speciale pot fi prelungite până la 3 luni, iar numărul prelungirilor nu este restricționat. Totodată, VSD nu este obligat să informeze persoana care este supusă măsurilor speciale ce țin de apărarea securității naționale. Anual VSD publică un raport de activitate, unde include numărul total al încheierilor/mandatelor judecătorești prin care au fost desfășurate măsurile speciale pe parcursul anului trecut.

Slovacia.

În Republica Slovacia, Serviciul de Informații este o agenție ce utilizează modelul de informații integrate, ceea ce înseamnă că acoperă atât informații interne, cât și informații externe, și are sarcini în protecția unității constituționale, ordinii publice, securității statului (conform Legii nr. 46/1993). Doar informațiile militare sunt acoperite de o agenție separată de informații, și anume Serviciul Militar de Intelligence.

În conformitate cu legislația slovacă, autoritățile precum Poliția, Serviciul Vamal, Serviciul de Informații, Serviciul Militar de Informații, Corpul Trupelor de Pază Judiciară și Penitenciară au competența să efectueze măsuri tehnice speciale doar în baza mandatului de securitate. Doar că, există o diferențiere privind efectuarea și asigurarea tehnică a măsurilor speciale de investigații în cadrul dosarelor penale (Legea nr. 301 – 2005 privind Codul de procedură penală) și folosirea acestora în afara procedurii penale, reglementate de Legea nr. 166/2003 privind protecția vieții private împotriva utilizării neautorizate a informațiilor și mijloacelor tehnice (Legea privind protecția interceptării comunicațiilor), dacă există necesitatea apărării securității și ordinii constituționale a țării, a intereselor privind politica externă a statului, a prevenirii și documentării activităților criminale sau protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Mandatul de efectuare a măsurilor tehnice speciale este emis de către președintele judecătoriei sau de un judecător autorizat, la solicitarea procurorului. În cazuri de situații urgente, procurorul poate emite mandatul. Dar în decurs de 24 ore acesta trebuie confirmat de către judecătorul autorizat. În mod excepțional, măsurile tehnice speciale pot fi pornite fără a avea mandatul autorizat, dar se înștiințează judecătorul în mod verbal în decurs de o oră, cu prezentarea cererii în decurs de 6 ore din momentul pornirii

¹⁹ *Codul penal al Republicii Lituania.*
<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html> (accesat 19.04.2020).

măsurilor speciale. În cazul în care judecătorul nu autorizează mandatul, efectuarea măsurilor tehnice speciale este stopată, informația acumulată nu poate fi folosită ca probă și se distruge imediat, fiind anunțat judecătorul autorizat.

Perioada autorizației nu poate fi mai mult de 6 luni, dar poate fi prelungită pentru încă 2 luni pe cauze penale; în cazul dosarelor de securitate, mandatul poate fi înfăptuit atât cât este necesar, în perioade de 6 luni + 6, ș.a.m.d. Nici în Codul de procedură penală, nici în Legea privind protecția interceptării comunicațiilor nr. 166/2003 nu este introdusă obligația de a înștiința persoana față de care s-au dispus măsuri tehnice speciale. Controlul asupra legalității și a prevenirii abuzurilor privind efectuarea măsurilor tehnice speciale și autorizărilor mandatelor de securitate este exercitat de o comisie specială, stabilită de Consiliul Național al Republicii Slovace (Parlament).

Tot aici, Consiliul Național al Republicii Slovace (Parlamentul), în conformitate cu legea privind competențele acestuia, de două ori pe an primește rapoartele Comitetului Special de Supraveghere la Consiliul Național al Republicii Slovace pentru supravegherea activităților Serviciului de Informații, Serviciului Militar de Intelligence și Consiliului Național pentru Apărare și Securitate, privind numărul mandatelor utilizate la efectuarea măsurilor speciale tehnice²⁰. Rapoartele pot fi făcute publice, doar să nu conțină informații clasificate.

Slovenia.

Agenția de Intelligence și Securitate a Republicii Slovenia (prescurtat SOVA) are

misiunea să protejeze interesele naționale ale statului și să asigure securitatea națională. Agenția nu are competențe de a exercita activități de investigații și nu dispune de urmărire penală. Informația colectată, prin misiuni speciale tehnice, inclusiv prin monitorizarea/înregistrarea comunicațiilor internaționale, nu este colectată pentru a o utiliza ca probă în instanța de judecată²¹.

Conform Actului Serviciului de Intelligence și Securitate (SOVA ACT), colectarea de informații este autorizată de către președintele Curții Supreme (sau vicepreședinte) în baza unui ordin în scris a directorului SOVA. Măsurile speciale de colectare nu pot depăși 3 luni, dar pot fi prelungite, dacă există temei, pentru încă 3 luni, dar să nu depășească 24 luni.

Înștiințarea persoanei care este supusă măsurilor speciale de colectare a informației poate fi făcută doar în cazul în care informația va constitui un risc pentru apărarea securității naționale, iar Agenția nu îl va informa.

Bosnia și Herțegovina.

Agenția de Informații și Securitate din BiH, cunoscută în mod obișnuit prin acronimul său OSA-OBA BiH, este principală agenție de informații atât pe teritoriul Bosniei și Herțegovinei, cât și în afară, responsabilă de prevenirea amenințărilor la adresa securității statului.

Măsurile speciale sunt reglementate de Codul de procedură penală al Bosniei și Herțegovinei²² și sunt executate de către Serviciile speciale ale Poliției, autorizate prealabil de către un judecător, la propunerea unui procuror. Ce ține de autorizarea și

²⁰ KOVAČECHOVÁ E. *Ad hoc information request: National intelligence authorities and surveillance in the EU: Fundamental rights safeguards and remedies*, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/slovak-republic-study-data-surveillance-sk.pdf (accesat 23.04.2020).

²¹ *Criminal Procedure Act official consolidated text (ZKP-UPB3)*.

https://www.legislationline.org/download/id/3774/file/Slovenia_CPC_official%20consolidated_2006_en.pdf (accesat 18.04.2020).

²² *The Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina*.

https://www.legislationline.org/download/id/8502/file/CPC_BiH_am2018_eng.pdf (accesat 26.04.2020).

efectuarea măsurilor speciale de către OSA-OBA BiH, acestea sunt executate în conformitate cu Legea cu privire la Serviciul de Informații și Securitate al Bosniei și Herțegovinei (nr. 22/2004)²³. Conform legii menționate, președintele Curții Bosniei și Herțegovinei sau un judecător autorizat de către acesta, emite mandatul, în baza unei cereri în scris eliberată de către directorul general al Serviciului.

În conformitate cu aceeași lege, persoana care este/a fost supusă măsurilor speciale de investigare trebuie informată de îndată ce acestea s-au încheiat, în afară de cazul în care informația constituie un risc pentru apărarea securității naționale. Mandatul poate fi autorizat pe o perioadă de 60 zile, poate fi prelungit adițional pe 30 zile.

Parlamentul, de comun cu Comitetul pentru supravegherea legalității și Agenția de Informații și Securitate, exercită controlul asupra legalității autorizării mandatelor privind măsurile speciale de investigare. Cele care conțin informații clasificate nu sunt publice.

Autorul conchide că, indiferent de care

stat, orice activitate a unui serviciu de securitate este reglementată de legile naționale adaptate la standardele internaționale, iar metodele și mijloacele acestuia constituie secret de stat. Mandatul de securitate reprezintă un cadru legal, un echilibru între ceea ce „se cere” de la un serviciu de securitate și ceea ce li „se oferă” în lipsa mijloacelor legale de acțiune, care sunt grav afectate, astfel încât societatea să aprecieze efortul operațional depus de Serviciu pentru protejarea securității naționale a țării, cât și a cetățenilor.

Totodată, este necesară pregătirea cetățenilor pentru a putea deosebi ce este „normal” și ce este „anormal” în activitatea operativă a unui serviciu de securitate, a explica în ce constă cooperarea cu astfel de structuri, dar și a avea încredere prin formarea în societate a unei culturi înalte de securitate. Nu se poate vorbi despre modernizarea și transformarea domeniului privind securitatea națională la standardele europene, fără a menționa necesitatea unei pregătiri a întregii populații în domeniul securității prin intermediul culturii de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept a Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (Veneția, 10-11 martie 2017),*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).
2. BENCHECI, D. *Puterea politică și ordinea socială în perioada de tranziție: manifestări și interdependențe (cazul Republicii. Moldova)*, Chișinău: CEP USM, 2003.
3. *Codul penal al Republicii Lituania*, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html> (accesat 19.04.2020).
4. *Criminal Procedure Act official consolidated text (ZKP-UPB3)*, https://www.legislationline.org/download/id/3774/file/Slovenia_CPC_official%20consolidated_2006_en.pdf (accesat 18.04.2020).

²³ *Law on Intelligence–security agency of Bosnia and Herzegovina.* <http://www.osa-oba.gov.ba/norme.html> (accesat 23.04.2020).

5. DORN, N., LEVI, M. *European Private Security, Corporate Investigation and Military Services: Collective Security, Market Regulation and Structuring the Public Sphere*. In: *Journal Policing and Society*, Vol.17, 2007, p. 213-238. <http://dx.doi.org/10.1080/10439460701497303> (accesat 23.04.2020).
6. GÂRZ, R. *Mandatul de securitate națională*. În: <https://intelligence.sri.ro/mandatul-de-securitate-nationala> <http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2077>, (accesat 23.04.2020).
7. KOVAČECHOVÁ, E. *Ad hoc information request: National intelligence authorities and surveillance in the EU: Fundamental rights safeguards and remedies*, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/slovak-republic-study-data-surveillance-sk.pdf (accesat 23.04.2020).
8. *Law on Intelligence–security agency of Bosnia and Herzegovina*. <http://www.osa-oba.gov.ba/norme.html> (accesat 23.04.2020).
9. *Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 33 din 03.03.1992 <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/2144> (accesat 23.04.2020).
10. *Legea nr. 51 din 29 iulie 1991 privind securitatea națională a României*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 190 din 18.03.2014. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1517> (accesat 27.04.2020).
11. *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 156 din 31.12.1999.
12. *Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală al României*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 486 din 15.07.2010.
13. LORENTZEN, H., HUSTINX, L. *Civic Involvement and Modernization*, *Journal of Civil Society*, 2007. <http://dx.doi.org/10.1080/17448680701554282> (accesat 20.04.2020).
14. *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova*. <https://www.ipn.md/ro/politica/63144> (accesat 20.04.2020).
15. POPA, A. N. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AEn_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83?auto=download (accesat 20.04.2020).
16. *State Security Department of Lituania*. <https://www.vsd.lt/en/> (accesat 21.04.2020).
17. THAVERAN, G. *Comunicarea politică azi*. Oradea: Antet, 1996.
18. *The Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina*. https://www.legislationline.org/download/id/8502/file/CPC_BiH_am2018_eng.pdf (accesat 26.04.2020).
19. VOICU, G. *Potențialul și limitele manipulării*. *Comunicarea publică: concepte și interpretări*. Chișinău, 2002.
20. VOLKOFF, V. *Dezinformarea, armă de război*, București: Lucitatus, 2000.

31.05.2020

CZU 343.2/.7

DOI: 10.5281/zenodo.3989544

LIMITELE MANDATULUI DE SECURITATE – EXPANSIUNEA CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE CA TEMEI DE JUSTIFICARE A MANDATULUI DE SECURITATE

Maxim GROPA

Republica Moldova, Chișinău

magistru în drept

procuror în Procuratura pentru Combaterea

Criminalității Organizate și Cauze Speciale

e-mail: mgropa@gmail.com

Apărarea securității naționale este una dintre situațiile prevăzute la art. 54 din Constituția Republicii Moldova, care permite restricționarea temporară a exercitării drepturilor sau libertăților fundamentale ale cetățenilor. În cazul unei amenințări la adresa securității naționale reprezentate de crima organizată, se pot aplica restricțiile prevăzute de Constituție. Faptele, și anume înființarea de organizații sau grupuri ilegale care pun în pericol securitatea sau participarea statului la activitatea lor, precum și cazurile de crimă organizată și / sau corupție, care subminează securitatea de stat, sunt numite amenințări la adresa securității naționale și constituie o bază legală pentru inițierea acțiunilor de către organismele competente care au efect și legitimează restricționarea temporară a anumitor drepturi sau libertăți ale omului.

Fenomenul crimei organizate, raportat la stadiul actual, a devenit globalizat destul de rapid, devenind una dintre principalele amenințări la adresa securității naționale. Problema criminalității transfrontaliere are mai multe aspecte și poate fi analizată din diferite perspective. Așadar, putem vorbi despre o amenințare la adresa securității naționale datorită spectrului larg de acte infracționale săvârșite de organizații criminale, precum traficul ilegal de arme și droguri, traficul de persoane și migrația ilegală, corupția demnitarilor statului și controlul resurselor publice, precum și atribuirea aspectului juridic mijloacelor financiare obținute penal prin introducerea rapidă în circuitul juridic.

***Cuvinte-cheie:** drepturile și interesele fundamentale ale cetățenilor; organizație criminală, măsuri speciale de investigații, mandat de securitate, securitatea națională.*

LIMITATIONS OF THE SECURITY WARRANT – EXPANSION OF ORGANIZED CRIME AS GROUNDS FOR JUSTIFICATION OF THE SECURITY WARRANT

The defense of national security is one of the situations provided by art. 54 of the Constitution of the Republic of Moldova, which allows temporary restriction of the exercise of fundamental rights or freedoms of citizens. In the event of a threat to national security posed by organized crime, the restrictions provided by the Constitution may be applied. The facts, namely the creation of illegal organizations or groups that endanger state security or participation in their activity, as well as cases of organized crime and / or corruption, which undermine state security, are called threats to national security and constitute a legal basis for the initiation of actions by the competent bodies, which have the effect and legitimize the temporary restriction of certain human rights or freedoms.

The phenomenon of organized crime, reported at the present stage, has become globalized quite rapidly, turning into one of the main threats to national security. The problem of cross-border crime has several aspects and can be analyzed from different perspectives. So we can talk about a threat to national security due to the wide spectrum of criminal acts committed by criminal organizations, such as illegal

arms and drug trafficking, human trafficking and illegal migration, corruption of state dignitaries and control of public resources, as well as assigning the legal aspect to financial means illegally gained by rapid introduction into the legal circuit.

Keywords: *fundamental rights and interests of citizens, criminal organization, special investigation measures, security warrant, national security.*

ОГРАНИЧЕНИЯ МАНДАТА БЕЗОПАСНОСТИ – ЭКСПАНСИЯ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ КАК ОСНОВАНИЕ ОПРАВДАНИЯ МАНДАТА БЕЗОПАСНОСТИ

Защита национальной безопасности это одна из ситуаций, предусмотренной 54-й статьей Конституции Республики Молдова, которая предусматривает временные ограничения граждан в основных в правах и свободах. В случае угрозы в адрес национальной безопасности со стороны организованной преступности, могут быть применены ограничения, предусмотренные в Конституции. Деяния в виде создания незаконных организаций или групп, которые угрожают безопасности или допускают участие государства в их деятельности, наравне с проявлениями организованной преступности и / или коррупции, подрывающими государственную безопасность, называются угрозами в адрес национальной безопасности и представляют собой законную основу для деятельности компетентных органов, обладающих полномочиями временного ограничения определенных прав и свобод граждан.

Явление организованной преступности, соотнесенное на современном этапе, в течении короткого времени приобрело глобальный характер, стало одной из основных угроз в адрес национальной безопасности. Проблематика трансграничной преступности располагает многими сторонами и может быть проанализирована с различных перспектив. Таким образом, речь идет об угрозе в адрес национальной безопасности благодаря широчайшему спектру преступных деяний, совершенных преступными сообществами, как и о нелегальном обороте оружия, наркотиков и людей, наравне с незаконной миграцией, коррупции государственных чиновников и контроля государственных ресурсов, а также рассмотрения с правовой точки зрения финансовых средств, полученных преступным образом, посредством быстрого внедрения в гражданский оборот.

Ключевые слова: *основные права и интересы граждан, преступная организация, специальные следственные мероприятия, мандат безопасности, национальная безопасность.*

LIMITES DU MANDAT DE SÉCURITÉ – L'EXPANSION DU CRIME ORGANISÉ COMME MOTIF DE JUSTIFICATION DU MANDAT DE SÉCURITÉ

La défense de la sécurité nationale est l'une des situations prévues à l'art. 54 de la Constitution de la République de Moldavie, qui autorise la restriction temporaire de l'exercice des droits ou libertés fondamentaux des citoyens. En cas de menace pour la sécurité nationale du fait de la criminalité organisée, les restrictions prévues par la Constitution peuvent s'appliquer. Les actes, à savoir la création d'organisations ou de groupes illégaux qui mettent en danger la sécurité ou la participation de l'État à leur activité, ainsi que les cas de criminalité organisée et / ou de corruption, qui portent atteinte à la sécurité de l'État, sont appelés des menaces à la sécurité nationale et constituent une base pour le lancement d'actions par les organes compétents qui ont effet et légitiment la restriction temporaire de certains droits de l'homme ou libertés.

Le phénomène de la criminalité organisée, signalé au stade actuel, s'est mondialisé assez rapidement, devenant l'une des principales menaces à la sécurité nationale. Le problème de la criminalité

transfrontalière comporte plusieurs aspects et peut être analysé sous différents angles. Par conséquent, nous pouvons parler d'une menace à la sécurité nationale en raison d'un large spectre d'actes criminels commis par des organisations criminelles, tels que le trafic d'armes et de drogue, le trafic d'êtres humains et la migration illégale, la corruption d'agents de l'État et le contrôle des ressources publiques, et l'attribution de l'aspect juridique aux moyens financiers obtenus pénalement par l'introduction rapide dans le circuit juridique.

Mots clés: *droits et intérêts fondamentaux des citoyens, organisation criminelle, mesures spéciales d'enquête, mandat de sécurité, sécurité nationale.*

Articolul 54 din Constituția Republicii Moldova prevede că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

Totodata, în articol se enumeră cazurile când exercitarea drepturilor și libertăților poate fi supusă unor restrângeri și anume:

- în interesele securității naționale;
- în interesele integrității teritoriale;
- în interesele bunăstării economice a țării;
- în interesele ordinii publice;
- în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor;
- în scopul protejării drepturilor, libertăților și demnității persoanelor;
- în scopul împiedicării divulgării informațiilor confidențiale;
- în scopul garantării autorității și imparțialității justiției.

Deci, în cazul când o cer interesele securității naționale, statul, prin pârghiile sale coercitive are posibilitatea de a restrânge unele drepturi și interese ale cetățenilor, în vederea prevenirii și combaterii acțiunilor prejudiciabile menite să perecliteze securitatea națională și ordinea de drept. Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății¹.

Articolul 1 din Legea nr. 618/1995 privind securitatea statului atribuie securitatea

statului ca parte integrantă a securității naționale. De asemenea, statuează că, prin securitatea statului, se înțelege protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupări sau indivizi aparte².

Necesitatea restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către organele securității statului apare în cazul existenței unor amenințări la adresa securității statului. Astfel, art.4 din legea menționată supra specifică drept amenințări și:

- constituirea de organizații sau grupări ilegale care pun în pericol securitatea statului sau participarea la activitatea acestora;
- cazurile de crimă organizată și/sau corupție, care subminează securitatea statului³.

Fenomenul criminalității organizate, raportat la etapa actuală, s-a globalizat destul de rapid, devinind unul din principalele amenințări la adresa securității naționale. Problema criminalității transfrontaliere prezintă mai multe aspecte și poate fi analizată

¹ *Constituția Republicii Moldova*, publicată la 18.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.

² *Legea Republicii Moldova nr.618/1995 privind securitatea statului*. În: Monitorul Oficial nr. 10-11, art. 117 din 13.02.1997.

³ *Legea Republicii Moldova nr.618/1995 privind securitatea statului*. În: Monitorul Oficial nr. 10-11, art. 117 din 13.02.1997.

din diferite perspective. Deci, putem vorbi despre o amenințare la adresa securității naționale datorită spectrului mare de acțiuni criminale comise de organizațiile criminale, cum ar fi traficul ilegal de arme și droguri, traficul de ființe umane și migrația ilegală, coruperea demnitarilor de stat și controlarea resurselor publice, precum și atribuirea aspectului legal mijloacelor financiare obținute pe cale criminală prin introducerea rapidă în circuitul legal.

Potrivit articolului 1 din Legea nr.753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova (în continuare – Serviciu), acesta este organul de stat specializat în domeniul asigurării securității naționale prin exercitarea tuturor măsurilor adecvate de informații și contrainformații, de culegere, prelucrare, verificare și valorificare a informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie, potrivit legii, amenințare internă sau externă pentru independența, suveranitatea, unitatea, integritatea teritorială, ordinea constituțională, dezvoltarea democratică, securitatea internă a statului, societății și cetățenilor, statalitatea Republicii Moldova, funcționarea stabilă a ramurilor economiei naționale de importanță vitală, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotare⁴.

În sensul Legii enunțate supra, Serviciul, în limitele atribuțiilor, are obligația de a obține date informative în interesul asigurării securității Republicii Moldova (art.9) și dreptul de a efectua, în conformitate cu legislația, măsuri speciale de investigații (art.10), însă aceste acțiuni nu pot să limiteze drepturile și libertățile omului, cu excepția cazurilor prevăzute de Constituție și de alte acte legislative (art.4)⁵. Deci, în activitatea sa

de asigurare a securității naționale de către Serviciu, legislatorul i-a atribuit competențe de obținere a informațiilor prin efectuarea măsurilor speciale de investigație, dat fiind faptul că, conform art.6 din Legea nr.59/2012 privind activitatea specială de investigație, ofițerii de investigație din cadrul Serviciului sunt subiecți care efectuează astfel de măsuri⁶.

Conform art. 132/1 Cod de procedură penală, activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret, efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzute de cod.

Conform alin. (2) al aceluiași articol, măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;

- există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;

- acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului⁷.

Legea nr.59/2012 privind activitatea specială de investigație, în art.18, pe lângă măsurile speciale de investigații care sunt autorizate de către procuror și judecătorul de instrucție, prevede trei măsuri speciale de investigație, cum ar fi chestionarea, culegerea informației despre persoană și fapte, identificarea persoanei, care sunt efectuate cu autorizarea conducătorului subdiviziunii

⁴ *Legea Republicii Moldova nr.753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate.* În: Monitorul Oficial nr. 156, art. 764 din 31.12.1999.

⁵ Ibidem.

⁶ *Legea Republicii Moldova nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații.* În: Monitorul Oficial nr. 113-118, art. 373 din 08.06.2012.

⁷ *Codul de procedură penală al Republicii Moldova.* În: Monitorul Oficial nr. 248-251, art. 699 din 05.11.2013.

specializate⁸. Astfel, doar măsurile speciale de investigații care sunt autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate pot fi efectuate în afara urmăririi penale și în cazul documentării acțiunilor organizațiilor criminale, până la pornirea urmăririi penale. În opinia mea, acestea sunt ineficiente, oferind posibilitate elementului criminal să planifice și să comită acțiunile criminale în detrimentul securității naționale.

Din păcate, legislatorul nu a prevăzut în legislația națională un mecanism specific al organelor securității naționale să reacționeze prompt în asemenea cazuri, dând posibilitate acestuia să documenteze acțiunile prejudiciabile ale organizațiilor criminale până la pornirea urmăririi penale, atribuind acțiunilor date și o tentă de prevenire a comiterii infracțiunilor, etapă uitată în lupta împotriva criminalității.

Majoritatea țărilor europene au înarmat organele securității naționale în activitatea sa, menită să asigure securitatea națională, cu un mijloc operațional numit mandat de securitate, adică posibilitatea efectuării acțiunilor specifice de culegere a informației doar în baza unei autorizări pe o perioadă mai îndelungată de timp.

Analizând legislația la capitol a mai multor țări, precum și practica existentă, se constată eficiența mandatului de securitate, acțiuni autorizate întreprinse în detrimentul unor drepturi și libertăți ale cetățenilor, dar care au ca scop primordial asigurarea securității naționale, unul din cel mai important element al statalității și siguranței omenirii.

Drept concluzie a celor expuse, evidențiem că apărarea securității naționale reprezintă una din situațiile prevăzute de art.54 din Constituția Republicii Moldova, care permite restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale

cetățenilor. În cazul amenințării la adresa securității naționale generate de infracțiuni de criminalitate organizată, pot fi aplicate restricțiile prevăzute de Constituție. Stările de fapt, și anume constituirea de organizații sau grupări ilegale care pun în pericol securitatea statului sau participarea la activitatea acestora, precum și cazurile de crimă organizată și/sau corupție, care subminează securitatea statului, sunt constatate ca amenințări la adresa securității naționale și constituie temei legal de inițiere de către organele competente a acțiunilor care au ca efect și legitimează restrângerea temporară a unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului.

Astfel de acțiuni sunt prevăzute de art.18 al Legii nr.59/2012 privind activitatea specială de investigație, dar acestea pot fi efectuate doar în cadrul urmăririi penale, fapt ce tine de birocrăția procesuală și împiedică acțiunea promptă a organului specializat. Deci, una dintre inovațiile legislative ce urmează de propus legislatorului este instituirea mandatului de securitate. Acest mandat va permite desfășurarea măsurilor speciale de investigații, în afara unui proces penal, adică va crea condiții optime pentru cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor, în special a celor orientate contra securității naționale. În prezent, cele mai eficiente măsuri speciale de investigații pot fi desfășurate doar în cadrul urmăririi penale și doar atunci când a fost deja săvârșită infracțiunea. Scopul activității Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova este, în primul rând, prevenirea faptelor ce pot prejudicia securitatea statului, anticiparea și contracararea acestora prin măsuri nonpenale. Mai mult, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova nu dispune de organ de urmărire penală și nu are competență procesuală.

Practica țărilor europene (îndeosebi a României) arată că inițierea mandatului de securitate se face printr-o cerere motivată

⁸ *Legea Republicii Moldova nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații.* În: Monitorul Oficial nr. 113-118, art. 373 din 08.06.2012.

adresată de către conducerea organului competent procurorului general, care la rândul său, personal, sau prin intermediul unui procuror împuternicit, în cazul în care constată că cererea este motivată, înaintează un demers președintelui Curții Supreme de Justiție. Acesta transmite demersul înaintat spre examinare unuia din judecătorii desemnați în acest sens, care admite sau, după caz, respinge demersul.

În cazul în care judecătorul constată că solicitarea este justificată și activitățile specifice culegerii de informații, care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului, se efectuează numai în situațiile în care: a) nu există alte posibilități ori sunt posibilități limitate pentru cunoașterea, prevenirea sau contracararea riscurilor ori amenințărilor la adresa securității naționale; b) acestea sunt necesare și proporționale, date fiind circumstanțele situației concrete; c) a fost obținută autorizația prevăzută de lege⁹, dispune autorizarea, prin încheiere motivată, care trebuie să cuprindă:

- a) denumirea instanței, data, ora și locul emiterii;
- b) date și informații din care să rezulte existența unei amenințări la adresa securității naționale, prin prezentarea faptelor și circumstanțelor care justifică măsura;
- c) activitățile specifice autorizate (măsurile speciale de investigații);
- d) identitatea persoanei care este afectată de activitățile specifice, prin restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, dacă aceasta este cunoscută;
- e) organele care efectuează activitățile autorizate;
- f) persoanele fizice sau juridice care au obligația de a acorda sprijin la executarea activităților autorizate;

⁹ *Legea României nr.51/1991 privind securitatea națională a României*. În: Monitorul Oficial nr. 190, art.17 alin. (1) din 18.03.2014.

g) precizarea locului sau a localităților în care se vor desfășura activitățile autorizate, dacă acestea sunt cunoscute;

h) durata de valabilitate a autorizației¹⁰.

Tot judecătorul emite un mandat cuprinzând activitățile specifice autorizate (măsurile speciale de investigații) și durata de valabilitate a autorizației¹¹.

Deci, ”mandatul de securitate națională” este o denumire generică care implică două acțiuni distincte:

- a) acordarea unui mandat de către judecătorul de drepturi și libertăți pentru activitățile de culegere a informațiilor care pot restrânge anumite drepturi și libertăți cetățenești;
- b) autorizarea, prin încheiere motivată, a procedurii specifice de culegere a informațiilor¹².

Durata de valabilitate a autorizării activităților este cea necesară pentru desfășurarea acestora, dar nu mai mult de 6 luni. Autorizarea poate fi prelungită în aceleași condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăși 3 luni. Durata maximă a autorizărilor cu privire la aceleași date și informații din care să rezulte existența unei amenințări la adresa securității naționale este de doi ani. Activitățile specifice încetează înainte de expirarea duratei pentru care au fost autorizate, îndată ce au încetat motivele care le-au justificat¹³.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² POPA A. N. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*, p.10-11. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AEn_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83 (accesat la 17.04.2020).

¹³ *Legea României nr.51/1991 privind securitatea națională a României*. În: Monitorul Oficial nr. 190, art. 17 alin. (4) din 18.03.2014.

Judecătorul poate dispune distrugerea materialelor obținute din activitatea de culegere a informațiilor, dacă consideră că nu se mai impune continuarea activităților. În termen de maximum 7 zile de la solicitare, o copie a procesului-verbal privind distrugerea se transmite judecătorului.

Atunci când întârzierea obținerii autorizării ar prejudicia grav finalitatea activităților specifice necesare, acestea se pot efectua cu autorizarea procurorului, pe o durată de maximum 48 de ore, urmând ca autorizarea judecătorului să fie solicitată de îndată ce există posibilitatea, dar nu mai târziu de expirarea acestui termen. Judecătorul se pronunță asupra cererii de îndată.

Legislația, de asemenea, obligă organele cu atribuții în domeniul culegerii de informații să îl informeze în scris pe procurorul general despre rezultatul activităților autorizate prin mandat și despre măsurile luate, conform legii.

Datele și informațiile de interes pentru securitatea națională, rezultate din activitățile autorizate, dacă indică pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, sunt reținute în scris și transmise organelor de urmărire penală, însoțite de mandatul emis pentru acestea, la care se adaugă propunerea de desecretizare, după caz, totală sau în extras, potrivit legii, a mandatului. Convorbirile și/sau comunicările interceptate, redactate în scris, și/sau imaginile înregistrate se transmit organelor de urmărire penală în integralitate, însoțite de conținutul digital original al acestora¹⁴.

În cazul în care datele și informațiile rezultate din activitățile autorizate nu sunt suficiente pentru sesizarea organelor de urmărire penală și nici nu justifică desfășurarea în continuare de activități de informații cu privire la acea persoană, din dispoziția conducătorului organului de stat cu atribuții în

domeniul securității naționale se dispune notificarea persoanei ale cărei drepturi sau libertăți au fost afectate prin activitățile autorizate, cu privire la activitățile desfășurate față de aceasta și perioadele în care s-au desfășurat¹⁵.

Există, deci, o obligativitate de înștiințare a persoanelor vizate, pentru a le da dreptul să se adreseze organelor abilitate dacă simt că drepturile și libertățile lor au fost lezate. Există, într-adevăr, câteva excepții pentru care nu se poate informa persoana supusă activității de culegere a informației și, numai pentru o perioadă de timp, excepțiile trebuind a fi bine motivate și explicate.

Prin urmare, emiterea de către judecătorul anume desemnat de președintele Curții Supreme de Justiție a mandatului, are caracterul unei garanții legale cu privire la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale în activitatea de informații, garanție suplimentară de imparțialitate.

În context, trebuie de arătat că, fără posibilitățile oferite de mandatul de securitate națională, organele de informații nu ar putea pătrunde în clandestinitatea și conspirativitatea specifică săvârșirii faptelor ce pot pune în pericol securitatea națională¹⁶, dar chiar dacă ar putea prin intermediul instrumentelor procesuale, aceasta ar permite infractorilor să fie cu un pas mai înaintea organelor competente.

Tendința criminalității organizate constă în atribuirea unui aspect legal acțiunilor infracționale, care în esența lor au doar un scop: obținerea ilegală a profiturilor, care pot fi obținute din comiterea diferitor infracțiuni, însă mijloacele financiare acumulate urmează

¹⁴ *Legea României nr.51/1991 privind securitatea națională a României.* În: Monitorul Oficial nr. 190, art. 17 alin. (4) din 18.03.2014.

¹⁵ *Legea României nr.51/1991 privind securitatea națională a României.* În: Monitorul Oficial nr. 190, art. 20 alin. (2) din 18.03.2014.

¹⁶ POPA C. *Drepturile și libertățile cetățenești în contextul realizării securității naționale. Mandatul de securitate națională.* Universul juridic, nr.10, 2018, p. 465.

să fie folosite de către conducătorul acesteia în interesele organizației criminale și susținerea lumii criminale, cât și în interes personal.

Scopul organizațiilor criminale este de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și a realizării de interese economice, financiare și politice. Scopul suprem al oricărei organizații criminale este de a conduce sau controla din umbră statul/sau cel puțin o parte din el¹⁷.

Criminalitatea organizată este o lume paralelă a statului de drept, unde, în comparație cu ultimul, cuvântul conducătorului și indicațiile acestuia, care sunt chiar și nescrise, se respectă și se execută în volum deplin, fapt ce demonstrează ambiționalitatea și reușita organizațiilor criminale.

Dacă facem o analiză criminalistică a sferelor de activitate statală și socială, interesul organizațiilor criminale persistă acolo unde este putere și pot fi obținute dividende financiare. Aceasta se face în mare parte prin coruperea politicului și demnitarilor de stat, pentru lobarea intereselor sale criminale, mecanisme cu ajutorul cărora se modifică legi, se creează platforme convenabile de folosire a resurselor publice (atât materiale, cât și financiare), se defavorizează activitatea orga-

nelor de drept competente în combaterea acestui flagel, se creează un climat de nesiguranță pentru populație. Aceste acțiuni se înâmplă în mare parte în țările care sunt în curs de tranziție, unde există probleme de ordin politic, social și economic, unde activitatea criminală a organizațiilor criminale este ca un „bonus” pentru guvernanți, iar contracararea acțiunilor prejudiciabile ale acestora practic este imposibilă, vorba proverbului „Peștele greu se prinde în apă tulbură”.

Dimensiunile crimei organizate în procesul globalizării și activitatea acesteia reprezintă un risc mare la adresa securității naționale, ceea ce impune elaborarea unei strategii adecvate, bazate pe analiza activităților organizațiilor criminale și tendințelor dezvoltării acetei caracatițe, dar în primul rând a unui mecanism eficient de cunoaștere, prevenire și înlăturare a amenințărilor în adresa securității naționale, cum ar fi mandatul de securitate națională.

Acest mandat nu poate fi catalogat ca o armă necontrolată în mâinile Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, dar un scut merit să protejeze securitatea națională, mai mult ca atât, poate fi supus controlului parlamentar, a Procuraturii Generale și celui judiciar.

¹⁷ BRÎNZĂ S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2015, Vol. 2, p. 574.

BIBLIOGRAFIE:

1. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Vol. 2, 2015, p. 574.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr. 248-251, art. 699 din 05.11.2013, art. 699.
3. *Constituția Republicii Moldova*, publicată la 18.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.
4. *Legea Republicii Moldova nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații*. În: Monitorul Oficial nr. 113-118, art. 373 din 08.06.2012.
5. *Legea Republicii Moldova nr. 618/1995 privind securitatea statului*. În: Monitorul Oficial nr. 10-11, art. 117 din 13.02.1997.
6. *Legea Republicii Moldova nr.753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate*. În: Monitorul Oficial nr. 156, art. 764 din 31.12.1999.
7. *Legea României nr.51/1991 privind securitatea națională a României*. În: Monitorul Oficial nr. 190, art. 17 alin. (4) din 18.03.2014.
8. POPA, A. N. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*, p.10-11. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AEn_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83 (accesat la 17.04.2020).
9. POPA, C. *Drepturile și libertățile cetățenești în contextul realizării securității naționale. Mandatul de securitate națională*. Universul juridic, nr.10, 2018, p. 465.